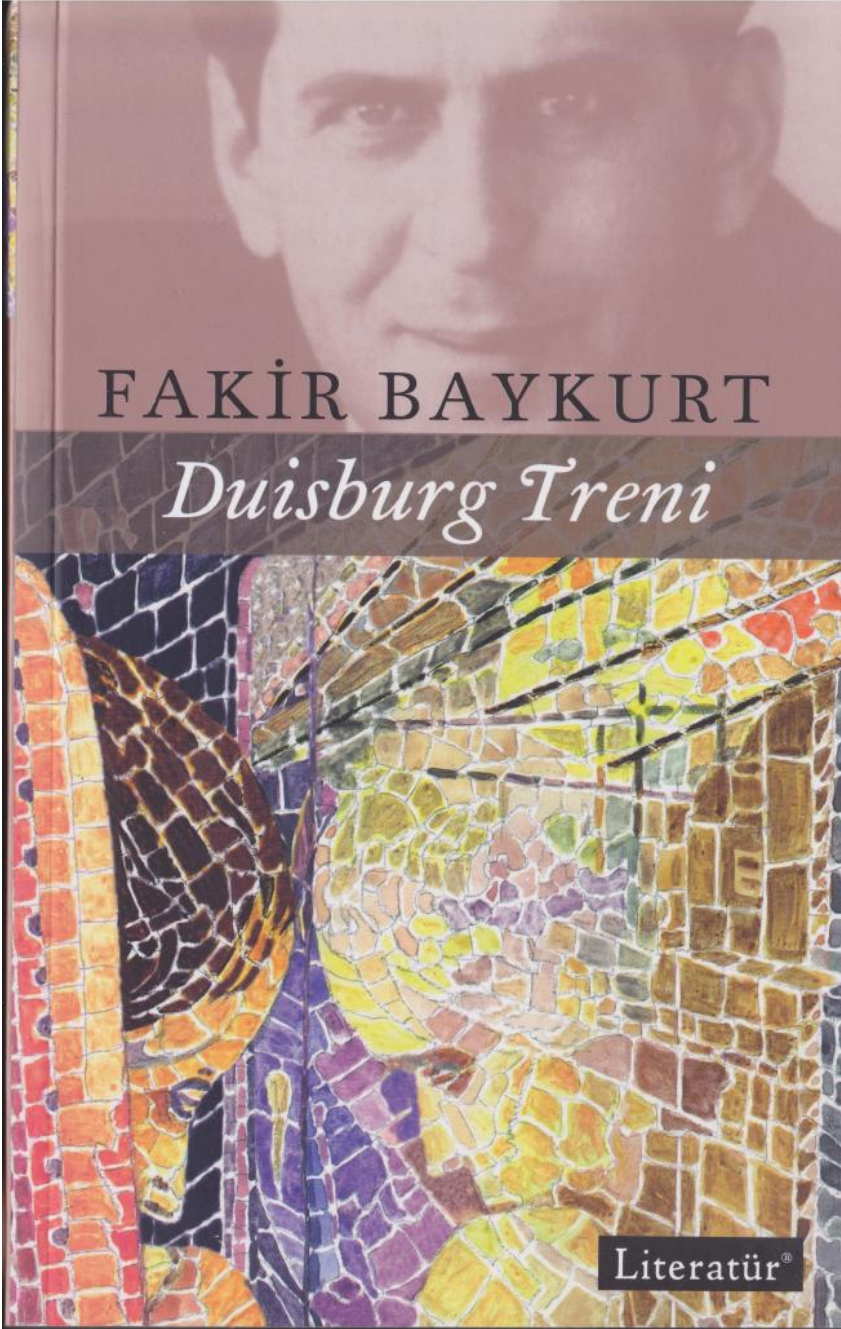

FAKİR BAYKURT
Duisburg Treni
Literatür

Duisburg Treni

Fakir Baykurt'un Kısa Yaşamöyküsü

Asıl adı Tahir olan Fakir Baykurt 1929 yılında Burdur'da doğdu. 1948'de Gönen Köy Enstitüsü'nü bitirdikten sonra köy öğretmeni olarak çalışan yazar, 1955'te Gazi Eğitim Enstitüsü'ndeki eğitimini tamamladıktan sonra Sivas, Hafik ve Şavşat'ta Türkçe öğretmenliği yaptı. Demokrat Parti yönetimi tarafından öğretmenlikten alınarak pasif bir göreve getirildi. 1958'de *Cumhuriyet* gazetesinde tefrika edilen ilk romanı *Yılanların Öcü* nedeniyle hakkında kovuşturma açıldı. 1960 yılında ilköğretim müfettişliğine getirildi. 1962/63 yıllarında ABD Bloomington Indiana Üniversitesi'nde ders araçları konusunda uzmanlık eğitimi gören Baykurt, Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın (TÖS) ve Türkiye Öğretmenler Dernekleri Milli Federasyonu'nun (TÖDMF) genel başkanlığına seçildi. 1969 yılında Türkiye çapındaki ilk öğretmenler boykotuna katıldığı için bir kez daha açığa alındı ve 12 Mart 1971'deki askerî darbeden sonra uzun süre tutuklu kaldı.

Edebiyata şiirle adım atan Fakir Baykurt, daha sonra toplumcu gerçekçi bir yaklaşımla kısa hikâyeler ve köy notları yazdı. *Yeditepe, Varlık, Cumhuriyet, Evrensel* ve *Yön* gibi dergi ve gazetelerde çeşitli yazıları çıkan Baykurt, 1955'te hikâyelerini derlediği ilk kitabı *Çilli*'yi yayınladı. Bunu, köy yaşamını, köylünün arzularını, sıkıntılarını ve çelişkilerini dile getirdiği hikâye kitapları ve romanları izledi. Ayrıca 8 ciltlik otobiyografisi ve çocuk kitapları da vardır.

Yalın, şiirsel bir dil kullanan yazar, eserlerinde halka mal olmuş deyişlere ve deyimlere de sıklıkla yer vermiştir. *Tırpan* ile 1970 TRT ve 1971 TDK ödüllerini, *Can Parası* (1973) ile Sait Faik Hikâye Armağanı'nı, *Kara Ahmet Destanı* ile de Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazanan yazarın *Yılanların Öcü* adlı yapıtı 1961'de Metin Erksan, 1985'te Şerif Gören tarafından filme çekildi. Yapıtları çeşitli dillere çevrilmiş ve çevrildiği ülkelerde birçok ödül almıştır.

11 Ekim 1999'da Almanya'nın Essen kentinde vefat eden Fakir Baykurt'un cenazesi, 1977'den beri yaşadığı Duisburg'da düzenlenen bir törenden sonra İstanbul'a getirilerek Zincirlikuyu Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Fakir Baykurt

Duisburg Treni

LİTERATÜR YAYINLARI: 736
Fakir Baykurt Kitaplığı: 23

DUISBURG TRENİ
Fakir Baykurt

Genel Yayın Yönetmeni
Kenan Kocatürk

Dizi Tasarımı
Mithat Çınar

Kapak Tasarımı
Emel Atik

Kapak Resmi
Kubilay Dağbatıran

Baskı Öncesi Hazırlık
Emel Atik

Birinci Basım, 1982
Literatür Yayınları'ndan Birinci Basım (2. Basım), Kasım 2015

Baskı ve Cilt:
Ceylan Matbaa
Maltepe Mah. Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi No: 83/317-318-319
Zeytinburnu-İstanbul
Sertifika No: 23352
Tel: (0212) 613 10 79

ISBN: 978-975-04-0711-6

© Copyright 2015, Literatür: Yayıncılık
Bu kitabın yayın hakları Literatür: Yayıncılık, Dağıtım,
Pazarlama San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir.
Kitabın tamamı veya bir bölümü hiçbir biçimde fotokopi yoluyla
çoğaltılamaz, dağıtılamaz, yeniden elde edilmek üzere saklanamaz.

Sertifika No: 10843

LİTERATÜR®
Yayıncılık, Dağıtım, Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
İstiklal Caddesi, Emgen Han, No: 47 Kat: 4
Beyoğlu 34433 İstanbul
T 0(212) 292 4120
F 0(212) 245 5987
E literatur@literatur.com.tr
www literatur.com.tr

İçindekiler

Duisburg Treni	1
Dil Kursu	8
Ağlama Thomas!	17
Kolu Dövmeli Âşık	26
Nisan Bir	31
Ertesi Gün	40
Duisburglu Karmen	47
Dokuz Taş	59
Kuyruk	72
Bayram İzni	83
Kaynakçı Mehmet Usta	89
Damızlık	96
Nur Topu	102
Yuh Yuh!	110
Takas	117
Girilmez	123
Demir Kafes	128
Sarı Saçlı	138
Mektupçu	146
Karpuz Dolması	150
Ferhat	155
Ardımızda Meşeler Yeşersin...	163
Dış Basından: Anadolu'dan Gelen Yazar	172

Duisburg Treni

Acaba son okuduğu romanlardan hangisindeydi? Çaf çuf, çaf çuf ederek Buchenwald'e giden tren, rayların üstünde sallanıyordu. İçindekileri de sallıyordu.

Elke Ostermann, "Şimdikiler ne sallıyor, ne yavaş!" diye düşündü.

Bir elinde kitap vardı. Bir eli, sekiz yaşındaki kızının başındaydı. Demiryolunun sağında silinip silinip kalan evlere bakıyordu. Çok işlek bir yoldu. Günde belki yüz tren geçiyordu. Eskiler gibi düdük öttürmüyorlardı. Ama gürültüleri daha çoktu.

"Almanya'mızda gürültüsüz yer kalmadı! Acaba nasıl uyunur bu evlerde?"

Güya kitabını okuyacaktı. Kendi kendine sorular sorup, yanıtlar vererek konuşmaya daldı.

"Artık uykular birer işkence oldu yurdumuzda..."

Cızt cızt cızt! Bitti evler. Koyu kara yeşillikler başladı. Takvime bakarsan bahar. Ama havalar kış.

"Bu yıl yaz gelmeyecek Elkeciğim! Gene de iyi fışkırıp çıktı yeşillikler!"

Dortmund'tan Duisburg'a, Hamm'dan Krefel'e, uçsuz bucaksız bacalar ormanıdır Rur Havzası. Kömürden demire, deriden balığa, tekstilden kimyaya, her türlü fabrika, sürekli bulutlandırır gökyüzünü. Çimlere, yapraklara yaşamı kurutan tozlar çöker. Umarsız bir başkaldırıyla fışkırır yeşillikler. Eskinin zehir yeşilleri, daha da zehirdir şimdi. Bademavileri, kazbokları, söğüt yaprakları yoktur artık.

Elke Ostermann, sol eli kızının başında, sağ eli kitabında, Duisburg treninin içinde gidiyordu. Şimdi de araya kömür tepeleri girdi. Çiftçilerin topraklarını para zoruyla satın alıp, köyleri, mahalleleri yasa zoruyla boşaltıp, 800-1000 metre

derinlerden çıkarılan kömürleri yığmışlardı böyle, bir değil, beş değil, belki bin...

Koyu yeşillerle kara kömür, pencere camını aynalandırıyordu. Elke Ostermann bu aynada yüzünü gördü birden.

"*Schönen guten Tag,* Frau Ostermann!"

Güldü camdaki: "*Tag,* Elkeciğim..."

Sevindi: "Çok şükür, daha çözülmemiş sinirlerim! Gencim, dayanıklıyım daha! Çok şükür, bin şükür!"

Dortmund'tan Duisburg'a gidiyordu haftada üç gün. Üç yıldır işsiz öğretmenlerdendi. "Yirmi bini aşıyor sayımız Kuzey Ren Westfalya'da. Bir yıl işsizlik parası, sekiz ay işsizlik yardımı, sonra? Kızın okulu, üstü başı, mutfağın giderleri? Fiyatlar başını çoktan alıp gitmiş! Kilisenin dibindeki evin kirası da alabildiğine yüksek bana! Nasıl geçinir, ne yeyip içebilir insan? Bochum Üniversitesi'ndeki arkadaşlar bir araştırmanın sorulama işini verdiler. İş Kurumu'nun haberi yok. Kaçak iş sayılır. Sosyal Yardım Kurumu duysa yardımı keser...

Evden istasyona tramvay	2
Duisburg'a tren	13
Bruckhausen'e tramvay	3
Toplam	18 Mark.

Gidiş dönüş 36 mark, benim için. Doris % 50 indirimli. 18 mark da ona. Hepsi 54 mark.

Tren bir saatten uzun sürüyor. İki ucunda tramvay, indisiyle bindisiyle gidiş üç, dönüş üç, altı saat yol..."

Yeniden aynalaşan cama bakıp, "İstemiyorsanız çalışmayın sayın bayan!" dedi kendi kendine.

"Yok, yok, çalışacağım! Altmış görüşme yapacağım tam. Sorup sorup dolduracağım. Kırktan fazla soru bir kâğıtta. Almanların yabancılarla, yabancıların Almanlarla ilişkileri nasıldır? İçişleri Bakanlığı'nın ısmarladığı bir araştırma. Hükümet, Yabancılar Yasası'nı sertleştirmek için yeni gerekçeler arıyor. Üniversitelerimiz uyumlu çalışır hükümetlerle..."

Zehirli yeşilliklerin, kömür tepelerinin arasından akıyor tren. Yüzü hâlâ camda. Güldü: "Sizinle de bir kâğıt dolduralım mı Frau Ostermann?"

"Hayhay Elkeciğim, istediğini sorabilirsin bana!"

"Önce tam tanışalım isterseniz..."

Şili'deki diktatörlüğü protesto, Nikaragua ile dayanışma, Türkiye'de tutuklu aileleri için yardım kampanyası... Çok kimseyle işbirliği yapmak gerekiyordu bu kampanyalar için. "Deutsche Kommunistische Partei üyeleri ile de çalıştım epey Kızımın babası Hans Ulrich'le ilişkimiz bu sırada başladı. Öğretmendim o zaman. Polis haber aldı, okul yönetimi pirelendi. Aldırış etmedim. İlişkilerimiz arttı. Nikâhımız yoktu. Gene de çocuk yaptık isteyerek. Dört yıl sürdü arkadaşlığımız. Hans Ulrich, Saarbrücken'e gitti yeni kız arkadaşının ardından. Durmadan eleştiriyordu beni. Yatakta, mutfakta, konuklukta... Ben eleştiriye açığımdır, ama her kıpırtım eleştirilince bozulurum. 'Öyle olmayacak Elke! Kafasız mısın sen? Böyle olacak, anlamıyor musun?' Her gün böyle bir tatsız tartışma çıkıyordu. Çocuğu da yapmış bulunduk... Hans gitti yeni kız arkadaşıyla. Şimdi de onu eleştiriyordur mutlaka. Üç ay sonra ben de Bruno ile anlaştım. O da DKP'liydi. İl örgütünde görevliydi partinin. DKP'li oluşu yüzünden kendimi geri çekmek istemedim. Anayasaya göre demokratik bir ülkeyiz biz. Ama okul yönetimi ve polis baskıyı arttırdılar. Bizim demokratik ülkemizde çok baskı vardır. Bir yıl sonra, biten sözleşmemi uzatmadılar. İşsizlik herkesin başında keskin kılıç. İşsiz öğretmenler listesine ben de eklendim. Dört yıldır kızımın babasından, öğrencilerimden uzak, haftada bir Bruno ile buluşarak götürüyorum yaşamı. Bruno evlidir. Karısı yakasını bırakmaz. Bir gün izin verir, iki gün vermez haftada..."

Camdaki yüzüne dilini çıkardı:

"Özel yaşamım üstüne bu kadar bilgi yetmez mi sayın bayan?"

Camdaki de kendine çıkardı dilini. Nerdeyse bir aynadaki kadar berraktı görüntüsü. Yeşillere ve karaya gelince daha da berraklaşıyordu:

"Hayır yetmez, biraz daha anlatın lütfen..."

"O zaman kâğıdımızı dolduralım en iyisi..."

"Yaşınız?"

"37..."

"İşiniz?"

"İşsiz..."

"Öğreniminiz?"

"Münster Üniversitesi..."

"Aile durumunuz?"

"Evlilik dışı bir çocuk. Adı Doris. İlkokul 2'nci sınıfa gidiyor. Cumartesileri okulu yok. Yanımda götürüyorum. Duisburg'ta sorulama yapıyorum. Bir gidişte ancak üç kâğıt doldurabiliyorum. Ellişerden 150 mark tutar. Ama 54'ü yola gider. Dört doldurayım dersem, dönüşüm gece yarısını geçer. Doris uyur trende..."

"Biraz da ana babanızdan anlatın..."

"Babam emekli. Annem titiz bir ev kadını..."

"Kaç kardeşsiniz?"

"Bir evin bir kızıydım ben..."

"Ana babanız yaşıyor değil mi?"

"Evet..."

"Nerdeler şimdi?"

"Mülheim'de... Babamın emekli aylığı var. Evleri iki katlı. Bir katı kirada. Savaşta yıkılanın yerine yaptırdılar. Salon, mutfak, iki yatak odası. Çok geniş, 120 metrekare. Gene de dar onlara, mobilya çokluğundan..."

"Sık sık soru sordurmadan anlatın biraz..."

"Ne anlatayım? On yedi yıldır görüşmüyoruz..."

"On yedi yıldır mı?"

"Evet... 1948'liyim ben. '68 Gençlik Eylemleri'nde 20 yaşındaydım. Tam bir başkaldırıydım o zaman. Her hafta sonu tartışıyorduk babamla. Bana Nazi olduğunu açıklamakla yetinmedi, bir de övündü. Hitler'in gözde gençlik eğitimcilerinden olduğunu, partide aktif çalıştığını söyledi. Yüz binlerce gencin Nazileştirilmesinde başarılı çalışmalar yapmış Eifel'de. Hâlâ haklı yolda olduklarını söylüyor bana! Savaştan sonra yargılanmak için Nürnberg'e götürülmemiş. 'Çünkü o zaman öyleydi! Çoğunluk göze girmek ve yükselmek için yukardan

her buyrulanı yapıyordu. Ben inanarak yaptım. Maaşlarımı, yolluklarımı, ikramiyelerimi aldım. Balolar veriliyordu. Çoğuna karımı alıp gittim. Adolf Hitler'le, Hermann Görüng'le tanıştım. Ama savaş bitti, bu ilişkiler de bitti. Başka bir dönem açıldı. Konrad Adenhover yönetimi de iş ve değer verdi bana. Altmış beş yaşına kadar yıkılan Almanya'nın onarımı için çalıştım. Herkes Nürnberg'e gidip yargılansa; herkes cezalandırılsa, bu işleri kim yapacaktı? Devlet memurları böyledir. Buyrulanı yaparlar. O zaman onu buyurdular, sonra bunu buyurdular. Ben de sadece buyrulanları yaptım! 'Senin aklın, vicdanın yok muydu baba?' diye soruyorsun şimdi bana. Kimse benden vicdan istemedi. Sadece iş istediler. Ben de iş yaptım. 'Şimdi vicdanın rahat mı?' diye soruyorsun bana. Niçin rahat olmasın? Bir ülkede her zaman bir devlet, bir hükümet olur. Bir tane de baş. O zamanki devlet, o zamanki baş böyle istiyordu.' Bunları dinlerken yirmi iki yaşındaydım. Öfkeden titredim önünde: 'Sizden tiksiniyorum!' diye haykırdım. O gün koptuk biribirimizden. Hafta sonu bitmeden Münster'e döndüm. Bir daha ana babama dönmedim. Sekiz yıl önce annem torununu görmeye geldi. Ses çıkarmadım..."

"Babanız gelmedi mi?"

"Gelmedi..."

"Daha görmedi mi Doris'i?"

"İki kez annem alıp götürdü, gördü. Sadece birer hafta kalmasına izin verdim. Kızıma 300 mark veriyorlar ayda. Biliyorsunuz 8 Mayıs, savaşın bitiminin 40'ıncı yıldönümüydü. Televizyonda Nazilerin bütün rezilliklerini yeniden gösterdiler. Görgü tanıkları konuştular. Kızım daha sekizinde olduğu halde her şeyi anlıyor: 'Anne, ben artık büyükbabamgilden para istemiyorum! Onlar yaptı bunları. İstemiyorum' dedi. Onun henüz olgunlaşmamış başını göğsüme çektim: 'Peki yavrum!' dedim. Kendilerine yazdık, göndermiyorlar..."

"Doğduğunuz eve 17 yıldır gitmediniz mi hiç?"

"Gitmedim! Gitmeyeceğim: İkisi de ölünceye kadar..."

"Peki annenizden ne istiyorsunuz Elke hanım?"

"Bir canavarın karısı olmayı reddetmediği, hâlâ ona açık seçik karşı çıkmadığı için suçluyorum onu. Sadece aklım değil,

duygularım da beni onlardan uzak kalmaya zorluyor. Bütün Almanya'da ve dünyada 50 milyona yakın insanın ölümüne neden oldular. Yaktılar yıktılar yurtları. Sonunda Almanya'yı da ikiye böldüler. Hele o toplama kamplarında olup bitenler? Kurbanların posta posta alınıp götürülüşü hâlâ düşlerime giriyor. Hâlâ geceleri uyanıp uyanıp ağlıyorum. Bu bölgeden ve bütün Almanya'dan, bütün Avrupa'dan toplanıp bu raylardan taşındılar. Benim yaşımda kadınlar, kızım yaşında çocuklar idiler. Kamplara götürüldüler. Yarı ölü, yarı diri derelere, çukurlara gömüldüler. Uyanıp yatağımda uzun uzun ağlıyorum elimde olmadan. Yaşamda güvenceli bir işim, anlaşık bir eşim, kendilerini utanmadan özleyebileceğim bir ana babam olmasını çok isterdim. Ne yazık hepsinden yoksunum..."

Elke Ostermann parmağını camdaki görüntüye uzattı: "Ama sen varsın!" dedi, selâmladı kendini. Sol elini kızının başına koydu, başından, boynuna, beline indirdi: "Sen de varsın! Çok şükür sen benden tiksinmeyeceksin! Bunun için her yüke, yoksunluğa katlanacağım..."

Ren ile Rur'un birleştiği yerde kurulmuş olan Duisburg'un merkez istasyonunda durdu tren. Raylar yan yana, uçsuz bucaksız uzatılmıştı. Buraya dünyanın her yerinden yük gelir, buradan dünyanın her yerine yük giderdi. Sadece yolcular insin binsin diye 13 peron vardı. Beşi gidip altısı gelirdi trenlerin. Arı kovanlarına girip çıkar gibi savrula savrula, iki büyük ağızdan, durmadan girer çıkardı insanlar. İnsanların gecesi gündüzü belirsizdi. İnsanlarla birlikte dünyanın her yerinden acılar gelir, dünyanın her yerine acılar giderdi. Çıv çıv esen soğuk yellerin önünde, karda buzda, bin güçlükle yeşermiş sevinçler, üç gün sonra kırılacak umutlar, durmadan gider gelirdi Duisburg'un büyük istasyonuna. El ele tutuşup, Elke Ostermann ile kızı Doris de geldiler.

"Kendimiz dert yüküyüz, dert sorar gibi, kırk dereden, kırktan fazla soru soracağız. Aldığımız yanıtları yaprak yaprak dolduracağız. Çıktık istasyonun ön ağzından dışarı. Bruckhausen'e giden 901 Numaralı tramvaya yetişmek için koştuk..."

Koştu ana kız. Çan çan etmeden, bayan sürücülerin yönetiminde, birbirleriyle karşılaştıkça, yirmi santim kadar arayla,

ama asla çarpışmadan, selâmlaşarak, gidip gelen tramvaylarla, eskiden sığır eğreği olan, bir ara kuğuların dolaştığı çay yatağı, şimdi dünyanın en büyük üç limanını oluşturan bir sürü kanallardan birkaçının üstünden geçerek, 1000 Pencereli Ev'den aşağı akıp gittiler.

İç limanın ağzı oralardaydı. Koca Ren orada Rur'u koluna takarak, yaşam gibi bin bir dereden toplanıp gelen sularla, süprüntülerle, acıyla, gittikçe koyulaşan bulutlar içinde yiten umutlarla, sevinçlerle, denizlere, okyanuslara doğru akıp gidiyordu. Çok yerden gemi, çok yerden yük, çok yerden insan, onmadık, gülmedik başlarıyla, en ağır işlere, acılara omuz vermek için, en kıyımcı yönetimlere, en pahalı sefalara destek olmak için, uyanmamış bilinçlerle, ışımamış gözlerle geliyorlardı.

İkinci Dünya Savaşı biterken göklerden yağdırılan bombalarla, silmece yıkılan Ruhrort'tan geçip tam hız gittiler gittiler...

Kamış tarlasını andırır sıklıktaki fabrika bacaları yanı yöreyi sarmıştı. Gökler bunlardan çıkan bulutlarla tıka basa doluydu. Savaşın izleri silindikçe yeniden güzel bir şehir oluyordu Duisburg. Ama gökleri öylesine dumanlıydı ki fabrikalardan, "Bunların altında nasıl yaşanır?" diye düşünmekten kendini alamıyordu Elke Ostermann.

1985

Dil Kursu

Duisburg'taki koca demir çelik fabrikalarını getirip Ren'in kıyısına kurmuşlardı. İşlenecek madenler Almanya'nın içinden, dışından, uzun boylu, geniş karınlı gemilerle kolayca boşaltılabilsin, işlenmiş mallar kasalanıp, sandıklanıp gene Ren yoluyla Almanya'nın içine, dışına kolayca taşınabilsin diye her iş, cinlerin bile zor akıl erdireceği hesaplarla kurulup ayarlanmıştı. İnsanlığın binlerce yıl önce bulduğu varanlı gelenli oyunların, binlerce kez geliştirilmişine benzeyen dolma boşalma düzeni, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, iyi işliyordu. Bu yüzden çok, pek çok, binlerce işçi çalışıyordu her birinde... Ren ırmağı, üstü binlerce gemiyle dopdolu, Almanya'dan sonra Hollanda topraklarını aşıp Kuzey Denizi'ne ulaşıyordu. Oradan da dünyanın en büyük okyanusuna... Mallar Afrika'ya, Amerika'ya, Asya'ya, Afgan yaylalarına, Çin köylerine kadar gidiyordu.

Yurtlarında iş bulamadıkları için, akın akın Almanya'ya gelip, bu azman fabrikalarda iş bulan yabancılar arasında Türkler çoğunluktaydı. İlkin beş yüz, bin iken, giderek sadece bir tanesinde beş bin oldular. Toplam on dört bin işçinin içinde, suya karışmayan zeytinyağı gibi üste dolanıp duruyorlardı. Bundan hem firma yöneticileri, hem de kendileri yakınıyordu.

"Efendim, önce dil!" diyordu fabrikanın bilmiş yöneticileri.

"Haklı söylüyorsunuz! Dil olmayınca anlaşma olmaz. Kaynaşma hiç olmaz!" diye karşılık veriyordu Türklerin önde gelenleri.

İzmirli Ahmet Kaya yurtta öğretmendi:

"Siz en iyisi, tez yanından bir kurs açın efendim..."

Bir yıl on iki ay, elliden çok hafta, durmadan, usanmadan söyledi durdu bunu.

Ama kurs için kimse bir araya gelmiyordu. Fabrika yöneticileri: "Birleşin! İki üç grup olun. Öğretmenler bulalım size..." diyordu.

Ahmet Kaya kendini yedi bitirdi. Malatyalılar toplanıp geliyor, Konyalılar dağılıp gidiyordu. Yurtta oradan oraya sürülmekten, kış ortasında odununu, kömürünü satıp yollara düşmekten bıktığı için, henüz yollar açıkken Almanya'ya işçi yazılıp gelmeyi akıl etmişti. Türkiye'de yetiştiremediği insanları burada yetiştirmek gibi bir tutkunun içindeydi. Çevirmen aracılığıyla fabrika yöneticilerine yalvarmasını sürdürüyordu: "Siz bize bir öğretmen bulun yeter! Ben listeyi on üçe, on dörde çıkardım." diyor, dil kursunun bir an önce açılmasını istiyordu.

Göçmenliğin ilk yıllarında karısını kızını getiren, ev tutan, kira ödeyen pek yoktu. Kocaları savaşta kırılmış Alman kadınlarıyla tanışıp "Heim" denilen işçi yurtlarından evlere çıkanlar vardı tek tük. Onlar Almancayı sökmeye başlamışlardı. Ahmet Kaya bunlarla karşılaşınca, kıskançlığa benzer duygularla kendini daha çok yedi bitirdi.

Fabrika yöneticileri ücret ödeyip sonunda bir Almanca öğretmeni tuttular. Özlük İşleri Bölümü'nün orta büyüklükte bir odasını derslik olarak ayırdılar. Türk işçileri fabrikanın cezaevi kapısını andıran giriş'inden, kimi zaman kimlik denetimi ile alınıyor, sağa sola saptırılmadan, dosdoğru çalışacakları fırınların karşısına götürülüyorlardı. Ay sonlarında ücretleri, doğruca bankalarda adlarına açtırılmış hesaplara yollandığından, saymanlığa, özlük işlerine, laboratuvarlara yolları düşmüyordu.

Duvarları desensiz kâğıtlarla kaplı, masalarının üstü çuha örtülü bu odada kendilerini başka bir gezegenin kayıt işlemleri yapılan odasında sandılar.

Almanca öğretmeni Martin Keulemann adında mavi göz, sarı bıyık biriydi. Köln Üniversitesi'nin Alman Dili ve Yazını Bölümü'nü bitirmiş, şu anda Duisburg Halk Yüksek Okulu'nda çalışıyordu. Haftada üç gün ikişer saatten altı saat olacaktı kurs. Üç ay sürecekti.

"Üç ayda bizim arkadaşlar bu dili sökemez! Almanca zor! Şunu altı ay yapsanız iyi olurdu..."

Yöneticiler:

"Basamak basamak! Önce üç ay! Bakarız iyi gidiyor, yaparız altı ay! Bakarız gene iyi gidiyor, yaparız dokuz ay! Böyle böyle bir yılı bulur. Çünkü fonlarımız var..."

Ahmet Kaya, büyük bir güvenle, "Bir yıl yeter" dedi kendi kendine. Kursa katılacak arkadaşlarına birer defter, kalem, silgi alıp getirmelerini söyledi. "Yazmadan öğrenemezsiniz, yazmak için bunlar gerekli!"

"Eee Hoca, sen de çok sıkıyorsun! Şimdi nereden bulacağız silgiyi, kalemi? Hem biz bebe miyiz? Herif ağızdan anlatsın, kapabildiğimiz kadar kapalım yeter! Almancanın profesörü mü olacağız?"

Ahmet Kaya kendisi gidip, toptan on dört kişilik alıp getirdi. Parasını almadan verdi birer tane.

Fabrika yöneticileri açılış söylevi vermeye, fotoğrafçılar gazete ve dergiler için resim çekmeye geldiler. Radyo ve televizyondan da adamlar çağırmışlardı, ama onlar, "Biz en iyisi bitiriş törenine gelelim! İşçilerle çevirmensiz konuşuruz, daha iyi olur..." dediler.

Martin Keulemann, "On dört kişi hiç de fena değil! Ama devam tam olmalı!" diyordu. Yöneticilerle fotoğrafçılar ayrıldıktan sonra derse başladı. Almancanın çok gelişmiş, büyük bir dil olduğunu anlattı önce. Gramerinin Martin Luther'den önce yapıldığını, alfabesinde 26 harf bulunduğunu söyledi. Bir uçtan da kara tahtaya bu 26 harfi yazdı. Söylediklerini henüz kimse anlamıyordu. Ahmet Kaya bile boş boş bakıyordu. İçlerinden kimi, "Birden anlamak olanaksız!" diyordu. "Her gün birer ikişer sözcük öğreneceğiz..."

İlk ders zor belâ bitti. Martin Keulemann tahtadaki 26 harfi defterlerine yazmalarını istedi: "Daha dersin başındayız. Başından bir şey anlamayabilirsiniz. Asıl bundan sonra gelecek. O zaman çok öğreneceksiniz. Haydin yazın bunları!" dedi.

Ahmet Kaya, bir öğretmen yardımcısı gibi arkadaşlarının yazdıklarını inceledi.

Kütahyalı Hasan, "Benim bildiğim Alfabe 29 harflidir. Bu kavat eksik öğretti!" diye uyarıda bulundu.

"Oğlum! Senin kavat dediğin, Köln Üniversitesi'ni bitirmiş. Almancanın uzmanı! Bu dilin sadece 26 harfi varsa ne yapsın?"

"Desene alfabe işinde Almanlardan üstünüz!"

"Evet ama Almancada kimi zaman iki, kimi zaman üç harf birleşip başka sesler oluşturuyor. Örneğin "sch" birleşip bizim "ş" olur. Biz a'nın üstüne nokta koymayız, onlar hem de iki tane kor!

"Desene bu iş biraz karışık!"

"Biraz değil, çok karışık..."

Herkes daha çok sigara içiyor, sık sık saate bakıyordu. Saatlerini yeni almışlardı. Arada kulaklarına götürüp dinliyorlardı. Kimininki tık tık'sız Japon saatleriydi. Dakikalar dolunca rakamlar usulca atıyordu.

İkinci derste Martin Keulemann, "Der, Die, Das" diye Almancadaki üç artikeli öğretmeye başladı. Bunların bütün adların başına geldiğini söyledi. Almancayı doğru öğrenmek için artikelleri iyi bellemek gereğinden söz etti:

"*Der Mann, Die Frau, Das Kind!* Her ad'ın bir artikeli var..."

Söylediklerini kimi zaman kitaptaki resimlerden göstererek anlatıyordu.

Ahmet Kaya'nın kulağı, bir parça alıyordu bunları. Ama ötekiler, kimi zaman kara kaşlarını çatarak, kimi zaman pos bıyıklarını bastırarak, anlamış gibi susuyorlar, sigara molasına çıkınca: "Ne dedi yahu? Bir anlat hele!" diye eski köy öğretmeninin çevresini alıyorlardı. "Galiba biz bu dili öğrenemeyeceğiz. Rezil olacağız sonunda! Tüüüh! Nereden bulaştık bu kursa?"

"Siz yazın defterlerinize! Sonra çalışır öğrenirsiniz!"

İşten çıkıp "Heim" denilen yurda geliyorlardı. İş yorgunluğunun üstüne ders yorgunluğu çökünce, ikişer lokma yeyip birer de çay içtiler mi, uyuklamaya başlıyorlardı. Ertesi gün erkenden işbaşı yapıyorlardı. Bir gün ara verip kursa yeniden geliyorlardı.

Öğretim düzenli sürüyordu. Ama öğrenme olmuyordu. Umut verecek bir gelişme yoktu. Gerçi hepsi, *"Der, Die, Das"* demeyi başarıyordu, ama hangisinin hangi adın başına geleceğini şaşırıyorlardı.

Martin Keulemann, ben, sen, o'yu anlatırken, o'nun önüne Ahmet Kaya'nın yardımıyla, "er", "sie", "es" yazdı. Demek Almancada üç tane "o" vardı. Adam başka "o" ile, kadın başka "o" ile, çocuk başka "o" ile söylenecek, yazılacaktı.

"Git babam git! Öğrenilmez bu Almanca! Bir tek "o" demek varken, niçin öyle "er", "sie", "es" çıkarıyorlar karşımıza?"

Kütahyalı Hasan, "İşte Almancanın varsıllığı burada!" diye açıkladı. Ne olsa lise sona kadar okumuştu.

Karslı Orhan Alyanak, "Desene herifin atası dedeki varsıllık içinde yaşamış. Hâlâ da gözleri varsıllıktan başka bir şey görmüyor!" diye dersin arasına çomak sokuyordu. Sonra dönüp Martin Keulemann'a soruyordu: "Öyle değil mi lan Martiiin? Martin bizde bir tüfeğin adıdır. Haha haha..."

Anlamıyor, gök gözlerini koyunların yaptığı gibi o yana, bu yana döndürüyordu. Kimi zaman çok yakınlaşıyorlar, çok senli benli oluyorlardı. Martin şaşırıyordu. Halk Yüksek Okulu'ndaki öğretmenliğini her zaman güler yüzle yürütmeye çalışırdı. Burada yabancıların arasında güler yüzlü olmak iyi sonuç verir mi, vermez mi? Bilmiyordu.

Türkler kısa zamanda Martin'i aralarına almayı başardılar. Mola verildi mi, hemen sigarasını tutuyorlar, çakmağını çakıyorlardı. Ders bitince, üçünün dördünün ortaklaşa kaldığı odalardan birinde çay demliyorlardı.

Düzceli Hamdi: "*Der* çay, *die* şeker, *das* kaşık!" diyordu.

Martin Keulemann: "Yanlış, yanlış! Lütfen doğru öğrenin!" diye bağırıyordu. *"Der Tee, Der Zücker, Der Löffel...* Bunların üçü de aynı artikeli alır..." O arada bunların Türkçeleri olan çay, şeker, kaşık sözcüklerini kapmış oluyordu.

Düzceli Hamdi, "*Der* şeker!" diyordu. "Evet, *der*'li olanlar çok şeker, hem de fıstık!"

Kütahyalı Hasan karşı çıkıyordu: "Şeker'in de fıstık'ın da *die*'li olması gerek! *Die*'liler fıstıktır, çünkü dişidirler..."

Bekâr odasının içinde top gibi bir kahkaha yükseliyordu.

"Ulan iki gün kurs gördük. Almancanın yanlışını çıkarmaya başladık! Aşk olsun!"

Martin Keulemann çay içerken de öğretmek istiyordu: *"Der Schrank!* Dolap demektir. Şeker dolaptadır: *Er ist im Schrank! Im, in dem:* İçinde! Almanca biraz zor!"

"Biraz değil, çok zor, gök gözünü sevdiğim Hocam!"

"Bizim kafalar da epey kalın..." diyorlardı.

Ahmet Kaya işi ciddiye alıp Martin Keulemann'a destek olmak istiyordu: "Buradaki im'in m'si ne biliyor musunuz? *Der Schrank* derken, cümle içinde *dem Schrank* oluyor. Sonra dem'in m'si kalkıp in'in n'sinin yerine geliyor. Biraz karışık, ama kafayı çalıştırırsanız anlarsınız. Artikeller Almancanın temelidir."

Ermenekli Mehmet'in sabrı bitiyordu:

"Yeter artık bee! Şişti kafam! İçine tükürürüm Almancasının da, artikelinin de! Ulan nereden bir yazıldık bu kursa? Martin Hoca, sana bir çay daha koyayım mı?"

"Lütfen..." diyordu Martin Keulemann Türkçe. "Koy bana bir daha..."

"Oh bee! Herif Türkçeyi ne güzel öğreniyor? Ama bana lütfen deme! Lütfen hanım dilidir..."

"Oldû!" diyordu Martin.

"Ah, oldû diyen dillerini seveyim! Benim avrat gebe. Oğlum olsun, adını Martin koyacağım. Martin güzel ad..."

"Martin koyarsan ayvayı yersin! O adı nüfus memuru kabul etmez. Adsız kalır oğlun..."

Bu kadarını anlamıyor, sarı sarı gülüyordu: "Türkler çok *gastfreundlich.* Çok, nasıl diyorsunuz, konuk seviyor..."

"Severiz, severiz gök gözlü Hocam! Yak bakalım bir sigara daha!"

"Yakmayacağım, –mayacağım!"

"Yak ulan! Yetim malı mı? Türkler konukseverdir."

"Çok severdir..."

"Sen daha Türkiye'ye gel, bak orada ne konukseverlikler, ne *schrank*'lar, göreceksin! Bir değil, bin artikellidir bizde dolaplar, valla billâ aklın şaşar!"

"Çok şaşar vâllâ billâ..."

"Geleceksin değil mi? Şimdiden söz ver bana: Gelince benim konuğum olacaksın. Söyle bakayım: Ge-le-ce-ğim."

"O-la-ca-ğım..."

"Söyle, 'Senin konuğun olacağım'..."

"Senin ko-nu-ğun o-la-ca-ğım..."

İki hafta sonra Banazlı Ömer, "ulan bizim gâvuroğlu Türkçeyi kaptı!" diye bağırdı.

"Alman bu, kapmaz mı?" dediler.

Derslerde Martin, Almanca ne söylerse, arayıp bulup Türkçesini de söylüyordu. Mola verilince üçü beşi, üstüne basa basa yineliyorlardı: "Alman kapar, Alman iyi kapar! Söyle Martin, başka sözler öğrenmek ister misin? Çay ister misin?"

Martin, "İstemem, yeter!" dese de dolduruyorlardı boş bardağını, hem de belleğini.

Arada soruyordu: "Türkçe'nin grameri yok mu? Gramerini anlatın bana."

Ahmet Kaya alıyordu sözü: "Türkçenin grameri eskidir. Tâ Divan-ü Lügat-it Türk'ten gelir!" diye anlatıp, sözü 1928'de yapılan Alfabe Reformu'na getiriyordu.

Koltuğunun altına bir yumruk atıyorlardı: "Sen bunun böyle dediğine bakma Martin! Yoktur Türkçenin grameri! Türkçe kolay dildir! *Der, Die, Das* yoktur Türkçede. Bak hemen öğrendin bile! Haydi biraz daha gayret!"

Kimi günler çıkıp Ren boyunda yürüyorlar, çayırlarda top oynuyorlardı. Geri gelip makarna pişiriyorlar, Martin'i aralarına alıp birlikte yiyorlardı. Akşam olunca da salmıyorlardı evine. Türklerin gittiği birahanelere götürüyorlar, üst üste biralar, Schnaps'lar ısmarlıyorlardı, sıra yenilenin, içilenin parasını ödemeye gelince elini cebine attırmıyorlardı. Bütün bu birliktelikler süresinde, Martin'in takıldığı noktaları döne döne açıklıyorlar, zorluklarını kolaylaştırıyorlardı. Canla başla birçok kez anlatıyorlardı.

Üçüncü ayın sonunda Martin Türkçeyi söktüğünde, Türkler daha *Der, Die, Das*'la uğraşıyorlardı.

"Herif kardaşım dil küpü! Almancadan başka Latince, Yunanca, İspanyolca, Fransızca, İngilizce biliyor. Türkçeyi neden öğrenmesin?"

Ahmet Kaya üzgündü:

"Bizim insanımızla yabancı dil öğrenilmez! Çünkü daha anadilini doğru dürüst bilmiyor. Cümle ne, gramer ne? Yok haberi. İsmin hallerini soruyorsun, 'Sen önce benim halimi sor!' diyor. 'Ölüyorum ayrılıklardan! Buraya gelmeden önce, 'Almanya'nın her yanı karı' diyorlardı. Hani? Geleli gemimizi geviyoruz. Yok bir tek!' Böyle adamla dil öğrenilir mi?"

"Öğrenilmez! Haklısın! Neden biliyor musun? Dil, en iyi yatakta öğrenilir..." diyorlardı.

Sözü aldılar mı bırakmak bilmiyorlar, uzun uzun konuşuyorlardı. Martin pekiştiriyordu Türkçeyi. Kendileri yerlerinde sayıyorlardı. Dul mul, birer kadın bulup evlere çıkanlar da semtlerine uğramıyordu. Onlar işyerinde Meister'le çat pat Almanca konuşuyor, bunlar her şeye, 'Ja! Gut!' deyip geçiyorlardı. Yerli yersiz bu sözcükleri kullandıklarında, Almanlar gülüyordu.

Martin Keulemann, Türkçe gazete gezdiriyordu çantasında. Kitap okumaya da başlamıştı. İşçilerin "Heim" denilen yurtta acılı acılı söylediği türküleri söylüyordu ucundan kıyısından:

Kız ben sana demedim mi karşıki dağlar cenderme
Yârim küçük karakola gönderme gönderme
Siyah zülfün ince bele indirme indirme

Ahmet Kaya, uğraşıp didinip üç ay daha uzattırdı kursu. Ama başlangıçta gelenlerin sekizi geliyordu. Çok uğraştı, yeni arkadaşlar buldu. Bunun kursa da, Martin'e de bir zararı olmadı. *Dativ, Akkusativ*; hiçbiri çakmıyordu daha. *Der, Die, Das*'ı ise hepsi karıştırıyordu. Önce başlayanlarla sonra başlayanlar arasında uçurum yoktu.

Martin her derste bir yeni arkadaşla karşılaşıyor, "Kursuma geldiğine sevindim," diyordu. "Haydin bakalım, şimdi biraz Almanca öğrenelim..."

"Öğrenelim Hocaaam!"

Martin açıklamalarını Türkçe yapıyordu.

Sonraki derse bir arkadaş daha geliyordu.

"Adını söyle arkadaş!"

"Memiş..."

Öbürleri gırgır geçiyorlardı: "Gurbette kazanmış, gurbette yemiş..."

Martin: "Lütfen gırgırı bırak!" diyordu. "Söyle arkadaş, kursa mı geldin?"

"Evet, kursa geldim..."

"Hoşgeldin..."

"Hoş bulduk..."

"Memnun oldum..."

"Ben de memnun oldum..."

"Anlat bize, Türkiye'nin neresinden geldin?"

Anlatıyordu: "Sivas'ın Virancık köyünden..."

"Anlat neden geldin?"

Kollarındaki saatlerin sayıları sessiz sessiz atarken Ahmet Kaya kızıyordu. Ama sesini çıkaramıyordu. Çünkü zorla gönüllerini yapıp getiriyordu. Osman Çakmak gırgırını bitirmeden Mehmet Tokmak alıyordu sözü. Sonra Hasan Yaman, Aslan Duman, Mevlüt Kurban... İki saat dediğin nedir ki zaten? Konuşurken, şakalaşırken bitiveriyordu.

"Haydin bugün çayları arka bahçede içelim. Bakın atkestaneleri ne güzel açmış! Çayları içip biraz da yürürüz. Ihlamurlar mis gibi kokuyor. Atkestaneleri gelin gibi donanmış. Hey Martin, var mısın yarın dersi dışarda yapalım? Askerde öyle yapardık. Ağaçların altında hoş olur..."

"Olûr..." diyordu Martin.

Arı kovanı oğul verir gibi uğulduyordu kurs odası:

"Olûr olûr, bal gibi olûr... Karyolada çok tatlı olûr..."

Uğultunun içinde Martin mutlu mutlu gülüyordu.

Türkçeyi iyice kavramıştı artık: "Tatlı olur, hoş olur..." diyordu.

Gülüşmeler artarak, bahçenin çiçekli dallarından, bekâr odalarının pencerelerine doğru yükseliyordu. Ren boyunda, demir çelik fabrikasının oralarda çiçekler kudurmuş gibi coşkundu.

Çiçekler etkiliyordu işçileri.

Fabrikanın ayaklarını yalayıp geçen Ren'in sularına bir yandan kamış sıklığındaki bacaların, bir yandan hem çiçek, hem arı yüklü dalların görüntüleri düşüyordu.

1984

Ağlama Thomas!

Büyük Takalin Fabrikası'nın Halkla İlişkiler Bölüm Şefi Herr Hofmann, karşısındakinin ne mal olduğunu birkaç dakika içinde anladı. Yirmi yıldır epey deneyim biriktirmişti. Üstelemenin yararı olmayacaktı. Yirmi yıl önce kendisi de Fakülteyi birincilikle bitirmişti. Gerçekten yararı olmayacaktı üstelemenin. "Siz bilirsiniz Herr Erlebach!" dedi sabırla, "Görüşmemiz burada biter!"

Kalktılar ikisi de.

"Otuz beş yaşıma kadar onurla bağlandım inançlarıma. Otuz beş yıl daha bağlanabilirim..."

"Bağlanma'yı herkes olumlu görmüyor sizin gibi..."

"Ben olumlu görenlerdenim şükür!"

Nerdeyse el sıkışmadan ayrılacaklardı.

"Arada böyle şairler çıkıyor!" dedi Herr Hofmann.

❀

Tam otuz beşine basmıştı Thomas Erlebach. Eski zaman şekerleri gibi tatlı bir anı geçti kafasından. Annesi, uykudan önce anlatır anlatır, sonuna gelince, "Böylece bu masal da bittiiii!" derdi. İçinden gülümseyerek ekledi:

"Üniversite bitti, ilk iş görüşmem de bittiiii!"

Hem Toplumbilim, hem Deneysel Ruhbilim okumuştu. Prof. Kohlen'den zayıf gelecek diye korkuyordu. Not ortalaması "Pekiyi" tuttu. Ummadığı bir sonuçtu. Koca üniversitenin birincisiydi. Diploma törenine karısı, kızları geldi. Kısa konuşması çok alkışlandı. "Hemen iyi bir iş bulurum. Biraz para kazanırım artık! Barbara çok sıkıntı çekti. Erken evlendik. Erkenden iki çocuk yaptık. Koyu Katolik annem altı doğurmuş.

Barbara üç kardeşti. Onun yaşı otuz üç. Belki bir daha yaparız..." Düşlemi, iyi şairlerinki gibi genişti.

Dinle ilgileri yoktu ikisinin de. Ana babadan gelen etkilerin tümü yok olur mu? Ara sıra kaçak çalışarak, devletten aldığı bursun üstüne birkaç yüz mark koyarak, on üç yıl önce başlayan evliliğini bugünlere getirdi Barbara'yla. 1968 Öğrenci Eylemleri sırasında anlaşmıştı yaşam arkadaşıyla. On üç yıl boyunca Barbara hep çalıştı. Hâlâ çalışıyor. Onun da babası memurdu. Onun da annesi ev kadını. Onun da aile yanı koyu Katolik. Nikâhları kilisede kıyıldı. Zorla değil, tatlı tatlı yürüyordu Barbara'yla yaşam. Parasal sıkıntıları da geçip gidince hele...

Thomas, otomobille eve geliyordu. Küçük kızını anaokulundan aldı. Barbara Amerikalıların yanındaki işinden 16.30'da çıkacaktı. Kafka Sokağı'nda eyledi otomobili. Yer bulunmuyordu. Baba kız iki sokak yürüyüp eve geldiler. Yukarı çıkmadan posta kutusunu açtılar. Bir dergi, beş altı reklâm kâğıdı. İki mektup...

Reklâm kâğıtlarını öylece çöpe attı. Yukarı çıkınca mektupları açtı. Bir seminer çağrısı, Bonn'a yakın Walberberg'te bir hafta sonu. "Gitmek gerekmez!" dedi. Ötekini açtı. "Ohooo!" diye bir çığlık attı. "Ohoo, bir çek! Büyük Takalin Fabrikası'ndan, 6000 mark. 'Yüksek öğrenimi destekleme ve bilime yönelişi artırma amacıyla, üniversiteleri 'Pekiyi' ile bitirenlere ayrılmış fonumuzdan, en iyi kutlama duygularımızla...' Ne iyi! Barbara uçar duyunca! Petra ile Monika da uçarlar! Bunca yılın yoksunluklarından sonra iyi bir tatil yaparız artık!"

Mektup sürüyordu:

"Bizimle geleceğiniz üstüne görüşmek istersiniz belki. Bunun için sekreterimiz Frau Vogt ile ilişki kurunuz. Telefonumuz ...."

Monika'ya bir şeyler yedirmesi gerekiyordu. Birazdan Petra da okuldan gelecekti. Bir bardağa kaysı suyu kattı. Ekmeğin üstüne eritme peynirden sürdü: "Moni! Ben gelinceye kadar bunları bitireceksin, tamam mı? Bir yere ivedi telefon etmem gerek..." Çocuklar yalnız kalmaya alışmışlardı. "Sözüm söz, on dakikada dönerim..."

En yakın kulübe Kant Sokağı'ndaydı. Koşarak gitti. Boştu şükür. Numarayı çevirdi. "İyi günler Frau Vogt. Ben Thomas

Erlebach. Mektubu ve 6000 marklık çeki aldım. Evet, vaktim var... Yarın 10.30'da... Peki... Halkla İlişkiler Bölümü'nde Herr Hofmann'la, peki efendim..."

❀

Güzel bir gündü ertesi gün. Barbara gene işe... Petra gene okula... Monika'yı hemen anaokuluna bıraktı. "Bana iyi bir iş önerecekler mutlaka!" diyordu içinden. Saat 15.00'e kadar geri gelebilirdi. "Yada olanak verecekler, doktora yapacağım... Belki yüksek bir burs... Ayda 1500 mark!" Böyle burslar olabiliyordu.

Mektupla birlikte 6000 marklık çek de yanındaydı. Dev fabrika, yeni açılan otoyoldan 45 dakika çekiyordu. Kamış tarlasını andıran bacalardan kükreyen dumanların altına girdi. Dünyanın en büyük kimya fabrikalarındandı. Ovanın yarısını kaplıyordu. Geniş, büyük bir fabrika... İnsan otomobille gezse en az bir gününü alırdı. İlaçlar, boyalar, ses bandları yapardı. Bunlar ama örtü gibiydi. Asıl kimyasal silah üretirdi. Okyanusların üstünde biriken bulutlardan çoktu bacaların saldığı bulutlar. Dursuz duraksız salardı. Milyarları bulurdu yıllık kârı. 90.000 kişi çalışırdı.

Gülümsedi: "Ben de girersem 90.001 olacak!"

Fabrikanın yakınına vardıkça acayip bir koku yoğunlaşıyordu. Otomobili eğledi. Anahtarı cebine attı. Sorup soruşturarak 10.25'te Herr Hofmann'ın kapısında oldu. "Böylece yeni bir masal başlıyor Thomascık!" dedi içinden. Sekreter onu tam dakikasında aldı içeri.

Herr Hofmann da ayakta karşıladı. Kutladı. Hal hatır sordu. Frau Vogt kahve getirdi.

"Kısa bir özgeçmiş?"

Güldü Thomas: "Çok kısa! Çünkü doğru dürüst yaşamadım!" Ama anlattı biraz: "1968 Öğrenci Eylemleri..."

"*Na ja!*" dedi Herr Hofmann. "Ben de sempati duymuştum. Ama çoktan gelip geçti! Önemli değil! Adı üstünde 'Öğrenci Eylemleri'... Önemli olan bugün ve yarın... Herr Erlebach, size 6000 mark gönderdik. Sembolik bir paradır bu. İçerde 600, dışar-

da 400, toplam 1000 öğrenciye böyle paralar ödüyoruz her yıl. Firmamız bilime katkıyı ve değerli elemanlarla çalışmayı seviyor. Böylece bilimsel, teknik ilerlemeyi desteklemiş oluyoruz..."

"Ne gibi bir iş öneriyorsunuz bana?"

"Ne gibi bir iş öneriyoruz size? Siz, Deneysel Ruhbilim okudunuz. İnsan davranışları... Grupların ve kitlelerin verimli çalışmayı aksatan, hatta kesen hareketleri oluyor... Evet, aksatma ve kesme dedim... Az da olsa oluyor bunlar..."

"Ne gibi?"

"Örneğin gereksiz grevler..."

"Ne demek gereksiz grevler?"

"Yani masada anlaşmak varken..."

"Ama anlaşma olmazsa?"

"Olmazsa oldurulur, neden olmasın?"

"Anladım."

"Bu arada politik içerikli grevler de oluyor. Barış hareketi diyorlar örneğin. 'Niçin silah üretiyoruz?' diyorlar. İşleri yavaşlatıyorlar. Alman ekonomisi henüz güçlendi Herr Erlebach. Daha da güçlenmesi gerekiyor. Karşımızda Japon, İngiliz, Amerikan ekonomileri var. Fransız ekonomisi var... Bir grev en az on gün sürse, zarar yarım milyar! Firmamız büyümeli! Bu büyümeden yeni iş olanakları doğmalı. Grevlerin zararı aynı zamanda işçilerin kendilerine..."

"Bu konuda benim görevim ne olacak?"

"Sürekli olarak yaptığımız eğilim araştırmalarına katılabilirsiniz. Şu anda 18 ruhbilimci var firmamızda. Bunların bir bölümü aynı zamanda işçi olarak çalışır işçiler arasında. İşçiler arasında çalışacak yeni ruhbilimcilere gereksinmemiz var. Bunlar, bize yine önlemler önerecek. Aynı zamanda bu önlemlerin uygulanmasında öncülük edecekler..."

Thomas'ın elleri titremeye başladı birden. Herr Hofmann'a dikkatle baktı.

Herr Hofmann konuşuyordu:

"Size araştırma çalışmalarından ve işçilikten çifte gelir önerebiliriz. Yaklaşık 6000 tutar ayda. Başlangıçta bu kadardır. Sonra artar..."

"Ama bu grev kırıcılığı değil midir, yasaların öngörmediği?"

"Asla! Daha grev başlamadan önlüyoruz biz..."

Thomas güldü: "Başlaması gereken haklı grevi önlemek, kırmak sayılmaz mı?"

"Hayır sayılmaz! Üstelik bunlar görece değerlerdir. Örneğin haklı grev'i alalım. İşçilere göre haklı sayılan, işverene göre haksızdır. Nedir haklı?"

"Haklıyı belirlemek için hesap kitap yapılabilir, işçiler yapıyor..."

"İşverenler de yapıyor..."

"Anladım. Peki ya grev başlamışsa?"

"Onu da durdurmak gerekir elbet! Ama kabaca değil. İnce yöntemlerle! Haklı, hesaplı gerekçeler ortaya atarak! Örneğin Japon endüstrisinin son gelişmelerini düşündürerek! Kore bile başını aldı gidiyor Herr Erlebach! Bunun bir de Avrupası, Amerikası var! Koskoca sosyalist blok var karşımızda! Firmaları sürekli büyütmek, iş olanaklarımızı artırmak zorundayız. Sonuçta işsizlikten gene işçiler zarar görüyor, öyle değil mi? Tabii bu bir politikadır. Şu anda size yaptığımız parlak bir öneridir..."

"Anladım..."

Thomas yere baktı. Isırdı dudaklarını. Ellerinin titremesini durdurmaya gücü yetmiyordu. Küçük çantasından 6000 marklık çeki çıkarmaya çalıştı. Başardı sonunda. Herr Hofmann'a uzattı usulca:

"Kirli paradır bence! Kabul etmiyorum! Şu anda dindarlık yaşında değilim, ama başka inançlarım var..."

Herr Hofmann anladı. Yirmi yıl önce o da fakültesini birincilikle bitirmişti. Yirmi yıllık deneyim az sayılmazdı. Çekleri geri verenler anlaşmaya yanaşmıyorlardı. Üstelemenin yararı olmayacaktı: "Siz bilirsiniz Herr Erlebach!" dedi.

Görüşme kesildi. Kalktılar ikisi de.

"Otuz beş yaşıma kadar onurla bağlandım inançlarıma. Otuz beş yıl daha bağlanabilirim..."

"Bağlanma'yı herkes olumlu görmüyor sizin gibi..."

"Ben olumlu görenlerdenim şükür..."

Nerdeyse el sıkışmadan ayrılacaklardı.

Herr Hofmann, "Arada böyle şairler çıkıyor!" dedi.

Thomas bastı gaza. 130'a çıkardı hızı. "Hayır hayır! Önemli hiçbir konuda yanlış yapmadım! İnançlarımı satmadım bugüne kadar! Bugünden sonra da asla satmam!" Gülerek ekledi: "Böylece bu masal da bitti..." Ekledi: "Belki çeki geri vermem gerekmezdi! Verdim, iyi ettim! 6000'i almasak ölmeyiz! Anlatabilirim Barbara'ya!"

❀

Akşamüstü anlattı. İşten gelmiş, bir duş almıştı Barbara. Dinledi dinledi, hiç yanıt vermedi. Kızdı mı, sevindi mi? Belli etmedi. Geçten geç: "Sağlık olsun Thomascık!" dedi.

"Çok canım sıkılıyor Barbara! Bu utanmazlık! Bu alçaklık! Bilimle kesiyorlar insanların yolunu! Bilimle eziyorlar grevleri! En yeni eşkiyalıklar bunlar! Ben biraz dolaşmaya çıkacağım..."

Çıktı evden. Gittikçe kabarıyordu ayranı. "Ulan bana bu öneri yapılır mı? Ben siz miyim ulan? Bilimsel ilerlemeyi destekliyorlarmış! Ekonomiyi büyütüyorlarmış! Sonuçta işsizliği önlüyorlarmış! Alçaklara bak!"

İstasyona yakın, Belediye Alanı'nın alt başında Helga ile Salim'in işlettiği birahaneye doğru sürdü. Yakın bir yere eyledi otomobili. Girip baktı, tanışlardan kimse yok. Üç İspanyol oturuyor köşede. Helga geldi, hal hatır sordu. Thomas bir bira söyledi.

"Canın sıkkına benziyor?"

"Sıkkın!" dedi. "Salim abi nerde?"

"Hemşerilerine gitti. Görele'den Belediye Başkanı gelmiş."

Bir bira daha söyledi hemen. İçip bitirdi evik çabuk. Sonra kalktı. Rizeli Mehmet'i arayacaktı. "Mehmet abiyi..." dedi kendi kendine. İşçi Derneği'nin defterlerini tuttu üç buçuk yıl. Türkler gibi "abi"li, "abla"lı konuşmaya alıştı. Türler gibi rakıya alıştı. Mehmet abiye gitmek için, Heinemann Sokağı'na kadar otomobil gerekmezdi. Yürüdü.

Evdeydi Mehmet. Pijamasını giymiş, uyuyordu. Bugünlerde gececiydi. O da Takalin'de çalışıyordu. 35 gidiş, 35 dönüş, 70 kilometre yolu vardı günde.

"Oooo Thomas! Gel kardaşum!" dedi. Yüzüne baktı, birden anladı: "Canın sıkkın senin?"

"Sıkkın..."

"Sıkı can iyidir, çabuk çıkıp gitmez, korkma..."

"Kormuyorum! Sadece iğreniyorum! Bu adamlardan iğreniyorum Mehmet abi? Rakın var mı?"

"Yok rakım..."

"Şarabın?"

"Biramız var biraz..."

"Bira neye yarar? Ben bugün adamakıllı sarhoş olmak istiyorum..."

Oğlu Arif, arka avluda arkadaşlarıyla oyundaydı. "Seslen ona Fatma!" dedi karısına.

"Sana zahmet olacak Fatma abla!" dedi Thomas.

"Zahmet mi olur?" deyip yürüdü Fatma.

Birkaç dakika sonra Arif geldi. Mehmet para verdi. Thomas onu önleyip kendisi vermeye kalktı.

"Türk evindesin. Koy onu cebine..." dedi Mehmet.

Fatma beyaz peynir çıkardı. Kara zeytin... Leblebi koydu ortaya...

"Varsa biraz da et pişir Sayın Bayan!" dedi Mehmet.

"Leblebi yeter, Fatma ablamı sıkma lütfen..."

"Ev sahibinin işine karışmà Sayın Feminist!" Birden ikisi de güldüler. "Şükür be! Güldün vallahi!" dedi Mehmet. Yirmi beş yıldır Almanya'da işçiydi, artık Almanları tanıyordu.

Bir saat sonra üçüncü kadehi bitirdi Thomas. Mehmet kendi de içiyordu. Ama o ancak ikinci kadehteydi.

"Bana son derece ince dümenlerle grev kırıcılığı öneriyor hıyar! Bilimimle 90.000 işçinin ezimine katılacakmışım! Alman olduğumdan utandım bugün!"

Yeniden titremeye başladı. Ağlayacak gibi bir sarsılmanın içindeydi yeniden. Bir daha dikti, boşalttı kadehi.

Sesini çıkarmadan dinliyor, belli belirsiz gülüyordu Mehmet: "Üniversiteyi birincilikle bitirdin ama yaşamda sınıfta kalıyorsun Thomas efendi!" demeyi düşündü. "Demesem daha iyi olur!" dedi içinden. "Ama diyeceğim: Sen gittin, önerilen işi geri çevirdin. Yarın başka biri gider kabul eder. O kabul eden senin kadar bilinçli midir acaba?"

"Kabul mü etseydim?"

"Bunu anlayın Thomas! Siz, sizler bunu anlayın!" dedi Mehmet. "Firmalar parayı bastırıp hepimizi çalıştırıyor. Bunu anlayın: Satılmadan da çalışabilir kişi!"

"Yanlış!" dedi Thomas sertçe. "Anlamıyorum! Parayla kimyasal silah yapıyor işçi arkadaşlar. Bunlarla insan öldürülüyor. Kötü bu! Bunun dönüşü var mı bilinçle filân? Grev kırıcılığı da böyle!"

"Bizim arkadaş sarhoşladı!" diye düşündü Mehmet. "Kafayı çalıştır Thomas! Kabul edecektin öneriyi! Girecektin işe! Ama hiçbir zaman grev kırıcısı olmayacaktın! Destekleyecektin daha! Grevcilere karşı alınan önlemleri sendikaya haber verecektin! Gözümüz kulağımız olacaktın orada! Çaylaksın, böyle şeylere tek başına karar veriyorsun! Anında kesip atıyorsun hem de! 'Biraz düşüneyim!' diyecektin. Oturup rakı içmeden düşünecektik. Soracaktık sendikadan, partideki arkadaşlardan..."

"Mehmet abi, yahu! Burnuma kadar öfke doluyum! Basma damarıma! Biliyor musun, o çevrede çocuk ölümleri % 38'e çıktı. Araştırmalar, büyük oranda kanser olayları gösteriyor. Dünyanın zehrini salıyorlar havaya! Çevreyi kirletiyorlar! Kirli para kazanıyorlar. Havayı solunmaz, çevreyi yaşanmaz yapıyorlar! Bir de tutmuşlar, bana grev kırıcılığı öneriyorlar! Bunun sorulacak, düşünülecek neresi var? Tek sözcükle utandım Almanlığımdan!"

"Gene söylüyorum, çaylaklık bu yaptığın! Ben de o firmada işçilik yapıyorum yirmi beş yıldır. 3500 kilometre uzaktayım yurdumdan. Yirmi beş yıldır köyümün düğünlerine, bayramlarına katılamıyorum. Yurdumda sömürü çok, ekmek az! Duymuyor musun, her ay bir kez düşüyor paramızın değeri. Hiçbir ülkeye vizesiz giremiyoruz. Gene de utanmıyorum Türk olduğumdan! Bir gün yeneceğiz biz o zorlukları! Bir bir yeneceğiz kafamızın ve bileğimizin gücüyle! Ben Türklüğümden utanmıyorum, sen niye utanıyorsun Almanlığından? İnsan değil misin aynı zamanda?"

"Bilmiyorsun Mehmet abi! Canavar bunlar! Korkunç insan kasapları! Bunlarla aynı pasaportu taşıdığım için utanıyorum! Böyleleri en çok bizden çıkıyor! Grev kırıcılığı öneriyor bana!"

Yeniden geldi o sarsılma üstüne. Ağlamaya başladı. Hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

Fatma gelip yanına oturdu: "Barbara'yla çocukları da getirseydin ya! Özledik Monika'yı, Petra'yı..."

"Canımın sıkıntısından akıl edemedim abla!"

Beş dakika kadar hiç konuşmadılar.

Biranın üstüne Türkiye rakısı çarpmıştı. Epey sarhoşlamıştı Thomas. Dayancası tükenmişti. Mavi mavi ağlıyordu. Mehmet otomobilin anahtarını alıp Barbaragil'i getirmeye gitti.

"Ağlama Thomas!" dedi Fatma. "Şimdi çocuklar gelecek, görmesinler ağladığını! Sil gözlerini! Dünyanın olanakları tükenmiş değil! Bulur bir iş çalışırsın!"

"Siz Türkler biraz eski düşünüyorsunuz. Çok insanın işi yok, ekmeği yok! Yeni tür, eski tür, çok büyük bir açlık kuşatıyor dünyayı! Sen hâlâ, 'Ağlama Thomas!' diyorsun. Çok gücüme gitti bugün Fatma abla! İzin ver, çocuklar gelesiye ağlayayım..."

"Gene de ağlama, değmez..." dedi Fatma.

❀

Yazarın Notu:

Thomas'la bu olaydan dört yıl sonra Bottrop'ta tanıştık. Essen'de iş bulmuş. Bir yıl demeden çıkarmışlar. Dortmund'ta kaçak bir işe girmiş. Polis haber almış. Kendi kendini ihbarlayarak kurtulmuş. İlk diye bir "Fırsat" tanımışlar. Bottrop'ta Türk işçi çocuklarının okul ödevlerine yardım eden bir grupta çalışıyordu. Otuz dokuz yaşındaydı. Ancak bir öğrenci kadar para alıyordu. "Bereket Barbara bir daha gebe kalmadı!" diye anlattı.

"Çalışmıyor artık Amerikalıların yanında değil mi?"

"Oradan çıkıp Rur Kömür İşletmeleri'nde iş buldu. O çalışıyor, ben işsizim..." dedi.

1985

Kolu Dövmeli Âşık

Duisburglu Mehmet'in eski çapkınlardan olduğunu biliyordum. Ama yüzüne bir şey demiyordum.

"Ben gidip az biraz dolaşacağım!"

"Keyfine bak! İstersen çok biraz dolaş!"

Başımı kolumun üstüne koyup gözlerimi yumdum. Sırtımı güneşe verdim. Bir süre açmadım. Bakmadım çevreme. Duymadım gürültüleri. Sonra dönüp gökyüzünün en yukarılarına baktım: Boşluklar sonsuza kadar gidiyor bugün. Derken dört jet uçağı, bir kuzeyden, bir güneyden, geometri oynar gibi çizdiler mavilikleri.

"Dünyada en deli uçaklar hangileridir?" diye soruyorum kendi kendime.

"Tabii ki savaş jetleridir!" diye yanıtlıyorum.

Yeniden kapatıyorum gözlerimi. Belki on dakika açmıyorum. Yanımda bir kişilik boşluk var. Biri gelir yer bulamazsa, serer havlusunu uzanır diye düşünüyorum.

Çimen çıtır çıtır ediyor az sonra. Açmıyorum. Belki bir kadındır, belki bir erkek. Ne ise, kim ise, otursun... Çantasını koyuyor, havlusunu seriyor. Uzanıyor. Belki beş dakika hışırtı duyuyorum. İnadımdan açmıyorum gözlerimi. Merak etmiyor gibi davranıyorum. O belki uyuduğumu sanıyor. Gerçekten uyuyor gösteriyorum kendimi. Yanıma o kadar sessiz uzanıyor ki, beni uyandırmadan uzandığına seviniyor sanıyorum.

Almanlar şimdi böyle oldular. Karıncayı incitmekten çekiniyorlar. Ellerinden gelse İkinci Dünya Savaşı'ndaki atalarını reddedecekler. Onlar değildi dünyanın dört bir yanında yurtları yuvaları yıkıp dağıtanlar. Onlar değildi insanları doğrayanlar. Öyle bir kibarlığın içindeler.

"Benim babamgil öyle yapsaydı, bugün ben ne yapabilirdim?" diye düşünüyorum. İçinden çıkamıyorum. Çıkamayınca açıyorum gözlerimi. Usulca başımı döndürüp yanımda uzanana bakıyorum.

Olsun olsun otuzunda bir erkekti. Atlet yapılıydı. Yüz aşağı kapanmış, başını kollarının üstüne yatırmıştı. Yummuştu gözlerini. Babamgil onların babaları gibi dünyayı doğramadılar, gene de onu rahatsız etmeden dönüyorum öbür yanıma. Başımı dirseğime alıp rahat rahat seyrediyorum komşumu: Sarı tüylerle kaplı her yerleri. Kadınlar gibi minicik bir havuz donu giymiş. Çantasında sürünecek kremleri, yağları var. Hay deli, kolunda bir dövme! Eski zaman denizcileri gibi iğneyle, barutla yazdırmış. Acayip bir yazı, kısa bir sözcük: PETRA! Almanların bir kesimi arasında yaygın bu. Kadınlar da dövdürüyor mu, bilmiyorum?

"Niçin bilmiyorsun? Niçin dikkat etmiyorsun?" diye çıkışıyorum kendi kendime. Usulca kalkıp biraz dolaşsam, bakınsam? Ama şimdi nasıl yapabilirim bunu? Böyle gözlemler rastlantılarla yapılabilir. Yanımdakini özel olarak görmeye mi geldim? O geldi gösterdi kendini.

Alnından aşağı, yanaklarına, bıyıklarına doğru terler yürüyor. Yumuk gözlerini açmayacak kessen. Kendimi öyle rahat ayarlamışım ki, gözlerini açana kadar öyle kalabilirim, bakabilirim. Nasıl olsa açacak. Açınca hemen çevirmeyeceğim benimkileri. Bakacağım içlerine iyice, ne demek kolundaki Petra? Dünyaya çalım mı satıyor? Çok mu mutlular? Petra da yazdırmış mı bununkini? Önce gözlerine soracağım. Söylemezse kendisine soracağım.

Başladım inadımı uygulamaya.

Duisburglu Mehmet dönüp geldi.

"Hava iyi bugün..." diyor. Serilip yatmış insan denizini gösteriyor.

Parmağımı dudaklarıma götürdüm hemen:

"Konuşma! Âşık uyuyor!"

Yeniden kolundaki dövmeye diktim gözlerimi.

"Böyle serseri çok şimdi Almanya'da! İlk mi görüyorsun?"

Gene götürdüm parmağımı dudaklarıma.

"Kalk yürüyelim biraz! Sonra da girip bakalım havuzlara..."

Elimi havuzlardan yana salladım:

"Sen git! Ben bunu bekleyeceğim!"

"*Ach so!*" dedi, çekilip gitti kızarak. Rahat rahat sürdürdüm bakmamı. En az on dakika geçti. Uyuduğuna inanmadığımı sağlam biliyordu. Ama inatla numarasını sürdürüyordu. "Sürdür ulan! Sen inadını sürdür, ben de senin başını bekleyeceğim! İsterse on dakika sonra zehirli yağmurlar gelsin! Seni çözmezsem adam değilim!"

Fazla sürdüremedi, açtı gözlerini. Sıcak kötü bindiriyordu. Ter içindeydi. Havluyu çekip bir iki silindi. Sonra yeniden yumacak oldu. Baktı ben bakıyorum alacaklı gibi, açtı gözlerini. Önce biraz çakal bakmayı denedi. Ben daha çakal baktım. Yumuşadı. Sonra nasıl bakarsam bakayım, aldırmaz bir duruşa geçti.

Artık efendi efendi bakıyordu... Ben de ona...

"Anlat bakalım!" dedim. "Çok mu iyi aranız?"

Öyle anlamsız bakıyordu. Söylemiyordu bir şey.

"Hoş mu yatakta, sofrada, yollarda? Havuzlarda, göllerde?"

Gözleri öyle aptal, öyle kaygısız çocuk oldu, bir kıdım anlam çıkarmanın olanağı yok! Sabırsızlanmaya başladım.

"Konukluğa gittiğinizde nasıl? Konuk geldiğinde nasıl? Kardeşlerine, annene nasıl? Yoksa görüşmüyor musunuz?"

İnatla dövmesine baktığımı görüyordu.

Bir ara kızacak oldu. Karartacak oldu yüzünü. Ben de kararttım. Sert bakmayı sürdürecek oldu. Ben daha sert baktım. Yeniden yumuşadı. Ben aynı kararda sürdürdüm bakışımı. Sürdürdüm epey. Bir ara güldü bu. Ben gülmedim. Yeniden sert yapacak oldu. Daha sert yaptım. Yeniden güldü. Gözlerimi bir gözlerine, bir dövmesine getirip götürmeye başladım. Sorularımı yineleyip duruyordum sessiz. Sıkıştı iyice. Nasıl konuşmaya başlayacağını bilemedi. Yardım etmem gerektiğini anladım:

"İyi gidiyor musunuz?" dedim sesli. Çenemi kolundakine doğru uzattım.

Yüzünden acı bir hayıf geçti. Ürperdim. Zelzele oluyor gibi sarsıldım. Sustu bir süre. Ama yanıtsız bırakmayı da yakıştıramadı:

"Biz ayrıldık..." dedi sinik.

"Ne kadar oldu ayrılalı?"

"Üç yıl..."

"Niçin duruyor kolundaki peki?"

Başlamışken sürdürmeliydim. Yoksa o da keserdi. Yarım bile olmadan kalırdı Alman arkadaşın öyküsü.

"Çıkarmanın oluru yok..." dedi. "Hastaneye gidip ameliyatla aldırabilirmişim. Yerini bacağımdan kesecekleri deriyle kapatabilirlermiş. Uzun iş! Hem de sakıncalı. Öyle diyor doktorlar. Ama..."

"Ama?"

"Ama kalsın! Yok bir zararı!"

"Nerde şimdi Petra?"

"Burda, Duisburg'ta..."

"Ne yapıyor?"

"Başka birini buldu..."

"O da dövdürmüş müydü senin gibi?"

"İnanmazsın ama dövdürmüştü. Biz çok yeminler etmiştik birbirimize!"

"Keşke sadece yeminler edip kalsaydınız. Bunları yaptırmasaydınız..."

"Yaptırdık..." dedi.

Başladı ağlamaya. Birden hatamı anladım. Kabuk bağlamış yarasını kanatmıştım. Korkunç hıçkırıyordu. Ne diyeceğimi bilemedim.

"Sürmez olur mu? Hâlâ sürüyor benimki! Onunki sürmüyor, o bıraktı beni..."

"Aptal mısın? Niçin sen de onu bırakmıyorsun?"

"Ben düşünüyorum: Asıl sevmek budur! O bıraktığı zaman da bırakmamak!"

"Sadece felsefe bu! Felsefe yönetmez yaşamı..."

"Nasıl olduğunu, neden olduğunu bilemedim. Bir gün tartıştık hafiften. Bahane oldu. Meğer başkası varmış arada..."

"Senin yok muydu başkası?"

"Benim şimdi bile yok! Yani yok desem yeri..."

Dönüyor iyice benden yana: "Aptallık benimki!" diyor. "Kopamıyorum..."

"Sildir sen bunu en iyisi! Giden gelmez geri!"

"Biliyorum gelmez! Ama adı kolumdan çıksa içimden çıkmıyor..."

Alman arkadaş yumdu gözlerini. "Bravo kolu dövmeli âşık!" dedim, kocaman bir "Aferin" çektim içimden.

1984

Nisan Bir

Rheinhausen, Ren boyunda gümüş kolye bir şehirdir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Duisburg'a bağladılar. Onun bir mahallesi oldu. Kendisi biraz kızgındır buna, ama daha güzel oldu. 1960'tan sonra kömür ocaklarında, demir döküm fabrikalarında çalışmaya gelen Türkler, bir süre sonra kadınlarını kızlarını getirdiler. Ren boylarının güzel şehri daha da güzelleşti. Şimdi sokaklarında her zaman biribirinden güzel kızlar dolaşır. Erkekler gibi kadınlar, kızlar da bir işte çalışmaya başladığından, son yıllarda sokakları güzelleştirenlerin sayısında biraz azalma oldu. Ama ne kadar azalsa, küçükler büyür, Rheinhausen sokakları güzelsiz kalmaz...

Martina, uyanır uyanmaz duvardaki takvime baktı.

"Nisan Bir bugün!" dedi, fırlayıp kalktı.

Öteki odadan Babasıgil'in sesleri geliyordu.

"Nasıl kandırsam?" diye dudaklarını kemirdi.

Pencerenin önüne gitti, perdeyi araladı. Bahar patlayıp çıkmıştı. Yeşil yapraklar, sarı çiçekler dünkünden gürdü. En önce, Almanların "Forsythie" dediği "altın çam"lar açmıştı. Japon kirazları da şeker rengi çiçeklerini dâh ettiler. Boyanıp çıktı dünya...

Mahallenin ortasındaki büyük alanda pazar kurulurdu.

"Nasıl kandırsam? Nasıl büyük para koparıp bir çanta alsam?"

Bir sırt çantası düşünüyordu. Sağlam kayışları olan, çift cepli sırt çantası. Okul gezilerine onunla gidebilirdi. Büyük öğrencilerin sırtlarında oluyordu hani...

Odasının duvarlarındaki şu kâğıtlar da kaç yıllıktı acaba? Yeşilli yeşilli, ne zevksiz! Kocaman hortumlu fillerle somurtkan maymunları görüp durmaktan bıkmıştı. Hele o fil ayağına benzeyen mantarlar. İyice bıkmıştı. Minna minna çiçekli kâğıtlardan istiyordu. Çok mu pahalıydı onlar? "Çocuk odası böyle olur!" diyordu annesi. Sanki Martina bilmiyor. Böyle olmaz işte!

"Biraz sıkıntımız var, sabret! Sen sabır bilmez misin?" diyordu babası.

"Görmüyorlar büyüdüğümü!" diye bağırdı Martina. Ayırdında olmadan biraz bağırmıştı. "Öteki odadan duyuldu mu acaba? Annem durmadan, 'Kazık kadar kız!' olduğumu söyler. Ama, 'Şunları değiştirelim!' demez bir. Babam bir iki söylemeyle istediğimi zaten yapmaz..."

Ayaklarına terlik geçirmeden çıktı odadan. Banyoda musluğu "Faşşş!" ettirdi. Borular hava doluydu. Takır tukur sesler çıktı. O sırada annesi mutfağa geçti. Demek kahve koyacaktı. Ne güzel, günlerden de cumartesiydi. "Bu çok iyi!" Uzun kahvaltı yapacaklardı.

"Buldum buldum! Onları kahvaltı sırasında kandıracağım!"

Çıkarıp attı üstündekileri. Duşun altına geçti.

O sırada babası daldı banyoya. Fırçanın üstüne macun sıktı. Martina ıslık çaldı. Türkü mırıldanmaya geçti. "Hiç ayırdında değil büyüdüğümün! Sıra benim! Önce ben geldim! Duysun, anlasın! Ben çıkmadan girmesin banyoya!"

Martina'nın babası Rudi Felder dişlerini fırçalamayı bitirdi:

"Fareciiik! Git küçük ekmeklerden al!"

Annesi girdi o sırada: "Susamlılardan al Martina!"

Babası bağırdı: "Ben soğanlılardan isterim!"

"Ben de çörekotlu isterim kendime!" Havluyu çekti, silinip kurulandı. Bir dolu küçük ekmek getireceğini düşündü.

Ortalıkta çıplak dolaşıyordu babası. Anımsatsa, "Birlikte göle girmedik mi mayosuz? Saunaya girmiyor muyuz çıplak!" diyorlardı. Ama burası banyo!

İvedi ivedi giyindi. Mutfaktan para aldı. Tapır tapır indi merdivenleri.

"Günaydın Herr Tuna!"

"Günaydııın Martina can! Nasılsın?"

"Teşekkür ederim, iyiyim..."

"*Ach unser Türke!* İyi uyudum..."

"Bugün hava güzel..."

"Hem de cumartasi! Küçük ekmekler almaya gidiyorum..."

"Ben de aldım geliyorum. Uzun kahvaltı yapacağız..."

Almanların "Gastarbeiter" dediği Salih Tuna, Ekmekçi Johan'a pazar çantasıyla gitmişti. Yirmiden fazla almıştı.

"Frau Tuna nasıl?"

"Onun keyfi her zaman yerinde..."

"Yeni Dünya da iyi mi?"

"Bomba gibi..."

Martina da babası gibi "Yeni Dünya" demeyi seviyordu.

"Haydin afiyet olsun Herr Tuna!"

"Teşekkür ederim Martina can! Selâm söyle sizinkilere!"

Herr Tuna büyüdüğünü görüyordu şükür! Karısı on gün önce doğum yaptı. Sadece üç gün kaldı Kutsal Maria Hastanesi'nde. "Belki cepten ödeyeceklerini sandılar. Hastaneler pahalı. Günlüğü 250-300 mark. Herr Tuna sık sık, 'Almanya ateş pahası!' demeyi sever. Parasını gözü gibi korur bankada. Türklerin çok biriktirimci olduğu konuşuluyor. Bir otomobil almaz kendine. Eversaal'deki ocağa babam götürür getirir. Sürekli aynı vardiyada çalışırlar. Taşıt parası vermez. Ara sıra, 'Ne olur, benzin parasını katışalım Rudi komşu!' der, babam razı olmaz. Beş fenik almadı bugüne kadar..."

Almanya'da biraz yabancı düşmanlığı var ya. İkinci Dünya Savaşı'ndan önceki gibi çok fıkralar anlatılıyor. Okulda duyuyor Martina. Frau Töller, "Bu fıkralar eskiden Yahudiler içindi!" diyor. "Yabancı düşmanlığı açıkça Türk düşmanlığı oldu!" diye açıklama yapıyor. Münih'te, Köln'de, Dortmund'ta Türklerin dükkânlarını yaktılar. Televizyon gösteriyor...

"Eşek bunlar!" diye bağırıyor Rudi Felder. "Domuzluklar yeniden hortluyor Almanya'da!" Burnundan burnundan soluyarak bağırıp çağırıyor: "Bu düşmanlığı kimlerin körüklediğini biliyorum. Türkler bedavacı değil burada. Dilenci hiç değiller. İşçi olarak çalışıyorlar. Bütün dünyanın işçileri kardeştir. Ocaklarda yanyana çalışıyoruz. Sürekli olarak artırıyoruz

üretimi. Sürekli olarak eskisinden daha çok üretiyoruz. Alıklar, bozulan ekonomiyi Türklerden biliyorlar! Artan işsizliği onlar yarattı sanıyorlar. Kadınları çok doğuruyor diye kızıyorlar. Çünkü çocuk parasını çok alıp kasaları yoksullaştırıyorlar..."

Yeni doğan Ertan altıncı çocukları oluyor. Frau Tuna çalışmıyor artık. Mayer İplik'te dört yıl çalıştı, bıraktı. Çocuk parası 1000 marka yakın tutuyor ayda.

"Çok selâm söyle sizinkilere Martina can..."

"Siz de söyleyin Herr Tuna..."

Kiliseden Kutsal Maria Hastanesi'ne gidip çiçek dağıttılar üç yıl önce. Frau Tuna o zaman da doğumdan yatıyordu. Dağıtılan çiçekleri herkes aldı, o almadı. Çünkü parayla sandı. Anlatıp anlatıp gülüştüler evde.

Martina'nın babası buna da kızdı: "Herkesin istediği gibi davranma hakkı yok mu?" diye bağırdı.

"Sakin ol Rudi! Türklere tek sözcük söyletmiyorsun!"

Martina, annesinin içinde bir öfkeyi büyüttüğünü sezdi. Tastamam bir tepkiydi kocasına.

Babasının Türkleri bu derece arkalayarak yanlışlık yaptığını düşünüyordu.

"Geri tepiyor babacığım!" diye uyaracak oldu bir gün.

"Kapa çeneni farecik! Sen anlamazsın!"

O kadar üzüldü ki! "Ne zaman ayırdına varacak, varacaklar büyüdüğümün?" Az daha ağlayacaktı.

Ekmekçi Johan taze taze çıkarıyordu küçük ekmekleri. Tatlı tatlı geliyordu kokuları. Dar yere her düzeni sığdırmıştı. Kutu kadarcık dükkânın köşesinde elektrikli fırın çalışıyordu. Karısı, büyük kızı, küçük oğlu bir oraya, bir buraya koşuyorlardı dükkânın içinde.

"Günaydın Tante Greta!"

"Günaydın Martina! Nasılsın?"

"Danke! İyiyim. Bir çörekotlu, üç susamlı, iki soğanlı, dört sade..."

"Yavaş lütfen Martina. Tek tek söyle..."

"Çok basit, dört sade, üç susamlı, iki soğanlı, bir çörekotlu..."

"Anladım. 3.45 tutuyor hepsi..."

Bütün bir beşlik uzattı. Paranın üstünü alıp çıktı.

Tante Greta, "Güle güle!" dedi ardından.

İş günlerindeki gibi hızlı akıyordu taşıtlar. Biribiri ardından geçip gidiyorlardı. Martina lambaların orada bekliyordu. Bozuktu sanki. Yanmıyordu yeşil. Seyrek görülen güneşli günlerden biriydi. Ellerinin çantasıyla erkenden pazara giden kadınlar vardı. Düşünmeye başladı: "Yeni Dünya Tuna 3400 gram. Frau Tuna üç günde çıkıp geldi. Almanlar en az yedi gün yatar. On gün yatanlar var. Ben evlenince altı tane doğuracağım. Hepsinde beşer gün yatacağım. Fazla yatmam, az da yatmam. Az yatarsam, 'Türkler gibisin!' derler. Temelli iyileşmeden çıktığım için hasta olabilirim. Görüyorum televizyonda. Dölevim irin olur. Frau Tuna hastalanmaz. Alışkındır o. Anadolu'da doğumun ertesi günü tarlaya giderler. 'Gideriz vallahi!' diye anlatır Frau Tuna. 'Allah sizi inandırsın gideriz!' Onların tanrısı Allah. Bir şeye şaştılar mı, 'Allah Allah!' derler. İlk geldiklerinde, bu lambaları kırmızı-yeşil yakan adamların yer altında olduğunu düşünmüş Frau Tuna. 'Almanya'nın altı üstü giz dolu!' diye şaşar hâlâ..."

"Yok canım, bunlar otomatik!"

"Otomatik mi?"

"Evet, otomatik!"

"Allah Allah! Peki nasıl kırmızı-yeşil oluyor?"

"Otomatik..."

"Demek otomatik? Allah Allah!"

Martina'ya, "Sakın gülme kızım!" derdi annesi.

"Frau Tuna bu kez üç günde çıkıp geldi, Allah Allah!"

"Çünkü çok güçlü kadın!" dedi babası.

Yansıladı, "Allah Allah!" dedi annesi.

"Şimdi on beş güne varıyor doğum olalı. Sapasağlam! Annem babam armağan götürdüler. Elli marktan fazla ödediler armağanlara. On beş marklık da çiçek aldılar. Babama güldük güldük! 'Her Tuna benim bir tane arkadaşımdır, feda olsun!' diye söylendi. Hollanda'ya tatile gitmiştik. Hepsine ayrı armağanlar düşündü. Aldıkları yüz marktan fazla tuttu vallahi! 'Ne değeri var? Tuna ailesine feda olsun! Onların değerini herkes anlamaz. Ben anlarım. Hem de Almanya'da Türk dostları oldu-

ğu bilinsin!' Gene, 'Allah Allah!' diye söylendi annem. Hem de güldü babama çaktırmadan..."

Martina'nan sabrı bitiyordu: "Aaaa! Vallahi bu lamba manyak! Yanmıyor!"

Ama manyak diye geçip gidecek değildi. Bekliyordu.

Bir yıl önce evlerinin ardındaki çayırda ızgara partisi vardı. Bütün komşular katıldı. Rudi Felder gidip Tuna ailesini getirdi. "Bizim konuğumuz olacaksınız, buyrun!" Etlerden fazla fazla almıştı. Türkler domuz yemiyor diye dana etleri almıştı. Domuz etlerini ayrı mangallara çekmişti. Herr Tuna teypini getirdi. Rudi Felder istedi çünkü. Açtılar sesini iyice. Rudi Felder, "*Türkische Musik ist schön!* Dinleyin lütfen!" diye bağırdı. Hem de sırtından beline ter akasıya oynadı. Herr Tuna gitti, bir şişe "Raki" getirdi. On kadar da küçük bardak. Rudi, "Çok keskin bir Türk Schnaps'ıdır, hemen sarhoş eder!" diyerek herkeslere sundu. Dediği doğruydu, içenler sarhoş oluyordu. Bütün komşulara içirdi. İçmeseler beğenmemiş gibi olacak. Martina iyi biliyor: Herkes, *"Gut gut!"* diye konuştu. Sonra arkalarını dönüp yüzlerini buruşturdular. "Bu kadar sert içki olmaz!" diyenler çıktı. Kimi de, "En iyi içki biradır!" diye tutturdu. Elke Felder, kocasının hatırına elindeki bardağı sonuna kadar dikti. Martina'nın babasına "Türk Rudi" adı o gün takıldı. Büyük EKZ mağazasında elektrik gereçleri satan Hartwig Müller bir kâğıda böyle yazıp iğneleyivermiş ardına. Bir saat kadar öyle dolaştı. Herkesler güldü, gülenler bayıldı.

Okulda arkadaşları Martina'ya sataşırlar: "*Du bist eine Türkin, nicht war?*" Önceleri kızardı. Frau Töller, "Boşver Martina! Ne var kızacak? Türkler de insandır! Tıpkı bizim gibi, iyileri, kötüleri vardır. Hepsi iyi, yada hepsi kötü olamazlar!" dedi.

"Ama ben Türk değilim!" diyecekti, öğretmeni kızar diye demedi.

Babasının aşırılıkları Martina'yı her zaman sinir ediyor, ama söylemiyordu.

Lamba yeşil yandı sonunda. Kavşağı geçip koştu. Küçük ekmekler kucağında, tapır tapır çıktı merdivenleri. Hem de bir ıslık tutturdu dalgın. Kapıyı açmış bekliyordu babası. "Yavaş

olsana Martina! Uyuyanlar vardır. Frau Tuna, Yeni Dünya'yı emziriyordur belki..."

Islığı kesti: "Pes vallahi babacığım..." dedi.

Annesi sofrayı kurmuştu. Yeni aldığı yonca balını da çıkarmıştı. Babasının çok sevdiği baldı bu. Hollanda peynirleri, İspanyol portakalları, Türk zeytinleri, hatta Türk incirleri çıkarmıştı. Uluslararası bir varsıllık kazanmıştı sofra.

"Yolda Herr Tuna'yı gördüm. Selâmı var..."

"Nasılmış Yeni Dünya?"

"Ertan'ı mı soruyorsunuz? Ah..."

"Ne var? Kötü bir şey mi?"

Aradığı şeytanlık o an geliverdi aklına: "Herr Tuna üzgündü biraz..."

"Çabuk söylesene kız, bir şey mi var?"

"Gece Frau Tuna'yı hastaneye kaldırmışlar. Herr Tuna küçük ekmekleri bırakıp görmeye gidecekmiş..."

Fırladı Rudi Felder:

"Çocuklar nasıl kahvaltı yapacak?"

"Biraz zor olur sanırım..." dedi Martina.

Rudi'nin yüzü acılaştı birden. Karısına döndü: "Elke kalk! Hemen koşmalıyız! Küçük yavrucaklar yapayalnız kahvaltı yapamazlar!" Çekti karısını. Yarım yamalak giyinip Elke de koştu.

Martina kıkır kıkır gülüyordu. Duru gölün dibinden sular kaynıyor gibiydi. Öyle fıkırdıyordu. Derinlerden, hem de çok derinlerden, "Ooooh!" çekti. "Kandılar, para vermeleri gerekir artık bana!" Bir anda yalnız kalmıştı sofranın başında. Elke Felder, kızına kakao kaynatmıştı gene. Gene süt ısıtmıştı. "Bir türlü anlamayacaklar büyüdüğümü..." dedi derinden. Kahve koydu kendine. Çörekotlu küçük ekmeğin içine yağ ile bal bastı. Isırdı ağzını doldura doldura. Kahvesini içmeye başladı.

"Görsünler nasıl kahve içebiliyorum! Hem de nasıl Nisan Bir'ler yapabiliyorum!"

Çabuk yiyor, çabuk çabuk içiyordu. İlk küçük ekmek bitti. İkincisinin içine peynir bastı. Yeniden kahve koydu. Bu kez birazcık süt kattı kahveye. Tam "Hüürp!" ediyordu, "*Dumme Ganz!*" diye bağırarak geldi Rudi Felder. "Deli kaz!"

Merdivenleri üçer beşer çıkmıştı. Martina, babasının gözlerini gördü, korktu. Elleri titriyordu. Daha çok korktu, bağırdı can havliyle:

"Nisan Bir bugün! Nisan Bir babacığım!"

"Bir'i İki'yi gösteririm ben sana!" dedi Rudi Felder. Genişçe açtı iki elini. Çarptı biribirine. Şak şak ettirdi.

O sırada Elke Felder yetişip geldi: "*Mensch* Rudi! Niçin dövüyorsun çocuğu?" diye sordu.

"Dur canım, dövdüğüm filân yok!"

Martina ağlayarak kendini yere attı. Yüzü kırmızıbiber sürülmüş gibi yanıyordu.

Ezim bozum oldu Rudi Felder. Ne diyeceğini bilemedi.

Elke Felder, kızını kaldırdı: "Şımarma Martina! Dövmeden bu kadar bağırıyorsun! Demek dövse dünyayı yıkacaksın!" Ekledi: "Şımarık!"

"Yapacak başka şaka bulamadın mı, *Dumme Ganz?*"

"Eşekarısı soksun dilini senin!"

Martina kesmeden ağlıyordu. Rudi Felder kekeliyor, ellerini ovuşturuyor, söyleyecek söz arıyordu. "Allah Allah!" diye söylenecek oldu. karı koca birbirlerine baktılar. Bir süre geçti böyle.

"Haydi gel artık!" diye bağırdı annesi. Ama kendisi geçip bir türlü oturamıyordu sofraya. Banyoya gidip yüzüne su çarptı. Geri geldi, bir eliyle kocasını, bir eliyle kızını çekti. Üçü birlikte oturdular. Konuşmadan yeyip içmeyi sürdürüyorlardı.

❀

Öğleye doğru zil çaldı. Elke Felder kalkıp açtı. Birden, "Ooooo, ooooo!" diye bağırmaya başladı. "Buyrun buyrun, Herr Tuna! Buyrun, Rudi çok sevinecek!" dedi, konuğu içeri çekti.

Salih Tuna, "Gireceğim ama fazla kalmayacağım..." dedi. "Güzel şakası için Martina'yı kutlamaya geldim..." Elindeki gülleri kıza uzattı. "*Bitte schön, schöne Fräulein!*" Bir de eğildi önünde. "Sen Rheinhausen'in en güzel kızısın! Hem de en akıllı! Çıkıp sokaklara yürüyeceksin, delikanlılar takılacaklar ardına. Okulda da hep iyi'ler, pekiyi'ler alacaksın!"

Martina'nın gözlerinden yaşlar iniyordu hâlâ. Salih Tuna olanı biteni anlamakta zorluk çekiyordu. Rudi ile Elke Felder anlatmak istemiyorlardı. Rudi Felder, "Nasıl anlatabilirim?" diyordu içinden. "Anlatmak için önce anlamak gerek. Ben bu kızı anlamıyorum..."

Elke Felder, Türk komşusunun altına sandalye sürdü. Ama Salih Tuna oturmadı.

"Otur otur!" diye Türkler gibi üsteledi Rudi Felder. Bastırdı arkadaşının omuzlarından: "Otur, bir fincan kahvemizi iç!"

Elke Felder gülleri vazoya yerleştirip getirdi. Koydu masanın ortasına.

Neden sonra Martina gülümsemeye çalıştı.

1984

Ertesi Gün

Ordu uçakları bozuk gürültüler çıkararak yeniden geçti. Beş yıldır alçaktan, yüksekten uçarak bomba taşıyorlardı. Yolları, köprüleri, evleri yerle bir ediyorlardı. Hiçbirinin Allah'ı, acıması yoktu. Hallaç pamuğu gibi atıyorlardı köyleri, kasabaları. Gümm gümm, dursuz duraksız ötüyordu toplar.

Beş buçuk yıldır süren savaş sadece yurdu değil, bütün Avrupa'yı, Asya'yı cehenneme çevirdi. Artık hiç bitmeyecek, dünyanın sonuna değin sürecek gibi bir sanı veriyordu insanlara. Bu yüzden de çok sindirici oluyordu. Cephedekilerin çoğu vuruluyor, eksilenlerin yerini köylerden, şehirlerden toplanan gençler dolduruyordu. Terhis olan, dönüp gelen yoktu. Askerlik, gidişi var, dönüşü yok, kıvılcımlı bir yolculuğa benzemişti yeniden.

Kocaların mektupları seyrelmişti. Oğullar, babalar zaten yazmıyordu. Karl Schwarz'ın son mektubu Stalingrad yakınında Kalaç diye bir yerden gelmişti. Genel toplamının 90 bini tutsak alınan, 240 bini yok edilen Altıncı Ordu'nun tankçılarındandı. Yüzde yüz o da yok edilenlerin içindeydi. Radyo sürekli marş çalıyordu. Alman ordularının durmadan ilerlediğini söylüyordu. Radyoya göre, geri çekiliş, kuşatılıp yok ediliş gibi olumsuzluklar yoktu hiç! Almanya güçlü, büyük devletti. Böyle bir devletin ordusu Stalingrad'ta kuşatılabilir miydi? Yalandı; kulaktan kulağa yayılan haberler yıkıcı birer propagandaydı. Zaten son günlerde yayılan haberler hep böyle yalanlardan oluşuyordu. Bütün gün bağıra bağıra böyle söylüyordu. Tek sesli bir ağız mızıkasına dönmüştü radyo.

Kaçaklar geçiyordu geceleri. Bir kişi görmüş oluyordu birini, ikisini. Gündüz birinin evinde saklanıyor, ertesi gece sürdürüyorlardı kaçmalarını, yada kaçamayıp yeniden saklanmalarını...

SA milisi Düztaban Helmut yeri tozu koklayarak, yakaladığını İlçe Kumandanlığı'na teslim ediyordu. Köyde tek erkek, tek egemen, alikıran başkesen oydu. Ama geçen yıllardaki gibi herkes gönüllü kölesi, adamı, ajanı değildi artık. Açıkça ağzına yüzüne geçenler bile vardı. Eskisi gibi ardından konuşulanları yetiştirenler kalmamıştı. Almanya hep ilerleyecek, Sovyetler Birliği'ni, Hindistan'ı, Çin'i yutacak, Düztaban Helmut'un köydeki saltanatı sonsuza değin sürüp gidecek kanısı sarsılmıştı. Kadınlar bütün duyargalarını açmışlar, göklerin dilini anlamaya çalışıyorlardı sanki. Neden bozuktu uçakların gürültüsü? Hiç durmadan, "*Vaterland!* Vatan!" deyip duranların genellikle kendimci, kirli isteklerini sakladıklarını çok iyi anlamışlardı. Neden dursuz duraksız, hem de taze taze ötmeye başlamıştı yaklaşan toplar?

İşlerin değiştiğini anlayanlar çoğalıyordu.

Helmut, açık kahverengi üniformasının içinde, kolunda gamalı haçı, Prellgil'in fırından çıkıp Schwarzgil'in eve yürüdü. Fırında karnını doyurmuş, Schwarzgil'in evde uyuyacaktı. Yatacaktı ambarın üstüne. Sonra Kunduracı Johannes'in dul kızını görmeye gidecekti.

Schwarzgil'in alt evde kadınlar toplanmıştı. Takvimler baharı gösteriyordu. Ama havalar açmamıştı daha. İlçe Kumandanlığı, Fransız tutsaklardan Tekbacak Paul'ü köye atmış, unutmuştu. Zararsız, kendi halinde, akıllı görünmekten çok zarar çektiği için aptal görüne görüne aptallaşmış bir adamdı.

Helmut'un kadınlar arasında altı ajanı vardı ilk yıllar. Köyün kancıkları o zamanlar çok sözdinler, uysal, hem de dediğini şirp yapar kancıklardı. Üst üste üç casus yakalamıştı. Üç büyük ödül almıştı. Şimdi Kunduracı'nın dul kızından başka yüzüne bakan kalmamıştı. Gözünün tuttuğu, canının çektiği birini ancak zorla, iyice sertelerek bastırabiliyordu. Erkek diye deli olanlar, son aylarda temelli sabırtaşı kesilmişlerdi.

Schwarzgil'in alt evde kadınlar konuşmayı şirpedek kestiler. Helmut, tap tap yürüyüp tahta ambarın üstüne çıktı. "Uyuyacağım! Sıpalarınızı uzaklaştırın! Hiç gürültü istemiyorum! Köyün içine de göz kulak olun! Bir bisikletli, motosikletli gelirse haber verin! Tamam mı?"

"Tamam! Zıbar sen!" dediler.

Frau Schwarz ambarın üstüne yastık, battaniye verdi.

Kahve yoktu, ot çayları kaynatıp içiyorlardı.

"İki saat uyuyacağım tam! *Salbei* kaynatın o zamana!"

"Tamam..." dedi Frau Schwarz yeniden. Kadınlar kalkıp gittiler. Yarımakıl Agnes kaldı sadece. Üç de çocuk...

"Atın bunları daaa!" diye bağırdı Helmut.

"Tamam! Atacağız, lütfen sen zıbar!"

Helmut battaniyeyi çenesinin altına çekti.

Yarımakıl Agnes'in hem kocası, hem iki oğlu cephedeydi. Bilmiyordu neredeler, ne haldeler? İki kızını da Erfurt'taki mermi fabrikasına götürmüşlerdi. Hiç izin yaptırmadan çalıştırıyorlardı.

Ambarın üstünde Düztaban Helmut'un postalları görünüyordu. Karnı inip kalkıyordu. Agnes bir ıtırın dibinde oturuyordu. "Susun!" diye kaşlarını çatıyordu çocuklara. Eskiden yarımakıldı, acılarla, ayrılıklarla şimdi temelli tozutmuşa benziyordu. Eski çağlarda da köyün her yaştan, her baştan erkeklerini toplayıp götürüyorlardı. Çok sık oluyordu savaşlar. Bütün çağlarda kadınlar tozutuyordu birer ikişer. Bu kez Yarımakıl Agnes'e vurmuştu piyango.

Frau Schwarz küçükleri toplayıp sokağa çıkardı. Öğütledi: "Sakın bağrışmayın! Düztaban Helmut uyusun. Gidin Spielberg yönüne..."

Çocuklar isteksiz isteksiz gittiler. Ama Boncuk Detlef az sonra koşarak geri geldi. Erfurt'taki fabrikada çalışan büyük kızın altı yaşındaki oğluydu. Cin gibiydi:

"Göçmenler, büyükanne, göçmenler!" dedi kulağına.

Ambarın üstünde Helmut sağından soluna döndü. Bir de yellendi seslice. Battaniye bacağına sarıldı. Agnes, dişlerinin arasından, "Çatla!" dedi, hınçla ekledi: "Havanın da bulutlarına bak! Hiç açmıyor! Güya bahar!" Kalktı, Frau Schwarz'ın ardından avluya çıktı. Spielberg yönünden gelen beş kişilik göçmen topluluğuna baktı. "Toy toy toy!" çekti, dürttü Frau Schwarz'ın böğrüne. Sonra kestirmeden yürüdü. Değirmenci Joachim'in tarlanın kıyısında karşıladı göçmenleri.

"Rusya'dan geliyorsunuz değil mi? Konrad'ımı gördünüz değil mi? Bana doğruyu söyleyin! Çabuk, gördüğünüzü söy-

leyin bana!" Birini bırakıp ötekine koştu. Teker teker hepsinin ellerine sarıldı. Sırtlarında yorganları, battaniyeleri, omuzlarında torbaları, ellerinde sepetleri vardı. Hepsi kadındı. Yorgun, bitkindiler. Sarıldı öptü, "Söyleyin bana!" dedi.

"Şilezya'dan geliyoruz, tâ Opole'den! Temelli tükenip bittik! Tren, kamyon, yayan! Daha çok da yayan! On altı gündür yollardayız!"

"Kâğıtlarınız var mı?"

"Var kâğıtlarımız, ama neye yarar? Artık bir yere konmak istiyoruz! Daha fazla gitmek istemiyoruz! Kalalım burada, ne olacaksa olsun!"

Yaşlı bir kadındı konuşan. Bir de yirmi sekiz, otuzunda sarı saç, yeşil göz, balık etli biri vardı içlerinde, Agnes'in gözleri ona kaydı.

"Kalın burada, ama milisimiz Düztaban Helmut bunun gibi piliçlere düşkün! Ona göre kalın!" dedi usulca.

"Boş ev var mı?" diye sordu balık etli.

"Ev çok! Önce dediğim sakıncayı düşünün!"

Bir süre yanıt alamayınca, kocakarının yüküne yardım etmeye başladı:

"Gelin bizimle! Ama gürültü etmeyin! Uyuyor..."

Kocakarı rahatladı biraz. Sonra değişik bir bölge diliyle sordu: "Burada insanlar biribirine nasıl selâm verir?"

"*'Grüss Gott!'* derler. Çok eski ataların selâmıdır. İliklerimize işlemiştir, çıkmaz..."

Çocuklar bakıyorlardı. Agnes el etti. Gelip sepetleri, torbaları aldılar göçmenlerin ellerinden. Frau Schwarz da yürüyüp geliyordu evin önünden. Kilisenin dibinde karşılaştılar. "Gürültü etmeyin, milisimiz uyuyor!" diye mırıldandı o da. Akıl edip ot çayını koymamıştı daha. "Ters adamdır! Çok da azgındır! Bütün çocuklarım, oğullarım, akrabalarım savaşa gitti. Kocamdan iki yıldır haber yok! Hâlâ korkuyorum Düztaban Helmut'tan. Hiç kimsem kalmadı yanımda. Bu savaşın en karayazılı insanı benim! Bir sürü boş odam, boş yatağım var, buyrun!" Parmağını ağzına götürüp fısıldadı: "Ama lütfen sessiz olun..."

Yaşlı göçmen, burada nasıl selâm verildiğini çok eskilerden biliyormuş gibi, "*Grüss Gott!*" diyerek yükünü yere attı.

"*Grüss Gott*, ama sessiz, lütfen..."

Kendisi hiç sessiz olamıyordu oysa.

Tak tak tak, öteki kadınlar da değneklerini attılar.

"Adım Hannelore..." dedi yaşlı kadın. "Bu da Lisbeth!" diyerek balık etliyi gösterdi. "Akrabamdır! Bunlar da Iris, Martina, Maria! Kalmadı bir tek çöpümüz, çok sefilleştik! Erkeklerimiz kırıldı, söndü ocaklarımız. *Grüss Gott!*"

"*Grüss Gott!* Ama lütfen! Söyledim, uyuyor..."

Ambarın üstünde bu kez sağına döndü Helmut.

"Her yerin ayrı selâmı var: *Grüss Gott*..."

"Önce vardığın yerin selâmını öğreneceksin: *Grüss Gott*!"

Helmut doğrulup kalktı birden. Atladı yere. Yüzü bayrak gibi kızardı öfkeden. Topuklarını tak vurdu biribirine, kolunu kapıya uzattı: "İnsanlar burada *'Heil Hitler!'* diye selâmlaşır. *Grüss Gott* eskidendi!" dedi. Bir daha vurdu topuklarını. "Onu öğreneceğinize, bir an önce bunu öğrenin!" Tap tap tap, yürüyüp gitti.

Frau Schwarz, Lisbeth'e baktı: "Görmedi şükür seni..." dedi. "Kuduruk nâletin biridir. Yapmadığını koymadı beş yıldır. Düztaban diye askere almadılar. Güya tren sürücüsü. Ama sürmüyor hiç. SA'nın en hatırlı adamlarından olup çıktı. Karısı kısır. Ama beş yıldır çok çocuğu oldu bu köyde... Bütün becerilerini bize gösterdi..."

"Savaşta insanlar kötüleşti. İyiler azaldı..." dedi Hannelore. "Azalmadı mı?" diye sordu Frau Schuwarz'a.

"Bilmem! Babam, 'Dünyada her zaman iyiler çoktur!' derdi..."

"İyiler de kötüleşti," dedi Hannelore. Gömleğinin altında yara olmuş derisini gösterdi. "Çok acılar çektik! Karamsar etti acılar bizi..."

Yakıtları bitmiş gibi ağır aksak, hem de korkaktı uçakların uçuşları. Ötelerden taze top sesleri duyuluyordu. Frau Schwarz kalktı, *Salbei* koydu ocağa. Haşlansın diye biraz da patates. Akşam oluyordu, ne yenilecek, ne içilecekti? Yoktu çok şeyleri...

Az sonra Düztaban Helmut geri geldi: "*Heil Hitler!*" dedi.

"Heil Hitler!" dediler sinik.

"Kâğıtlarınızı göreceğim!"

Hannelore çıkarıp uzattı: "Akraba olduğumuz için hepsi bir arada..."

Hem kâğıtlara, hem de teker teker sahiplerine bakıyordu. Lisbeth ile Maria'yı uzun uzun süzdü: "İkiniz Potsdam'a gideceksiniz!"

"Niye gidiyoruz ki?"

"Çalışmaya!" dedi Helmut.

Sordu Hannelore: "Uzak mıdır?"

"Sülüs keserim, trenle gidersiniz..."

Maria sordu: "Ne zaman olur bu?"

"İvedisi yok! Önce telefon edeceğim..." Lisbeth'e baktı istekle.

"Keşke bu kadar güzel olmasaydın!" diye mırıldandı Hannelore.

"İvedisi yok! Yarın görüşeceğiz!" dedi, kâğıtları geri verdi Helmut.

Kaynamış *Salbei*'ın kokusu geliyordu burnuna. Frau Schwarz fincanları çıkardı. "Bana koyma! Gideceğim!" dedi Helmut. "Buralarda ve bundan böyle hep, *'Heil Hitler!'* diye selâmlanılacağını iyi öğret bunlara!"

"*Heil Hitler!*" dedi kadınlar.

Akşam olurken Agnes bir tavuk bulup geldi. kesip pakladılar. Vurdular ocağa. Suyundan çorba yaptılar. İçine erik ekşisi kattılar, hoş oldu. Kuyulardaki saklı elmalardan çıkarıp getirdiler, üstüne onları yediler. Frau Schwarz çocukların, konukların karnını yarım buçuk da olsa doyurduğuna şükretti. Söyleşileri gece yarısına kadar uzadı. Kulaktan yayılan haberleri konuşup yorumladılar. Yarımakıl Agnes'e uyup biraz da şakalaştılar. Top seslerine de, itilip kakılmalara da iyice alışmışlardı. Lisbeth, "Sirkeden aşağısı su!" diyordu. Çok da güzeldi.

❀

Ertesi gün saat 11.00'e doğru Sovyet askerleri girdi köye. Şaşırıp kaldılar. Durum radyonun söylediklerine hiç uymuyordu. Balta birden karşıdakinin eline geçmiş gibi oldu köyde.

Sovyet askerleri fazla oyalanmadan Müncheberg üstünden Heidekrug'a doğru geçtiler. Oradan Berlin'e ineceklerdi. Sonra Halle, Magdeburg; tâ Elbe'yi tutacaklardı.

Köyde dört kişilik ekip bıraktılar.

Savaş bitmiş de haberleri olmamıştı.

Bütün gözler Düztaban Helmut'u aradı. Yoktu görünürlerde. Ettiklerinin öcünü almaya kalkarlar diye kaçmıştı.

On üç gün sonra bulunup geldi nerelerden geldiyse. Açık kahverengi üniformasını karaya boyatmıştı. Kolundaki gamalı haçı çıkarmıştı. Kuyruğu kısık yaratıklar gibi sinik sinik yürüyordu.

Kimse ona bir şey demedi. Öyle sinik yaşadı köyün içinde. Bir süre sonra işler durulur gibi olunca Hıristiyan Demokrat Partisi'ne yazıldı.

Yazarın Notu:

Yıllar sonra Büyük Wendern köyüne gittiğim zaman, bana bu öyküyü Lisbeth anlattı. Şilezya'dan çıkıp Büyük Wendern'e gelinceye değin yollarda çektiklerini uzun uzun öyküledi. "Olacağa bak! Bu köye geldik, ertesi gün savaş bitti!" derken, büyük gerçeklerin her zamanki anlatıcıları gibi gözlerini kırptı. Üç hafta önce yetmiş üçüncü yaşını kutlamıştı. Bahçesinde sarı, mor, kırmızı çiğdemler yetiştiriyordu. İsteğim üzerine kalkıp Salbei yaprakları kaynattı. Bizim adaçayına onlar böyle diyor. Frau Schwarz'la Yarımakıl Agnes'in anılarına birer bardak içtik.

1983

Duisburglu Karmen

Duisburg Hayvanat Bahçesi, Mülheim'e giden yolun solunda, geniş bir ormanın içindedir. Kapısının üstünde kocaman harflerle "ZOO" yazar. Kız çocuğu o yöne doğru koşuyordu. Elleri kabanının cebindeydi. Sol avucunda para, sağ avucunda küçük bir radyo lambası vardı. Tek başına gide gele alışmıştı. Sadece ilk zamanlar annesi getirip götürmüştü. Okuldan dönünce çantasını atıyor, mutfağa girip az bir şey yiyor, bir bardak elma suyu içiyor, sonra fırlıyordu.

"Neudorf" denilen merkez mahallesinde, Hayvanat Bahçesi'ne yakın, Graben Sokağı'nda oturuyorlardı. Dev yapılı kamyonların, tür tür otomobillerin hızla aktığı ana caddeye kadar koşuyordu. Elleri cebinde böyle evik çabuk koştuğunu görenler, "Sevgilisiyle buluşmaya giden küçük bir dilber!" diye düşünebilirlerdi.

Annesi bir yapı firmasında yazıcı olarak çalışıyordu. Babasını hiç görmüyordu. Karmen üç yaşındayken bırakıp gitmişti. Aradan duydukları doğruysa, biraz erken evlenmişlerdi annesiyle. Şimdi başka çocukları vardı babasının. Karmen'i birkaç kez aramış, sonra aramamıştı. Buna benzer durumları açıklayan filmleri televizyonda görüyordu. Kimi babalar başka kadınları, kimi anneler başka erkekleri seviyorlardı. Böyle sevmeler yasak değildi.

Karmen, "ben hiiiç sevmeyeceğim!" diye kendi kendine söz verdi. "Çünkü seversem çocuğum olur. Babası bırakır gider..."

Ayırdında olmadan yavaşlattı adımlarını. Sokağın sağındaki kaldırımdan gidiyordu. Ellerinde çantaları, işten dönen kadınlara çarpmamak için cambaz gibi bir sağa, bir sola geçiyordu.

"Artık babamı da sevmeyeceğim! Gelip, 'Haydi çıkalım Karmen!' derse çıkmayacağım!' 'ZOO'ya birlikte gidelim!'

derse gitmeyeceğim. Ben kendim gidebilirim yalnız. İşte gidiyorum..."

Yeniden hızlandırdı adımlarını. Yeniden koştu. Mülheim yoluna çıktı hemen. Soluna baktı. Arabalar lambaların önünde durmuştu. Arkadan upuzun katarıyla tramvay geliyordu. Geniş caddenin yarısına kadar yürüdü. Sağına baktı. Yeniden koştu. Karşıya geçmeyi başardı bir solukta. Gişenin olduğu kapıya vardı. Gömleğinin yakaları oyalı, hem de ak saçlı Frau Loper gene oradaydı. Uzattı avucundaki parayı. Frau Loper bileti verirken, "*Bitte schön* küçük hanım!" dedi.

Alırken, "*Danke schön* büyük hanım," dedi o da.

Biletleri yırtan gözlüklü Herr Heuser yorulmuş gibiydi. Çok ciddi insanlardı Frau Loper de, o da. Biri parayı almadan bilet vermez, biri biletin ucunu yırtmadan içeri bırakmaz...

"Ah ben çabuk büyüsem! Burada biletçi olsam! Çocukların çoğunu öylecene sokarım! Para mara almam! Dondurma alırlar harçlıklarıyla! Bonbon alırlar! Nasıl olsa yırtılıp atılan biletlere para almak gerekir mi?"

Hayvanat Bahçesi'nin kocaman kapısından girince düz alanda koştu var gücüyle. Küçük Balıklar Bölümü sol yandaydı. Avucunda sıkıp durduğu radyo lambasından daha küçük balıklardı onlar. Mavi Göller Gelini, Küçük Kurşun Balığı... Adları da güzeldi. Sözlüklere baksan bulunmaz. Renkleri güzeldi. Boyalarla yapsan yapılmaz...

Mavi Göller Gelini'nin önünde her zaman kocaman bir adam dururdu. O küçük balığın önünden hiç mi hiç ayrılmaz gibi dikilir bakardı. İlkin tâ annesiyle geldiğinde görmüştü. Yalnız geldiği zaman da görüyordu. Mavi Göller Gelini camların içindeki sularda dolaşıyordu. Küçük ağzını kocaman adamın dudaklarına doğru yaklaştırıyordu. Ah, geçilmez sınırların ardındaydı adam! Arada cam vardı. Mavi Göller Gelini geçip gelemiyordu. Kocaman amca yumruğunu vurup camı kırsa sular dökülürdü. Mavi Göller Gelini ölürdü hemen. Televizyonda, dünyada başka yaratık kalmamış gibi hep balıkları gösteriyorlardı. Karmen, onların yaşamını su gibi biliyordu.

İç yollardan koşuyordu şimdi yukarı.

Solda kırmızı kanatlı ateş kuşları, yeşil başlı ördekler, bütün kuşların güzeli saka kuşları vardı. Bakmadan geçiyordu. Eşekler, zebralar, leylekler, zürafalar vardı, koşuyordu bakmadan. Sarı köprüye varıyordu harsoluk. Şık bir köprüydü. Köln-Oberhausen otoyolunun üstüne kurulmuştu. Bir direk yukarı doğru uzayıp gidiyordu. Direği de, köprüyü de sarıya boyamışlardı. Her boyadan otomobillerin seli hızla akıyordu aşağıdan. Karmen bakmıyordu. Köprüde bile koşuyordu... Sağa sapsa maymunlara varacaktı. Sola saptı, koştu gene. Ak tüylerine kırmızı boya sürülmüş gibi bir sürü flâmingo, bir gölcüğün kıyısında geziniyordu. Şili'den getirilmişlerdi. Yerlerden kurtçuk bulup yiyorlardı.

Yokuş yukarı biraz daha koştu Karmen. Terlediğinin ayırdında değildi. Soluğunun daraldığını, küçük yüreğinin duracak gibi olduğunu bilmiyordu. Karşıdan bir küme lise öğrencisi geliyordu. Kimi arkada kalmış kızlarla oğlanlar fısıldaşıyorlardı.

Duisburg'un güneşli, güzel bir günüydü. İki saat kadar önce yağmur yağmış, bulutlar dağılıp gitmiş, gökyüzü masmavi, pırıl pırıl olmuştu. Hem de ılıkçaydı ortalık. Derinin altındaki damarlardan deli deli akıyordu kan. Tam sevmelerin, sevilmelerin günüydü. Koşuyordu durmadan.

Alabildiğine genişti Hayvanat Bahçesi. İki ucu, dört bucağı biribirine o kadar uzaktı ki, koş koş bitmiyordu.

Koştu, büyük yunusların havuzuna ulaştı sonunda. Ah! Gene kalabalık çevresi! Kırmızı gömlekli oynatıcı, düdüğünü öttürüp duruyordu. Göğsüne küçük bir sesbüyülten alıcısı takmıştı. Flip, Nixe, Ferdinand mavi suları doldurmuşlardı. İki tane de onlardan küçük vardı. Şapır şapır taşırıyorlardı suları. Her zaman dikildiği yere koştu Karmen. Büyüklerin bacakları arasından süzüldü geçti. Flip, havuzun mavi suları arasından Karmen'in geldiğini gördü, deliye döndü. Yüzü geldi camlı deliğin önüne. Kocaman gövdesini, sanki hiç ağırlığı yokmuş gibi döndürdü bir iki. Sarılacak mı, öpecek mi, yoksa teker teker biriktirdiği becerilerini mi gösterecek? Bilmiyordu.

Oynatıcı, durmadan düdük öttürüyordu. Nixe'yi almıştı önüne, havuzun yukarısında asılı balonlara sıçratıyordu. Sonra bir ölü balık atıyordu ağzına. Flip'in içinden inceli kalınlı

sesler geliyordu. Şu anda içinden geçenleri anlatamadığına yanıyordu. Arada bir acıyla aşağı düşüyor, acıyla kalkıp yukarı geliyordu. "Karmenciğim, güzelim, hastayım ben!" mi demek istiyordu? İnsan dilinde nasıl denirdi bunlar? Böyle zamanda, tam Karmen'in geldiği bir sırada gövdesini aşağı düşüren, hem de gücünü kıran acaba neydi?

Ama sevinçliydi, güzeli çıkıp geldi sonunda! Dünyanın eski, belki beş milyon yıllık kokusu çıkmaya başladı oralardan. Bir durgun suya taş atılınca nasıl dalga dalga yayılmalar olursa, koku da öyle yayıldı şehrin üstüne. İnsanlar bir o yana, bir bu yana koşuyordu durmadan. Ayaklarının hızını yeter görmeyenler, hızlı taşıtlara binmişlerdi. Var güçleriyle sürüyorlardı. Günleri akıl almaz bir dikkatle dilimlere bölmüşler, aralarına çizgiler çekerek takvimlere geçirmişlerdi. Her dilimin üstüne küçük yazılarla buluşum saatlerini, dakikalarını yazmışlardı. Buluşumlarına yetişmek için koşarken, sağlarını, sollarını görmüyorlardı. Pis kokularla burunları körelmişti. Havaya yayılan güzelim kokuların ayırdına varamıyorlardı.

Karmen gözlerini dikmiş, Flip'e bakıyordu. Ondaki acayipliği sezmişti. Ama o beyaz, güzel biçimli, yuvarlak gövdeye hastalığı yakıştıramıyordu. Sadece sağa sola büküşler yapsın. Aşağıdan dalıp yukarıdan çıksın. Omuzundaki solungacı açıp kapatsın. Arada dumana benzer buğular püskürtsün. Yukarıdaki balonlara zıplasın. Burnunu değdirip dönünce bir balık alsın. Sonra Karmen'in önüne gelsin. Kendi ekseni çevresinde iğ gibi dönsün, gülsün. durmadan kuyruğunu sallasın, dudaklarını kıpırdatsın. Sevgiliye kavuşunca duyulan mutluluğun türküsünü söyleyebilmek için durmadan, dinlenmeden kıvransın. Bunlardı Karmen'in istediği...

"Flip! Dalga geçme!" diye bağırdı oynatıcı.

Geri dönecek gücü yoktu. Duymazlıktan geldi. Sevgilisinden ayrılmak istemiyordu. Gerekirse direnişe geçecek gibi bir duruş aldı. Oysa son derece uysaldı. Bitkinliğinden böyle davrandı. Nasıl kaldıracaktı kocaman gövdesini yukarıdaki balonlara şimdi? Alkışlamak için bekleyen bunca insanın önünde nasıl döndürecekti bedenini düzgünce?

"Sana söylüyorum Flip, duymuyor musun?"

Ferdinand akıp geldi o sırada: "Haydi Flip! Ceza yersin!"

"Hastayım! Yapamazsam güzelimin önünde mahçup olacağım!" dercesine inledi suların içinde. Sonra usulca sıçrama yerine geçti. Oynatıcı üst üste üç kez düdük öttürdü.

Kanı durmuş gibi baktı Karmen: "Tanrım! Ona güç ver, yapabilsin numarasını!" diye dua etti içinden. Sağ avucunda sıktığı küçük radyo lambasını sol avucuna aktardı. "Lütfen, bulutların üstündeki gücünü Flip'e ver! Bana hiçbir şey verme! Bütün vereceklerini ona ver! Anneminkileri de ver, ben kendisine söylerim! Bizim sınıfta Rosemarie var ya, onunkileri de ver! Uli'ninkileri de ver! Daha başka güçler vardır senin elinde, hepsini ver, zıplayabilsin!"

Korkudan, yada korkunun korkusundan titriyordu Flip. Mavi suların içinde belli oluyordu titrediği. Uzak denizlerde, derin sularda yüzmüştü yıllar yılı. Belki bir saat hava almadan derinlerde kalabiliyordu. Böyle sevdalı bir gününde yakaladılar onu. Alıp kapattılar kocaman karınlı bir geminin içine. Orada bir havuza tıktılar. Güneşin doğduğu yöne doğru günlerce gittiğini anımsıyordu. Günlerce ağladığını... Ayrılıklarına, acılarına, cezalı gibi havuza kapatılışlarına... Bacalarından her zaman dumanlar çıkan, çevre yolları gürültülü, sadece kışları değil, yazları da soğuk olan Duisburg şehrinin Hayvanat Bahçesi'ne gelince anladı: Artık bir daha o derin sulara dönemez! Onun için kesti ağlamayı. Derken bu güzeller güzeli kız çocuğu çıkıp geldi.

"Annem..." dedi usulca.

Biliyordu yanındakinin annesi olduğunu.

"Biz seni seviyoruz!" dedi sonra.

Bunu da biliyordu. Daha o an bildi. "Ben de seni seviyorum yavru!" dedi. Böyle dediğinin ayırdına varınca çok utandı. Gönlü acılarla doluydu o gün. "Boşverdim ağlamalara!" diyordu, boşverememişti. O gün yalnızlığın canını tükettiği bir gündü. Birilerine sarılmak isteği onu Karmen'e yöneltti. Kız çocuğu, durup saatlerce bakmak istedi. Annesi çekti:

"Haydi artık gidelim! İşler var evde!"

Karmen gitmek istemiyordu. Elinde bir dondurma kaşığı vardı. Plastiktendi. Nasıl yaptıysa, usulca fırlattı havuza. Kesinlikle yasaktı böyle şeyler. Dondurma kaşığı uçtu uçtu,

Flip'in burnuna vardı. Dudağını uzatıp aldı, biraz tuttu ağzında, sonra yutuverdi.

Nasıl sevindi kız çocuğu! Nasıl göklere uçtu! O eski, beş yüz milyon yıllık koku o zaman çıktı ikisinin arasından, yayıldı şehrin üstüne. O zaman da kimsecikler ayırdına varmadı, ama olsun! Flip o güzel duyguyu, derin denizlerin dibinde bırakıp gelmişti. Yıllar geçti, bir daha bulamam sanıyordu. Oysa aylar geçmişti. Aylar yıllardan uzundu.

Koca bedeni havuzun içinde deprem oluyor gibi sarsıldı. Titredi sular. Kuyruğunu çarpa çarpa döndü. Oynatıcısının düdüğünü duymadı. Oynatıcı onu uslu bir yunus biliyordu. Bilmiyordu yeniden sevdalandığını. Şimdi hastalandığını da bilmiyordu. Güya çok bilgili bir oynatıcı olduğu için torpilsiz bu işe getirilmişti. Besbelliydi ki işe yarayan, yaşama güzellikler katan bilgilerden zırnık haberi yoktu. Kızınca hödük hödük öttürüyordu düdüğünü.

"Haydi Flip! Yoksa kırbaçlarım seni!"

Sık sık gözdağı veriyordu böyle. Özellikle Karmen'in geldiği günler... Flip'in dalgın olduğunu hiç görmüyordu. Karmen'in geldiği günler Flip denizlerde olduğundan daha derinlere dalıyordu.

Şimdi oynatıcı düdüğünü öttürdükçe içinin acıları artıyordu. Yere yere düşüyordu gövdesi. Kırmızı balonlara doğru zıplamayı canı çekmiyordu.

"Flipçiğim, canım!" diye mırıldandı Karmen.

Oynatıcı yeniden öttürdü düdüğünü. Var gücünü toplayıp zıpladı Flip. kocaman gövdesi kendine özgü bir gururla ağır ağır yukarı çıktı. Sanki televizyondaki filmlerden birinde ağır çekim görüyordu seyirciler. Ayrılışlarda olduğu gibi usulca bir öpücük kondurdu balonun yüzüne. Sonra ağır ağır geri indi. Çılgın bir alkış koptu. "Yaşa! Varol! Bravooo!" Seyirciler çığlık atıyor, alkış tutuyordu. Oynatıcı düdüğünü öttürüp bir balık attı ağzına. Flip payını Ferdinand'a kaydırdı. Balık yiyecek hâli yoktu. Karmen gördü:

"Ah Flipçiğim, hastasın sen!" dedi.

Elindeki parlak şeyi fırlattı usulca. Kimsecikler görmedi. Suyun rengi de, parlak şeyin rengi de maviydi. Biri biraz açık,

biri biraz koyu. Parlak şey gitti gitti, tam Flip'in önüne düştü. Ok gibi uzandı Flip. Gülümsedi. Emer gibi aldı radyo lambasını. Okşadı diliyle. Ağzında döndürdü, sonra yutuverdi. Güler gibi baktı Karmen'e:

"Çok zor bir günümdeyim görüyorsun! Sen olmasan zıplayamazdım! Sen olmasan bir dakika duramazdım insanların karşısında!"

Gözlerinden yaşlar iniyordu acıdan. Ama suyun içinde belli olmuyordu.

Birden yirmi santim kadar aşağı düştü. Kendini toplayıp güçlükle yukarı çıktı. Aynı düzeyde durmaya çalıştı. Gördü bunu Karmen. "Biliyorum oradan çıkarmazlar seni! Ben de oraya gelemem! Sen yaşayamazsın çıksan! Ben yaşayamam gelsem! Biliyorum, seninle benim sevgimiz olmazların en büyüğü! Ama elimde mi? Seviyorum..."

"Elimde mi? Ben de seviyorum!" diye baktı Flip.

"Eve varınca ağlayacağım!" diye mırıldandı Karmen. "Dünyada en çok seni seviyorum. En çok seni düşünüyorum. İstemediğim zaman bile düşünüyorum seni Flipçiğim..."

Sıra daha kolay bir numaraya gelmişti. Oynatıcı, elindeki boyalı değneği suyun yüzeyine uzattı. Çaldı düdüğünü. Önce Nixe ile Ferdinand atladılar. Flip, sanki hiç acısı, ağrısı yokmuş gibi yaptı son numarayı. Böyle gösteriler bitti. Arkada bir tünel vardı. Oradan içerdeki havuza geçmeleri gerekiyordu.

"Gene görüşelim!" diye bağırdı Karmen.

Seyirciler dağılmaya başladılar. Kız çocuğu yola, aşağı yürüdü. Ayakları iki ileri, bir geri gidiyordu. Arada dönüp ardına bakıyordu. Sanki Flip orada duruyordu. Hem de ayağa kalkmıştı. Dönüşte de uğramadı Küçük Balıklar Bölümü'ne. Yürüdü ağır ağır. Herr Heuser, "Güle güle küçük hanım..." dedi. Yüzündeki üzüntüyü görünce gülümsemesi birden uçtu. "Acaba ne oldu buna?" diye düşündü.

Gelip geçen taşıtlara dikkat etti Karmen. Mülheim yolundan geçti.

Graben Sokağı'na akşamın kalabalıkları dolmuştu. Annesi dönmüş müydü acaba? Anahtarı buldu cebinden. Aşağısı da, yukarısı da kitliydi. Açıp girdi sallanarak. Seslenmesi gerek-

mezdi. Eğer gelmişse tıkırtıyı duyar, odasından çıkar gelirdi annesi. Mutfağa geçti. Gelmemişti demek. Ağzının acılarını yıkadı muslukta. Bir bardak elma suyu aldı. Yarısını içti. Yarısını odasına götürdü. Kapandı yatağına. Belki yarım saat hiç kıpırdamadı.

Kapı geç vakit açıldı. "Gelmiş! Kabanı asılı!" diye fısıldadı annesi. "Derse çalışıyordur!" dedi bir erkek. Yeni bir "Freund" muydu gene? Kimdi acaba? "Çalışkandır kızım. Başını beklemek gerekmez. Kendi kendine yetmeyi bilir..." Sonra çekti erkeği kolundan: "Gel! Çekinmene gerek yok! İçeriye geç otur. Ben iki dakika sonra gelirim..." Kendi yanına girip gelecek sandı Karmen. Az sonra çişinin sesini duydu yandaki tuvaletten.

"Bu kez kim acaba?"

Her zaman tanıştırıyor, sonra da anlatıyordu: "Kadınların Freund'u olur Karmenciğim. Yarın senin de olacak. Yalnızlık zordur yavrucuğum!"

"Acaba Manfred'le neden koptu ilişkileri? Tartışıyorlardı son zamanlarda. Seyrek buluşmaya başladılar. Annesi, Manfred'in evli olduğunu söyledi bir gün. Onun evli erkeklerle ilgilenmeyeceğini sanıyordu. Uzun süre gelmedi Manfred. Şimdi gelen de evli miydi acaba? Nasıl bir adamdı? Başka zaman olsa çıkar selâmlardı hemen. "Hoşgeldiniz!" derdi. Şimdi içinde istek yoktu.

Annesi girdi az sonra. Eğilip saçlarını okşadı. Yüzünü öptü.

"Nasılsın tatlım? Üzgüne benziyorsun?"

Dolu bulutlar gibi boşanıverdi birden. Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Yüzü gözü bir anda su içinde kaldı. Omuzlarından tutup yüzünü yukarı döndürdü. Sordu: "Karmen, ne oldu tatlım sana?"

Sözcük çıkmadı ağzından.

Kadın hızla dışarı fırladı. Freund'unun yanına gitti.

"Çok kötü Paul! Karmen ağlıyor! Onun ağlamasını istemiyorum! Bir sorunu var, anlayamadım. Tanıştıracaktım oysa! Özür dilerim..."

Doğrulup kalktı genç adam. "Ne yapabilirim acaba? Bir şey düşünüyorsan lütfen söyle Maria..."

Otuzunu geçmişti Karmen'in annesi. Freund'u da oralardaydı. Kapının önünde yan yana durdular. Sonra Maria girdi içeri. "Sen de gel Paul!" Genç adam, Maria'yı izledi.

"Karmen, bak tatlım!"

Yüzaşağı kapanıktı, bakmıyordu.

"Paul'ü tanıştırmak istiyorum seninle! Üzüntülü bir günün ama, özür dilerim!"

Aklının erdiği kadar arkadaşça konuşmak istiyordu kızıyla. Çok sorun vardı yaşamında. Bir de anlayışsızlıklardan çekmek, çektirmek istemiyordu. Tâ baştan açık konuşmayı, bütün ilişkilerinden bilgi vermeyi seçmişti. Gene öyle davrandı.

"Yeni bir arkadaşlık kuruyoruz Paul'le. İkimiz de ümitliyiz. Bu akşam birlikte yemeğe çıkmayı düşünüyorduk üçümüz. Sen üzgün olunca yapamayız bunu..."

Karmen'in içinde yeni bir tufan koptu. Dizi üstüne doğruldu:

"Bildiğin gibi değil anne! Flip hasta!"

"Öyle mi? Nasıl bildin hasta olduğunu?"

"Okuldan sonra gittim. Baktım zor durumda. Kendini tutamıyordu! Aşağı düşüyordu. Oynatıcı, kaç kez düdük çaldı, duymadı..." Yüzünü kaldırıp Paul'e baktı: "Özür dilerim. Çok bitkinim, hoşgörün..." dedi. Gene de kalkmaya çalıştı ayağa. Elini uzattı. Hafifçe eğildi de. Paul, elini eline aldı, tuttu bir süre. Sıcaktı. Saçlarını okşadı usulca.

"Bak ne düşünüyorum Karmen?" dedi Paul. "Uygun bulursan birlikte gider, sorarız yarın. Sanırım bakıcıları ayırdına varmıştır. Ne yapılacaksa onlar yaparlar. Hayvan doktorlarını çağırırlar. Bizim yapabileceğimiz bir şey varsa onu da söylerler..."

Annesi: "İş olmasa ben de gelirdim..." dedi.

Karmen, annesine baktı: "Kulağını eğer misin? Bir şey soracağım..." Paul kendini birkaç adım geri aldı. Fısıldadı Karmen: "Paul de evli mi? Biliyor musun anne?"

Kıpkırmızı oldu Maria: "Bunu sonra konuşalım istersen, Karmen..."

"Ne zaman?"

"Yarın kahvaltıda örneğin..."

"Şimdi neden konuşmuyoruz?"

"Şimdi Paul'le konuşacağız. Sekiz buçukta gidecek..."

"Anladım anne..."

Karmen dudaklarını kalınlaştırdı. Başını yere eğdi. "Olur! Yarın konuşalım..." dedi duyulur duyulmaz. Yatağının üstüne attı kendini. Bir süre öyle kaldı. On dakikadan çok geçti. Annesi kendi odasındaydı Paul'le. Biraz sonra çıkıp geldi: "En iyisi burada bir sofra kurayım. Ama önce sen bize biraz izin ver. Şöyle yarım saat kadar. Tamam mı?"

Gülümsemeye çalışarak baktı annesine: "Tamam..." dedi.

❀

Ertesi gün okul dönüşünde Paul'ü kapıda buldu. Yukarı çıktılar birlikte. Çantasını attı. Biraz süt içti. Sonra aşağıya indiler. Yürüdüler yan yana. Graben Sokağı'ndan çıktılar. Mülheim yolunu geçtiler. Kapıya varıp bilet aldılar. Zebraların, zürafaların, leyleklerin, Şili'den gelmiş flâmingoların önünden geçip yokuşa yukarı yürüdüler.

Havuzun başı kalabalıktı gene. Hem de ortalıkta bir tatsızlık olduğu belliydi. Karmen o camın önüne sokuldu hemen. "Gel bak!" dedi Paul'e. Çekip camın önüne götürdü onu. Baktılar birlikte. Ama Flip'i göremediler sularda. Bir anda yüzü kara turpa döndü Karmen'in. Ne söyleyeceğini bilemedi. "Flip yok, Paul!" diye inledi. Bir ağlama tufanı doldu içine. Zor tuttu kendini. Paul oynatıcıya koştu. Elinde düdük, göğsünde sesbüyülten, iş içinde, alabildiğine ciddiydi oynatıcının yüzü. Yardımcısı saçakaltında dikiliyordu. Paul, ona gitti:

"Söyler misiniz, Flip nerede?"

"Hasta..." dedi yardımcı açıkça.

"Nasıl bir hastalık?"

"Doktorlar anlamaya çalışıyor..."

Karmen yürüyüp geldi: "Flip ölecek mi?" diye sordu.

"Kimse bilemez bunu kolayca..."

Televizyonun karnından çıkıp gelmiş gibi, iyi giyimli, hem de filozof görünüşlüydü yardımcı. Düşünüp düşünüp söylüyordu. Söylediklerini son derece önemli buluyordu: "En güzel

insanlar, en büyük bilginler, en seçkin sanatçılar, ünü dünyayı tutmuş kahramanlar ölüyor! Balıklar ölmez mi? Balıklar da ölecek! Herkes, her canlı ölecek! Ölüm kesin! Doğum pek değil ama, ölüm kesin küçük hanım!"

"Flip şimdi nerede?"

"Arka havuzda. Doktorlar dinlendirecekler onu. Gerekirse ilaç verecekler. Şimdilik anlamaya çalışıyorlar, nedir hastalığı? Bugün gösterilere çıkamıyor. Çünkü hasta..."

Paul sordu: "İki dakikacık göremez miyiz onu?"

Yardımcı, başını yukarılardan indirip Karmen'in gözlerine baktı. O kadar üzgündü ki kız çocuğu. "Akrabanız mı oluyor?" diye soracaktı, tuttu kendini. "Sanırım buna olanak yok. Hayvanat Bahçesi'ndeki hayvanlara yaklaşmak yasaktır. Sadece bakıcıları ile eğiticileri yaklaşabilir..." Sonra ekledi: "Burada başka yunuslar da var küçük hanım, onlara bakın! Hepsi biribirinden güzel! Onlar da denizlerden geldiler: Nixe, Ferdinand, Jacobitas..."

Acı acı güldü Karmen: "Flip başka!" dedi. Paul'ü çekti elinden. Dönüp iniş aşağı yürüdüler. Sarı köprüyü geçerken Paul'ün bu kadar yolu boşa yürümüş olmasına gönlü razı gelmedi. Küçük Balıklar Bölümü'ne saptı:

"Gel bak burada ne ciciler var!"

Girip dolaştılar bir süre. Hepsinin önünde ayrı ayrı durdular. Sonra Mavi Göller Gelini'nin önüne geldiler. Bugün o koca adam yoktu önünde. Belki az önce gelip gitmişti. Belki az sonra gelecekti. Birden aklına başka bir olasılık geldi: "Belki koca adam hasta..." Bunu düşünürken ürperdi.

Mülheim yoluna indikleri zaman bunu Paul'e söyledi. Susarak geldiler eve kadar. Çıktılar yukarı. Az sonra Maria geldi. Karmen odasına geçti. Kapandı yatağına.

Bir saat kadar sonra çıkıp yakındaki lokantada yemek yediler. Bu akşam on'a kadar vakti varmış Paul'ün. Dokuz buçukta tramvaya bindirdiler. Hamborn'a gidecekmiş. Evi oradaymış. "Ne yapalım kızım? Benim kısmetime evliler düşüyor. Sen bana benzemezsin inşaallah!" dedi Maria.

Karmen başını eğdi her zamanki gibi:

"Ben evlenmeyeceğim..." diye mırıldandı.

"Ben de öyle derdim küçükken..."

"Anne! Kulağını eğer misin? Bir şey daha soracağım..."

"Eğdirip durma kulağımı, açıkça sor..."

"Benim bir yunus balığını sevmemi sapıklık bulmuyorsun değil mi?"

"Elbet bulmuyorum yavrum! Şimdi onu seversin, sonra değişirsin..."

"Hayır, ben değişmeyeceğim!"

Güldü Maria: "Değişmesem ben değişmezdim..."

On gün sonra Flip arka havuzda öldü. Doktorlar hastalığını anlayabilmek için karnını yarıp, içinden çıkanları incelediler: İki dondurma kaşığı, bir radyo lambası, üç gazoz kapağı, üç vida, bir pazar arabası lastiği...

Almanya'daki bütün gazeteler yazdı olayı.

Maria, gazeteleri Karmen'e gösterdi.

Karmen haberi okuduktan sonra: "Ah Flipçiğim, beyazım!" diye inledi. "Demek sadece beni değil, başkalarını da sevdin havuzunda! Ah canım!"

1983

Dokuz Taş

Nargüzel, Duisburg'tan 100 kilometre kadar ötedeki balık fabrikasında çalışıyordu. Artık, ilk zamanlar yaptığı gibi burnunu tıkamıyor, balığın başında öğürmüyor, kusmuyordu.

İş arasında usulca dolanıp Habibe'nin yanına geldi:

"Paydostan sonra benim evde çay içeceğiz. Sen de buyur, olur mu güzelim?"

Habibe hem istiyor, hem istemiyordu. Düşündü taşındı. İşin dışındaki zamanlarda, Kadınlar Heim'deki yalnızlığı sevmiyordu. "Gelirim..." dedi hafiften kızararak.

Nargüzel, 8 Numaralı tezgâhta Yugoslavlar arasında çalışan Feyzi'ye doğru yürüdü. Onu da çağıracaktı. Gelsin çay içsin, yalnızlıktan ölmesin. Çay bahane, biraz söyleşiye katılsın, şenelsin gönlü...

Çoğu kadın, azı erkek işçilerle doluydu İkinci Dünya Savaşı artığı Topal Alois'in fabrikası. Paydosu bildiren ziller öter ötmez içerdeki uğultu değişti. İşten gelen uğultuyla, giysi değiştirmeye koşmaktan gelen biribirine hiç benzemiyordu. İkincisinde sevinç vardı. Çalışmak ağır bir yüktü balık fabrikasında. Sadece temizliğe kalanlar biraz buruk olurlardı.

Nargüzel, yabancı işçilerin sessiz sultanı Fatmagül'ü de çağırdı: "Buyur gel! Seni özellikle beklerim!" dedi.

Almanya güya kısa çalışma dönemine girdi. Üç vardiya yapmıyor da, iki yapıyor kimi fabrikalar. Oberaden'deki de iki yapıyordu. Birincisi 6.00 yerine 7.30'da, ikincisi öğleden sonra 14.30'da başlıyordu. İki vardiya arasındaki yarım saatte koca fabrikayı temizlemek gerekiyordu. Temizlik dedin mi ölüyordu Almanlar. Yabancı işçilerin, özellikle Türklerin buna önem vermediğini söylemekten de üstün derecede tat alıyorlardı. Gene de fabrikanın pisliğini daha çok Türkler temizliyordu.

Ustabaşılar Almandı, Türkleri ayırıyor, Türklere buyuruyorlardı. Bütün masaları, tezgâhları, tabanları yıkıyorlar, bantları siliyorlardı. Kovaları kaldırıp hortumları dürüyorlardı.

Kuzey Denizi'nden, kimi zaman da tâ Kanada'dan geliyordu fabrikaya balıklar. Bütün Almanya'ya, Avusturya'ya, hatta tâ Avusturalya'ya satılıyordu kutulanmış salatalar. Türkler, kendi işledikleri balığı da, salatasını da yemiyorlardı. Yiyecek halleri kalmıyordu ki yesinler! Ama ustabaşılar, bölüm şefleri, müdürler yiyorlardı. Hem de gelene gidene anlatıyorlardı Türklerin yemeyip kendilerinin yediğini. Sağlık ve temizlik kuralları-na son derece dikkatli olduklarını eklemeyi hiçbir zaman unutmuyorlardı. İş'te yorulduğundan çok yoruluyordu işçiler temizlik yaparken. Sık geliyordu sıra. Bu yüzden beş yıl, altı yıl dayanmış işçi tek tüktü. Üç ayı doldurur doldurmaz çıkıyordu çoğunluk. Ücretler azdı. Çıkıp başka kapılardan iş arıyorlardı.

Fabrikanın temizliğini bitirdiler mi, kendi temizliklerine geçiyorlardı.

Sonra kimi eski otomobiline binip gidiyor, kimi otobüslere kalıyordu. İki yüz metre ilerdeki ormanın kıyısında bekliyordu otobüsler. Fabrika müdürünün belediye trafik müdürü ile arası iyiydi. İkisi de Dortmundlu, ikisi de aynı lisedendiler.

İşçilerin çoğunluğu gibi, otobüse kalanların çoğunluğunu da Türkler oluşturuyordu. Almanlar, Yugoslavlar azdı. Almanların çoğu savaşta, savaş sonrasında acı günler görüp geçirmiş üç dört çocuklu kadın işçilerdi. Bir tanecik erkek vardı içlerinde. Ağır başlı, melek huylu Walter'di o da. Biribiri ardından gelen iflaslar işsizliği artırmıştı. Bu da yabancı düşmanlığını büyütüyordu. Gün geçtikçe, "İşsizliğin nedeni yabancılardır!" diyen Alman çoğalıyordu. Ama balık fabrikasının, bir önceki faşizmi bütün boyutlarıyla yaşamış yurttaşlardan olan Alman işçileri onlara katılmıyordu. Hele Walter, iş arasında şaka yaptın mı kaldırıyor, paydostan sonra gel dedin mi evlere gelip çay içiyordu. Türk adlarını doğru dürüst söylemeye özen gösteriyor, öğrendiği kadarıyla çat pat Türkçe konuşarak çevresini güldürüyordu: "Teşkür ederim. Siz nasilsiniz? Bizmi Almanya'da çok sikiliyor musunuz?" Walter'in şakaları, ayrılıklardan, pahalılıklardan, gazete, radyo, televizyon yayınlarıyla körüklenen

düşmanlıklardan gergin sinirleri gevşetiyordu. Yabancı işçilerle aralarında ortak yanlar yoktu. Anamalcı koşullar hepsini birlikte ezmiyor muydu? Şehrin kibarlarıyla kendini kibar sanan takımı, Oberaden-Bergkamen-Kamen arasında işleyen otobüslerin balık işçisi yolcularını, yerli yabancı ayırmadan horsunmuyor muydu? Dediklerine göre "feci" kokuyormuş otobüsler. Bu yüzden fabrikanın otomobilsiz işçilerinden başka kimseler binmiyordu.

Erkek Türklerin kendi aralarında "Abla" yada "Oma" diye sevip saydığı Nargüzel, Karslıydı. Kibarların balık otobüslerini horsunduğu konuşulurken, çiçekli başörtüsünü çözüp bağlıyordu: "Bizim Damal köyünde bir söz vardır. Biri seni horsundu mu, 'Beğenmeyen kızını vermesin!' deriz biz. Boşverin. Biz biribirimizi beğeniyoruz. Bu yaşımda bana Oma diyenleri bile beğeniyorum ben..."

Otobüs Bergkamen'den geçmiş, Kamen'e doğru gidiyordu. Saat 15.00'i geçiyordu. Kayserili Feyzi, Uşaklı Nafize'ye takıldı: "Bicir bicir Almanca konuşuyorsun! Çevirsene Nargüzel ablanın sözünü arkadaşımız Walter'e!"

Walter, Nafize'nin önünde oturuyordu. Feyzi'ye gülümsedi: "Ben bunlar anladim! Ben Türk arkadaşlar beğeniyor. Ama Türk kizlar çok Kur'an kurs. Çok başörtü... Türk kizlar çok güzel..."

Kamen'deki Türk evleri çoğunlukla sedirli yada Almanların "Couch" dediği türden divanlıydı. Yerde oturmalı evler tek tük kalmıştı. Walter, gittiği ev isterse yerde oturmalı olsun, yadırgamadan çöker, hemen bağdaş kurardı. Bu kadar girişkendi ama, çağrılmadığı yere gitmezdi. Onun için yarım kasa bira alıp çağırırlardı. "Yarım kasa biranın sözü mü olur? Buyursun gelsin! Yalnızlığını unutsun aramızda. Çoğumuz gibi o da yalnız..." Çiğ köfteden mantıya, Türk yemeklerine alışmıştı. Kimi zaman arkadaşı Friedhelm'i de getirirdi. Friedhelm, Walter'in tersine, içine kapanıktı. Özel yaşamı gizlere sarılıydı. Evlenmiş ayrılmıştı. Bir çocuk vardı arada. Mahkemenin kararına göre haftada sadece bir günü vardı çocuğuyla. Boşandığı kadın yeniden evlenmişti. Friedhelm duruyordu tek. Lünen'deki civata fabrikasında çalışırdı. Orada da Türk çoktu. Hiçbirine sokul-

mazdı. Walter, Türkler gibi elini arkadaşının omzuna vuruyor, "Evlen ulan bir daha! Dünya yıkıldı mı? Sadece ilk karından ayrıldın! Evlen, yeni zamanın kızları eskilerden fıstık!" diyordu. Sonra ekşili mayhoş bir şey yemiş gibi, eliyle ağzını siliyordu. Arkadaşları, "Türkler Almanya'ya geleli yirmi yılı aştı, çoğunluk Almanlaşmadı, ama bizim Walter Türkleşti!" diyorlardı.

İkiz kardeş gibi biribirine benzeyen Kamen ile Bergkamen şehirleri, aynı zamanda biribirine yakındılar. Yaya yürüsen bir saat ancak çeken yolu otobüs dura kalka yirmi dakikada alıyordu.

Walter, "Ben bunlar anladim!" deyince Feyzi güldü: "Zor anlarsin bunlar sen!"

Nafize de güldü: "İlle bir hakkını yiyeceksin Walter'in. Gerek yok bu kadarcık sözleri çevirmeye. Bizden iyi anlar o Türkçeyi..."

Mehmet Dellen, "Gerçekten anladin mi Walter?" diye en arka sıradan bağırdı.

Yüzüne bir kırmızılık geldi Walter'in: "Nargüzel abla diyor: 'Ben sizin oğlan beğenmedi, kizim vermeyeceğim!' Evlenmek olmuyor yani. Düğün yok..."

Otobüsün içinde bir kahkaha patladı. Alman şoför bomba sandı. Dönüp baktı kahkahadır, söndürdü korkusunu.

"Gülüyorsunuz, yoksa öyle değil mi?"

Zonguldaklı Habibe yaptı gerekli açıklamayı: "Öyle değil! 'Otobüsümüz iyi! Biz biribirimizi beğeniyoruz! Biribirimize kötü kokmuyoruz!' dedi..."

"Aferin Habibe haniiiim! Anlayişine, anlatişine kurban!"

Hiç de gıcık değildi Kınıklı Salih, şakalı sözlerinin ölçüsünü bilmezdi biraz. Nedense kızdı Habibe: "Seninle konuşan kim ulan? Sen zaten kimseyi beğenmezsin!"

"Yanlış anladın ama! Ben öyle mi dedim?"

"Biz yanlış anlarız, bir sen doğru anlarsın!"

Oturduğu yerden kalkıp yukardaki tutamağa yapıştı Nargüzel: "Şimdi sivilceyi kaşıyıp yara edeceksiniz! Biliyor musunuz ben evli bekârım. Kocam Türkiye'de. Evim geniş. Gönlüm evimden geniş. Hepinizi çağırdım. Dünden kalma börek var. Semaverde çay yaparım. Böreğime bayat demezse-

niz, sen de, sen de, hepiniz buyrun! Yoook, 'Bizi çağırma, biz ille kavga edeceğiz!' diyorsanız, gene çağırıyorum. Kavgayı, gelin benim evde edin. Çünkü gerçekten geniş..."

Nargüzel sözünü bitirince bir kahkaha daha patladı.

"Geliyor musun Walteeer?" diye sordu Mehmet Dellen.

"Evet, ben gelebiliyor! Sen de biliyor musun?"

"Geldim gitti be kardeşim..."

"Ben de! Ben de!" diye bağıranlar oldu.

"Ötmeyin kargalar gibi! Kadın hepinizi çağırdı!" dedi Habibe Korkmaz.

Otobüs Kamen'e girdi. Bergkamen 50, Kamen 46 bin nüfusluydu. Beşer bin Türk vardı ikisinde de. Sokaklar kara kaşlı, uzun saçlı, güzel gözlü kızlarla doluydu. Parklarda Anadolu'dan gelme yanık sesli delikanlılar dolaşıyordu. Az sonra otobüs Eski Belediye'nin önünde durunca şoförün yerine Walter bağırdı:

"Son duraaaak!"

Kiminin elinde naylon torba, kiminin elinde file. Birkaçı da çanta taşıyordu. Kamen'in ortasında idi Eski Belediye. Önü Anadolu'da bir köyün içi gibi alanlıktı. Gündüzleri emekliler, geceleri alkolikler otursun diye banklar konulmuştu. Balık fabrikasının işçileri otobüsten boşalınca, oturanlar başlarını çevirdiler.

"Buyrun millet!" diye çağrısını yineledi Nargüzel. "*Bitte schön!* İçinizde Türkçesi kıtlar vardır diye Almancasını da söyledim. Candan çağırıyorum, buyrun..."

"Bu kadar candan çağırma bizi! Bakarsın bir gece ansızın gelebiliriz!" dedi Kayserili Feyzi.

"Gece ansızın evime gelecek anasından doğmamış!" dedi Nargüzel. İş arkadaşlarını birer ikişer çekti kollarından. "Sen de buyur hey bizim oğlan, kardaşlık!" diye Walter'i ayrıca çekti.

Walter, sekiz on kişilik kümeye katılmak üzereydi, çocuk oyuncakları satan dükkânın önünde Friedhelm'i görüverdi. Sordu Nargüzel'e:

"Friedhelm de gelebilir mi senin ev baci?"

"Nerde Friedhelm?" dedi Nargüzel. Görmemişti.

"İşte orada!" Sekiz on adım koştu, arkadaşını çekip getirdi.

Aydınlı Fatmagül, bir gideyim, bir durayım diye ikircim içindeydi. Nargüzel tuttu kolundan: "Gel haydi!"

"Korkuyorum çok kalabalık abla!"

"Deli! Evim geniş dedim!"

Friedhelm dayatıyordu Walter'e: "Oğluma gideceğim! Doğum günüdür..."

"Armağan mı elindeki?"

"Seramikten güzel bir *'Mühle'* buldum..." Kaldırıp paketi gösterdi. Çiçekli kâğıda sardırmıştı. Kurdelemsi güzel bir iple de bağlatmıştı.

"Hemen mi gideceksin? Nargüzel arkadaşimiz candan çağiriyor!"

"Ne var Nargüzel arkadaşımızda?"

"Börek var, çay var..."

"Bilmem ki gelsem mi?" diye başını kaşıdı.

"Gel gel! Oğluna akşam gidersin!"

"Zaten akşam gideceğim. Annesi yemek yapacak. Yeni kocası Berlin'e gitmiş..."

"Ohooo! Sen bu gece cennetliksin!" diye güldü Mehmet Dellen.

Walter, yeniden çekti arkadaşını. Weimar Caddesi'nden yürüdüler birlikte. Mehmet, Feyzi, Salih, Fatmagül, Nafize, Walter, Friedhelm gidiyorlardı. "Buyrun, çok memnun oldum..." diyordu Nargüzel.

Hemen dibinden otoyol geçtiği için çok gürültü vardı şehrin o mahallesinde. Almanlar boşaltmış, Türkler doldurmuştu bu yüzden. Gürültülü diye kiralar biraz düşmüştü. Nargüzel, Heim'dan çıkıp taşındı hemen. Bağımsızlık hoşuna giderdi. Manastırda gibi sıkılıyordu Heim'da. Burada ikinci kattaydı dairesi.

"Ucuz diye çıktın, ama bekle, şirp yükselir!" dedi Habibe.

"Yükselsin! Ben de yükselirim!"

Önden hızlı hızlı yürüyüp kapıyı açtı. Türkler pabuçlarını çıkardılar. "Hepinize terlik veremem. Öyle buyrun!" diye bağırdı.

Kimileri ilk geliyordu. Durmadan, "Buyrun!" çekiyordu. O da Eskici Martin'den almıştı mobilyalarını. Duvarları kâğıtlamış, tabanı yapay halı kaplatmıştı. Sonradan bunların sağlığa

uygun olmadığını anlamış, pişman olmuştu. "Romatizmaya benzer sızılardan, hem de başağrılarından kurtulamıyorum. Söküp mis gibi kireç yapacağım..."

Gelir gelmez mutfağa daldı, fırını açtı. Döndü, yeniden, "Buyrun, ayakta durmayın! Yer sizden kuvvetli!" dedi. "Çantalarınızı şuraya koyun. Fazla uzağa koymayın, gözünüzün önüne koyun! Hem de kokuları duyulsun güzel güzel..."

Böyle güldürücü sözlerle konuklarını daha iyi ağırlamış olacağını düşünüyordu. Köyde babası da yapardı. O arada semavere su doldurdu, fişini taktı. "Börek diye çekip getirdim, bir börekle olmaz!" diyerek, cam tabaklarda kuru üzüm, fındık, fıstık çıkardı. Üstü camlı orta yer masasına koydu bunları. "Buyrun! *Bitte schön!* Bir eksiğim bira. Biram yok ne yazık. Ama isterseniz aldırayım. 'Nargüzel ablanın evine gittik de bira içmedik!' demeyin sonra..."

"Çayla börek dedin gelirken! Tamam..." dedi Walter.

"Damal köyünün muhtarı gibi konuşuyorsun Walter. O da dulları kayırmaktan tat alırdı..."

Para çıkardı mutfaktaki çantasından. "Al!" dedi Salih'e. Boş şişeler bir kasanın içinde duruyordu. Onları da verdi. "Konuksun ama kardeşsin! Bakkal hemen köşede, var da geliver..."

Salih kasayı yüklenip çıktı.

Herkes bir yer bulup oturmuştu kendine göre. Kadınlar mutfağa dalmışlardı. "Yardım edelim abla! Evine Alman geldi!" diyorlar, bir yandan fındık fıstık atıştırıyorlardı.

Friedhelm, oğluna aldığı armağanı açtı. Türk arkadaşlar bakıyordu. Mehmet Dellen birden göz etti ötekilere. Sonra, "O ne laaan Friedhelm?" diye sordu.

Kayserili Feyzi, "Abooou, o ne laaan?" diye yineledi.

"İlk geceki gibi, o ne biçim soru!" diye kızdı Nargüzel.

"Yoktur boşboğazlık!" dedi Walter. "Friedhelm, oğluna güzel oyuncak almiştir!"

"Gerçekten bu ne?" diye sokuldu Mehmet.

"Bu bir Alman oyuncak..." dedi Walter.

Türk arkadaşlar bakışıp göz ettiler birbirlerine. Mutfağın kapısından Nafize ile Habibe de bakıyorlardı. Nargüzel girip çıkıyordu.

Friedhelm'in oğlunun oyuncağı elden ele gezdi. Güzel, kahverengi, yeşil, arada sarıları olan, pişirilmiş, cilalanmış bir seramikti. Gaz tenekesinin dibi büyüklüğünde bir tablaydı. Üstüne iç içe üç kare çizilmiş, bunlar yan çizgilerinin ortalarından biribirine bağlanmıştı. Bir kutunun içinde dokuz kırmızı, dokuz mavi, on sekiz taşı vardı.

"Vay canına! Ne güzel oyuncakmış!"

"Japonlar mı yapmış bunu?" diye sordu Feyzi.

"Yok! Öpöz Alman oyuncağıdır. Hem de eski..."

"Nasıl oynanır ki?" diye sordu Habibe.

"Göstersene göstersene!" diye bicirdedi Nafize.

"Göster Friedhelm, Nafize'yi kırma *bitte!*"

Friedhelm, çerez tabaklarını sağa sola itip tablayı ortayer masasına yerleştirdi. "Son derece basit! Korkmayın zordur diye! Zevkli bir oyundur! Tabii biraz kafayı çalıştırmak gerek. Değilse yenilirsin..."

"Göster ulan nasıl oynanıyor?" dedi Mehmet. "Susun millet! Friedhelm nasıl oynandığını gösterecek!" Oturdu karşısına. "Göster *bitte*..." diye ekledi.

"Göster göster..." dedi Nafize ile Habibe aynı anda.

Nargüzel girip geldi: "Nerden buldun bu Dokuztaşı, Friedhelm kurban?" diyecekti, "Suss!" etti Mehmet.

Friedhelm anlatmayı sürdürdü:

"Kimin önce başlayacağını anlamak için... yok hayır, yanlış söyledim, kimin kırmızıları, kimin mavileri alacağını bilmek için, birer tane taş saklıyorum. Hangi rengi bulursan o taşlar senin olacak. Şöyle..." Birer taş alıp ardına sakladı. Sonra öne uzattı. "Al bakalım birini!"

Mehmet aldı. Maviydi.

"Mavi taşlar senin şimdi!" dedi Walter.

"Önce kimin başlayacağını da gene böyle bulacağız..."

"Zararı yok, sen başla! Başlamakta iş yok! Bitirmek önemli! Yani insan kafayı çalıştırmalı!" dedi Mehmet.

"Haha haha!" güldü Friedhelm. "Asıl sen çalıştır kafanı bakalım! Çünkü ilk oynuyorsun! Bense çocukluğumdan biliyorum..."

Mehmet gene göz etti: "Kaç yaşından beri?"

"Diyelim altı yaşımdan..."

"İyi ya, ben meraklıyımdır, çabuk öğrenirim!" dedi Mehmet. "Almancayı geç öğrendiğime bakmı! Almanca karışık..."

"Neyse! Taşları bölüştük. Maviler senin. Kimin başlayacağını bulalım: Boş mu, dolu mu? Doluyu bulan başlayacak..." Tuttu.

Sağ avucunu açtırdı Mehmet. Dolu çıktı. Aldı taşı: "Ben başlayacağım! Yahu usta başlar! Acemi ne bilsin?" Friedhelm'in önündeki köşeye koydu taşlarından birini.

"Niçin tâ burnumun dibine getirip koydun? Ama olabilir. Ben de içerde şu ortaya koyuyorum. Bir sen, bir ben. Kim şöyle üç yaparsa *'Mühle'* olur. O zaman karşıdakinden bir taş alır. Haydi üç yap, benim taşlardan birini al. Ama yapamazsın. Zordur. Çünkü hemen araya girerim..."

Mehmet uzun uzun durakladı, düşünür gibi yaptı. Sonra kendi önündeki köşeye attı taşı. Friedhelm içerdeki ortanın yanına koydu. Kolayından yapmak istiyordu üçü. Mehmet önledi. Önlerken kendine bir olanak ayarladı. Bu kez karşı ortaya bir taş attı Friedhelm. Mehmet sağ köşeye koydu bir tane. İki yandan da üç yapabilirdi şimdi. Friedhelm birini önleyebildi ancak. Mehmet öbüründen yaptı.

"Aaaa! Üç yaptın sen! Aaaa! Şu acemiye bak!"

Mehmet bir taşını aldı Friedhelm'in: "Şaştım nasıl yaptım?" dedi, gene göz etti arkadaşlarına. Sonra yeni üçü başarmaya geçti. Öyle hazırlanıyordu ki, şimdi "Varan Gelen" kuracaktı. Varan Gelen kurdu mu, taşını ne yana oynatsa üç olacaktı.

"Sen çok şanslısın!" dedi Friedhelm. "Bilmediğin halde kazanıyorsun!" Mehmet ikinci taşını da almıştı. "Sende dokuz, bende yedi var şimdi!" diye sinirli sinirli söylendi.

"Yakında hepsini alacak, dikkat et!" dedi Feyzi.

"Duman attıracak dumaan!" dedi Nafize.

Mehmet bir üç daha yaptı. Konacak taş kalmadı elinde. Friedhelm'in tek taşı vardı. Nereye konacağını düşünüyordu. Mehmet iki yerden daha üç yapmaya hazırdı.

"Benim durum kötü!"

"Hem de çoook!" dedi Walter.

"Umudunu yitirme! Umut bitti mi her şey biter! Bunda yenilirsen gelecek oyunda yenersin!" dedi Nargüzel.

"İlk kez oynuyor ve kazanıyor! Çok şanslı!"

"Ortalıkta sessiz dolaştığına bakma, zekidir!"

Nargüzel'in aklı fırındaki börekteydi. Yanabilirdi. Kalkıp mutfağa koştu. Düğmeyi sıfıra getirip döndü.

"Düşünme uzun! Oyna! Sıra sende!" dedi Walter, uyardı Friedhelm'i.

Oynayıp taş vermekten başka çaresi yoktu. Çünkü Mehmet durmadan üç yapıyordu. İki taşı kaldı sonunda. "Yendim seni, hayret!" dedi Mehmet. Gövdesini arkaya çekti. Friedhelm elini tutup sıktı: "Kutlarım! Yendin! Bildiğim oyunda yenildim. Hiç şansım yok. Yaşamımda da yok..." Acıyla içini çekti.

Tatsız bir hava yayıldı ortaya. Ne diyeceğini bulup çıkaramadı Mehmet, kemirdi dudaklarını.

"Böreği getireyim, börek tamam! Yeyin, bir daha oynayın!" dedi Nargüzel. "Bir tek oyunla yenen, yenilen belli olmaz! 'Hak oyunu üçtür, oynamayan puşttur!' Bizim Damal'da böyle derler..."

"Üst üste iki oyun alan yenmiş sayılır..." dedi Feyzi.

"Ben de üç oyun diye biliyorum!" dedi Habibe.

Her kafadan bir ses çıkmaya başladı. Habibe kalktı, Nargüzel'in ardından mutfağa geçti. Fatmagül de gitti ardından. Çayları kattılar. O sırada Salih dolu kasayı yüklenip geldi. Mutfağa girdi, paranın üstünü verdi Nargüzel'e. Sonra dönüp iki şişe aldı kasadan. "Bunlar biraz soğuk!" dedi, açtı. Mutfaktan bardakları bulup getirdi. Friedhelm'e, "Seninle biz bira içelim!" dedi.

"Çok hayret ediyorum nasıl yendi beni?"

"Kim? Mehmet mi? Ona bakma sen! Gücü yetse boksta da yener seni! Ama gücü yetmez! Onun sadece kafası çalışır, aklı çalışmaz!"

Walter düşündü: "Ne demek kafası çalışır, aklı çalışmaz?"

"Alim adamdır yani! Bakma cahil olduğuna!"

"Kim? Beni mi konuşuyorsunuz?" diye sordu Mehmet.

Kadınlar ellerinde tepsilerle girdiler. Kimi böreği, kimi çayları yüklenmişti. Tabakları, çatalları koydular. Habibe dönüp şekeri getirdi. "Kızım, niye kesme şeker alıyorsun, toz şeker al, ucuzdur!" dedi Nargüzel'e. Nargüzel teşekkür etti hafif alaydı.

Friedhelm, Salih'le biraya başladı. Walter çay içecekmiş.

Salih, "Zekidir bizim Mehmet Dellen!" dedi yeniden.

"Zeki olmaktan çok, şanslı..."

"Şanslı mı? Şansı yoktur hiç! Baksana bizim gibi yabanelde işçi!"

Feyzi kulak kabarttı öteden: "Bir daha mı anlatayım? İşçinin yurdu çalıştığı yerdir. Yabanel filân deyip durmayın!" diye bağırdı.

Salih bir dikmede yarıladı bardağını: "Bizim o kafaya ulaşmamız için birer fırın ekmek yememiz gerek! Biz yurdumuzda çalışmayı şans sayarız. Yabanelde çalışmak şanssızlıktır bize..."

"Şansla ilgisi yok bunların!" dedi Feyzi.

"Kitaplara göre öyle, bize göre değil! Biz Tanrı deriz, kitaplar doğa!"

Herkes bir telden çala çala çayları, börekleri bitirdiler.

Friedhelm saatine baktı: "Bir el daha oynatabilirim..." dedi. Bir yandan da toparlanıp kalkmak istiyordu. "Daha ilk oynadığın oyunda beni yenmiş olarak kalamazsın Mehmet! *Mühle*'yi sen altı ayda ancak öğrenirsin! Salih'in dediği gibi çok zekiysen, belki dört ay sonra yenebilirsin beni!"

"Bunları bana mı söylüyorsun?" diye sordu Mehmet.

"Sana söylüyorum. Çünkü ben bu *Mühle*'yi oynarım!"

Nargüzel, Mehmet'in sırtını tıplattı: "Haydi!" dedi. "Haydi bir daha oynayın! Keyfini kaçırdın garibanın..."

Mehmet, üstü camlı ortayer masasına sokuldu yeniden. Salih bira bardaklarını çekti. Friedhelm tablayı koydu gene. Gene eski taşlarını aldılar. Friedhelm başlayacaktı. Kondular birer birer. Çok geçmedi, Mehmet üç yaptı. Bir taşını aldı Friedhelm'in. Biraz daha kondular. Mehmet gene üç yaptı. Derken ikisinin de taşları bitti. Mehmet gene Varan Gelen kurdu. Friedhelm'in taşlarını teker teker topladı. Oyun bitti.

Şaşkınlıktan ne diyeceğini bilemedi Friedhelm. "Bir daha oynayalım diyeceğim, ayıp kaçacak! Ustasın arkadaş!" Mehmet'in elini tutup yeniden sıktı.

Bu kez Walter kalkıp geldi: "Bir de ikimiz oynayalım şunu!" dedi. "Ben bizim Almanlara her zaman söylüyorum, 'Türkler akilli!' Bana inanmıyorlar. Haydi bakalım beni de yen..."

"Seve seve!" dedi Mehmet. "Ama senin önce bir başkasıyla oynaman gerek! Onu yendikten sonra benimle oynayabilirsin!"

"Oooo! Dünya kupasi midir?"

"Yok, Avrupa kupası..."

Çevresine bakındı: "O zaman kim oynar benimle?"

"Öğretirsen ben oynarım..." dedi Feyzi.

Walter taşların nasıl konulacağını, nasıl üç yapılacağını ciddi ciddi anlattı. "En iyisi yaparak öğrenmektir. Başlayalım..." dedi.

Başladılar. Çok geçmedi, Feyzi de ilk üçü yaptı. Aldı Walter'in bir taşını. Derken birini daha...

Walter'den çok Friedhelm şaşıyordu: "Nasıl oluyor da, bunca yıldır oynadığımız oyunu daha bugün öğrenenlere yeniliyoruz?"

❀

O gün Nargüzel'in evinde düşündüğünden uzun kaldı Friedhelm. "Mühle" dedikleri "Dokuztaş" oyununu erkek arkadaşlardan sonra kadın arkadaşlarla da ayrı ayrı oynadı, hepsine yenildi. Walter bir iki deneyip çekilmişti. Sonunda, "Çok zekisiniz!" diyerek kalkıp gittiler. "Şu küçücük Kamen'de beş binsiniz. Beş bin de Bergkamen'de varsınız: On bin! Bochum, Dortmund, Essen, Gelsenkirchen, Castrop, Bottrop, Wesel, Walsum, Moers, München, Berlin, en başta da Duisburg Türk dolu. Bütün Almanya'da, Avrupa'da göçmen kuşlar gibi savruluyorsunuz. Neden savruluyorsunuz? Nasıl oluyor da bu kadar çok ve bu kadar zor koşullarda çalışmaya razı oluyorsunuz?"

Mehmet, Feyzi, Salih, Nafize, Habibe, Fatmagül, Nargüzel Alman arkadaşlarını uğurladılar.

"Son derece saf bunlar! Oyunu önceden bildiğimizi düşünemediler! Şöyle teker teker bakınca, kimi zaman aptal olduklarını bile düşünüyorum. Sonra hemen aklıma geliyor: 'Kim yapıyor bunca güzel otoyolları? Kim yapıyor bunca güzel evleri, parkları, caddeleri? Kim yapıyor biribirinden karışık fabrikaları?' Düşünüyorum, çıkamıyorum içinden... Friedhelm'i, Walter'i Dokuztaş'ta yenecek kadar işliyor kafam, bunları anlayacak kadar işlemiyor..."

"İşlemiyor..." dedi Nargüzel. Sarılacak gibi bakıyordu Mehmet'e.

"Walter'le Friedhelm de, bizim burada binler, on binler, yüz binler halinde neden savrulduğumuzu anlamıyorlar..."

"Anlamıyorlar..." dedi Feyzi.

"Biraz saf oldukları kesin!" dedi Mehmet. "Bizim buralarda kendi kusurlarımız yüzünden süründüğümüzü sanıyorlar!"

Nargüzel başörtüsünü çözdü bağladı:

"Üzülmeyin fazlaaaa!" dedi uzata uzata. "Ne yararı var boşu boşuna üzülmenin? Bir gün onlar da, biz de gerekeni, gerektiği gibi anlarız inşaallah!"

"İnşaallah! Maşaallah!" diyerek kalkıp dışarı çıktılar.

Kamen şehrinin üstüne bol kömür dumanlarından oluşan karanlık bir gece indi. Çevre otoyolların gürültüsü başları beyinleri delecek kadar arttı geceleyin. Neden artıyordu? Düşünüyor taşınıyorlar, bunun da nedenini bulup çıkaramıyorlardı henüz.

1983

Kuyruk

Yirmi yıldır Heidelberg'te Devlet Demiryolları'nda çalışan Salih, otomobilini iki yanı yeşilliklere gömülmüş Neckar boyunca sürdü sürdü, Schönau köyünü geçti, Wilhelmsfeld'e varmadan, bir büküntüden sola kırdı. Gemeier Çeşmesi ormanın içinde, şırıl şırıl akıyordu. Hem de hafiften yağmur yağıyordu. Birkaç yüz bin nüfuslu İstanbul gecekondularının çeşmeleri gibi uzun bir kuyruk uzanıyordu önünde. "Tamam!" dedi. "Dadandığı yere darı eker bizimkiler!"

Heidelberg Devlet Demiryolları'nda trenleri temizliyordu. Rahat buluyordu işini. Yirmi yıldır "paşa gibi" yaşıyor, birasını içiyor, iyi su, kötü su demiyordu. On yedi yıl "bekâr"lıktan sonra yurttan karısını, çocuklarını toplayıp getirdi. Dağlardan su taşımaya bundan sonra başladı. Uzun ayrılıklardan sinirleri bozulan Narin, "Zorla değil Salih ağa, musluk sularını içemiyorum! Bana adam gibi su bul! Başka bir şey istemiyorum, sadece Allah'ın suyunu istiyorum!" dedi. Kocasına uyku dirlik vermedi günlerce, haftalarca.

Bire uzun, ikiye kısa, erkeklerden daha iri yapılıydı kadın. Trabzon dağlarının sularından istiyordu. Aklı sıra, "Su da sorun mu, sudan ucuz ne var?" diye düşünüyordu. Tâ İrlanda'dan, Fransa'dan gelen şişe sularını beğenmiyordu. Taze çocuğu vardı kucağında. Anasından atasından duydukları aklında kalmıştı: Tulukta bir gün bekleyen suyu bebeklere içirmezdi eskiler...

"Çocuğum..." diyordu, ama kendini de düşünüyordu. "İstedin mi binip jet gibi sürüyorsun otomobili! Haftada iki de benim için sür! İyi su olsun da varsın üç gün beklesin! Kilere korum, serin olur! Buzdolabına alırım şişelerle. İyi su bul..."

Belirsiz belirsiz şişti kabardı Salih:

"Bir insanın karısı, yarısı! Karıya değer vermeyi de Almanlardan öğrenecek değilim!" dedi, yola çıktı. Neckar boyunca sürdü sürdü, tâ Eberbach'a çıktı. Heidelberg'teki evine dağ suları bulup getirdi. Narin, birini koyup öbürünü denedi. Gemeier Çeşmesi'nin suyunu önüne çekti:

"İşte şimdi paşasın! Bunu beğendim! Sabah erkenden çayın, akşam gelince kahven hazır olur, hiç korkma! Sen istersen domuz ye, şarap iç, ben de suyumu içerim! Sağol Salih ağa!"

O yollarda Almanya'nın altını üstüne getirdikten, üç tane eski otomobili iyice eskitip çöpe attıktan sonra bir daha düşündü Salih:

"Cahil mahil, çürük mürük, gene en iyisi kendi karın! Evinin içinde sultan! Hem suyunu getirir, hem de havamı alırım. Gür dallı kayınların, bol çiçekli kestanelerin, belleri benekli alacakavakların, her türden çamların hasır gibi örüldüğü orman yollarında sürerim otomu. Kaç kuruşluk benzin yakacak? Heidelberg'in gâvur kalesine yükseklerden bakarım. Dolana büküle akan Neckar, Sultan Suyu gibi parlar karşıdan. Gönül istedikten sonra olmayacak iş yok dünyada!" Narin'in su isteğini yüksünmedi. Haftada iki, Gemeier Çeşmesi'ne gidiyordu.

"İki cihanda yerin yurdun cennet olsun, insanlıklı adamım! Senin de, otomobilinin de ayacıklarınıza taş değmesin!" dedi durdu Narin. "Mağazalardan alınan sular on beş günlük. Sen bidonları doldur getir, beş günlüğünü içeyim! Ekmeğim kuru olursa olsun, ama erkeğim iyi, suyum has olsun!" Onca yıl yurda bırakıp gelmelerini, ayrılıklara batırıp yatırmalarını unutmuştu sanki. Sevinçle gezindi evin içinde. Türkiye'deki gibi bir de sokakta dolanabilseydi!

Evet, suların en iyisi Wilhelmsfemd köyüne yakın olanıydı, ama başında kuyruklar oluyordu. "İpini koparan geliyor, ne yapacağım bilmem!" diye düşünüyordu Salih.

İvedi ivedi eğledi otomobili. Arka yüklükten plâstik bidonları çıkarıp koştu. Kuyruğun en arkasına dizdi elindekileri. Geri dönüp öteki bidonları, şişeleri getirdi. Hepsini eliyle, ayaklarının ucuyla bir araya getirdikten sonra saydı, dokuz parçaydı. Beşini komşular vermişti. Önünde duranların bidonlarına,

şişelerine baktı. Kelle başına beşerden aşağı kalmıyordu gene. Başını çevirip gerideki yola baktı. Daha da geliyorlardı.

"Vay huylarınız kuruyaaa!"

Hiç tanıdığı yoktu kuyruktakilerden. Alman mağazalarında güya yağmur geçirmez diye satılan yağmurluğun başlığını geçirdi başına. Çıkarıp bir sigara yaktı öfkeyle. Bunu geç akıl edişine kızdı.

"Ulan amma da kalabalık haa!"

Önündeki Türk'e benziyordu. Belki Yunanlıdır diye Almanca selâmlamayı uygun buldu. O da, "*Guten Tag!*" dedi.

"Ne kadar erken gelsen millet sırayı kapıyor!"

Önündekinin hangi uyruktan olduğunu anlamak için Türkçe söyledi bu sözü. Hiç sesini çıkarmadı Türk sandığı adam. "Demek değil!" dedi. Önünde karısı vardı. Bidonları, şişeleri yirmiyi bulurdu. Yeşil viski şişelerini bile toplayıp getirmişlerdi. Sarısı baskın turşu bidonları, buzlanmış kar renginde benzin bidonları...

"Yoksa Yunanlı mısınız hemşerim?"

Adam, Karadenizliler gibi uzun burnunun altına kısa bir bıyık bırakmıştı:

"Tabii Yunanlıyız, Korent yanlarından..."

"Biz de Türk oluyoruz, Trabzon yanlarından! Ama İstanbul'da oturuyoruz. Aslımız Karadenizlidir..."

Yunanlı komşu, önündekileri gösterdi göz ucuyla: "Bunlar da Türk, tanır mısınız?"

Kuyruğu dolduranların çoğu Türk'tü.

"Tanımam, nasıl tanıyabilirim herkesi?" dedi Salih.

"Tâ Mannheim'den, Weinheim'den, Sandhausen'den, Leimen'den gelenler var! İyice ünlendi bu çeşme! Basf'ın, Heidelberg Baskı Makineleri'nin, dökümhanelerin, Devlet Demiryolları'nın işçileri hep geliyor. Tek tük İtalyan, İspanyol, Alman, Yunan var, çoğunluğu Türk..."

"Almanlar bilmezdi böyle sulardan içmeyi, ben alıştırdım!"

Kara gözlerinin akı büyüdü Yunanlı'nın. Dönüp baktı:

"Sen mi yaptırdın?"

Biraz sinirliceydi Yunanlı. Bir anlam veremedi Salih. Önünde dikilen karısı da başını eğmiş, ver Allah somurtuyordu.

"Alman yaptırmış!" dedi Salih. "Ama üç yıl önce ıpıssızdı buralar. Son haftalarda başladı kuyruklar. Dediğin doğrudur: Türkler, Yunanlılar, İspanyollar, hem de çok uzaklardan geliyorlar! Almanlar birahanelerden çıkmaz. Cumartesi birahane, pazar kilise, sonra gene birahane! Kestane toplamayı da bilmezlerdi. Onu da benden gördüler. İlk ben torbaları doldurup götürdüm eve. Kış boyu ye ye bitmez. Şimdi hem dağ çeşmelerine su almaya geliyorlar, hem kestane topluyorlar! Allahın uçsuz bucaksız ormanları kestane dolu! Yüzüne bakan yok!"

"Allahın ormanları olur mu?" diye söylendi Yunanlı, sinirli.

"Allah Allah, neyi var acaba bunun?"

"Ormanların hepsinin ayrı ayrı sahipleri var! Kestane diyorsun, ne yapsın kestaneyi toplayıp? Pazara götürse benzin pahalı! Benzin pahalı olunca, yese de, satsa da kurtarmaz! O yüzden toplamıyor. Alman işini bilir: Pazardan aldığı daha ucuz..."

"Benim görüşüme göre, pazarda ucuz mal yok!" dedi Salih. Serteltti biraz sesini. Sigarasının kökünü de yere atıp bastı üstüne. "Yok, çünkü taşım biniyor! Bir de kiloya vuruyorlar ya!"

"Kiloya vurulduğu yanlış! Almanlar fund der. 500 gram..."

Yarım dönüp Yunanlı'yı dikkatle tarttı. Karşılık verirken sesini denetledi. "Benim görüşüme göre ticarete giren her şey pahalıdır! Fund olsun, kilo olsun, hepsi aynı kapıya çıkar!"

"Bu sözün doğru!" dedi Yunanlı. "Biraz yanlışı var, o da şu ki, çiftçi mallarından da kiloya giren vardır, onlar ucuzdur. Neden? Bunun nedeni de başkadır. Anlatmak ve anlamak zordur. Bir bilene sorsan daha iyi olur..."

Hafifçe öksürdü Salih: "Aferin komşum! Kafadan atan kimseleri sevmem!" İyi geçinmeliydi Yunanlı komşularla. Devlet Demiryolları Heimi'nde yapılıp duran politik hırlaşmalardan yıllar yılı çok çekmişti. "Halkların suçu yoktur! Benim görüşüme göre, ortada bir suç varsa, o da politikacılarındır. Halkları onlar kızıştırır, onlar savaştırır..." Düşüncesini söyleyip söylememeyi düşündü biraz. "Yani yumruk atmaya kalırsa, ben seni duman ederim komşu! Sonra da ayağımın altına alırım, kimse kurtaramaz! Ama barış iyidir! Yaban bir ülkedeyiz şurada. Eski Nazi artıkları eksiğimizi arıyor. Allahın suyu akıyor işte. Doğanın göğsünden fışkırıp geliyor hem de! Nur içinde yatsın Alman

Gemeier, yaptırmış. Gelip kaplarımızı kardeşçe dolduralım, evlerimize götürüp paşa paşa içelim. Kavganın gereği yok..."

Kafasının içinden geçirdiği düşünceleri biraz kaba buldu.

"Sizin Korent yanlarında yaparlar mı bu yolları gelip geçelim diye? Dökerler mi şu kumları otomobil eğleyelim, hem de batmasın pabuçlarımız? Ben sana haber vereyim, bizim Trabzon yanlarında yoktur. Yollar kasabalara köylere tam gitmez, nerde kalmış ki dağ başlarına gitsin! Böyle çeşmeleri yapsalar da parayla satmaya kalkarlar! Şu dağlardaki bakıma dikkat et! Bir iş yapacak oldu mu, kafa kafaya verir, âlâsını yapar Alman! Onun için güzelce dolduralım suyumuzu... Hırlaşma gürleşme olmasın aramızda..."

"Yok canım, onu nerden çıkardın?" diye güldü Yunanlı.

"Bir yerden çıkarmadım, sözün gelişi..."

Yunanlı bir sigara yaktı. Yeniden baktı Salih'ten yana. Tutsa mıydı acaba? "Yirmi yıldır Almanlara iyi uyduk..."

On kadar bidonu doldurup çekilen bir İspanyol'un yerine ilerlediler.

Yunanlı, boşlukta kalan sözü tamamladı: "Bizim de, sizin de Almanlardan öğreneceklerimiz çok. Ama..."

"Ama'sı ne?"

"Söz açılmışken biraz söyleşelim. Bu kuyruk nasıl eriyecek? Ama'sı şu: Biz öğrensek kaç para? Yurtlarımızı bizler yönetmiyoruz..."

"Çok yaşa!" dedi Salih. "Az çok benim de kafam ileriye doğrudur. Ama bunun için çok çaba gerekir. Hem içimizde, hem dışımızda, biribirimizle dayanışmalı olmalıyız, öyle değil mi?"

"Dayanışmalı bir, ikincisi halklarımızın eğitilmesi! Bizimkiler eşşek gibi kapitalistlere oy verir hâlâ!"

"Yunanlı'nın sırtını tıp tıp tıp etti Salih: "Aferin! Ağzın iyi söz yapıyor! Ama merak etme, toparlanırlar! Bir gün öyle toparlanırlar ki, sen şaşarsın, dünya da şaşar!" Komşusunun çok hoşlanacağını sanmıştı bu düşüncesinden.

Sinirli sinirli konuşmasını sürdürdü Yunanlı:

"Sömürgenler çok güçlü henüz! Öyle tuzaklar, öyle düzenler kuruyor, birini öğrenip anlıyoruz, yenisini çıkarıyor! Şu televizyon yok mu, çok bozuluyorum. Milleti uyutuyor..."

İki otomobil, doluları yüklenip giderse üçü boşlarla geliyordu. Alman'ın kumladığı alan dolmuştu. Gelenler yolun kıyılarına eğliyorlardı. Kuyruk yerinde sayıyor gibiydi. İlerleme kıdım kıdımdı.

Televizyonda Almanya-İngiltere karşılaşması vardı, onu kaçıracağını söyleyecekti Yunanlı, vazgeçti. "Şu anda konuştuklarımıza ters düşer. Uyuttuğunu da söyledim az önce. Türk komşu güler..." diye düşündü. Tepeden tırnağa bir daha süzdü Salih'i. Epeyce hızlı buldu kafaca. Hem de Alman takımını tutmasını hoş karşılamayacağını geçirdi içinden.

Yunanlı'nın karısı, bir yün örtü geçirmişti başına. Bidonları sürdü öne. Birden önündeki Türk parladı:

"Kakıp durmasana kız! Önümdekiler ilerlemiyor! Görmüyor musun?"

Türk hanım bunları baruta benzer bir öfkeyle söyledi. Söyler söylemez de ardını dönüp homurdandı: "Alman'ı da, Yunan'ı da, hepsi gâvur!"

Yunanlı hanım Selânikliydi. Korentliyle Almanya'da evlenmişti. Az çok Türkçe bilirdi. "Gâvur" sözcüğünü anladı: "Ağzını topla, gâvur sensin!" dedi.

Türk hanım döndü, yiyecek gibi baktı Selânikli'ye. Hafifçe tükürdü yere. Köyünde kavgalar böyle başlardı. Yunanlı erkek, olanlarla olacakları kestirmiş gibi korktu: "Önüne bak Maria! Karşılık verme! Buraya su almaya geldik, kavga etmeye değil!"

Ok yaydan çıkıp gitmişti. Hızlandı dalaşma.

"Gâvur, ne olacak! Bana gâvur sensin diyor! Ağzını asıl sen topla pis Yunanlı! Duruyorsun sırada, insan gibi dur! Yoksa karışmam!"

Yunanlı hanım pilli bir aygıt taktırmıştı sanki çenesine: "Gâvur pis bir sözdür. Ağır aşağılamadır. Kimse bana gâvur diyemez. Diyeni ben şöyle yaparım, böyle yaparım!" Yazıya gelmez sövgüleri, hem de gözdağlarını saydı sıraladı. Ellerini de yumruk yapıp biribirinin üstüne koydu. Sert bir meydan okumayla baktı iki yanına.

Türk hanım, "Kuyrukta çok hemşerim var..." diye mi düşündü, yoksa yeni gelen otomobillerin birinden öz kardeşi mi çıktı? Atmaca gibi atıldı Maria'nın üstüne. Saçlarını toparladı,

bastı yere. Vurmaya, tekmelemeye başladı. Kocası, Maria'yı çekip almayı düşünebildi ancak. Türk hanıma vuracak, yada sövecek olsa, kavgaya Salih'in de girişeceğinden korktu.

Türk hanım durmadan tekmeliyordu. Salih ne yapacağını bilemedi. Türk'ü tutsa Yunanlı'ya ayıp, Yunanlı'yı tutsa, hem saldıran Türk'e, hem de kuyruktakilere ayıp, yılların acayip öğrenimleri içinde bocaladı.

Maria epey dayak yedi. Kocası hâlâ kollarını bacaklarını çekiyor, sanki "Vur vur vur! Ellerine sağlık!" diyordu Türk hanıma. Arada bir, "Ne ne ne!" diyerek durdurmaya çalışsa da yeterince etkili olamıyordu.

Yunanlı, karısını bin zorlukla kurtarıp kuyruktan çıkardı:

"Lütfen Maria! Çok yanlış! Mannheim'deki yabancılar polisini düşün! Tuttu mu atıyor biliyorsun. *Bitte* Maria!"

İki sözcük Yunanca, üç sözcük Almanca söylüyordu. Hem Türk hanım anlasın, hem de Salih kazık gibi dikilmesin, durdursun hemşerisini.

Yangın tez zamanda alevlendi. Sanki bir benzin bidonu devrildi oraya, cahilin teki üstüne yanar kibrit attı. Kuyruktakiler kendi bidonlarını düzene sokuyorlardı. Kavga aralayacağım diye kimse yerini yitirmeyi göze alamıyordu. Hem de Almanya'da kavgaların teke tek olduğunu biliyorlardı. Kimse araya girmiyordu. Hele arka çıkmak hiç yoktu. Gün boyu bira içmekten, sigara yaktıktan sonra paketi cebe atmaktan, televizyon önüne kapanıp maç izlemekten başka huylar da kapmışlardı Almanlardan.

"Bal gibi Almanlaşıyoruz!" diye düşündü Salih. Sonra bağırdı birden: "Kes artık kız, Ayşe misin, Fatma mısın? Ayıp ediyorsun! Topla kendini, yoksa karışmam! Şurada dağ başındayız, ama Alman yasalarının dışında değiliz. Milleti dirliksiz etme. Suyunu insan gibi doldur. Almanların dağ polisleri de vardır bak!"

"Polis" sözünü duyunca Türk de, Yunanlı da, üstlerine itfaiye gelmiş gibi sustular. Bütün kuyrukta bir susma oldu. İstanbul'dan işçi getiren koca karınlı uçaklar ansızın hava boşluğuna düşmüş gibi uzadı sessizlik. Sadece ormanın uğultusu duyuluyordu.

Maria'yı eşek sudan gelesiye ıslatan Türk hanım, birden bedenine akım verilmiş gibi boynunu ormandan yana döndürdü. İki erkek geliyordu salınarak. Ellerinde naylon torbalar vardı. Taze mantar toplamışlardı. Biri kuyruğun ön ucuna gitti, biri geldi Maria'yla kavga eden Türk hanımın önünde durdu. Yunanlı erkek biliyordu gelenin, o şirret kadının kocası olduğunu. Maria da biliyordu. Karı koca, kavgayı Almanca, Türkçe anlatmaya başladılar. Ama özetleyip kısa kesecekleri yerde uzatıyorlardı. Birden beyninden vurulmuşa döndü mantar toplayıp gelen Türk. Tuttu karısını:

"Öyle mi yaptın kıiız?" diye sordu.

Karısı gözlerini yere indirdi.

Salih'i buldu adamın gözleri: "Öyle mi ağabey?"

"Öyle, ama boşver! İki kadın atıştılar. Kadınları bilmez misin? Önemli bir durum yok..."

Bu arada Yunanlı karı koca biraz daha körüklediler adamı. Türk, topaç gibi bir iki döndü kendi ekseninin çevresinde. Eline doladı karısının saçlarını, var gücüyle savurdu. Kadın kuyruktan üç metre öteye düştü. Bu kez orada dönmeye başladı. Döndü birkaç keç. Sonra yere yıkıldı. Kendini toparlayıp kalkmadan kocası koştu, çöktü üstüne. Allah mı kul mu yarattı demeden vuruyordu.

Kuyruktaki kalabalık olanı biteni görmüyor gibi kıpırtısızdı hâlâ. Salih koştu. Yunanlı erkek, Heidelberg'ten iki Türk koştular. Akıllarından, "Şimdi kadın beyin kanamasından gidecek, tanık yazılacağız!" diye geçmişti. Kadını aldılar kocasının elinden. Yirmi yıldır epeyce Almanlaşmışlardı, ama o kadar uzun boylu değildi...

Salih sımsıkı tutuyordu Türk'ü:

"Ulan şu yaptığına bak! Valla tüm bilinçsiz kalmışsın sen! Ayırdın yok dağlardaki ayıdan! Ulan polis asıl karı döven yabancılara bozuluyor, hiç duymadın mı? Almanya'da erkekler, çoğunluk karı kumandasında yaşadıklarından, karı dövmeye dehşet karşıdırlar. İki bir demezler, hem de dedirtmezler. Kolundan tuttular mı atarlar! Senin yüzünden bizim başımız da belâya girer. Kendine gel!"

Böyle diyerek bir anda bastırdı karı döven Türk'ü. Sonra çekip getirdi, kuyruğa soktu yeniden. Maria'nın kocasına da

çıkıştı hafiften: "Senin yaptığın da doğru değil. Yatıştıracağın yerde körüklüyorsun..." Yunanlı'nın karşılık vermesini beklemeden paketini çıkardı, bir sigara uzattı: "En iyisi şimdi barışın siz! Az önce barıştan konuşuyorduk. Karakolluk olmayın. Polise başkaları duyurursa, o zaman da, 'Şaka yaptık, Akdenizlilerin şakası böyledir...' filân deyin..."

Karı döven Türk'ün eli ayağı titriyordu. "Adını bağışla bana bakayım!" dedi Salih.

"Murat..."

"Yani polise vermek için değil, dostça..."

"Dostça olmayıp da ağabey, ne olacak yani? İstersen köpeğinkini de al: Meryem'dir..."

Salih güldü: "Ulan biri Maria, biri Meryem! Dövüşüyorlar!" Elini Maria'nın kocasının omzuna koydu: "Sen de söyle bakayım adını, komşu!"

"Alexandros..."

"Barıştıracağım sizleri! Yani şu kuyruk tükenmeden, siz var barışmak!"

Önce erkekleri tutuşturacaktı el ele, sonra kadınları. Hepsini birer birer tokalaştırıp barıştıracaktı. Resmi giyimli, hem de yaralı pancar yüzlü bir Alman çıkıp geldi, diplerinde durdu. Sordu Murat'a:

"Sen miydin az önce ormandan gelen?"

Bütün resmi giyimli Almanların poliste görevli olmadığını az çok biliyordu. Bu giyim o giyim değildi. Ama karşısındakinin bir Nazi artığı olabileceği geldi aklına, ürperdi. Yunanlı'nın önünde korkmayı da yakıştıramıyordu:

"Bendim, ne var?" dedi.

"Ne yaptın mantarları?"

"Yedim! Yasak mı mantar? Eller kestane topluyor!"

"Sen televizyonda sadece maç mı izliyorsun! Zehirlidir onlar! Çabuk ver bana! Hem de bir daha dikkat et!"

"Sana ne peki?" diye horozlanmayı sürdürecek oldu Murat.

"Sağlık Müdürlüğü'nde görevliyim ben. Bana ne olur mu? Su almaya gelenlerin aynı zamanda mantar topladıkları bildirildi bize. Görevli geldim..."

"Tamam!" dedi Salih içinden. "Sağlık polisi bu!" Fısıldadı Murat'ın kulağına: "Diklenme, ver..."

Alman'ın hızlı konuşması, Salih gibi Murat'ın da kafasını karıştırmıştı. "Versem mi, vermesem mi?" diye evirip çevirirken, az ötede başını eğmiş dikilen karısıyla göz göze geldi. Uysal uysal uzattı elindeki naylon torbayı Heidelbergli memurun eline. Parmaklarındaki sigara bir süredir emilmeden duruyordu. Bir iki çekip attı yere onu da.

Salih, biraz Alexandros'la, biraz Maria'yla konuşarak sırasını bekledi. Sonra bidonlarını, şişelerini doldurup Heidelberg'e aşağı sürdü otomobilini. Gemier Çeşmesi'nin başında kopan kavgayı Narin'e anlatma gereği duymadı. "Suyun başı kalabalık olmaya başladı. O yüzden geciktim. Haydi birer bardak kat içelim!" dedi sadece.

Üç gün sonra gittiğinde, oralarda kimseler yoktu. Çünkü iş günüydü. Bunu hesaplayıp gelmişti. İşyerinden yürüttüğü levhayı demir kazığıyla birlikte getirip çaktı çeşmenin başına. Karşısına geçip okudu bir de:

"KEIN TRINKWASSER!"

"İçilmez yani!" dedi.

Sonra bidonlarını doldurdu. İn cin top oynuyordu ortalıkta. Ormanın uğultusu duyuluyordu sadece. Kapattı ağızlarını, götürüp koydu otomobilin arka yüklüğüne, içine. "Başı şişti bizim çeşmeciğin, dinlensin biraz..." diye söylendi.

Hava gene hafiften yağışlıydı. Ormana doğru yürüdü. Elinde bir naylon torba vardı. İki kilo kadar mantar topladı. "Zehirliyle zehirsizi ayıramam sanki! Senin bildiğin kadar benim unuttuğum vardır Alman efendi!" Öksürdü bir iki. "Öhho öhho! Gene de biraz dikkatli olacaksın ama Salih can!"

Narin mantarları tuzlayıp fırına sürdü. Geciktirmeden kurdu akşam sofrasını. Mantarla birlikte iyi gider diye bir şişe de şarap açtı kocasına.

Pazar günü, hem biraz hava aldırmak, hem de biraz neşelenmek için karısını aldı otomobile. Gemeier Çeşmesi'nin başında kimsecikler yoktu. Gerçekten in cin top oynuyordu.

Gelen dönmüştü. Ipıssız, sepsessizdi oralar. Kendi halinde şır şır akıyordu çeşme. Eğilip sekiz on yudum içti, "İşte senin beğendiğin, bu çeşmenin suyudur, buyur!" dedi karısına. Komşuların birkaç bidonunu da alıp getirmişti. Karı koca hepsini doldurdular, koydular otomobile. Schönau yönünden, Sultan Suyu'na benzer Neckar'ı seyrederek aşağı aşağı, gene Heidelberg'e geldiler.

1982

Bayram İzni

Yerköylü Bekir, 1000 metre yerin altına inince hâlâ korkuyordu. Birlikte geldiği arkadaşların çoğu alıştı, o alışamadı. Sanki elini kolunu bağlayıp kurbanlık koyun gibi tıkıyorlardı yer altına inecek asansörün demir sepetine.

"Vuuuu!"

Kulakları tıkayıp uçan bir uğultuyla yer altına...

Almanlardan olan işçibaşıları, teknikerler, mühendisler arkalarına geçip, kömürlerin söküldüğü açmaların ucuna doğru sürüyorlardı. Herkes yer altı giysileri içinde. Herkesin başında çelik miğferler, alınlarında lâmbalar. Ayaklarında giyip çıkara usandıkları madenci fotinleri, bacaklarında plâstik sıkmalar. Yürüyorlardı yalpa yalpa... Kimi zaman soluyacak hava kalmıyordu sanki. Bekir boğulacak gibi oluyordu. Savrulan siyah tozların içinde terli terli çalıştığı düşlerine giriyordu. Kömür kuyularını çok eski zamanların zindanlarına benzetiyordu. Her gün inip durmaktan usanmıştı.

Kaçıp kurtulmanın, gün altında başka bir işe girmenin yollarını aradı. Olanak yoktu. Türkiye'den ayrılmadan atmıştı imzayı. Çelik kıskaç gibiydi bağlandığı sözleşme. Eğer isterse bırakabilirdi kömürü, ama o zaman bavulunu alıp Türkiye'ye dönmesi gerekirdi.

"Çalışacaksan işte kömür! İstemiyorsan dönersin!"

Dilini bilen, derdini anlayan tek kişi yoktu Almanlar içinde. Türklerden bir çevirmen dolaşıyordu aralarda, onun da günahı boynuna, Almanların adamı olduğu söyleniyordu. Zorunlu durumlarda kendisine başvuranları tersliyordu. Alman'ın Almanca söylediğini o Türkçe söylüyordu:

"Haydi işe! Çalış çabuk! Dalga geçme!"

Bekir, her derdi, sorunu Allah'a bırakalı çok oluyordu. Namaza, abdese Türkiye'de düştü. Almanya'ya gelince inancını güçlendirdi. İçkiden, sigaradan temelli çekti elini. Çok şükür, bin şükür domuz eti yemedi. Harama uçkur çözmedi.

Geldiğinin haftasında adı çıktı arkadaşları arasında sofuya. Namazını, abdesini aksatmadığı için "Hoca" dediler. Almanlar kendileri kabuklu gâvur oldukları halde, Türklerin inancına hoşgörülü, hatta saygılı davranıyordu. Koca kömür işletmesinin hem yerin altındaki, hem yerin üstündeki işlerini yöneten Almanlar, domuz etini yiyorlar, fırsat bulunca karıya kıza hayır demiyorlar, haftada bir de kiliseye gidiyorlar. Ama Türklere gelince, namaz, abdes, "*Ja ja, bitte schön!*" diyorlardı.

Rur İşletmeleri'nde kaç Heim varsa, hepsine birer mescit açtılar. İçlerini has halıyla değilse bile halıfleksle döşediler. Türk işçileri kendileri de küçük halılar, seccadeler verdiler. Mescitler alt katlarda, küçücük olduğu halde sesbüyültenler bile taktıracaklardı. Alman halktan tepki gelebilir diye belediyeler karşı çıktı.

Castrop'takinin imamlığını Bekir'e yüklediler. Sesi o kadar gür değildi, ama duyuluyordu. Yüz kişi kadardılar o Heim'de. Otuz ancak geliyordu namazlara. Değişik vardiyalarda çalışıyorlardı. Pabuçlarını, tokyolarını koridorda çıkarıyorlardı. Dolup taşıyordu kapının önü. Birkaç kez Türkiye'den diplomalı hoca da geldi. Onlar ancak oruç aylarında kalıp, sonra bavullarını, çantalarını doldurup döndüler.

Arkadaşlarının din hizmetini görmek Bekir'e mutluluk ve doygunluk veriyordu. Bu yüzden saygınlığı artıyordu. Kimi zaman namaz kılanların, mescide gelenlerin sayısı düşüyordu. Belki ilerde bir cami açmak kısmet olurdu. Arkadaşlardan para toplayıp içini daha iyi döşerlerdi. Ne bezemli, görkemli bir kültürleri olduğunu Almanlara kanıtlayıp, öyle sanıldığı gibi her konuda geri ve yoksul olmadıklarını gösterirlerdi.

Zonguldaklı İbrahim tutturdu:

"Kazan kaldırmamız gerek! *Weihnachten* geliyor, tatil! *Ostern* geliyor, izin! Bizim Ramazanlar, Kurbanlar gelip geçiyor, tek gün izin yok! Ağlamayan çocuğa meme vermezler! Kazan kaldıralım!"

İbrahim'in ağzı biraz solcuya çalardı. Abdes alıp düzenli namaz kılmazdı. Sadece cumaları gelirdi camiye. Olur olmaz zamanlarda sövmezdi. Domuz eti yemezdi. İçkilerden sadece bira içerdi. Ağzının solcuya çalması, günde kırk kez, "Alman bizi sömürüyor, sömürüyor!" deyip durmasındandı.

Nasıl sömürüyor? Paramızı verip çalıştırıyor. Fazla çalışırsak onun da karşılığını veriyor. Bunun neresi sömürü?

Sabırla anlatıyordu İbrahim. Gittiği toplantılarda duyduklarını tane tane anlatıyordu. Firmanın kendisi, işçiye ödediğinden bin kat, binlerce kat kazanıyormuş! Sömürmesi buymuş! Buysa sömürme, sömürecek elbet! Babasının oğlu musun? Sömürmeyecek de neden firma oldu?

"Kazan kaldıralım! Ramazan geçti. Kurban geliyor, bize bayram izni versinler! Bir gün, bir gündür, inmeyelim ocağa!" diyordu.

Kimi zaman fısfısfıs, kimi zaman açık açık, durmadan yayım yapıyordu işçilerin içinde. Gün geçtikçe bir sürü yandaş buluyordu.

Gerçekte, tam Bekir'in işine gelenleri söylüyordu. Mescitte namaza toplananlar Bekir'in gözünün içine bakıyorlardı, gözleriyle dolaylı dolaylı sıkıştırıyorlardı kendisini: "Önümüze düşüp namazlarımızı kıldırıyorsun. Bu işte de önümüze düşsene!"

"Türkiye'de iki bayramın biri üç, biri dört gün tatil! Burada ikişer gün verseler yeter. Yer altı zindanına yılda dört gün eksik ineriz. İsterse birer gün versinler, izin izindir..."

Biraz da firmayı yöneten Almanların hoşgörüsüne güveniyordu İbrahim. Kazanı kaldırırlardı, izinleri kurtarınca yelkenleri indiriverirlerdi.

"Bir temsilci yollayıp anlatsak daha iyi olmaz mı?" diyenler çıktı. Ama kimi yollayacaklardı? İçlerinde kim biliyordu bunları kekelemeden anlatacak Almancayı?

Zonguldaklı İbrahim aldı başını gidiyordu arkadaşları arasında: "Bu gelen Kurban'da firma iki gün izin vermezse, sözbirliği edelim, inmeyelim!"

Fısfısfıs konuştukları halde, firmanın kırmızı yüzlü yöneticileri, nasılsa haber aldılar. Çevirmen Cevat'ı çağırdılar hemen.

Sordular: "8 Ekim'de işçiler ocağa inmiyor mu? Bir fısıltı dolaşıyor. Bunu anla!"

Cevat, Heim'in ikinci katında "Televizyon Odası" denilen salonda topladı işçileri. On vardiyasının adamlarından başka herkes geldi. Çevirmen Cevat, gün geçtikçe büyüyen göbeğini sıkan kemere soktu bir elini, bir elini masanın üstüne koydu:

"8 Ekim'de ocağa inmeyecekmişsiniz öyle mi? Nereden çıkıyor bu yenilikler?"

Birbirlerinin yüzüne bakmaya başladılar. Demek aralarında casus vardı. İzin isteklerini anlatacak kadar Almanca bilen yoktu, ama casusluk yapacak kadar dil bilen vardı aralarında. Gününü, saatini dosdoğru öğrendiklerine göre, casus dışardan değil, içerdendi. Çevirmen Cevat'ın önünde hık mık edecek oldular. Cevat, leblebi küçüklüğündeki gözlerini kocaman kocaman açtı:

"Söyleyin, doğru mu?"

Canım, sormaya ne gerek vardı? Haksız istek değildi ki! Çoğunluk olarak yüzlerini Bekir Hoca'ya çevirdiler. Açıkça, "Hepimiz adına sen konuş!" demekti bu. Cumadan cumaya mescitte konuşmuyor muydu?

Kalktı konuştu: "Kurban olduğum Cevat Bey! Aşağıda Alman'dan saklasak, yukarda Allah'a açık. Böyle söyleşiler oluyor aramızda. Kendilerinin dinsel bayramlarında nasıl tatil yapıyor, çalışmıyorlarsa, biz de dinsel bayramlarımızda izin istiyoruz. Arkadaşlarımızın demesi budur..."

"Demek budur sorun?"

"Evet..."

"Madem budur, aranızda fısfısfıs edip kazan kaldıracağınıza, açık söyleseniz ya! Ben gidip Direktör yardımcısı Herr Schramm'a arzedeyim..."

Göbeğini, gövdesini toplayıp gitti.

Zonguldaklı İbrahim hâlâ kızıştırıyordu: "Bu iş bu kadar dökülüp saçıldığına göre, biribirimizden kopmayalım. Alman izin verdi verdi. Vermedi mi kaldıralım kazanımızı! Birkaç gün inmeyelim ocağa!"

Bekir Hoca'nın da işine geliyordu. Ne olsa dinsel bir kazanım olurdu. "İnmeyelim!" dedi.

Öyle derin boylu bilmiyorlardı, ama grev gibi bir şey olurdu bu yaptıkları. İyi de olurdu. Hak almaya alışırlardı.

Herr Schramm'ın gözlerinde yıldızlar kıpırdaşıyordu. Çevirmen Cevat'ı ustaca sorguya çekti. Olur ya, bakarsın o da birlik olurdu işçilerle. Gözlerinde görünenin ardına baktı:

"Nedir durum?"

"8 Ekim bizim Kurban Bayramımızdır efendim."

"Ne demek Kurban Bayramı?"

"Kurban Bayramında Müslümanlar kurban keser. Hazreti İbrahim..."

"*Ach so!* Peygamber Abraham... *Opferfest...*"

"Evet... Kurban Bayramında dört gün tatil yapılır Türkiye'de. Burası ne de olsa Almanya diye iki gün istiyorlar..."

"İki gün tatil, haa?"

"Evet efendim..."

Başını yere eğdi, kavun rengi kayın ağacından masasının üstünde ellerini biribirine kenetledi: "Bir düşünelim! Vardığımız sonucu size söyleriz, siz de kendilerine aktarırsınız..."

Çevirmen geldi, Herr Schramm'ın sözlerini anlattı.

"Kavatlara bak! Kabul etmeyecekler!" dedi İbrahim.

Topluluğun önünde geri basmak Bekir Hoca'nın işine gelmedi: "Kabul etmezlerse kararımız karardır arkadaşlar! İnmeyiz ocağa!"

"Ant içelim: Anca beraber, kanca beraber!"

"Her zaman beraber..."

Üç gün beklediler. Dördüncü gün Çevirmen Cevat sallandı geldi. Gene öyle geçti topluluğun karşısına. Bir elini kemerine sokup, bir elini kasanın üstüne koydu:

"İstediğiniz oldu arkadaşlar! 8 Ekim'de herkese ikişer gün izin veriyorlar. Ama ücretsiz. 8 ve 9 Ekim'de istemeyenler ocağa inmeyebilirler! İsteyenler de iner çalışır. Serbest! Bu kararın gerekçesi şöyle: Bu ülke Almanya. Almanya'da Türkiye yasaları değil, Almanya yasaları işler. Alman bayramlarında ücretli izin veriyorlar, doğru. Bir de Türk bayramlarında veremezler. Yarın Yugoslavlar, İtalyanlar, öbür gün İspanyollar, Yunanlılar da kendi bayramlarında ücretli izin isterlerse ne yapar firmamız? Kendimizi onun yerine koyalım. Biz kendimiz

olsak, her isteyene paralı izin verebilir miyiz? Dökün düşünün. İsteyenler üç gün içinde adlarını yazıp karşısına imzalarını atsınlar. İstemeyenlere bir şey yok. Onlar paşa paşa inerler..."

Topluluk tutulup kaldı.

"Tamam mı sayın arkadaşlar?" diye yineledi.

Ses çıkarmadılar.

Cevat olacak, daha o gün kartonu duvara astı. Üç gün uğramadı. Dördüncü gün listeyi alıp Direktör yardımcısı Heinz Schramm'a götürdü. Birlikte bir daha saydılar: On altı kişinin adı yazılıydı. İmzalarını da atmışlardı. Bunlardan biri Zonguldaklı İbrahim olmadığı gibi, öteki de Yerköylü Bekir Hoca değildi ne yazık. İşçiler arasında sesini yükselterek, yada alçaltarak şunu bunu konuşmayan on altı kişinindi adlar, imzalar...

Bekir Hoca:

"Haha! Alman bilmez mi mallarını?" dedi. "Durumumuz yukarda Allah'a açık olduğu gibi, aşağıda Alman'a da açık! Ben de yazamadım adımı. Neden yazamadım?"

Sorunun yanıtını Zonguldaklı İbrahim veriyordu:

"Buraya biz neye geldik? Para kazanmaya. Paramızı keserlerse nasıl izin yapabiliriz? Ama biz adam olsak, paralı olaraktan bu izni alabiliriz. Hâlâ bu kanıdayım. Ne çare alamadık..."

"Alamadık..." dedi Bekir Hoca. "Bize bayram izni yok..."

"Yok..." dedi İbrahim, yutkundu.

Sonra, "Canım, bir eksiğimiz bayram izni olsun!" dedi, ranzanın üst katındaki yatağına uyumaya gitti.

1981

Kaynakçı Mehmet Usta

Öyküsü biraz uzuncadır.

Bir otomobili olmasını çok istiyordu. Ama öyle düşü, düşüncesi otomobil olan delilerden değildi. Yemeyip, içmeyip, eşe dosta harcamayıp, yurtta ayrılığına katlananlara yollamayıp biriktirdiği markları, fabrikadan yeni çıkmış bir otomobile yatırıp, otoyollarda boşu boşuna koşturan delilerden hiç değildi.

Kendi kendine:

"Dur Mehmet Usta, bekle Mehmet Usta! Otomobil dediğin adamın ayağında bir pabuç! Gıcır gıcır yenisi olacağına, onarılıp boyanmış birini al. Bu da bir düşeşe bakar. Biraz sabret!" deyip duruyordu.

Yurtta yıllar yılı rastgitmeyen şansı, ilk kez Almanya'ya kaynak işçisi olarak gelirken açıldı. Rize ilinde, Karadeniz'e bakan dağların arasındaki köyünden çıkıp, yapıcılık olmazsa kapıcılık olsun diye iş ararken zindan gibi kapalıydı cenabet şansı. Arada üç beş varsılı güldürüp on binlerce yoksulu ağlatan Karadeniz, köy çocuğu Mehmet'i hiç güldürmedi. Denizle dağın arasında, daracık yollu, daracık çarşılıydı kasaba. O kadar dardı ki, ne sanat öğrenecek bir usta yanı, ne başını sokacak bir ev bulabildi. Herkesleri deli divane eden Ankara'ya, İstanbul'a gitmeyi ise hiç istemiyordu. Dayısından duyduğu bir atasözüne uyarak, "Nerde çokluk, orda bokluk!" diyordu. Abdesi, namazı olmasa da dinsel inançları tamdı o zamanlar. Evliydi. Derelerden akan seller, bayır tarlalarda olanı biteni bile alıp götürüyordu. Taş taşı yiyordu köyünde. Erken yaşta evlenmeden olmuyordu erkekler. Kızlar küçük yaşlarda, ağır başlıklarla, takılarla, yere göğe barut dumanı dolduran sıkılı, silah atmalı düğünlerle erkenden alınıp satılıyordu. Ele, bele gelirleri kalmıyordu. İnsanların arka arkaya çocukları oluyordu

evlenince. Sonra karınca katarları gibi yurdu yuvayı bırakıp yem aramaya çıkıyorlardı. İş bulup üç beş kuruş kazanabilenler, birazını kazandığı yerde kaptırıyor, birazını dönüş yollarında, tam köye yaklaşırken derelerde soyduruyorlardı. Aya yukarı atlamaktan beterdi gurbetçilik. Belki bütün bunların korkusu, ürküsüydü onu Ankara'lara, İstanbul'lara gitmekten alıkoyan. O yüzden Giresun'da, Samsun'da iş aradı. Ama yoktu kıymık. Olanlar paylaşılmış, kalanlar kapışılmıştı.

Açlık dağları, denizleri aştığı gibi, korkuları da aşmaz mı? Sonunda hem Ankara'ya, hem İstanbul'a gitti. Bahçeli'de, Emek'te, Yeni Mahalle'de, sayısını bilmediği yapılarda elinin emeği kaldı. Çimento karmada, beton dökmede ustalığa kadar yükseldiği halde, kendisine bir gecekondu çevirmedi.

Uzundur biraz öyküsü...

İstanbul'da yapı ustası olarak, bir tahta bavulda malası, madırgası, şakülü, su terazisi ile on sekiz semt dolaştı. Bostancı, Üsküdar, Yeni Levent, Küçükdere, Kireçburnu, Sarıyer, Bahçeköy yanlarında çokça iş aldı. O arada ufku açıldı, dünyadaki insanların sınıf sınıf yaşamlarına bakışı değişti. O güne kadar hep "hemşeri"ler arasında kalmıştı, "arkadaş"lar edindi. Derneklere, sendikalara gidip geldi. Sarıyer'de mezarlığın üstündeki bayıra gecekonduyu ondan sonra yaptı. Ondan sonra köyden karıyı kızı getirdi. Oğlan kız ayırmadan çocukları ortaokula, liseye verdi. Türkiye o yıllar kendini çılgın, acayip bir değişmenin hızına kaptırmıştı. Bir yandan yılda beş kez düşüyordu paranın değeri. Bir yandan kudurmuş gibi ev, arsa, daire, kat, otomobil, buzdolabı, çamaşır makinesi, elektrik süpürgesi, televizyon alıyordu insanlar. Çevresi işli mendillerin yerine kâğıt mendiller geçiyordu. Kıçlarını bu kâğıtlara silip atıyordu insanlar. Kazandığın harcına borcuna, ne yapsan yetmiyordu. Kendini ezsen, parçalasan, daha fazla kazanamıyordun. Karısı Rukiye dünyanın en ağzı var, dili yok, tutumlu, geçimli, sofradaki zeytini bile iki kezde ısırıp yiyen, dört çocuğunu öyle "idareli" yetiştiren, "yılan bile yılanken toprağı kıdımla yalar" diye onları ayrı ayrı tutum eğitimlerinden geçiren bir ana olduğu halde, Mehmet'in gücü altı nüfusa yetmiyor, Karadeniz'in yoksunluklar içindeki köyünden gelen komşuya, akrabaya hiç yetmiyordu.

Almanya'ya gitme düşüncesine inatla karşıydı. Birçoklarının on beş günde yanıp maymuna dönmek için denize gitmesi gibi, Almanya'ya gitmeye kesinkes karşıydı. Yolu karlı dağlardan aşan bir ulu sevdaya benzetiyordu yeni edindiği dünya görüşünü. İnsanın insan olduğu günden beri ulaştığı en ileri "aşama"ydı ona göre "mülkiyet" denilen şeytanı yeryüzünden kaldırma ülküsü. Tâ başlangıçta olduğu gibi kardeşçe çalışıp, kardeşçe yeyip içip, oynayıp, uyuyup, yaşamak için zorun zoru savaşımlar vermek gerekiyordu. Türkiye'deki paranın değeri jet hızıyla yılda beş kez düşerken Avrupa'daki paraların değeri acayip yükseliyordu. Adam gibi gidip kazanmak, adam gibi biriktirip dönmek, dönerken de, örneğin, otobüs küçüğü, minibüs büyüğü, ikinci el arabalardan bir tane getirip partiye vermek, yada en iyisi dağa taşa dayanıklı bir arazi otomobili, kafasının kıvrımlarına gittikçe yerleşen gizli bir istekti. Tophane'deki İş ve İşçi Bulma Kurumu'na gittiğinde, kendisi gibi nitelikli bir yapı ustasına Almanya'da hem gereksinme, hem de iyi para vardı. Ama Almanlar niteliği kanıtlayan bir diploma, bir belge istiyorlardı. İşte o yoktu.

"Para?" diye sordu arkadaşları. "Para gibi maymuncuk yoktur! Parayla kapı gibi diplomalar alırız sana!" Parayı alıp gittiler. Ama yapı ustalığı diploması yerine, kaynakçı belgesi getirdiler.

"Olmaz! Çok mahçup olurum! Almanya'da bizim sevdamızdan arkadaşlar gülerler! Sahteci gibi görürler beni!"

Dinlemediler: "Sen bir git, bunlar sorun değil!"

eller gibi "iki yıl" değil, beş yıl kalacaktı. Beş yılı çocuklardan, çocukların anasından ayrı geçirecekti. İki yada üç kez izne gelecekti. Böyle plânlıyordu. Sarıyer'deki gecekonduda yapılan hesap, Duisburg'taki çarşıya uymadı. Yapı ustalığını bırakıp kaynakçılığı öğrendim, iş buldum, başladım, başlıyorum diyesiye, her gördüğü insanla kaynakçılık konuştu.

Yıldan uzun geceler geçmiyordu gurbeti. Bir düşüncesini sesli söylemiyordu ama, ulu sevdasının ateşi de ısıtmıyordu yalnızlık gecelerini. Sofu dayısı, "Yalnızlık Allah'a özgüdür!" derdi. Demek insan yalnız olamıyordu. Beleşe yoktu, ucuza yoktu o ballandıra ballandıra övülen kadınlar. Birinci yıl bit-

meden hem Rukiye'yi, hem çocukları getirmekten başka çıkar yol bulamadı. Hem de çocuklar bir kadının gözetiminde okumuyordu. Yoldan çıkanların, yozanların kaç örneğini görmüştü. Ev buldu, pırtı aldı. "Bizim beş yıllık plân yattı böylece!" demedi. Beşinci yılın sonunda ikinci elden bir arabayı partideki arkadaşlardan birinin köyüne sokuyor gibi gümrüksüz, vergisiz sokarak, o amacını gerçekleştirdi. Yeni çevresinden buna gülenler çıktı. Hele Alman "Kollege"ler hiç anlamadılar. Gün geçtikçe gelişen Almancasıyla anlatamadı, Almancası iyi arkadaşlara söyletti, gene anlamadılar. "İnsan parayı biriktirmeli, yemeli içmeli, kadınlara harcamalı, bol bol tatil yapmalı!" diyor onlar. Türk arkadaşlar da Türkiye'den yeni arsalar, katlar, kamyonlar, balya makineleri, zımba makineleri, TIR'lar almalıydı. TIR alacak kadar parayı biriktirip ne partiye, ne sendikaya vermeden gene özel kazançlar getirecek bir yola bağlamadaki akılsızlığı ne yapsa anlatamıyordu.

Aldığı otomobili yurda yolladıktan sonra, kendine de bir tane almayı istemedi. Tren, otobüs, tramvay, Almanya'nın her yerinde acayip boldu. Ulaşım acayip kolaydı. Fabrikada, firmada şefler Almanların ciğeri beş para etmeyenlerinden bile oluyordu. Bütün Almanlar şefti ilk yıllar. Sonra da sürdü bu sanısı. Yağcılık yapmıyordu, el etek öpmüyordu, ama sus pus duruyordu önlerinde. İyi söyleseler sırıtamıyor, kötü söyleseler karşılık veremiyordu. Köprüyü geçinceye kadar ayılara dayı demek gerektiğini de dayısından öğrenmişti. Çalıyı dolanacaktı, ite kuduza hiç dalanmayacaktı. Başkaldırı isteklerini, birikmiş hınçlarını, öfkelerini içinde biriktiriyordu saklı saklı.

Bir özel otomobil almaktan kaçınmak da bir tür başkaldırı idi ona göre. Ama bir gün, son derece olağan sayılması gereken bir gün, acayip bir düşeş geldi önüne. Çok çok ucuza, 300 marka alıverdi bir otomobili. Çok kullanılmıştı, ama kullanılmış öteki otomobiller gibi hurda değildi. Makine Fakültesi öğrencisi Aydemir, Alman Okul Müfettişi Friedrich Mayer'in kızı Gudrun'la evlenip bir eve taşınınca, kayınpeder kendi otomobilini onlara verdi. Gudrun'un önceki otomobilini satmak, yada atmak gerekiyordu. Otomobilin satılmadığını, o yüzden artık atılmasına karar verdiklerini konuştular. "Beş yüz marka

verelim gitsin!" dedi Gudrun. Mehmet Usta'nın bir bilgisi vardı: "Hiç pazarlık bilmiyorsan, yarısını ver!" Açtı gözünü: "Benden 250!" dedi. Al aşağı, vur yukarı, 300'de buluştular.

Sürmeyi tam bilmiyordu. "Internationales Zentrum" denilen yerde anahtarı, kâğıtları aldı. 400 mark kadar harcayarak iki üç parçasını değiştirdi. Gerekli olan birkaç parçayı da Almanların "Schrottplatz" dediği araba mezarlığından söküp getirdi. Otomobilin ağzını yüzünü toparlaması bir hafta sürmedi. Ehliyet almaya kaldı iş. Saatine 40 mark verip okula gitmek nesineydi? Baktı mı kapıyordu. Gözden kapmak, karşıdan öğrenmek düşmüştü dünyada onun payına. "Dünya gibi ağzının içine tükürdüğümün!" diye hınçla düşünüyordu böyle söylerken. Wedau yanlarında, tenhaca yollardan gidip gelerek bunu da başardı. Sınava girmesi, dünyanın her yerinde zor beğenir trafik bürokratlarının elinden ehliyeti alması uzun sürdü biraz. Önceden kendi kendine söz vermişti. Ehliyeti aldığı akşam, Yunanlı Marko'nun birahanesine gitti. Anahtarla ehliyeti ellerinde sallayarak şaşırtmaca yapacaktı arkadaşlarına. On sekiz yirmi kişiye bira ısmarladı.

Rur'un sağındaki düzlüklerde gezdi dolaştı. Çiçeklenmiş eriklerin, aklı pembeli atkestanelerinin altından gitti geldi. Boyasını da yenilediği otomobili uygun bir yere eyleyip, yanına aldığı "Taranta Babu'ya Mektuplar"ı okudu biraz.

Sonra binip Hamborn'a geldi. Kilisenin yanındaki boşluğa eyledi otomobili. Motoru susturmadı birden. Türkiye'de şoförlerin yaptığı gibi biraz gaz verdi. Arkaya dolanıp eğilerek, dumanlar çıkan arkaboruya baktı. Hoşlantıyla izliyordu eski otomobilin kendi yaratısı olan güzelliğini.

Tam yanı başındaki boşluğa gözlüklü, hafiften bürokrat görünüşlü bir Alman otomobilini getirip eyledi. Az ötede öküz göbeklerinden, güllerden örülmüş bir çit vardı. Tazı başlı, uzun bacaklı köpeği Almandan önce indi otomobilden. Gidip çitin dibine siyeceği yerde, Mehmet Usta'nın otomobilin tekerine geldi, sol arka bacağını kaldırdı, cantın yüzünü ıslata ıslata görmeye başladı işini. Tepesinin tası attı buna. Yıllardır süren "Bütün Almanların şef olduğu" sanısı gerilerde kalmıştı. Çok sert çıkışacaktı. Ama Alman başka yere bakıyordu. Bekledi.

Öfkeyle değil, akılla çıkışacaktı. İnsindi, dönsündü kendinden yana, o zaman...

Döner dönmez arka borudan çıkan dumanlara takıldı Alman'ın gözü. Tekere siyen köpeğini görmüyordu. Yaklaştı Mehmet Usta'nın yanına:

"Kessene şunu be adam! *Luft*'u kirletiyorsun!" diye pardı. Mehmet Usta'nın gittikçe sinir bozan yabancılardan olduğunu bir bakmada anlamıştı. Son derece egemen çıkıyordu sesi.

Şaşırdı. Altlarda kalan o "bütün Almanların şef olduğu" sanısı üste çıkar gibi oldu. nerdeyse bütün fabrikalarda, firmalarda, bütün yabancı işçilerin yaptığı gibi alttan alıp "Jawohl" diyecekti. Toparladı kendini. Karakucak güreşte "sarma"dan kurtulan köylü bir pehlivan gibi o nâlet sanıdan kurtardı kendini:

"Lütfen siz de köpeğinize sahip olun, tekerimi kirletmesin!" diye bağırdı.

Artık bütün Almanlar şef değildi. Anahtarı çıkarıp aldı, kapattı otomobilin kapısını. Yaklaştı Alman'ın yanına: "Bakın bu kez sorun yapmıyorum! Ama bir daha görürsem ki, köpeğiniz otomobilimin tekerini kirletiyor, asla bağışlamam sizi!" Parmağını kirli havanın içinde salladı. "*Luft*'un kirlenmesine gelince! Bunu da kamış tarlasını andırır bacakların sahibi kavatlara söyle git! Ben ehliyeti daha bugün aldım. İlk dolaşıyorum ortalıkta! Kendin kaç yıllık sürücüsün? Söyle bakayım bana! Haa?"

Alman kendini toplayıp birkaç söz edecekti elbet. Mehmet Usta eyleşmedi orada. Yürüdü, Marko'nun birahanesine geldi. Bir sucuklu yumurta yaptırdı kendine.

Birasını yudumlarken, "Luft'u kirletiyorsun!" diyen, bürokrat görünüşlü Alman geldi gözünün önüne. Nasıl da zekice buluvermişti karşılığını? Nasıl da onurla, gururla sallamıştı parmağını havada? "Affetmem!" diye nasıl yükseltmişti sesini? Gıkı çıkmamıştı Alman'ın. İçi ılındı. Pişmanlığa benzer bir duygu akmaya başladı içine. "Kırdım heralde gönlünü!" diye söylendi usulca. "Oysa böyle davranışlar yoktur, hiç olmamalıdır ahlâkımızda! Bir daha rastlarsam, yolunu bulup hatırını alayım, iyi olur..." dedi.

Akşamüstü birahane Türklerle, Yunanlılarla doldu. Kalktı ayağa:

"Alle Kollegen, Kolleginen! Bir dakika beni dinleyin!" diye söze başladı. "Benim gözümde hepiniz bir, canım ciğerim gibi azizsiniz! Sizleri seviyorum, sizlere inanıyorum. Sizler dostlarım, kavga arkadaşlarımsınız. Bu anahtarı şuraya tezgâhın direğine asıyorum. Bu bir sosyalizasyon otomobilidir. Gereksinmesi olan herkes binebilir, gezebilir! Yalnız küçük bir ricam olacak, binen arkadaş yaktığı kadar benzin koysun ki, sonra ivedi işi olan Kollege'ler zahmet çekmesin! Biliyorsunuz petrol işletmelerini ve benzin istasyonlarını henüz kamulaştırmadık!"

Çok içip de sarhoş oldu, bunları ondan söylüyor, sandılar.

Sonraki günlerde orada asılı duran, biri alıp götürdüyse götürdü, götürmediyse hep asılı duran anahtara bakıp bakıp anladılar ki, Kaynakçı Mehmet Usta'nın sözleri ciddidir.

Çok okumuş değildi, ancak böyle dolaylının dolaylısı yollardan anlatabiliyordu düşüncelerini, duygularını.

1981

Damızlık

Durmuş, Koca Ford'un anahtarını alıp evden fırladı. Karısı yedinciye gebe kalmış. Attı kendini güneşin altına. Kollarını salladı bulutlara:

"Çok teşekkür ederim Tanrım! Altıya katlanan, yediye de katlanır! Uygun görürsen sekizinciyi, dokuzuncuyu da ver! Onuncuyu, on ikinciyi ver! Bir manga olsun hepsi! Askerlikleri gelmeden eğitimlerini kendim yaptırayım..."

Çocuklarının üçü kızdı. Belki doğacak da kız olur. Son yıllarda kız doğuruyordu emine. "Kız doğursun! Yeni yasa çıkarıp kızları da alacaklar askere. Koca ordunun bir mangası benim diye övünürüm..."

Yattığı yerden patronu Kara Mahmut'u gördü. Hızarın kapısından bakıyordu. Hemen kalktı. Ford'un direksiyonuna geçti, bastı gaza. İçinden, "Battı balık, yan gider!" dedi. Sürdü dağa. Bir de türkü tutturdu:

Aman ormancı canım ormancı
Köyümüze bıraktın dinmez bir acı

Ormancılarla arası iyiydi Kara Mahmut'un. Hükümet adamlarını hoş tutuyordu. Rakıdır şaraptır, kuzudur kebaptır eksik etmiyordu. İğdeli Pınar'ın başında sık sık sofralar kuruyordu. Eskiden kendi de oturuyordu, birlikte yeyip içiyordu. Kâbe'yi görüp geleli içmiyordu artık. Kara Mahmut, "Hacı Mahmut" olmuştu.

Ama Durmuş, eski Durmuş'tu. Yirmi üç yıldır onun yanında işçiydi. Çok işçiler eskimiş, gelip geçmiş. Durmuş kalmıştı. Temelli eskimemişti ama, gücü günden güne azalıyordu.

"O gitti hacı oldu, ben 'İşçi Durmuş' sürekli! İkimiz döndürüyoruz koca hızarı. O patron, ben işçi. O çok alır, ben az. Gene de çok bağlıyım ona. Çünkü beni sever. Güvenir. Hâlâ güçlü kuvvetli bulur. Çocukluk arkadaşım Salim Sarı başta, yaşıtlarım kalkıp dikildiler: 'Biz Alman'a işçi gidiyoruz!' Askerliğimi yapmışım. Ben de katıldım aralarına. On arkadaş toplandık bizim Aren'den. İlin mırmırı, milletvekili Kadir Altınbaş, Salim Sarı'ya yanıt yazdı: 'Size destek olacağım! Bu çevreden en az 300 yiğit göndereceğim! İş bol, kazanç bol orada! Gider, üç yılda belinizi doğrultur, dönersiniz!' Benim düşüncem, hiç değilse beş yıl kalıp bir hızar parası kazanmaktı. Bekârdım. Hemen evlenirdim. Hızarım olunca istediğim kızı alırdım. Sigara içmiyordum. Rakı bilmiyordum. Toplanan yiğitler arasında en babayiğidi idim. Kara Mahmut'a yılda üç ay çalışıyordum o zaman. Dağdan tomrukları kesip soymada, öküzlere sürütüp yola indirmede, kamyona yüklemede birinciydim. Bir gün dağda nasıl taşı sıkıp suyunu çıkardığımı gördü: 'Sürekli işçim ol Durmuş! Pişman olmazsın!' dedi. Bir kızı vardı, benden üç yaş küçüktü. Tuz taşı gibi göbekli, hem de bilekliydi. Dedim, 'Herhal beni kendine damat alacak!' Elli lira artırdı aylığımı, Kel Ali'den bir de ceket alıp attı üstüme. Sonra kızını Münir'in oğluyla nişanladı. Umudu karnında kalınca çok bozuluyor insan. Ben de bozuldum. Kesin kararımı verip karıştım arkadaşlar arasına. Aklımdan geçeni daha ilk gün anladı. Haber yolladı. Yanına vardım. Varmasam iyiydi. 'Az çok hukukumuz var, varayım!' diye düşündüm. Baş köşeye oturttu beni. Altıma kaba döşek attı. Kahve yaptırdı: 'Kısmeti bilirsin değil mi Durmuş?' dedi. 'Kızımın kısmeti Münir'in oğluna çıktı. Düşünmezdim bir gün öncesine kadar. Tepemedim, ovanın yarısı Münir'in. Demek kısmet böyleymiş. Bütün bunları kararlaştıran Cenaballah! Şimdi sana birkaç söz edeceğim. Sürekli işçim ol, gerçekten pişman olmazsın. İstersen aylığını elli daha artırayım. Yeni bir Ford çekiyorum. Dostumuz Amerika yolluyor. Sürmeyi öğren, çık üstüne. İki yıl sonra aylığını iki katına çıkarayım. Düğününü yapayım. Bütün bunları neden istiyorum biliyor musun? Bir dul kadının oğlusun, baban erken ölmüş, çok yoksul kalmışsın diye acıdığımdan mı? Bana ne, yoksulsan yoksulsun! Cenaballahın

küçük parmağını kime destek edeceği bilinmez. Belki üç yıl sonra varsıl olur, Kâbe'ye gider, hacı dönersin. Bu da değil asıl neden. Çok güçlüsün, zımba gibisin Durmuş! Kısmet olsaydı Hacer'imin dengi sendin asıl. Münir'in kendi varsıl, ama oğlu üflesen yıkılacak! Zor tartar kızımı. Cenaballahın bu dünyada kimi kime yazdığını ben ne bileyim? O bunları daha insanlar dünyaya gelmeden yazıp meleklerin eline veriyor. Çok yoksul olanlar asla ulaşamaz kısmetlerine. Ben sana destek olurum. Kısmetin gerçekleşir. Güçlü kuvvetli olduğun için, Alman'a gitmeni istemiyorum Durmuş! Bunun çok sakıncaları var, sana anlatamam! Haber saldım, Korucak'tan Mevlüt Hoca gelecek. O anlatsın, erdirsin aklını. Bak senin için tâ nereden Hoca getirtiyorum. Diyeceksin ki, 'Niçin sadece bana?" Haklısın. Ama ben peygamber miyim, ümmet kayırayım? Sadece bir Âdemoğlu'yum ben. Gözümün tuttuğuna, gönlümün çektiğine destek oluyorum. Ötekileri Cenaballah kendi kayırsın..."

Koca Ford'u yokuşa sardırdı. Tozu dumana katıp gidiyordu. Kızdı kendi kendine: "Çok düşe daldın, çok deştin eski defterleri!" dedi. Ama deşmeden de duramadı. Korucaklı Mevlüt Hoca tam üç saat konuştu. "Daha birinci saatte aklım gerçeğe erdi. Ama dinledim üç saat. Ne olur, ne olmaz, gene şeytana uyar, giderim diye tam üç saat dinledim. O da benim daha ilk saatte aklımın erdiğini bildi, ama ne olur ne olmaz, şeytana uyar, giderim diye anlatmasını sürdürdü. Şu yaşa geldim, insanoğlunun bu kadar cin oluşuna hâlâ şaşıyorum. Hacısı da cin, hocası da cin! Patronum Hacı Mahmut hepsinden cin! Allah için doğru düşüneyim şimdi, sözünde durdu. Bedel Osman'ın Emine'yi aldı bana. Yoksul moksuldu, ama az çok kalçalı, göbekliydi. İlk aşamada üç oğlan doğurdu bana tırnaklı, pençeli. İyi kancık çıktı. Ağırlık dediler, patronum Hacı Mahmut verdi. Altın akça dediler, Hacı Mahmut taktı. Düğünümüzü o yaptı. Gerçi sonradan hepsini ödedim. Boynumda kuruşu kalmadı. Yirmi üç yıldır ona çalışıyorum, kalır mı? Yirmi üç yıldır o da kanadını üstümden eksik etmedi. Kendi öz oğluymuşum gibi güvendi bana. Ama güdük eşeğin kuyruğu gibiyim kapısında. Ne uzalıyorum, ne kısalıyorum. Yarım saatcik geç çıksam evden, yarım saatcik dalga geçsem, kapıya çıkar dikilir:

'Durmuuuuş!' Bir tek dakika durayım, dinleneyim istemez. Elinden gelse kıçıma motor takıp uçuracak. Gerçi Kâbe'ye varıp geleli yemiyor kimsenin kıymık hakkını. Hepimizin aldığından on kat, bin kat fazlasını alıyor, ormancıların yediğinden fazlasını yiyor gene de..."

Kuzbelen'den aşarak Meran deresine inecekti. Oradan yükleyecekti tomrukları. Gökoğlangil üç kardeş para bekliyordu. Ama vermemişti Hacı Mahmut olacak. Beş gün sonra vermek hoşuna giderdi. Söylendi kendi kendine: "Bir daha, bir daha söyleyip alacaksın, geçten geç götüreceksin yoksulların parasını!"

Biraz daha gittikten sonra güldü bıyıklarının altından:

"Aferin Deli Durmuş! Zır deli, hınzır deli Durmuş! Sürekli kaçıyorsun Mevlüt Hoca'nın seni nasıl kandırdığını düşünmekten! Biraz Hacı Mahmut'un sözünde durduğunu düşünüyorsun, biraz Gökoğlangil'in parasını! Mevlüt Hoca öldü, gazellere karıştı. Hâlâ kimselere söylemiyorsun nasıl kandırdığını. Kimselere anlatmıyorsun. Sadece aklından geçirmekle yetiniyorsun. Yeşil yılan gibi bir pişmanlık doldurdu için. Yemyeşil çöreklenip durdu yıllardır içinde!"

Kuzbelen'e yaklaşınca uyardı kendini:

"Haydi tam bütün bir düşün! Sonra bir sünger çek üstüne!"

Yok, gene yapamadı. Bu kez de çocukluk arkadaşı Salim Sarı'nın oğlu Çetin'i İstanbul Hukuk Fakültesi'ne kattığını, ona Aksaray'da ev tuttuğunu düşündü. Daha üçüncü yılda Salim'in altında bir Opel'le izne geldiğini, Denizli, İzmir, Burdur, Antalya gezip tozduğunu, karıyı kızı toplayıp götürdüğünü, yirmi üç yıldır dönmediğini, Burdur'dan ev, Denizli'den dükkân, İzmir'den arsa aldığını, "Yalama Salim" adının unutulup Salim Efendi diye çağrıldığını, giyimiyle, yiyimiyle Türkiye'nin efendilerine benzediğini yeniden yeniden düşündü.

Asıl Salim otomobille izne geldiği zamanlar büyüyordu içindeki yeşil yılan. Çöreğini kabarta kabarta dönüyordu yaz boyu. Hastalar oluyordu.

Birden gökler yıkılır gibi bir gürültü geldi ardından. Sekiz tane jet, önünde öteye süzüldü gitti. Ak pamuktan yollar döküyordu sekizi de. Mavilikler nakışlanıyordu. "Devleeet!" diye

söylendi usulca. Birileri duyacak gibi iki yanına baktı. "Haşa huzurdan, Cenaballaha doğru yükseldin, takla dönüyorsun göklerde. Ama bizi görmüyorsun hiç!" İçinin korkusu büyüdü. Gözlerini yerin kumlarına indirdi. "Zindancık" denilen yerden geçecekti. Oraya girince bir tür güvenlik geldi üstüne. O güvenle gözünün önüne dikilip duran Mevlüt Hoca'nın yüzüne dik dik baktı. Kaçırmadı gözlerini. Ama bakışlarını yumuşattı. Çünkü bal akıyordu Hoca'nın ağzından:

"İnsanın biraz bilgisi olsa, dünya apaydınlıktır oğlum Durmuş! Ama bilgisi olmayınca yol, iz belirsiz. Yıllar yılı Konya'nın derin hocalarından ders aldım. Benim bildiklerimi sen bilsen uçarsın. Gönlüm engin, ermek de, uçmak da istemiyorum. Sadece görevimi yapıp Tanrı'nın huzuruna yüz akıyla varmak istiyorum yarın. Hiç duydun mu o gideceğin millet ne millettir? Alman, İngiliz, Fransız, İtalyan, Yunan bunlar Hıristiyandır. Daha doğrusu gâvur! Bin yıldan sürer gelir bize düşmanlıkları. Ama güçleri yetmez Müslümanları tutsak almaya, yatırıp kesmeye. İsterler ki dinimizi bırakıp dinlerine dönelim. Dönmeyiz. En son, en doğru din bizimki. Bundan önce gelen dinler batıl, yanlış. Asıl onlar bizim dine dönecekler. Ama cahillikleri, hem de inatları büyük. Fırsat buldukça saldırmak isterler. Ne kadar saldırsalar, içleri kof milletlerdir. Başedemezler bizimle. Biz ne kadar zayıfsak, onlardan yürekliyizdir. Bunu bildikleri için, bu kez yeni plânlar yaptılar. Toplarla, bombalarla savaşmayı bıraktılar, işçi alıyorlar bizden. Değişik bir yoldan saldırmayı düşünüyorlar. İşçiye gereksinimleri olduğu yalan. Düşünürsen bunu sen de anlarsın. Ne yaptıklarını görüyorsun. En babayiğit erkeklerimizi seçip götürüyorlar. Seçimi en iyi yapabilmek için kendi doktorlarını getiriyorlar. Akciğerinin, kalbinin, karaciğerinin, bel omurgasının, kol bacak kemiklerinin, hem de kafatasının ayrı ayrı filmlerini çekiyorlar. Bütün bunlar yetmiyor, bir de çırılçıplak soyup hepsinin cüklerine bakıyorlar! Hiç düşündün mü, neden bakıyorlar cüklerine? Çünkü götürüp damızlık yapacaklar! Duyuşuma göre Alman kancıkları çok alaflı oluyorlar. Kendi erkekleri söndüremez. Bir. İkincisi, kendi karılarına bizim erkeklerden tohum alıp soylarını güçlü, hem de yürekli

soya dönüştürecekler. Ben bunu dikkatle izliyorum. Sadece Almanya değil, Fransa, Hollanda, İsveç, İsviçre de bizden işçi adı altında damızlık alımına karar verdi. Onlar da doktorlarını yollayıp seçim yaptırıyorlar. Dikkat et, eğer onlar da don çıkartıp cüklere bakıyorsa, bil ki bu iş dediğim gibidir. Demin de sordum, yoksa niçin baksın cüklere? Cük başka ne işe yarar? Götürüp fabrikada demir mi deldirecek?"

Zindancık'tan geçerken hem Mevlüt Hoca'nın sözlerini düşünüyor, hem de gücü kıdım kıdım azalan kollarıyla Koca Ford'un direksiyonunu döndürüyordu. Günden güne seyrelen çamların arasından gürelerek gelen ışık kafasının içini de aydınlatıyor gibi, koç bıyıklarının altından kıs kıs gülüyordu:

"Daha o zaman düşündüm, ben Alman içine gidersem, şeytanın bini birden çeler aklımı. Birini değil, onunu, yirmisini aşılarım Alman kancıklarının. Benim kadar olmamakla birlikte Salim Sarı da aşılar. En iyisi evlenip gitmekti. Ama nasıl evlenebilirdim? Bu yüzden kapılandım Kara Mahmut'un hızarına. Kaldım. O da sözünde durdu, bir Ford aldı. İki yıl demeden everdi beni. Hâlâ sürüyorum kamyonunu. Çocuklarımın yedincisi geliyor. Hâlâ Mahmut ağanın hızarını döndürüyorum. 'Almanlar bizi damızlık yapacak!' yalanının altında ne gibi bir domuzluk olduğunu göremedim. Yalnız bir şeye çok seviniyorum, iyi ki boşboğazlık edip bunu komşulara yaymadım. Sadece yakın arkadaşım Salim'e söyledim. O da dedi: 'Ben kendime güveniyorum! Baldırlarından bal aksa Alman kancıklarına tohum vermem! Sen güvenmiyorsan gelme...' Salim'in dediğini de söylemedim kimselere. Söyleyip dillere destan olmadım..."

Böyle düşünüp avunuyordu.

1983

Nur Topu

Şehir, on yedi dağın ardında, cehennemin dibindeydi. "Ben görmedim!" dedi Alime. Bir sürü kuru dere, kel tepe vardı arada. "Görenlere kutlu olsun!" Dikenli tarlada ekin biçiyordu. Orağı daldırdı kıtır buğdayların arasına. Ak yaprağı dikenleri çoktu. El işlemiyordu. "Ne yapayım? Karının sürdüğü tarla bu kadar olur!" Birden doğrulup tükürmek istedi erkekçe. Karnının sancısı şimşek gibi yoklayıp geçti. Orak ekine takılı kalmasın diye doğrulmaktan vazgeçti. Bir demet daha yaptı. Koydu soldaki desteye. "Böyle oyalanmakla iş üremez deli! Büzüğünü sık da biç biraz!"

Kuru topraktan kocaman toz bulutları çıkıyordu. Terden yüzü, boynu çamurlanıyordu. "Alacağın olsun eşşek kulaklı Salim! Nasıl olsa bir gün döner gelirsin, geçersin elime!"

Küçüktü elindeki orak. Sıktı sapını iyice. Önündeki ekine bir daha saldırdı. Can gücüyle biçti biçti. "Seni koca diye başıma diktim de, yapayalnız bırakıp gittin beni! Pek hevesliydin Alaman'a, ama gidemedin! Yapılara gittin. 'Elde yok, avuçta yok!' dedin, sevdalandın paralara! Duydun ki yapılarda para çokmuş, bir gün eyleşmedin, gittin. Kimsesizlikte ölür gidersem başına çal paraları, eşşekoğlu beş kulak! Mezarımı babanın mezarının yanına yaptır!"

Karnı yeniden guruldadı. Düşündü: "Dokuz ayım doldu. Bir hafta da fazladan. İki günüm kaldı kalmadı şurda! İki çocuğu evde biribirine bırakıp geldim. Açlar mı, toklar mı? Damdan mı düştüler? Kuyunun başına mı yürüdüler? Ne olacak karnımdaki? Nasıl doğuracağım yapayalnız? Düşüncesiz erkek olmaya ne var? En iyi aklı anası karı verdi: 'Otur evinin başında, çalışana heryer Almanya!' Dinlemedi. Karısını dinlemeyen anasını dinler mi?" Kocasının yerine kendini cezalandırır gibi biçti biçti, kuru sapları yığdı üst üste.

Başını kaldırıp göğe baktı. Bir tek bulut yoktu. Mavi boşluklar yuvarlanıyordu yükseklerden. "'Kardeşimgil yardım eder. Elini orağa, tarağa değdirtmezler! Kayınlarım kaplan gibi! Daraldın mı koşar gelirler!' Buldun koşup gelecek kaynı, kardeşi! Allahın ıssız Boncuk kırında yapayalnızım! Karnım yapağı çuvalı! İşte sancılar! Tükeniyor dermanlarım..."

Baktı gökyüzünün yukarılarına. Sığırcıklar sürüyle bu tarladan o tarlaya gidiyordu. "Sütken başladılar taneleri gagalamaya. Kuşlar bizden rahat. Üç aylıktı karnımdaki burayı ekmeye geldiğimde. Altı ay önce ansızın Bekti Kara Hüseyin yaklaştı yanıma: 'Alime! Ver biraz ben süreyim!' Almak istedi sabanı. 'Yoldan belden gören olur, çekil!' dedim. Çekilmedi. Soluğu burnuma doldu elimden övendereyi alırken. Delikanlıyken gözlerini üstümden ayırmazdı. Yoksulun teki olduğu halde gözü yukarı dallardaydı. 'Kendin pek mi varsıldın Sakar Salim? Gözleri kör olsun anamın! Yatamasın mezarında! Sana vereceğine ona verseydi, şimdi başımda olurdu!' Verdim sabanı. Yirmi otuz gitti geldi. Kendim de gidip geldim üç adım ardından. Otlarını, ayrığını ayıkladım tarlanın. Bakındım bakan gören var mı? Kandili söndürüp yatıyordum geceleri. Sabahlar olmuyordu. Dişli dişli kaplanlar dönüyordu içimde. Zorların zoruydu nefsimi susturmak. Yapılarda para çokmuş! Yirmi alırsan onunu verirmişsin karılara! Üç gün gitmedin mi kudurmuş nefsin!' 'Seninki nefis de benimki değil mi hayırsız!' Bekçi Kara Hüseyin gece kapıya geldi. Açmadım süngüsünü. Namusuma leke sürdürmedim. Ayılar gibi kucaklı, kollu bacaklı Kara Hüseyin. Sen çıkıp gittin, Kara Hüseyin girdi düşlerime. Gene de yüz vermedim. Kendi kollarımla sardım, kavradım kendimi. İçimdeki kaplan güçlüydü. Ama boğdum. Kimim kimsem hep hayırsız. Koydun gittin, nasıl doğuracağım şimdi?"

İnsanlar uzakta, köy uzakta. Tek başına kalmış Boncuk kırındaki tarla. En çok sancıların erken gelmesinden korkuyordu. "Ne yaparım öyle bir şey olursa? Yazın ortası geçti. Herkesler harman yerlerine indi. Benden başka Kerem'in karı, Dalkıran Ali'nin karı kaldı. Onlar da her biri bir kırda. Ben üstelik gebeyim. Onlar değil. Tarlaları ekmeden gittin. Ambarı

boş, un çuvalını yarım koydun gittin Sakar Salim! Şimdi azgın sancılar bastırırsa ne yaparım yapayalnız?"

Desteleri topladı, götürüp gümüle koydu. Kırmızı Kızılhisar testisini çekti yığının altından. Ilımıştı. Dikti lıkır lıkır. Bedeninin her yerinde dolanmaya başladı korktuğu sancılar. "Tam dokuz ay oldu, yedi gün de geçti, biliyorum. her hafta bir taş attım şerbetlikteki gövece. Bir ay dört haftadır sanıyordum. Gödence'nin şehirde okuyan kızı, 'Beş!' dedi. Beşer beşer ayırıp saydım, dokuz ay! Belki birkaç gün eksik..." Sancılar bükmeye başladı. Çöktü yüzü aşağı. "Anam!" dedi. Daldırdı tırnaklarını toprağa. "Ne hayır gördüm anamdan?"

Bir kıdım gölge yoktu yakınlarda. Gözlerini açıp kapadı. Cehennemden gelmiş gibiydi güneş. Ateşler yalım yalım iniyordu. Bedenini delip toprağa geçiyordu. Toprakta dönüyor, samanlık yangınları gibi her yanını sarıyordu.

"Bekçi Kara Hüseyin samanlığa geldi birinde! Çomak çıkası aklım! Kapıyı açık koymuşum! 'Alime! Köy odasına geleceksin! Tahsildar geldi! Verginiz varmış! Nerdesin Alime? Mallara saman vermeye mi indin? Samanlıktaysan ses ver bana!" Az bir ışık sızıyordu gübre deliğinden. Ben onu görüyorduṃ, o beni görmüyordu. Çekilip gitsin diye çöktüm. Duydu çıtırtımı cin dölü! Yaklaştı yanıma: 'Alime!' Sürmeye başladı elini baldırıma... Kör Ebe'ye gösterdim, üç aylıktı karnımdaki. Direğin dibinde bel sapı var. 'Çek elini Kara Hüseyin! Senin karın yok mu? Karın kuruduysa ahırda eşeğin yok mu?' Bel sapını savurdum. Ben vuruyorum, o elini sürüyor. Nerdeyse huylanacağım, vurduklarım boşa gidecek! Darda kaldım mı Allahım bana yardım eder. Fırlayıp kurtuldum. Bel sapı elimde, yürüdüm. Moruş bey dilini bir karış çıkarmış, merdiven altında yatıyor! Bir kez olsun üreyim, ısırayım demiyor. Belki ekmekledi: Eve yaban herif geliyor, bir kezcik ürmüyor! Bel sapını merdiven başına diktim: 'İsteğini oradan söyle Kara Hüseyin! İşin yok samanlığımda!' dedim. 'Bağırma, eller duymasın!' diyor. 'Ellerin de, senin de ağzınızaa!' Tahsildar vergi istiyormuş ama... 'Yok benim borcum! Bulun, kendisinden isteyin! Ayların, mevsimlerin yitiği, benim özlemlerimi duyup gelmiyor, tahsildara mı gelecek? Arayıp kendiniz bulun!' 'Olur Alime paşa, ama sen

biraz ayıp ediyorsun, ben de ayıp ediyorum!' dedi, dönüp gitti. 'Ettiği ayıbı bilen bir insana rastladım şükür!' diye güldüm içimden..."

Ağzından sıvaşık bir su geliyordu şimdi. Orak gibi kıvrılmış yatıyordu. Sıcak beter bindiriyordu. Yakıyor, gök suyunu çıkarıyordu insanın. Sular buğulanıp uçuyordu. Bu sancı öncekilere benzemiyordu. Bir düşünceyi bin heceye bölerek mırıldandı: "Bu san-cı be-ni gö-tü-rür!" Bedeninden akım geçti. Yılan yürüdü sanki. "Ne yaparım bunlar götürücü sancılarsa? Günüm gelmeden doğurmaya kalkarsam nasıl kurtulurum?" Ayırdında olmadan açtı kapadı gözlerini. Sancılar geçti. Bir serinlik duydu. "Yeller mi çıktı yoksa? Yellerin burda ne işi var? Kimse destek olmaz bana bu ıssızlıkta!" Serinlik bir daha dolaştı yöreyi. Bayılacakken canlandığını duydu. Sevinç doldu içine. Umudun buğusu kabardı omuzlarından...

"Melek yüzlü Allahım!" dedi. "Ak gözlü güzel Allahım! Bana Hızır Baba'yı yolla! Şu bun'lu günümde bana yardım etsin! Şu ıssız dünyamda beni en iyi sen anlarsın! Bilirsin hiç gülmediğimi! Sakar Salim'den onmadığımı! Bana sakladığın iyilikler vardır! Yardım edersin, kurtulurum, papatya gözlü Allahım!"

Bu düşünceyi bulduğuna sevindi. Kaldırdı gövdesini, ellerini kızgın toprağa koydu. Kırk elli santim kadar kalktı. Dümdüz uzayıp gidiyordu Boncuk kırı. Tarlanın sınırında yapağı dikenleri sallandılar. Bir kasırgaydı göklerden inen, yerden kıvrıla kıvrıla çıkan. Toplanmış demetleri saçıp savurdu. "Ne yaptın böyle canım Allahım? Oldu mu şimdi bu? Senden başka kime güvendim de bana bunları yaptın? Sakar Salim koyup gitti. Cadı anam kendimci. Kardeşlerim, kayınlarım hayırsız. Kimsem yok candan. Sen de böyle yaptın, oldu mu güzel Allahım?"

Gâvur Mezarları'nın olduğu örenlikten bir gürültü koptu. Devce gövdesiyle bir uçak geçiyordu. İçinde doktorlar mı, ebeler mi geliyordu? Yanındaki boş tarlaya konacak gibi alçalarak geldi geldi, geçip gitti. "Belki bizim devletindir, gör-me-di..." dedi. "Ak, temiz elleriyle bir gâvur kızı inip gelseydi aaah!"

Sancılar gürelerek geldi bu kez. Direnmek istedi. Birden bir güç buldu içinde: "Allahım boşlamaz beni! Herkesler boşlar, o

boşlamaz! Biliyorum bu sancılar o sancılar! İki tane doğurdum, bilmez miyim? Küçük eşşek miyim? Ama ıpıssız kırlardayım. Biçilmiş ekinlerin, dikenlerin arasındayım. Hızır Baba'yı yollar bana. Hacılar hocalar, varsıl beyler uğramaz yanıma, sen Hızır Baba'yı uğrat! Canımın derinlerinden inanırım, uğratırsın..."

Gücü tükendi kollarının. Kapandı toprağa. Doğmamış bir bebek gibi topladı kollarını bacaklarını. Sancılar bir daha güreldi. Karnını yukarı döndürdü. Başı sola düşerken, "Mut-la-ka uğratırsın..." dedi.

Kasırga yeniden çıktı. Kocaman gümülü dağıttı, dağıttıklarını toplayıp götürdü. Kırmızı Kızılhisar testisi devrildi. İki kertenkele, bir süleymancık, üstünde tozlar savrulan toprağa çıkıp gezinecek oldular. Suyu gördüler. Uçmadan içmeye koştular hemen. Buğunun içinde yitip gittiler sonra. Boncuk kırı ıssızlıklarda yandı.

İkindi yerlerinden bir bulut yürüdü. Gök yolda ak bir parçaydı. Bulut iki, üç oldu. Büyümeye başladı. Bekçi Kara Hüseyin, tahsildarı muhtarın atına bindirip Akbelen'e götürmüştü. Dereden yukarı vurdu dönerken. Boncuk kırının başında gemini çekti. "Haydi!" dedi kendi kendine. "Gül gibi karılarını, kızlarını sana koyup gitti yoksullar! Kahrolsun yoksulluğu çıkaran kavatlar! Kahrolsun beni böyle perişan edenler!" Özengideki ayağını oynattı. Sakar Salim'in tarlası yayılmış yatıyordu. Uzaktan gördü. "Ekini kurtarmış heralım Alime!" diye söylendi. Sürdü ağır ağır. Kırların kanı iliği kurumuştu. Bir solukta kendi canı da uçup gidecekti sanki. Tarlanın başına geldi: "Heey gidi dünya!" Alime yatıyordu karnı yukarı. İndi attan hemen. "Baygın mı? Ölmüş mü?" Koştu yanı başına. Kolunu tuttu ilkin. "Alimee!" diye bağırdı. Kötü çıktı sesi. At ürktü, doğrulttu köye aşağı. Kucağına aldığı kadını bırakıp koşacak oldu. Biliyordu huysuz atın kaç bin hilesi olduğunu. Muhtarın atıydı. Kurşunlasan durmazdı. Doğrulttu mu giderdi öyle. "At gibi senin ananı avradını!" dedi. Bunalınca sövmekten başka iş gelmezdi elinden. Kendi karısıyla arası yoktu yıllardır. Gönüllü görkemli sarılmazdı bir. Kocaları şehirdeki, Almanya'daki karılardan yarar anlayamazdı. Boşverdi atı. Kucakladı Alime'yi. Devrilmiş testiyi gördü o sırada. Gebe

kadını koydu yere. Testiyi aldı. Bir içimlik vardı kalan su. Başını koluna aldı Alime'nin. Kalan suyu içirmeye çalıştı. Ama olmuyordu. Kitlenmiş kalmıştı ağzı. Yatırdı yere. Elleriyle çenesini tutup ayırdı. "Alimee!" diye bağırdı. Parmaklarıyla tutup gözlerini açtı. "Alimee!"

"Ba-bam..." diye mırıldandı gebe kadın. Aklı "Hızır Baba"sındaydı.

"Yoksul Alime..." dedi Kara Hüseyin. Başını yeniden aldı koluna. Bir eliyle çenesini, bir eliyle testiyi tuttu, içirdi suyu.

"Ba-bam..." diyordu Alime. Daldığı düşlerin içinde uçuyordu. Koltuğunun altına girdi Kara Hüseyin. Tarlayı ekerken sabanı kaktığı gibi, kadını kaktı ileri ileri, yürütmeye çalıştı. Bir eline testiyi almayı da unutmadı. "Nedir ulan bu çektiklerimiz?" dedi. "Köye kadar bir varsam! Kör Ebe'yi bulurum hemen!" Bir sel çukurundan geçiyordu. Yoruldu bitti.

Belinde bir dürüm ekmek vardı. "Yemesem de arkadaş olur!" diye almıştı yanına. Yeşil soğanlı, çökelekli. Onu yedirirse Alime'nin canlanacağını düşündü. Bacanağı İlyasgil'in bağa gelince durdu. Oturttu toprağa. "Alime, ekmek!" dedi.

Alime, "Hızır Baba'm geldi şükür!" diyerek düşlerde gezinmesini sürdürdü.

"Haydi, yeyiver bir sokum!"

"Hiç oralı değildi. Kendisi ısırdı. Geviş yaptı, tepti ağzına. İstekli istekli yemeğe başladı Alime. İki, üç, dört... "Ak saçlı Hızır Baba'm, ellerinden öperim..." diye mırıldandı.

Kara Hüseyin gülümsedi. Yeşil soğanlı çökelek dürümü hem canlandırır, hem tok tutardı. Atalar, dedeler gününün yol azığıydı. Gevişleri yedirirken kadının yüzüne mutlu mutlu bakıyordu. "Kurtulur inşaallah! Hemen götürür, yatırırım yatağına! Belinden anahtarı alır, açarım kapısını. Yorganını indiririm yüklükten. Yatırdım mı fırlarım! İğne deliğine girdiyse de arar bulurum Kör Ebe'yi. Gelir yardım eder, kurtulur..."

Tam omuz verecekti, "Anam!" diye çığrındı Alime. Koyun damlarının oradaki armudun dalları sallandı. Bicir bicir uçup gitti sertçe sürüsü. "Anaam!" Korktu Kara Hüseyin. "Ne oldun Alime?"

Bayılmıştı belki, ses vermiyordu. "Hımm..." dedi. "Doğuracak bu!" Bağa içeri sürükledi. Yatırdı kuru otların üstüne. Dikenleri

temizledi. "Yatakoy sen!" dedi. Koştu köye. Evinin avlusunda buldu Kör Ebe'yi. Çok sevindi onu bulduğuna. Çekti kolundan. Kuş gibi hafif, hem de dirençsizdi. Bir gözü yoktu, "Kör Ebe" diyorlardı. Uçurur gibi alıp gitti İlyasgil'in bağın içine. "Başla, kurban olayım!" dedi.

Yetmişlik vardı Hacer karı. Yılların Kör Ebe'siydi. Kollarını sıvadı hemen. Çözdü Alime'nin uçkurunu. Sıyırdı bol donunu. "Sen git buradan Hüseyin!" diye bağırdı. "Çekil git, ben gerekeni yaparım!"

"Bir yere gitmem, kurtar onu!"

"Kadının doğurduğu yerde erkeğin işi yoktur, git!"

"Gitmem! Kurtarasıya beklerim!"

"Çığlıkları namahremdir, git!"

"Tıkarım kulaklarımı, çabuk ol!"

"Allahım sen sabır ver!" dedi Kör Ebe. Yukarıdan aşağı sağdı Alime'nin karnını. İçinin suları açılmıştı. Yavru, yeni dünyasına yürüyordu. Öğle ile ikindinin arasında, harlı güneşin altında, uzun bir uğraş sürdü. Kör Ebe çabalıyor, Alime çığlık atıyordu. Kara Hüseyin kulaklarını tıkamış, kıvranıyordu. Canından can kopuyordu Alime'nin. "Çabala kızım! Ikın iyice!" diyen Kör Ebe'yi duymuyor, üçüncü çocuğunu dünyaya getirmeye çalışıyordu. "Hızır Baba'mı yolladın çok şükür, bin şükür!" diye mırıldanıyordu.

Köy hocası ikindiyi okurken, Kör Ebe bebeği çekip aldı. Kaldırdı havaya. "Hop hop!" dedi, attı yukarı. Attı kaptı. Kırmızı ışıklarını yeryüzüne ılık ılık savuran güneşe doğru yedi kez gidip geldi bebek. Acaba göbeğini neyle kesecekti? Neyle tuzlayıp bekleyecekti? Kara Hüseyin yere çivilenmişti sanki. "Kalk!" dedi Kör Ebe. "Beni çekip getirdin, kendin çöküyorsun! Topla şu kadını!"

Kara Hüseyin kendine geldi. "Kör şeytan!" diye söylendi usulca. "Doğanı kucakladın, doğuranı bırakıp gittin, geberesi kör şeytan!"

Yarı baygın yatıyordu Alime. Karnı, göbeği, apışı çırılçıplaktı. Ne yapacağını şaşırdı. Şaşırması çabuk geçti bereket. Donunu giydirdi, eteklerini içine soktu. Her yanı batıktı kadının. Kör gözüne, ters huylarına beş altı kez sövdü. Gözlerini

bir açtı, bir kapadı. Sonra kucaklayıp kaldırdı Alime'yi, yürüdü köye aşağı. "Koyun damlarının ardından dolanırım! Çıkarırım evine! Yatağına yatırırım! Sakar Salim kim bilir ne zaman gelir?"

Sel çukurundan, yuvarlak taşlara, çakıllara basa basa gidiyordu. Çok dikkat ediyordu bastığı yerlere...

"Çink!" diye bir ses duydu. Sel taşlarına demirsel bir değme oldu. İkindi güneşinde bir liranın aklığı parladı. Güldü Kara Hüseyin. Eğildi, taşların arasından Alime'nin parasını aldı, koydu kuşağının arasına. O sırada kuşağın ipine bağlı anahtarı gördü. "Açarım kapısını..." dedi.

Köy içinden şen şakrak, yüksek perdeli konuşmalar oluyordu. Kör Ebe, yeni doğanı tuzlamış belemiş, herkeslere gösteriyordu: "Duymayanlar duysun, görmeyenler görsün! Nur topu, nurlar topu bir kız daha geldi dünyaya!" diyordu.

"Kız olsun!" dedi Bekçi Kara Hüseyin. "Kızlar da oğlanlar doğurur yarın! Görmeyenler görsün, duymayanlar duysun!"

Alime'yi ilk evlilik döşeğine yatırdı. Görevleri arasında doğuran kadınları taşımak da varmış gibi, derin bir soluk aldı.

Alime, düşle gerçeğin arasında, "Çok yaşa, çoklar yaşa Hızır Baba'm!" diye mırıldandı.

1982

Yuk Yuk!

Kemerleri bağladı Emine. Söylendiği saatten epey geç kalktı uçak. Kalkar kalkmaz gözlerini yumdu. Tâ Avusturya'nın üstünde bir yerlerde açtı. Pamuk yığınlarına benzeyen bulutlarla kaplıydı aşağılar. Kızların biri, arada Almanca, İngilizce açıklamalar yapıyordu. Yolcuların hepsi Türk olduğu halde Türkçe yapmıyordu. Birden, "Kız deli! Almanı beğenmiyorsun, Türkü beğenmiyorsun! Elinden gelip geçen ipek gibi erkekleri de beğenmedin. Sen kimi beğeniyorsun, kendini mi?" diye sordu. Büyük kızını arada bir cezalandırırken yaptığı gibi, elini başına vurdu: "Beğenmiyorum işte! Nesini beğeneyim kötülerin?" diye çıkıştı camdan görünen boşluklara.

İşte gene gidiyordu. Daha gümrükte başlayacaktı rezillikler. Geçen gidişinde gözünün karası Şerife, "İlle bir teypli radyo, anneciğim!" diye tutturmuştu. Kıydı paraya, aldı bir tane. En iyilerinden on iki de boş band koydu. "Sade bunlar mı? Küçüğe fotoğraf makinesi! Bir sürü gömlekler, blûzlar! Emmim oğlu öğretmen Tufan efendi yazı makinesi istedi. Harfleri Türkçeye dönüştürülmüşlerden bir de yazı makinesi aldım. Bakalım bu kez kaç dereden su taşıtacak denetçi beyler?"

Sabahın köründe Bergkamen'deki evinden çıkıp hemşerilerin minibüsüyle geldi alana. Oberaden'de balık fabrikasında çalışıyordu. Alışmıştı artık. Kaç olmuştu on yıldır gidip geldiği? Pasaportunu damgalattı, biletini onaylattı. Otuz kilodan ağırdı yükü. Beş kilo kadarını bir naylon torbaya basıp eline aldı.

"Ellerin uçaklarına bak imren, bizimkilere bak iğren!" diye söylendi. Bunu derken korkuyla iki yanına bakındı. Kaldırıp atıyorlardı bavulları. Dökülüp saçılıyordu her şey. Bu yüzden, her izne gidişte kullandığı bavulu, naylon çamaşır ipiyle sımsıkı bağladı. Gümrüklerde açıp kapamak zordu, ama sağlam olu-

yordu. Çürük işi sevmiyordu, bağlıyordu. Aksi, acımasız denetçilere çatmazsa, sıkı bağlı olanlar açılmıyordu kimi zaman...

Bu kez yükü fazla olmasın diye çok çaba harcadı. Ama ona aldım, buna almadım derken gene bir dünya armağan olmuştu. Ah, uçaklarda yük sınırlaması olmasa, gümrüklerde eciğine cücüğüne kadar deşip dağıtmasalar, yüklenip götürmek hiç dert değildi. Köye varınca hısım akraba arasında başını yere eğmiyordu.

Evlenmiş boşanmış, bir daha evlenmiş boşanmış, sonra boşvermişti. Antepli Bekir dolanıyordu şimdi ardında. Yumuşak bir adamdı. Karısı çocuk üstüne ölmüştü yurtta. Üç kızı vardı. "Dört de benim var, anamın yanında. Evlenirsek üç daha olur. Hepsi birlikte on eder. Ne yapalım? 'Doğurgan Türkler!' diye adımız çıkmış. Katlanırım... Ama erkeklere güvenim kalmadı. Önceden yumuşak oluyorlar, sonra çekilmiyorlar! Hele bir izne gidip döneyim, çarkı kırılası Felek bakalım ne gösterir?" Kalabalığın arasından uçağa yürüdü. Gene dev gibi, devlet gibi biriydi. Bir dünya koltuk vardı içinde. Bir yanında ikişerli, bir yanında üçerli, ortaları beşerli, belki beş yüz koltuk. İşçi yolcularla tıka basa doldu bir anda.

Arada gözlerini yumup dalıyordu. Gümrükten geçmek Sırat'tan geçmekten beterdi. Bel zincirinden aşağı akıyordu terler. Ağzı dili tamtakır kuruyordu. "Kız deli! Madem sıkıntıya gelemeyecektin neden geldin Almanya'ya?"

Biraz da dolu bandı vardı, Köln'de yapılmışlardan. Küçük kızı, "Ruhi Su da Ruhi Su!", büyük kızı, "Rahmi Saltuk, Mahzuni!" diyordu mektuplarında. "Türkiye'de türkü kıtlığı var sanki! Yurt işte! Gitmesen özlemlerden, gitsen zorluklardan ölüyorsun. Eh, ne yapalım? Ölürsen öl! Dünyaya kazık kakacak değilsin ya! İşte böyel gide gide farıyacaksın, ne tasalanıyorsun? Deden, baban savaşlarda farımışlar! Ninen, eben koyunun, davarın ardında! Sen de Almanya'nın yollarında farıyıver!"

Göklerin çelik kuşu yükseklerden uçuyordu. Su gibi akıyordu zaman. Çoğu sigara içiyordu yolcuların. Kimi de biraya, türlü çeşit Alman içkilerine çevirmişti işi. Vağul vuğul bir konuşma, gürüldeşme gidiyordu. İşçilerin gürültüsü, motorların gürül-

tüsünü bastırıyordu. Madende, kömürde, saymakla bitmeyecek irili ufaklı fabrikalarda çalışanların sekiz on yıl öncekine benzemiyordu kılıkları. Hepsinin kellesi kulağı düzelmişti. Emine, Oberaden'de pantolon blûz giyiyordu, ama izinlerde uzun etek takıyor, başına eşarp örtüyordu. "keyfimin kâhyası gibi herkes giydiğimi, çıkardığımı konuşuyor! Ellerin insanı at gibi çalışıp paşa gibi yaşarken, bizimkiler durmadan dedikodu yapıyor..."

Almanca, İngilizce açıklamalar, gene... Uçak, bulutları delip alçalmaya başladı. Alçaldı alçaldı, sonra konuverdi betonları delik deşik alana. Bir alkış oldu. Çok hoşlanıyordu pilotlar bundan. Gene Almanca, İngilizce teşekkürler, iyi izinler, iyi işler.

Yeşilköy alanını ilk görüşünde nasıl büyük, hem de ne kadar görkemli bulmuştu! Frankfurt'unkini, Düsseldorf'unkini görünce aklı yerinden oynadı. Şimdi 140 evli köyünün harman yerinde sanıyordu kendini.

Daha motorlar susmadan, kapılar açılmadan yığışmaya başladı yolcular. Ellerde çantalar, naylon torbalar. Fırınlardan gelir gibi bir sıcaklık geliyordu dışardan. Blûzunun üstündeki ceketi çıkarıp koluna aldı.

Bileti Adana'ya idi. Ama İstanbul alanında olacaktı gümrük yoklaması. Yürüdü koşmadan. Pasaportunu damgalattı. Yurdun kapısından adımını atmış oldu böylece. Terli, oflayıp puflamalı bir bekleme başladı. On kadar el arabası vardı. Kaptı açıkgözler. İç Hatlar'a kadar nasıl taşıyacaktı bavulu?

Eskiden bir döner band vardı. Bir daha yapmışlar. "Şunların yöneticilerini götürüp ellerin alanlarını göstermeli!"

Uzadıkça uzadı bekleme. Ter seli belinden kıçına indi. Geçten geç kıpırdadı kara band. Sonra bavullar, çantalar göründü. Erkekler önleri kapattılar sımsıkı. "Ben sona kalıyorum hep! İnşaallah kalkıp gitmez Adana uçağı!" Yeri ayrılmıştı sözde.

Yükçü kılıklı biri sokuldu dibine:

"Abla, çok şeyin var mı? Kolaylaştıralım..." Mantı yemişcesine geğiren bir soluk doldu burnuna.

"Çok şeyin varsa bak, sıkılma!"

"Bir teypim var..."

"Radyolu mu?"

"Radyolu..."

"Bakarız çaresine..."

Dalgalı denizde bir can simidine bakar gibi baktı yükçüye. Sordu: "Ne istersin acaba?"

"Valla sen karışma! Sefer abi var! İyidir aramız. İstanbul'da mı kalacaksın?"

"Adana'ya gideceğim..."

"İç Hatlar'a kadar da iletirim seni! Arası epey var. Ama istersen sadece gümrük işini bırak bana... Bavulun kaç?"

"Bir..."

"Çantan da var!"

"Var..."

"Çantanın, bavulun açılmasını istiyor musun?"

"İstemiyorum, ama gümrüklük bir şeyim yok!"

Güldü yükçü: "Yok deme! Bunları bilmiyor musun? Yoksa da bulurlar. Deşerler dağıtırlar. Bekletirler..."

"Ne kadar bekletecekler? Sırayla değil mi?"

"Paşa gönlün bilir!" Yürüdü, başka birine sokuldu yükçü.

"Olur" demediğine pişman oldu. Geçen gelişinde de böyle olmuştu. Üçtür beştir tutuşturuyordu. Korkuyordu da tutuştururken...

Kızdı yükçüye. Daha kaç para istediğini söylemeden, kesişmeden çekip gitti muhanet! Ne isterdi acaba? Gidip usulca sorsa, artırır mıydı ücretini? Her gelişinde biraz artmış oluyordu zaten.

"Bekle bakalım deli karı! Bakarsın başka biri sokulur. Yükçü kıtlığı yok ya!"

Daldı: "Bir Elbistan otobüsü rasgelmeli doğrudan! Binip Çukursaray'da inmeli! Ötesi kolay! Kız baksana tek başına başardıklarına! Dert etme, bunu da başarırsın!"

İşçiler birbirlerini omuzlayarak, itip kakarak, yüklerini banddan almaya çalışıyorlardı. Yükçüler anlaşabildiklerini götürüp sıraya sokuyorlardı. Bavulları, çantaları diziyorlardı.

Emine kendi kendine kızdı: "Tüüüh! Band dönüyor, sen ağzını açmış bakıyorsun! Millet sıraya girmiş, sadeyağdan kılın çekilişi gibi geçip gidiyor, sen bakıyorsun! Sona kalan donakalır demişler! Haydi bir de Adana uçağını kaçır da aklın başına gelsin!"

Aradan bir yol bulup sokuldu. Baktı, kendi ak iplisi de gelmişti. "Tüüh gördün mü, gördün mü deli! Bavulun gelmiş dönüyor, sen ağzını açıyorsun!"

Açıktan alınıp veriliyordu yeşilli morlu marklar. Denetçilerin önünden, kimi açılarak, kimi açılmadan, yavaş yavaş geçiyordu bavullar, çantalar. Yeşil giysili, bıyıklı memurlar, ak tebeşirle birer çarpı çizip savuruyorlardı gördüklerini. Soruyorlardı kara bıyıklarının altından:

"Bu ne? Şu ne? Bütün Almanya'yı taşıdınız, bıkmadınız! Peki bu ne? Bunlardan yok mu Türkiye'de? Buna gümrük vereceksin! Buna da, şuna da vereceksin!"

Demirle beton karışımı hangarın içinde, sıcağın ortasında kalakalmıştı. Ölüyordu terden. Hem de korkudan. Az öndeki yükçü, yedi sekiz kişiyi götürüp kuyruklardan birine dizmişti. Afur tafur bir yüzle gelip yeniden sokuldu:

"Düşündün mü? Alalım mı bavulunu?"

"Olmaz olaydı şu radyolu teyp! Ne istiyorsunuz, bilmiyorum ki!" dedi usulca.

"Senin... Dur bakayım... Bir teypin vardı radyolu. Başka yok diyorsun, ama çıkar. En iyisi açtırma sen bavulunu. Adana uçağını kaçırma. Ver bir 500..."

"Beş yüz mark? Almanya'nın caddelerinden mi topluyoruz? Ne bu?!"

"Dedim sana! Paşa gönlün bilir! Bavulun açıldı mı üç dört parça ayırırlar: 'Bunlara gümrük vereceksin!' derler. 'Depoya alacağız!' derler..."

"Ama beş yüz çok, olurunu söyle!"

"Hatırın için 400 olur! Gariban birine benziyorsun. Tamam mı?"

"Çok! Türk parasına vurursan ne tutar biliyor musun?"

"Türk parasına vurursan çıkamazsın içinden! Türk parasını boşver!"

"Boşver olur mu? O kadar düşürmeyin, o da para!"

"Biz düşürmüyoruz! Onu sen düşüren dürzülere söyle! Haydi hatırın için 350'ye ineyim! Fenik aşağı olmaz. Haydi alalım bavulunu, dönüp durmasın!"

Emine: "Bir 100 vereyim, olmaz mı?" dedi.

"Haa haha!" Güldü yükçü. "Hatırın için 300'e inerim. Aşağı inmem. 'İnmem' dediysem, kendim alacak değilim. Bunun başı var, kıçı var. Bana düşecek pay cük kadar! Üç yüz vereceksin, bavulun açılmayacak, çantan deşilmeyecek! Öylece geçip gideceksin! Teybe meybe bir şey yok..."

"İki yüze olmaz mı?"

"İki yüze dünyada olmaz! Asla olmaz!" Gözlerini yumdu açtı, yumdu açtı. Başını iki yana salladı. Yeniden, "Asla olmaz!" dedi.

"Asla, diyorsun?"

"Asla, diyorum..."

Çantanın içindeydi radyolu teyp. Eğilip cırcırını açtı. Plastik kapçığından kemeri vardı. Taktı boynuna. Hangi bandı koymuştu Oberaden'den ayrılmadan? Açık seçik anımsamıyordu. Yürüdü hâlâ dönen bandın başına. "Bismillââh, bismişâââh!" dedi, aldı bavulu. Dikti başını: "Verirsem, devlete veririm ulan kavatlar! Size neden vereyim? Balıkhanenin varillerinin başında, suyun sirkenin içinde canlarım çıkıyor! O üç yüz mark en az on beş günlük emeğim benim! Niçin vereyim?" Dönüp baktı yükçünün delibıyık yüzüne. Hâlâ bekliyordu az önceki yerinde.

"Yürüüüüüü!" dedi. "Çek arabanı!"

Böyle kahramanca bir direnişi başardığına sevindi ansızın. Kıs kıs da güldü kendi kendine.

"Pek iyi ettin Emine hanım! Devleti düşüneceğin tuttu bugün! Sen verirsin, senin gibiler verirsiniz de bir hayra kullanır o da, aferin!"

Göğsünün içinde iki kişi vardı sanki. Biri alkışlıyor, biri yeriyordu yaptığını:

"Aferin! İyi ettin, iyi..."

"Yok yok! Kötü ettin! Şimdi üç yüzü vermedin, birazdan kaç alacaklar, görüver!"

"Kaç alırlarsa alsınlar! İyi ettin! İte çakala vermedin, devlete verirsin, iyi ettin!"

Ağırdı bavulu. Bir tanesi tutuverelim demiyor, bakıyorlardı. "Ağır olsun, hepsini alnımın teriyle aldım!" Yüklenip yürüdü. Takıldı kısalmış kuyruklardan birinin ardına.

İşte tam orada, sıra kendine gelirken coşkunlukla bastı teypin düğmesine.

Mahsuni Şerif söylüyordu hısım hısım:

Ben hoca değilim muska yazmadım
Ben hacı değilim Arap gezmedim
Kuvvetliyi tutup zayıfı ezmedim
Namussuza boyun eğidi isem yuh
Yuh yuh!

Kirli griye boyanmış denetim tablasının üstüne koydu bavulunu.

"Aç!" dedi sinikgöz denetçi. Belki Maraşlıydı. Komşu köylerin birindendi belki. Çok rüşvetler yedirmiş, ama gidememişti Almanya'ya belki. Belki boğazına kadar hınç doluydu içi. Belki köşeyi dönmesine az kalmıştı şimdi. Belki tavşan gibi korkuyordu görevinin başında böyle alırken verirken...

Bavulu açmadan önce teypin sesini açtı Emine. Epey pil gidecekti, gitsindi. Mahsuni'nin sesi gürleşti:

Yuh yuh soyanlara
Soyup kaçıp doyanlara
İnsanlara kıyanlara
Yuh nefsine uyanlara
Yuh yuh! Yuh yuh!

1979

Takas

Werner Gosbrink, Güney Almanya'nın bir dağ köyünde sessiz otelde iki hafta dinlendi. Doktorun verdiği hapları günde üçer üçer yutup tüketti. Çayı kahveyi azalttı. Ekşiyi turşuyu kesti. Bütün bunların yararı olmadı. Geceleri hâlâ uyuyamıyordu. Gündüzleri uyumayı denedi. Bunu da kimi kez başardı, kimi kez başaramadı.

Yaşı elliyi aştı. Ama ne oluyordu aşmakla? Karısı kırk altı. Kızları on sekiz olmuş, oğulları on beşine gelmiş. Sand Sokağı'ndaki yedi daireli apartmanın dördüncü katında oturuyordu. Apartman kendinindi. Babası Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaptırmıştı. "Kiradan şunu aldım, vergiye bunu verdim..." gibi dertleri yoktu. Hesapları karısının küçük kardeşi Günter tutardı. Yıllar önceki törelere uygun bir evlilik yapmıştı. Beate ile boyu, huyu denk, malı da malına uygun diye evlenmişti. İki fabrika eniği büyük atelye düştü karısının payına. Biri çamaşır, biri yatak çarşafı, yastık kılıfı üretiyordu. İşçi, usta, yazman, sayman 350 kişinin ekmek yediği atelyelerdi bunlar. Werner'le Beate evliydiler, ama malı mülkü karıştırmadılar. herkesinki kendinindi. Yasa gereği vergiler bir hesaplanıyordu. Bu kötüydü biraz, çok tutuyordu. Gene de Fransa kıyılarında, Kanarya adalarında tatil yapıyorlardı. Dileyince otomobil değiştiriyor, mobilya yeniliyorlardı. Dört yıl süreyle Şehir Meclisi'nde üyelik yaptı. İstese yeniden seçilebilirdi. Neden uyuyamıyordu? Düşündükçe temelli yitiriyordu uykuları.

Kiracılardan yana da derdi yoktu. Paralar aybaşlarında bankadaki hesaba yatıyordu. Bir kez bile hır gür çıkmadı şimdiye kadar. 8 Numara'da oturan Türkleri alırken eş dost, "Başına dert açma, Türk alma!" diye uyardı. Çok şükür o yandan da bir sorun yok. Neden uyuyamıyordu?

Dört çocuğu vardı Merzifonlu Mustafa'nın. Aralarında gürültü zırıltı olmuyor, öteki kiracılar gibi bunlardan da bir yakınma gelmiyordu. Ev sahipleri arasında Türklere ev vermekten kaçınma yeni başlıyordu. Werner Gosbrink, toplumun çoğunluğu gibi, tekil üç beş örnekten dallı kollu genellemelere gitmeyi sevmiyordu. Merzifonlu Mustafa'nın karısı, kızı, oğulları, kimden kötü, tutarlı, tortop bir aileydiler. Mustafa, çelik halat fabrikasında tel büküyordu. 1700-1800 marka şükür çekiyordu ayda. Bununla geçiniyor, hatta artırıyordu biraz. Her yıl yurda izne gidip, hava değiştirip geliyorlardı. Çanta, bavul, çuval dolusu bulgur, fasulye, tarhana, şu bu getiriyorlardı. Sık sık mantı yiyorlardı.

Mustafa'nın sağlığı yerindeydi. Uykularını düzenli uyuyordu o. Kırkına merdiven dayamıştı. Karısı Azime sabah akşam kahkaha atıyordu. Çocukların dayaksız büyüdüğü besbelli oluyordu yüzlerinden. Çetin okuldan geldi mi, kimi bulursa onunla oynuyordu. Bir girişken çocuktu akıl sır ermez. Büyüğü Ali spora vermişti kendini. Küçüğü Mahir, evde oyuncak oynuyordu daha. Kızları Halise, Kur'an kursuna üç ay kadar gitti, sonra bıraktı. "Gitsen, dinimizi öğrensen iyi olmaz mı kızım?" dedi Mustafa, ama zorlamadı. "Dinde zorlama olmaz!" diye duymuştu ana babasından. "İçinde varsa yapar. Aklı erince yapar. Bırak çocuklar çocukluklarını yaşasınlar!" dedi karısına. Evin içinde nasıl bir dirlikleri olduğu yüzlerinden okunuyordu. Giysileri her yıl yenileniyordu. Bir yerde eğlence, panayır, toplantı mı var, topluca gidiyorlardı.

Kapı kapatmayı da bilmiyorlardı sanki. İnerken gör, çıkarken gör odalarını. Gündü olmazsa günaşırı Münih'ten, Frankfurt'tan hemşerileri geliyordu. Televizyon açıp, teyp çalıp, döktürü döktürü oynuyorlar, yemekten sonra çay içerken birden ayağa fırlayıp göbek atıyorlardı. Türkiye'den ayrı olmanın, Almanya'da çalışmanın hiç sorunu, sıkıntısı yok gibi, yaşamdan tat alıyorlardı.

Evin çaprazına düşen parkın ağaçları, baharın ucu göründü mü top top çiçekleniyordu. Çimenleri silme yeşil. At sidiği, inek pisliği yok, gidip oturuyorlar, gece yarıyı bulunca dönüp geliyorlardı. Altlarına bir battaniye bile sermeden çöküyorlardı çimene.

Anlat ha anlat, gül ha gül! Şakımaları geç vakitlere kadar sürüyordu. Beate, "Kesin deli bunlar!" diye huysuzlanıyor, balkona çıkıp bağırmaya, telefon edip polis çağırmaya kalkıyordu.

Birinde çağırdı da! Polis geldi, önce Bayan Gosbrink'i dinledi, sonra gidip parkta oturanlarla konuştu. İçlerinde içkili olan var mı, yok mu, sordu. On dakika sonra polis kendi de kahkaha atmaya başladı. Kime ne zararları vardı? İşte orada arkadaş, hemşeri, oturmuş konuşuyorlardı. Azime, "Almanya'da gülmek yasak mı?" diye sordu polise. Ermez yetmez Almancasıyla Beate için de birkaç sözcük söyledi. Polis, "Boşverin, keyfinize bakın!" deyip gitti. Mustafa da, "Valla gülmek için bize içmek gerekmiyor!" diye ekledi.

Saat onu geçmeden çocuklar yatıyordu akşamları. Mustafa'yla Azime çekiliyorlardı odalarına. Pencereleri açık kalıyordu. Habire gülüyordu kadın. Mustafa, tıpkı Almanlar gibi, "*Danke schön! Bitte schön!*" çekiyordu durmadan. "İki kahkaha bir pirzola!" diyorlardı birbirlerine. Uyku tutmadığı için Werner Gosbrink içkisini alıp balkona çıkıyordu. 8 Numara'nın penceresi açık yatak odasından gelen seslere kulak veriyordu ister istemez. Karı koca, sanki yastık dövüşü yapıyorlardı. Yada gıdıklıyorlardı birbirlerini. Belki okumaya düşkündüler, ellerinde henüz Almancaya çevrilmemiş bir gülmece kitabı vardı. Ama ardından kitapla filân çıkarılmaz cinsten kahkaha topları patlıyordu. Hafiften bir susma oluyor, soluk soluğa bir sevişme başlıyordu. Belki makineleri vardı, bambaşka bir sevişmenin filmini takıp oynatıyorlardı. Örneğin, "Kollarını sarmadan sevme beni sakın!" diyordu Azime. Nasıl anlasındı bunu Werner Gosbrink? Türkler geleli yirmi yıl olduğu halde, sadece "var", "yok", "Çekil be?", "Eşşekoğlu eşşek!" sözlerini öğrenebilmişti. Beate bunları da bilmezdi. Duyduğu sesler bir sevişme filminden değil de kendilerindense, bu ne acayip, bitmez tükenmez sevişmelerdi? Sürüyor sürüyordu saatlerce! Werner'in uykuları nereye takılıp kaldıysa, kurtulup gelemiyordu. Oturuyordu balkonda. Yeniden içki dolduruyordu bardağına. Bir kuş sürüsünün gökyüzünden uzaklaşıp gitmesi gibi sessizce siliniyordu aşağının sesleri. Biribirinin kollarında uyuyup kalıyorlardı.

Werner Gosbring kimi akşamlar şehrin işlek caddelerindeki kahvelere gidiyor, tanıdık, tanımadık dostlar arasında yitmek istiyordu. Mahallenin ortasındaki birahanelerde oturuyor, alkol dozu yüksek Schnaps'lar içiyor, "Belki uyuyabilirim!" diye sallana sallana geliyordu eve. Bakıyordu, 8 Numara'nın ışıkları hâlâ yanıyor. Sevişirken ışıkları unutmuş, uyuyup kalmış oluyorlardı. Eğer kahkahalar sürüyorsa, girip yanlarına oturma, aralarına karışma istekleri duyuyordu. Zili çalıp seslense: "Herr Kahraman, birkaç dakikacık gelebilir miyim?" "Gece yarısı aramızda ne işin var?" diye kovarlar mıydı? Çıkıyordu yukarı. Beate sırtını dönüp yatmış, horlamaya başlamış oluyordu. "Uyandırayım da iki fısıldaşalım..." dese, uyanıkken olmayan, uykudan uyandırmakla olur muydu? Şimdi dünyanın sözünü sayıp dökeceğini bildiği için yapamıyordu.

Bir akşam gene birahaneden dönüyordu. Mustafagil'in ışıkları yanıyor, kahkahaları sokağa taşıyordu. Sanki, "Aman beee, ne çekiniyorsun? Gel otur, biraz neşelen..." diyen bir çağrı merdivene, kapıya dayanmıştı. Zile bastı usulca.

Tanıdıklardan gelenler, her zaman haber vermeseler bile, genellikle vakitli gelirlerdi. Kimdi bu geçten geç zili çalan? Mustafa fırlayacak oldu. "Sen dur!" dedi Azime. Gidip açık kapıyı önce kapatıp, sonra açacak oldu. Ama ne gerek vardı? Karşısında dikilen ev sahibi Herr Gosbrink idi. "*Mein Gott!* Yoksa Beate yengeye kriz mi geldi?" diye sordu elinde olmadan.

"Kriz bana geldi Frau Kahraman..."

Azime iyice açtı kapıyı. Ev sahibi girdi. Mustafa fırlayıp, "Buyur, buyur!" çekti. Oturttular sedire. Ucuzun ucuzu pırtıyla döşenmişti oturma odası. Karı koca ayrı ayrı el sıkıp hoşgeliş ettiler. Ardından çocukların uyanık olanları: "Halise, Çetin... Ortalıkta olağanüstü yada dışı bir şey yoktu. Televizyon kapalıydı. Kaset, şu bu yoktu. Neyle çıkarıyorlardı onca kahkahayı?

Werner Gosbrink çakırkeyif konuşmaya başladı:

"Hiç kimseyle uyum sağlayamadım yaşamımda. Size imreniyorum. Bizde her şey var, neşe yok. Siz nasıl başarıyorsunuz?"

O sırada bir kahkaha patlattı Azime: "Nasıl başarıyorsunuz? diye sorulur mu? Gülersiniz tamam!"

"Valla biz güleriz, şakalaşırız aramızda! Çünkü eğlenceye de para verelim desek, yetmez!" dedi Mustafa.

"Yurtta da güler miydiniz böyle?"

"Gülmek için Almanya, Türkiye ayırt etmez, her yerde güleriz. Yani evimizde, kendi aramızda. Sokakta, başka insanların ortasında gülünmez tabii. O zaman insana deli derler. Siz gülmüyorsunuz. Siz bütün gücü aklınıza vermişsiniz. Durmadan buluşlar düşünüyorsunuz. Biz, nasıl derler, affedersin, akıldan biraz yaya olduğumuz için vara yoğa güleriz. Bizde duygu boldur. Neşe oradan fışkırır..."

"Sorunlarınız yok mudur, üzüntüleriniz?"

"Ne gibi?"

"Ölüm, ayrılık..."

"Valla benim anam öldü, gittim, koyup geldim yerine! Azime'nin babası öldü, ona da yetiştik şükür! Hepimizin gideceğimiz yer orası, niçin üzülelim?"

"Yurdunuzda bir sürü acı olaylar oldu, cezaevleriniz doldu örneğin?"

"Onlara üzülüyoruz tabii, ama onlar ayrı, bunlar ayrı..."

Azime elini salladı: "Siz bize bakmayın Herr Gosbrink! Herr Kahraman size anlattı ya, deliye her gün bayram demiş eski aklı erik atalar, güleriz biz..."

Gülerken Azime'nin yanaklarının ortası çukurlanıyordu. Büyük kızı Halise hemen bir kahve yapıp getirdi.

"Türk kahvesi sade içilirse içkiyi bastırır..." dedi Mustafa.

"Uykumu kaçırır? İçmesem?"

Azime atıldı: "Kahveden uyku kaçmaz, içiverin gitsin!"

Türk kahvesinin değişik tadı ve kokusu hoşuna gitti Herr Gosbrink'in. Yudumladıkça içine bir ılıma doldu.

"Size gerçekten imreniyorum. Karımın köpeği var. Ben de iki at alacağım. Atları seviyorum. Atlarla uyum sağlayabileceğimi sanıyorum..."

Yavaşça, "Atta, köpekte ne tat olur?" dedi Azime. Yükseltti sesini: "Bizim neyimize imreniyorsunuz? Sakın imrenmeyin!"

Sedirin üstünde yarı yerleşik oturuyordu Herr Gosbrink:

"Sizinle yaşamlarımızı takas edelim diyorum Herr Kahraman. Bu apartmanı olduğu gibi verip kiracınız olayım. Ama karıları da değişelim. Gerçekten imreniyorum size..."

O anda Mustafa'nın attığı kahkaha, Azime'nin attığını bastırdı. Katılıp kalacak kadar derin gülüyordu ikisi de. Nerdeyse düşüp bayılacaklardı.

"Şaka söylemiyorum, ciddiyim ben!" dedi Werner Gosbrink.

"Ciddiyseniz, durum değişir!" dedi Mustafa. "Bunu bir daha duymayalım ağzınızdan. Bizde karı takası yoktur!"

"Karı takası bizde de yoktur aslına bakarsanız. Ama ben size imrendiğimi söylüyorum. Bunu böyle anlayın..."

Ne diyeceğini bilemedi Mustafa:

"Fazla okumuş olmadığım için bu sözleri kafam almadı! Gerçi biraz anlıyorum. Beate yengemiz sert. Fabrikaları yönettiği gibi yönetmek istiyor seni şunu. Ama fabrika başka, yaşam başka. Sert hanım bana göre değildir Herr Gosbrink. Benimkini görüyorsunuz, durmadan güler deli deli, durmadan şakır..."

"Dediğim tam bu! Beate ile biz, otuz yıldır, 'Kısa kes!', 'Çabuk ol!', 'Fazla uzatma!' diye diye bugünlere geldik. Sabahları bana 'Günaydın!' der gerçi, ama söver sanki..."

"Aklım bu ince davalara ermez..." dedi Mustafa.

"Benim hiç ermedi!" dedi Herr Gosbrink. Kalktı, kapıya doğruldu.

"*Danke schön,* çok *danke schön!*" dedi Azime.

"Sevindik..." dedi Mustafa.

Merdivenlerden yukarı uğurladılar ev sahibini.

1980

Girilmez

Saat gecenin ikisi.

Bochum'daki Opel işçilerinden İlyadis'le Cemal, yataklarında uyanıktılar. Gece vardiyası gideli 40 dakika oluyordu. Bir önceki vardiyadan kurtulup gelenler merdivenleri tak tak çıkıyorlardı. Koridoru geçip odalarına girmeleri, soyunup yatmaları epey sürdü. Sonra tuvaletlerin "bas"ları başladı: "Şaaaar şaaar!" Gece boyu, gün boyu zırıltısı kesilmeyen uyandırma saatlerinin zilleri beyinlerini sivri uçlu birer kazma gibi oyuyordu. Bekâr İşçiler Heimi bir cehennemdi.

Şehrin en işlek yerinde eski bir yapıydı burası. Doğudan batıya uzanan Friedrich Wilhelm Caddesi'ne güneyden gelip "T" yapan Oranien Sokağı'nın başındaydı. Altı katlıydı. Her katında altmışar oda vardı. Odalarda eskiden altışar kişi kalırdı. Bir sürü patırtıdan sonra başka Heim'ler yaptırıldı da, önce üçere, sonra ikişere indirildi. Gürültüler sürüyordu ama. Gürültüler işkenceydi.

Cadde ile sokağın kavuştuğu yer biraz yokuştu. Sürücüler oraya gelince vites küçültüyorlardı. Horrr, gürrr! Ne gece dinliyor, ne gündüz diyorlardı. Kaç kez ilgililere başvurdular. Kaç kez, "Bizi bu cehennemden alın, uykusuzluktan ölüyoruz! Başağrılarımız dinmiyor! Bedavaya veriyor değilsiniz. Her ay 180'er markımızı kesiyorsunuz! Bize gürültüsüz Heim bulun!" dediler. Tınan olmadı.

"Almanya'nın gürültüsüz yeri yoktur! Elden geldiğince yalıtım yaptık. O da işte bu kadar oldu. Katlanın!"

"Tanrım! İnsan tımarhanelik olacak!" deyip duruyordu İlyadis. Mutfaklarda, banyolarda, uyduruk televizyon salonlarında millet biribirine çarpıyordu. Sinirleri sürekli gergin olduğu için, sık sık kavgalar oluyordu.

"Kollege, çok heyecanlıyım! Yüreğim kötü vuruyor! Yakalanırsak sınırdışı ederler!"

"Bahtına!" dedi Cemal.

Onca bağırıp çağırmalardan sonra susup kaldı 500 insan. Kafa kafaya verip bir çözüm düşünelim diyen çıkmadı. Cemal'le İlyadis, iki yıldır bir odada kalıyordu. Bir aydan beri fısıldaşıyorlardı.

Saat iki buçuk oldu. Kalktılar. Cemal'in çok ucuza alıp adam ettiği kırmızı otomobil, yakında Friedrich Wilhelm Alanı'nda idi. Heim'den çıkıp yürüdüler usulca. Alana vardılar. Yüklükteki kısa saplı kazmayı, küreği alıp, arka kanepenin ardına koydular. İlyadis baktı, su bidonları da hazır. Kumu çimentosu karıştırılmış harç, büyücek kâğıt torbada bekliyor. Plastik leğen de içerdeydi. İlyadis bunu Gladbeck'teki Dimitrigil'den almıştı. Yarın geri verecekti. Çimentoyu Wuppertal yolundaki Neue Heimat yapı yerindeki Türk arkadaşlar yürütmüşlerdi. Bindiler otomobile.

"Şu işi olumlu sonuçlandırdıktan sonra bizim Akropolis lokantasında birer kafa çekelim. Sonra gelir, mis gibi uyuruz..."

İki yıldır bir odada yaşadığı arkadaşının her dediğine inanmıyordu Cemal. Yapalım, edelim deyip sonunu getirmiyordu. Ama iyi arkadaştı. Sık sık hırlaşmıyorlardı. Türk arkadaşların kimi, Cemal'in bir Yunanlıyla kalmasına, onunla bu derece "kuzu sarması" olmasına bozuluyorlardı. Oysa ne vardı bozulacak? Turhallı, bir hallı! Yurtlarından çıkıp Avrupa'nın göbeğine gelmişlerdi. Uygarlık da, insanlık da burada değil miydi? Kıbrıs Savaşı'nın başlayıp sürdüğü günlerde bile dostluğu bozmadılar. İlyadis, hükümetlerin bir yıl şöyle, bir yıl böyle giden politikalarına hiç güven duymadı. Cemal'le ne alıp vereceği olabilirdi? Nesine idi kavga? Ülkelerinde sürdürülen yanlış yönetimlerin itmesi sonucu Almanya'ya işçi olarak gelmişlerdi. Karıları binlerce kilometre uzaklarda kalmıştı. Çocukları uzaklarda kalmışlardı. Gün başlıyor, akşam olmuyor, gece geliyor, sabah gelmiyordu Heim'de. Çalışmazsan bir tek günün bile parasını vermiyordu fabrika. Kimi arkadaşlar, yaşlı birer Alman karısı bulup çıkıyorlardı. Ama o zaman da kazandığından biriktirim yapamıyordun. Yurttakiler para bekliyordu. İyi kötü birer ev alalım diye çok borçlanmışlardı. Kendilerini satan hükü-

metlerin döviz yumurtlayan tavukları durumuna düşmüşlerdi. Boyuna düşüyordu öz paralarının değeri. Gene de düzenli olarak gönderip durdukları halde, izne gidişlerinde candan bir, "Hoşgeldin, buyur arkadaş!" yoktu sınırlarda. Düzenli döviz göndermeseler içeri almayacaklardı demek!

"Aah 20'nci Yüzyıl, kalleş yüzyıl! Bitip tükenmektesin, ama bizi de tüketmektesin namusssuz! Presswerk'lerde koca makinelerin karşısında at gibi, eşek gibi çalıştık, doğru dürüst birer gün görmedik!"

İlyadis böyle söyledikçe Cemal hınzır hınzır gülüyordu:

"Yüzyılıma söz yok! Önüne bakma, sonuna bak sen onun! 2000'lere varırken açacak onun gülleri. Döneceğiz yurtlarımıza. Sonra hep yurtlarımız için çalışacağız. Ben gelinleri, torunları alıp size balık yemeye geleceğim. Sen de Elektra yengemizle bizim yaylaya buyuracaksın. Onurunuza kısırlar keseceğim, saç kavurmaları yapacağım. Çok güzel günlerimiz olacak, çoook! Üzülme!"

Başkalarının söylediği avuntulara çoktan karnı toktu Cemal'in, ama İlyadis'e biraz düş şenliği vermek için yüzyılını övüyordu böyle:

"Daha dur, sizin kızları bizim oğlanlarla evereceğiz. Öylesine güzel günlerimiz olacak, sabret!"

Sürdüler otomobili Güney Mahalle'ye. Tek tük otomobiller, gecikmiş yayalar, sızmış alkolikler sallana sallana geçip gidiyordu yollardan. Asfalta sokak lambalarının ışıkları iniyordu. Sise benzer bir buğulanma sarmıştı ortalığı.

Cemal, sağdaki atkestanelerinden birinin altına eğledi otomobili. Saat altı vardiyasına gidecek yol işçisi hemşerilerden aldığı portakal rengi üstlüklerin birini İlyadis'e verdi, birini kendisi giydi.

Önceden belledikleri işaretin dibini kazmaya başladılar. Toprakları kürekle çıkarıp bir kıyıya atıyorlardı. Az aşağısı betonla sımsıkı tutturulmuştu. İki yandan sallayıp zorla sarstılar. Yaptıklarını böyle sağlam yapıyordu Almanlar, yıkılmıyordu kolayından. Ama başardılar sonunda. Epey ağırdı beton külçesi. Kırabildikleri kadar kırıp ufalttılar. Elleşip attılar arabanın yüklüğüne. Sürdüler otomobili.

"Şimdi sıra ikincide!" dedi Cemal.

Çok geçmedi, onun da dibine kazmayı vurdular. Salladılar iki yandan. Dibinin betonunu ufaltıp onu da attılar yüklüğe. Sürdüler vakit yitirmeden. Oranien Sokağı'nın güney ucuna vardılar.

Bunları nereye dikeceklerini günler önceden belirlemişlerdi. Cemal, "Bismillah!" çekti. Avucuna tuu deyip kazmayı aldı. İlyadis harcı kardı. Kaşla göz arasında diktiler işaretin demir direğini. Betonunu döktüler.

"Haydi hayırlısı!" diyordu İlyadis. Arada bir de istavroz çıkarıyordu kıs kıs gülerek: "Ulan öldük be!"

Sanki gizli örgütten aldıkları bir görevi yapıyorlardı. Yürekleri öyle çarpıyordu. Silip süpürdüler artan kumları. Plastik leğeni, kısa saplı kazmayı, küreği yüklüğe koydular.

Oranien'le Friedrich Wilhelm'in birleştiği yere geldiler bu kez. Portakal rengi üstlüklerle tastamam yol işçilerine benziyorlardı. Nerdeyse on yıla varıyordu Almanya'daki zamanları. Böyle tat veren bir iş yaptıkları olmamıştı.

İlyadis sordu: "Gene sen mi kazacaksın?"

"İmreniyorsan buyur!" dedi Cemal, verdi kazmayı. Çok geçmedi, eştiler çukuru. İkinciyi de buraya diktiler. Cemal'in hazırladığı harcı döktüler. Üstünü düzlediler kürekle. Artan toprağı koydular torbalara, attılar otomobilin yüklüğüne.

Tâ Herne Yolu'ndaki çöplüklere götürdüler bunları. Sonra getirip Friedrich Wilhelm Alanı'na eğlediler otomobili. Hepi topu bir saat aldı. Dörde geliyordu şimdi.

"İnsanoğlu istesin yeter ki!" dedi Cemal. "Uçanla kaçan kurtulmaz elinden!"

Heim'in altıncı katındaki odaya çıktılar. Yıkadılar ellerini yüzlerini. Oturup birer sigara yaktılar. Bir saat sonra Neue Heimat'ta çalışanlar kalkacaktı. Kazmayı küreği vereceklerdi. Portakal rengi üstlükleri teslim edeceklerdi.

Oranien Sokağı'nın iki başına "Girilmez" direkleri dikilince, Bekâr İşçiler Heimi'ndeki uykular uykuya benzedi biraz. İki arkadaş tam altı ay baktılar, bir tek Alman taşıt sürmedi, bir tek Alman yokuşa gelince vites küçültmedi. Çok şaştılar buna. Yanlışlıkla birkaç Türk, birkaç İtalyan girecek oldu, onlar da hemen döndüler sövüp sayarak.

Altı ay sonra, nasıl ayırdına vardılarsa, Belediye trafik işçileri, başlarında ustalarıyla gelip söktüler direkleri. Yeniden cehenneme döndü orada yaşam. Yeniden bin yerinden bölündü uykular.

"Komşu be! Nasıl ayırdına vardılar acaba?" diye sorup duruyordu Cemal.

İlyadis gülüyordu:

"Firmaların, fabrikaların içleri gibi, dışları da ajan dolu Almanya'da! Ya sen, ya ben, herhangi bir yerde ağzımızdan kaçırdık, duydu kavatlar! Gidip yönetime haber verdiler. Ama üzme canını. Kafa kafaya verir başka bir çare buluruz..."

1979

Demir Kafes

Duisburg, 18.11.1985

Sevgili Günter Wallraff Abicim!

Biz "en alttakiler" hakkında yazdığın kitabın tantanası sürmektedir. Radyo, televizyon, hem de gazete haberlerinden anlaşıldığına göre, Almanya'nın her yanında fırtınalar koparıyorsun. Bu gibi konuların meraklısı bizim Burdurlu Hasan anlattı: İsviçre'den İsveç'e, Fransa'dan Rusya'ya, İtalya'dan Hollanda'ya, Japonya'dan Amerika'ya yankılar uyandırmışsın. Bu yüzden önce üzerime farz olan tebriklerimi sunarım. Yiğit nam ile yaşar. Tanrı bir adama "Yürü ya kulum!" dedi mi, o kul bizim Hazreti Ali'nin Düldül'ü gibi alır başını gider de gider. Yada sizin Almanya'nın kartalı gibi açar kanatlarını, uçar da uçar. Dilerim yükselişin sürekli olur. Büyük ağabeyin Henrich Böll, amcaların Hermann Hesse, Thomas Mann gibi Nobel Ödülü'nü de kazanırsın.

Hemen buracıkta bir kusur ve ayıbımı itiraf edeyim:

Bu olaydan önce senin adını asla işitmiş değildim. Yazarlığını bile bilmiyordum. "Ali Levent" adıyla aramıza katılıp rol keserken bu yanını sen de belli etmedin. Güzel rol kestin, aferin! Meğer sen, 172 milletten yazar bilinen yedi milyon kalem erbabı içinden en iyi 12 gazeteci-yazar arasında sayılırmışsın! Daha önce de tıpkı bizim olaydaki gibi değişik ad ve ayaklarla Alman para babalarının, savaş yanlısı Deutschland subaylarının, gazete ve magazinlerine düşüncenin kıymığını sokmayan Axel Springer'in ve daha nicelerinin maskelerini düşürüp içyüzlerini açıklayan kitaplar çıkarmışsın. Yakalandığı kanser hastalığı daha ilk adımındayken bizim halk sanatçımız Ruhi

Su'yu Alman doktorlarının ameliyat etmesi için çağıran beş altı büyük Alman yazarı arasında da yer almışsın. Gerçi hükümetimiz Ruhi Su'ya pasaport vermedi, o güzel insan göz baka baka öldü gitti. Bunlardan yeni haberim oldu.

"Yahu Kemal Kurban, sen cahil misin? Şaşıp yanılıp bir yaprak gazete, üç yaprak kitap okumaz mısın?" diye soracak olursan, yanıtım şöyledir:

Ben yurdumuz Türkiye'de iyi kötü liseyi bitirdim. Veteriner Fakültesi'ni, 12 Mart askeri darbesinden sonra politik nedenle tutuklanıp yarım bıraktım. Yargılama sonunda 8 yıl 10 ay 20 gün ceza aldım. Bunun dört buçuk yılını yatarak Ecevit döneminde çıkan afla paçayı kurtardım. Ama ne kadar çırpındımsa, gizli polis örgütümüz MİT'in izleme ve fişlemesinden kendimi kurtaramadım.

Öyküm biraz uzundur, kusura bakma.

Fişliyim diye doğduğum Salda köyünden kimse bana kız vermedi. Hem de işsiz olduğum için gurbete çıkıp İzmir ve İstanbul'da iş aradım. Ama bulamadım. Sonunda, kendimden on yaş büyük hemşire Nurten ile evlenip bir parça rahata erdim. Evlenmemiz imam nikâhıyla oldu. Yani biribirimizin üstüne kayıtlanmadık.

Bunun nedeni şudur:

Nurten önce Hava Yüzbaşısı Hulusi ile evliymiş. Hulusi, Mürtet üssünden havalandığı Amerikan yapısı jet uçağının havada ansızın patlaması üzerine şehit düşmüş. Nurten'e on birinci dereceden dulluk aylığı bağlanmış. Hulusi'den iki çocuğu var. Sizin "medeni nikâh" dediğiniz şeyden bizde de var. Türkiye'yi her konuda geri sayma lütfen. Ama o nikâhla evlenseydik, Nurten'in dulluk aylığı kesilecekti. Hemşirelikten aldığı para ev kirasına yetmez. Bu yüzden İstanbul - Üç Güvercin Sokak'ta İmam Sabahattin Efendi'ye kıydırdık nikâhımızı. Hem de Nurten'in annesi Selânik göçmeni Cevriye hanım öyle sofudur ki, bildiğin gibi değil! Kızına, askeri yönetimlerin bucak müdürleri gibi baskı yapar. "Damadım adam değil, karı parası yiyor!" diye dedikodumu yaydı mahallede. Nurten çalışıyor. İki çocuk öncekinden, iki çocuk benden. Bu dört çocuğa kayınvalide bakıyor diye sesimi çıkarmıyordum. Gerçekte asla

hoşgörülmeyecek, diş ağrısı gibi bir kadın. Sabah olur olmaz kendimi evden dışarı atarak İstanbul kazan, ben kepçe, iş arıyordum. MİT'in açıkgöz, hem de cin elemanları gittiğim yerlere benden önce ulaştığından, "Sana göre işimiz yok, kusura bakma!" diyorlardı. Büyük gecekondu mahallesi Taşlıtarla'da bulduğum iki işi bu yüzden kaçırdım. Hele biri çok iyi işti: Kekik Yoğurt Fabrikası'nda... Gerçekte ben karı parası ile yaşayacak erkeklerden değilim, olamam da. Çünkü bu husus bizim Türkiye'de biraz düşüklük sayılır, sizin Almanya'daki gibi değildir. Gene de dişimi sıkıyor, kayınvalidem mahallede dedikodumu genişletmesin diye, sabah ezanında evden fırlıyor, dışarda lokma yemeden, damla içmeden, hatta bir tek Amerikan sakızı alıp çiğnemeden eve geliyordum. Arada sadece ilişkili olduğum devrimci arkadaşlarla dayanışmak için otobüs, dolmuş parası veriyordum. Çünkü buna zorunluydum. Hepsi de benim gibi yoksul arkadaşlarıma, "Yol paralarımı siz verin!" diyemezdim.

Yıl 1979'a kadar birkaç kez ölüm tuzaklarına düştüm, kılpayı kurtuldum. 12 Eylül 1980'de askerler bir darbe daha yaptılar. Derhal yeraltı oldum. Hem de fazla gecikmeden Yunanistan üzerinden Avusturya'ya geldim. Asıl niyetim Almanya idi. Çünkü bizimkilerin çoğu burada.

Kusura bakma ama, sevgili Günter abicim, sizin Almanya biraz kalleş yapılıdır. Halkınızı kastetmiyorum, hükümetleriniz yani. Türkiye'den sığınma istemiyle gelen devrimcilere kapılarını sımsıkı kapatmıştır. Sanırım bilirsin: Hitler faşizmi zamanında sizin her türlü bilim, politika ve kültür adamlarınıza biz yurdumuzun yoksul kucağını geniş geniş açtık. Doçentlerinizi profesör yaptık. Her birine kendi profesörlerimizin aldığından çok aylıklar bağladık. Yapılan iyilik başa kakılmaz, ayıptır. Ama bizden gelen devrimcilere sınır kapılarınız, beli otomatik tabancalı, eli köpekli, hem de telsizli polislerinizle kapatıldı ki, bu da çok ayıptır. Bu yüzden ben Graz'da 20, Viyana'da 30 gün kalarak, uzun uzun düşündüm. Almanya'ya sığınmacı olarak değil de, kaçak işçi olarak girmeyi uygun buldum. Viyana'daki hemşeri ve arkadaşlardan borç alıp 1000 mark rüşvet ödedim. Bir işçi toplama firması aracılığıyla, sadece onların, bir de

Tanrının bildiği yollardan Almanya'ya girdim. Lütfen bana bu yolları sorma, söylemem. Senin yapmış olduğun türden açıklamaları ben yapamam. Bu açıklamalar polisin işine yarar, ama bizim gibi garibanların zararına olur. Kusura bakma.

Bir hafta bile beklemeden Johannes Maechtel'in firmasıyla bir yapı işinde, saati üçer marka çalışmaya başladık. Kitabını yazabilmek için üç yıl kadar bu tür ağır işlerde çalışarak Türk rolü oynadığını öğrendim. Çok teşekkürler sana. Ama kusura bakmazsan bir söz diyeceğim: Türk rolü oynamak kolaydır. Gerçekten Türk ol da göreyim! Şimdiki dönemde Türk olmak zordur! Paramızın değeri bin kez düşmüş. İçerden bizimkiler, dışardan sizinkilerin ve Amerikalıların çabalarıyla hâlâ düşüyor. Bu yüzden yeryüzündeki değerimiz ve saygınlığımız da düşüyor ne yazık! Saat ücretlerimiz ancak on bir ay sonra dörder marka yükseldi. Senin içyüzünü açığa vurduğun Hans Vogel firmasında saat ücreti beş marka çalışıyordum. Günlüğümü 70-80 marka getirebilmek için günde 18-20 saat çalıştığım oluyordu. Günde 18-20 saat çalışan insanda gazete, dergi okumaya derman kalır mı abicim?

Son bir yıldır profil demir, pervane çeliği ve takviyeli gemi sacı üreten büyük Thyssen firmasının bizim Hans Vogel'e ihale ettiği parça işleri yapıyorduk. Bir gün Heim'de sen bize söyledin: Böyle 400 aracı firma ile iş yapıyor Thyssen. Çok büyük bir firma çünkü. Küçük işleri küçük firmalara veriyor. Dört yüz küçük firmanın çalıştırdığı işçileri kendisi çalıştırıp niçin bir sürü sigorta, sendika yükü, hem de başağrısı üstlensin ki? Sizin Thyssen ve onun gibi büyük firmalarınız, sanımca Bonn'daki milletvekilleri ve Karlscruhe'deki Anayasa yargıçlarınızla uyumlu çalışıp bütün işlerini hukuka uydurmuşlardır. Bir büyük firma, işlerini bölüp küçük firmalara ihale ve havale edebilir. İşçilerin sorumluluğu küçük firmaların olur. Aracı firmaların bizim bir tek saatimizden kârı 15-20 mark olduğuna göre, bu riziko çok değildir. "Büyük firmalar tıpkı eski çağlardaki gibi köle çalıştırıyor!" demek istemişsin. Thyssen'in bu işlerde suçu yoktur bence. Çünkü Almanya'da büyük firma olmak suç değildir. Thyssen, sizin Almanların dediğine göre, "Allah gibi büyük" bir imparatorluktur. Sen elindeki oku yanlış noktaya atıyorsun.

August Thyssen'in, Hans Vogel'in maskelerini düşürmek için bizim ekmek kapımızı ve yurdumuzdaki zor günler geçene kadar şu Almanya'daki barınma olanaklarımızı kökünden yok ediyorsun! Sizin evlere şenlik hür ve demokratik rejiminizde ekonomik sisteminizin, büyük firmalar kadar, küçük aracı firmalara da gereksinmesi var. Sadece büyük taşlarla duvar örülmez. Çakıl da gereklidir. Bunları harcın arasına katarsan, yapı perçinli olur. Bu yüzden Hans Vogel batar, Wilhelm Bogel çıkar, sorun değil. Haddim olmayarak belirteyim, sorun sizin işçi sınıfınızın, kendini toparlayıp, örgütlenip, bilgi ve bilinç sahibi olarak, ekonomik sisteminizi bu eğri büğrü raylardan dosdoğru raylara geçirmesidir. Bunun sonunda kölesiz, kaçak işçisiz, kadın erkek, çocuk büyük, işçi memur, kimsenin ezilmediği, sömürülmediği insanca bir düzen kurmaktır. Böyle olunca ne istersin Hans Vogel'den? Çünkü sizin hükümetinizin vermediği insancıl olanağı o verdi bize. Eze sömüre çalıştırsa da, Almanya'da iyi kötü barınabiliyorduk. Sen de bizim çok okumuş, hâlâ da okuyan, ama okumaktan ve bilmekten başka becerisi olmayan ayağı havada aydınlarımız gibi neticeye gideceğin yerde Hatice'ye gidiyorsun, niçin böyle yapıyorsun abicim?

Kusura bakma, şu toplantıdan toplantıya koşarak, konuşma üstüne konuşma yaptığın ve üstelik bir dünya ün yükü altına girdiğin günlerde, satırlarımı uzatarak kafanı şişiriyorum. Ama olanları tam bütün anlatıp sağduyunu, daha doğrusu o güzel sol duyunu bir parça harekete geçirmek istiyorum:

Kitabını bastırıp yayına hazır duruma getirdikten sonra, önce "Der Spiegel" dergisinde, sonra televizyonda bombanı patlattın. Thyssen'in ve de Vogel'in bundan hemen haberleri oldu. Neden olmasın? Daha o gün 60 milyon nüfusunuzun 40 milyonu olayı duydu. Yerler sallandı. Vogel bey bize bir adamını yollayıp, "Bugün işbaşı yok, toz olun! İyi toz olun, ücretlerinizi vereceğim. Sakın üç beş gün ortalarda görünmeyin!" dedi. Thyssen, "Savcılık kamuoyunun baskısıyla iş müfettişleri ve polisleri yollayıp firmama baskın yapar, rezilliğimi saptar, suçüstü mahkemesi kurar!" diye Vogel Bey'e, "Birkaç gün gelmeyin!" demiş. Gün çarığı sıkar, çarık ayağı, değil mi? Biz toz olduk hemen.

Ben Neudorf'ta hemşerimiz İbrahim Kiraz'ın evine gittim. Gülizar yengeye, "Üç güncük saklayın beni!" dedim. "Fazla yorganınız yoksa bir kâğıt peçete altında yatarım!"

Allah bin bin razı olsun, "Buyur Kemal Kurban, üç ay kal!" dedi.

Neden İbrahim abigile gittim? Evlerinde kızları yoktur, içlerine kurt düşmez, diye düşündüm.

Fakat ne çare, polis beni haber aldı. O üstlerinde fırıl fırıl mor lambaları dönen üç otomobille evin bulunduğu Graben Sokağı'nı tuttular... Ben diyorum bu sizin polis anasının gözü, çok cinoğlu cindir. Türk polisiyle işbirliği de yaptığından iyice takviyelendi. Şirp buldu izimi. Gerçi ben de az uyanıklardan değilimdir. Onlar gelmeden aldım çantamı, tüydüm. Kapısında "ZOO" yazılan ünlü Duisburg Hayvanat Bahçesi'nin önünden tramvaya binip Mülhelm'e, oradan Oberhausen'e geçtim. Fakat indiğim durakta gene bir polis otomobili görmeyeyim mi? Bunların ellerinde radarlı telsizler var ya. Gittiğim yönü birbirlerine haber verip önlem almışlar. Sterkrade'den öteye vurdum. Herne-Datteln Kanalı boyunca gidiyorum. Aha, bir de baktım, polis gene ardımda. Tabanları kaldırdım. Ama ne kadar kaldırsam yararı yok. Karnımda motor mu var? Bastılar ardımdan gazı. Aramız 50 metre kaldı. Çantayı yandaki çayırların arasına, kendimi kanaldaki sulara atarak kurtulmayı düşündüm. Gerçekte bunun bir kurtuluş olmayacağını biliyordum. Fakat böyle durumlarda insan her şeyi doğru düşünemez. Baktım havada bir de helikopter dönüyor. Kanalın üstünde durmaya çalışarak, adamların gelip beni o pis sulardan çıkarmasını bekledim. Kusura bakma, bu sizin Almanya'da bir tek temiz dere, ırmak, kanal, göl kalmamış!

Neyse, konuyu dağıtmanın gereği yok. Polisler beni aldı, önce bileğimi büküp üstümde silah araması yaptılar. Kanalın suları soğuktu. Dışarısı daha soğuk. Tir tir titriyorum. Çayırlar arasına attığım çanta ile birlikte beni Neudorf'taki karakola getirdiler. Sanki yol kesmişim, banka soymuşum, gönülsüz kız bozmuşum gibi, Thyssen'in ürettiği demirlerden yapılmış hücrelerden birine kapattılar. "Üstündeki giysiler ıslak, titriyorsun, ne olsa sen bir insansın!" filân demediler, kapattılar. Bir

de kilit. Tam on bir saat orada titredim. Gece ifademi almak üzere nöbetçi komiser Heinemann'ın önüne oturttular. Kusura bakma, onun da ön adı Günter imiş. Bana ne sorsa beğenirsin? Wedau ormanında bulunan kadını ben mi öldürmüşüm? Üstünü soyup, çok affedersin, edep yerinin traşlı olduğunu görünce, bunun bir Türk ve Müslüman olduğunu anlayarak, "Mutlaka öldürücüsü de Türk'tür!" diye karar verip Marxloh, Hamborn, Meiderich, Hüttenheim, Mülheim'de uzun uzun arama yaptıktan sonra, Neudorf'ta benim ardıma düşmüşler.

Bunu önce Gülizar yengenin, yada İbrahim abinin, konukluk yükümden bir an önce kurtulmak istemesi nedeniyle yaptıkları muhbirliktir diye düşündüm. Fakat her ne kadar 24 yıldır Alman ekmeği yiyor, Ren suyu içiyorlarsa da, böyle Avrupasal bir kalleşliği asla yapmazlar dedim. Bu iş sanırım, o mahallede oturan çevirmen Abdülkerim Tuna'nın adamlarının beni tanıması ve polise fısıldaması sonucudur. Çünkü bunlar faşodur abicim. Komiser Günter Heinemann ile arkadaşlarını ve onlarla çalışan iki Türk çevirmenini tam üç gün, üç gecede ikna edebildim. Bunun için de asıl cürmüm olan kaçak işçiliğimi ikrar ettim. Bu arada hiç istemediğim halde on bir arkadaşın adını vermek zorunda kaldım. Beşini yakaladılar, altısı kaçmaya devam ediyor.

Beni sorguya çeken komisere, "Ali Levent!" adıyla aramıza giren Günter Wallraff'ı tanıdığımı söyleyince, oradaki polislerin kıçıma birer tekme, yüzüme birkaç tokat atacaklarından korktum. Yazar dediğin karakollarda pek sevilmez değil mi? Fakat asla düşündüğüm gibi olmadı. Neudorf karakolundaki ekiplerin her nedense sana sempatileri var. Buna sevindim, ama sana duydukları sempati benim Deutsche Bank ile Liebfrauen Kilisesi arasındaki ceza ve tutukevinin tek kişilik kafeslerinden birine kapatılmamı önlemedi ne yazık! Buna çok hayret ettim.

Bu tür acı ve zor durumlar karşısında senin başını ağrıtmayı önce hiç düşünmedim. Bu yüzden İbrahim abinin yeğeni Değnekçi Mevlüt yoluyla Sendikacı Yılmaz Bey'e, Türkdanış Mümin Efendi'ye, Dinslaken'de Dişçi Gönül ablaya haberler gönderdim, hiçbirinden sonuç alamadım. Hepsinin ivedi ve önemli işleri varmış. Kendilerine başvurmak isteyişim, bunlar beni demir kafesten kurtarırlar diye değil. Kurtulmama yardım

edecek birkaç Alman'ı harekete geçirirler diyedir. Gerçi içinde bulunduğum zorluktan, önce kendi çabamla kurtulayım dedim, ama bunun oluru, olanağı yoktur. Türkiye ceza ve tutukevlerinden tüymek bir derece olurluysa da, Almanlarınkinden tüymek neredeyse olursuzdur. Çok hinoğlu hin, cinoğlu cin bir örgütün olursa belki! Bu yüzden değerli abicim, sana bu geniş mektubu yazmak zorunda kaldım.

Benim Federal Almanya Cumhuriyeti'nde kaçak işçilik yapmam suçmuş. Geçerli bir pasaportum ve oturma iznim yok. Polis işi gücü bıraktı, benimle uğraşıyor şimdi. Thyssen ve Vogel Beyler kadar güçlü ve etkili olmadığım için, hukuksal durumum hiç mi hiç sağlam değil. Bir de Oberhausen'de polisin, "Dur!" çağrısını dinlemeyip kanal boyunca kaçmam yüzünden mahkeme önüne çıkarılıp, yakalanan arkadaşlarımla birlikte ve iki Alman polisi güdümünde Lufthansa uçağıyla Yeşilköy'e sevkim gerekiyormuş!

Ben Yeşilköy'e gitmeyi sevinçle isterim. Hele bilet ücreti Alman hükümetinden olunca! Fakat sizin polisler beni orada MİT'e teslim edecek. Yeni yeni bir sürü sorgulama ve yargılamalardan geçeceğim. Bunlardan sağ esen kurtulabilecek miyim? Gördüğün gibi, hukuksal durumum yurtta da yaş olduğundan, bir süre daha ağı çivi, Almanya'da kalmak zorundayım.

Duisburg Merkez Ceza ve Tutukevi'nde bizden epey yurttaş var. Dışarda bunu hiç tasarlamıyordum. Hatta eski bir milletvekili ile bir doktor da, sanırım esrar işleri nedeniyle, bunlar arasındadır. Bu eski milletvekiline haber gönderdim. Bulunduğu koğuştan hücremin önüne kadar gelerek derdimi sordu. Sağolsun, hiçbir sol görüşe sempatisi olmadığı ve bugün beş kuruş milletvekili aylığı almadığı halde bana bu ilgiyi gösterdi. Aylık alsa belki göstermezdi. Dört buçuk yıldır Almanya'da olduğum ve az da olsa yurda döviz gönderdiğim halde, aylıklı milletvekillerimizin bir tekinden bir milim ilgi görmedim. Sanki ben vekili oldukları milletten değilim, neyse!

Eski milletvekili içerdeki koğuş arkadaşı doktora rica etti, benim için bir dilekçe yazdırdı. Bunu kendisi yazmak istedi, ama Almancasında çok *Dativ, Akkusativ* hatası yaptığı için, düzgün Almancayla olmasını uygun gördü.

Şimdi ben zaman kazanmak için bu dilekçeye güveniyorum. Ama sakın yanlış anlama, sadece zaman kazanmak için. Bu dilekçe benim sınırdışı edilmemi önlemez. Bunu sen de bilirsin. Beni yurda geri yollamaktan kurtaracak bir tek çare vardır, o da senin yüksek insanlığına kalmıştır Günter abicim, kısaca arzedeyim:

Ne yapıp edip, kız yada dul *egal*, bir Alman hatunuyla beni nikâhlayacaksın. Ancak o zaman burada kalabilirim. Lütfen bana, "Kemal Kurban, sen yurtta evlisin, hem de iki çocuğun var!" diye ahlâk öğütleri vermeye kalkma sakın, yararı olmaz. Yurttaki evliliğimin imam nikâhlı olması, bu noktada işimi kolaylaştırıyor. Korkma, sen nasıl dersen, bulacağın hatun nasıl isterse uyarım. Sadece kâğıt üzeri bir evlilik de olabilir, sahici de. Çünkü beş yıldır öz karımdan uzaklardayım. Ne sizinkilerden, ne de bizimkilerden bir tek Havva kızına uçkur çözmedim, o yönden de sabrım bitik. Bulacağın hatun benim yaşımda, az çok şakülü gönyesi yerinde biri olursa sevinirim. Ama ille böyle olsun diye diretmiyorum. Benden on üç, on beş yaş fazla bile olabilir. Birken Sokak'ta oturan çalgıcı bir delikanlı tanırım, kendinden 24 yaş büyük bir hatunla evlenip burada kalışını sağlama aldı. Alman hatunları 1960'lı yıllarda bizimkileri kapışırken aralarında dövüş çıkarırlarmış. Sanırım yurdunuzda yeniden filizlenen yabancı düşmanlığının etkisindendir, bu konudaki değerimiz de epeyce düştü. Ancak yaşlılarınız arasında bizlere kısmet çıkabiliyor. Bizimkiler de bunlara razı oluyor. Yaşamdır, ayıplamıyorum.

Evlenme işini gerçekleştirince seni nikâh tanığım olarak Belediye'de görmek isterim. Hatununkini de bizim Duisburglu Türklerin sevgilisi Tayfun Efendi'yi yaparız. Nikâhımızı Belediye Başkanı Herr Krings'in kıymasını diliyorum. Böylece yüzünü görmüş olurum. Baki selâm. Allaha emanet ol. Saygılarımla...

Satırlarıma son vermeden küçük bir ricamı ekleyeceğim: Kapatılmış olduğum demir kafeste feci öksürüyorum. Gelirken biraz ilaç getir. Hiçbir sigortada kaydım olmadığı için, ne polisler, ne gardiyanlar bana ilaç almıyorlar.

❀

Talihsiz kardeşin Kemal Kurban tarafından. Duisburg Merkez Ceza ve Tutukevi, Hücre No: 41.

1985

Sarı Saçlı

Duisburglu Güler'in başka çaresi yoktu, berber olacaktı. Bunun için Almanların "Arbeitsamt" dediği büyük yapıya dört kez gidip geldi. Bir çıraklık yeri bulması gerekiyordu. Bölüm şefi Herr Walder'den bir buluşum alabildi sonunda. Okumak için bir okula girmekten zordu bu. Ama zorluklardan yılıcı değildi Güler. Dört daha gelir giderdi. İstediği olacak mı, olmayacak mı? Belli değildi. Ama uğraşmayı sürdürecekti. Ne yapıp edip berber olacaktı. Çünkü hiç başka çaresi yoktu.

Erkek berberi olacaktı üstelik.

İki yıl çıraklık yapması gerekiyordu. Ne olur, ne olmaz Türkiye'ye dönerse, kadın berberliği yapardı. Bu yüzden bir yıl da kadın berberliğine çalışacaktı. Önünde üç koca yıl vardı. Hâlâ her şey anababasının tutumuna bağlıydı. On yedisini bitirmiş, kara kaş, kara göz, hoplu toplu, güzel bir kızdı. Sadece boydan biraz kısaydı. Babasının Almanya'ya geldiği yıl İnarcık'ta doğmuştu. Bu şimdiki çelik işçisi Murat Özdemir, anasını gebe koyup gelmişti. Üç kardeş, dört yıl sonra gelebildiler Almanya'ya. O da analarının çabasıyla. Babaları istemiyordu: "Ne işiniz var? İşte para gönderip duruyorum. Orada ayağıma dolaşırsınız..."

Neyse ki gelmişlerdi...

İlk yıllar iyi gitti işler. Güler, Protestan anaokuluna gitti. Dört yıl Alman ilkokulunda, Alman çocuklarıyla okudu. İlkokul biterken herkes bir süzgeçten geçiyordu. Kim nereye gidecek, ne olacak, öğretmenler karar veriyordu. O yıllar az Türk, az da Türk çocuğu vardı. Öyleyken umduğu olmadı. "Gymnasium" denilen, önü üniversiteye açık liselerden birini istiyordu Güler. Doktor olacaktı. Erkek doktorlar gibi önlük giyecek, kulaklık takacak, çantası elinde, mahalle mahalle dolaşıp yoksul hasta-

lara bakacaktı. Önü sadece işliğe açık "Hauptschule" denilen ortaokula ayırdılar. İkisinin arasındaki "Realschule"ye bile gidemedi. Çok kızdı babası. Anası ağladı ağladı, yüz gün aktı gözyaşları. Kendisinin de bütün umutları kökten kırıldı. Sinir küpü, sarı beniz bir kız olup çıktı.

Türkler trenler, uçaklar dolusu gelip, o dışları kararmış evleri, dumandan yaşanmaz mahalleleri doldurdukça, önce öğretmenlerde, okul müdürlerinde, sonra yabancılar dairesinde, poliste tutum değişti. Saf babası: "Sen iyi olursan herkes iyi olur! Bak kimse bana öte git, yada geri gel demez!" diyordu.

"Demez sanırsın!"

Hauptschule'de Türk çocuklarıyla "Hazırlık" okudu. Amaç, Almancasını geliştirmekmiş. Bir dil daha nasıl gelişirdi ki? Almanca ağladığı, Almanca yalvardığı halde kimse dinlemiyordu.

Müdür, Türk anababaları toplantıya çağırıyordu. Koşarak gidiyordu Murat Özdemir.

"Baylarım! Dikkatle dinlemenizi rica ederim! Alman okulları Türk okullarına benzemez! Son derece zordur! Çocuklarınızın geleceğini ciddi olarak düşünüyorsanız, önerilerimizi iyi dinleyin! Almancalarını pişirsinler! Bunun için biraz daha 'Hazırlık Sınıfı'na devam etsinler! Baylarım! Lütfen ille Gymnasium yada Realschule demeyin! Lütfen Hauptschule'lerimizi küçümsemeyin! Bunlar da iyi Alman okullarıdır! Hem de Türk çocuklarının durumlarına uygundur!"

Güya okul müdürüydü, bağıra bağıra konuşuyordu.

Murat Özdemir, "En başta benim Güler'i yazın Sayın Müdürüm..." dedi. Birazcık yağ yaksa ne zararı vardı?

Böyle demeyenlerin çocuklarını da yazdılar. Çocukların % 92'si Hauptschule'lerde toplandı. Birazı da "Sonderschule" denilen geri zekâlılar okuluna gidiyordu. Okul müdürleri, eğitim işlerinin içyüzünü dünyada sadece kendileri biliyor gibi, bu okulları da savunuyorlardı.

Güler'e ne olduysa bundan sonra oldu. Almanca konuşmak istemedi hiç. Almanya'da okumak istemedi. Elinden gelse bir tek gün eylenmeyecek, dönüp yurda gidecekti. Son derece onuru kırılmış görüyordu kendini. Nasıl kırağılar önce narinleri, körpeleri vurursa, ters Alman yelleri de Güler gibi kızları

kavurdu önce. Sınıfları çift dikişle geçe geçe on yedisini bitirdi. Zor belâ Hauptschule de bitti.

On beş dakikacık bir görüşme için Herr Walder'in kapısında iki saattir bekliyordu. İki önünde Polonyalı bir kız vardı. Onu görünce aynada kendini görür gibi oldu. Kendi boyunu bosunu... Dokuz ay, on gün bir karında yatmış gibiydiler. O da kara kaş, kara göz, hem de boydan biraz kısa idi. Sadece kalçaları genişti azıcık. Yasadışı Dayanışma Sendikası'nın lideri Leh Walesa'ya Nobel Barış Ödülü o günlerde verilmişti. Bu yüzden burnu havalıydı. O da berber olmak istiyordu. Geleceği açık seçikti: Almanya'da çalışacak, bir "Freund" ile yaşayacak, beğenirse evlenecekti. Sürekli erkek berberliği yapacaktı. Üniversitenin sonuna kadar 25 yılını okumaya verecek aptal kızlardan saymıyordu kendini. Kararını vermiş, kanalını bulmuştu.

Güler'in durumu anababasına, daha doğrusu babasına bağlıydı. Murat Özdemir, "Ben döneceğim..." diyordu. "Kalan kalsın, ben yurduma döneceğim!" Böyle böyle, yılları 20'ye doğrultmuştu. "Şimdiye kadar dönmedim, ama döneceğim. Almanya iyi. Ama bana göre değil. Ben bu yurda ayak uyduramam. Kadın berberliği öğren Güler! Türkiye'de uygunu budur. Erkek berberliğini sakın ağzına alma!"

"*Jawohl Vater!* Tamam baba..."

Bu yüzden, ev içinde erkek berberliği istediğini söyleyemiyordu. O ki Gymnasium'a gitmedi, kadın yada erkek berberliği! Onun için hepsi birdi. Ama yoktu kadın berberliği için de, erkek berberliği için de çıraklık yeri. Yetişme belgesi almadan hiçbir iş olanaklı değildi Almanya'da. Herr Walder belki erkek berberliği için bir yer verirdi. Evde, "Kadın berberliği için buldum," derdi. Öz anababasına yalansız konuşamıyordu ne yazık.

Kapıda başka Türkler, başka Almanlar, bir de işte Tamara vardı, Polonyalı. Başka alanlarda umudu kalmadığına ve erkek berberliğine razı olduğuna göre, mutlaka bir sonuç alacaktı bugün. Almalıydı.

Tamara girip on dakikada çıktı. Gözlerine baktı. Havalı burnunu indirmeden, "Oldu!" diye gülüyordu.

Kuzey Duisburg'tan Marion girdi sonra. Bir doktorun yanında yardımcılık istiyordu. O da on dakikada çıktı. O da gülüyordu.

Zor olan karar verebilmekti. Bir de Herr Walder'den buluşum alabilmek. Çok şükür bu da olduğuna göre, kalanlar sadece Almanların "*Formalität*" dediği zorluklardı. Yenerdi onları. Önüne hangi zorluk çıkarsa yenmek zorunda olduğunu kafasına iyi koymuştu. Gene de topladı kendini:

"Günaydın Herr Walder. Adım Güler Ösdemir..." diye selâmladı bölüm şefini. Almanlar z'yi s okudukları için, Güler de soyadını babası gibi söylüyordu. Bozmayıp z ile söylese bu kez "Ösdemir" yazıyorlardı, bu da kötüydü.

"Tag!" dedi Herr Walder.

Yanında kıvrım kıvrım ak saçlı, hem de savaştan önceki kadınların çoğu gibi şişman sekreteri vardı.

"Ön adınız Güüler mi?"

"Güler, tek ü'lü..."

Frau Steiner yazıyordu.

"Doğumunuz 18.1.1966 mı?"

"Evet..."

"Önce kadın berberliği için başvurmuşsunuz..."

"Doğru..."

"Bu kez erkek berberliği için başvuruyorsunuz, niçin?"

"Çünkü kadın berberliğinin isteklisi çok. Şansım az olabilir. Ben gerçekte üniversitede okumak istiyordum. Olmadı..."

Herr Walder soruyor, Frau Steiner mini bilgisayara yazıyordu.

"Çıraklık yerlerimizin sanıldığı kadar çok olmadığını biliyorsunuz değil mi Fräulein Ösdemir? İşsizlikle birlikte, gençlerin çıraklık yerlerinin azlığı, Federal Almanya'da ciddi bunalım yarattı. Bu yüzden bir hükümet düştü. Yeni hükümet sorunu çözmek istiyor..."

"Sevindim efendim. İşim olacak demektir..."

"Belli değil ne yazık. Araştıracağız..."

Frau Steiner'in yazdıklarını küçük ekrandan okuyordu yan gözle. Önce önleri iki noktalarla bir bilgi çerçevesi geldi. Sonra Güler'in adı, soyadı. Sonra dosya numarası. Sonra olumsuz yanıt: "KEINE FUER AUSLAENDER..."

"Bayan Ösdemir, bu meslekte yabancılara yerimiz yok..."

Vereceği savaşımın büyük olacağını o an anladı: "Yabancı olduğumuzu bilgisayarlarınıza da öğretmişsiniz!" dedi hafif alaylı. "Ben on dört yıldır Almanya'dayım. Nasıl hâlâ yabancı oluyorum? Babam Almanya'ya geldikten sonra doğdum. Burada anaokuluna, ilkokula, ortaokula gittim. Ne yabancılığı?" İçinden "(Diren kızım Güler! Sakın geri basma!)" dedi.

"Almancayı iyi konuşuyorsunuz. Ama yanıtımız değişmeyecek ne yazık..."

"Bu yanıta her zaman karşı çıkacağım. Buna başvurabileceğim bir makam söyleyiniz..."

"Federal Çalışma Müdürlüğü Nürnberg'tedir..." Bir kâğıt uzattı. "Buradaki adrese dilekçe ile her zaman başvurabilirsiniz. Yabancıları kadın yada erkek berberliğine yöneltemiyoruz artık. Alman müşteriler, siyah saçlı berberlere traş olmak istemiyor. Sizin için marangozluk, soğuk demircilik, sıcak demircilik, kaynakçılık, beton kalıpçılığı gibi meslekler var. Bunları düşünemez misiniz?"

"Bunlar erkek işleri değil mi?"

"Dünyada *Emanzipation* tartışmaları başlamadan da iki cins arasında fazla ayrım kalmamıştı. Bu işleri kadınlar da yapabiliyor artık..."

"Doldurduğum formlara da yazdım, benim durumumun özellikleri var. Anababam ataerkil aile anlayışına bağlı. Meslek seçimime karışıyorlar. Kendim istesem, bu işleri onlar istemezler. Ben kaynakçı, beton kalıpçısı yada soğuk demirci, sıcak demirci olamam. Ben kadın berberi, yada erkek berberi olacağım..." İçinden: "(Sen ne güzel konuşuyorsun kız?)" dedi, kendi kendine bir aferin çekti.

"Anababanız erkek berberliğini uygun buluyor mu?"

"Gerçekte uygun bulmuyorlar. Ama erkek berberliği öğrenip, gerektiğinde kadın berberliği yapabileceğimi düşünüyorum..."

"Hayır! Almanya'da hileli işlere izin yoktur!"

"Anababam büyük olasılıkla geri dönecekler. Onlarla ben de dönerim. Öğreneceğim mesleği Türkiye'de sürdürebilmeliyim..."

"O zaman mesleğinizi gidin Türkiye'de öğrenin Bayan Ösdemir. Biz bu ülkede çoktandır işgücü plânlaması yapıyoruz.

Kendimize yararlı olmayacak insanlara yatırım yapmıyoruz. Meslek öğrenimi, yüksek öğrenim kadar pahalıdır Almanya'da..."

"Vaktinizi aldığımı biliyorum, ama konuşmak zorundayım. Babam bunca yıldır burada çalışıyor. Buranın mağazalarından alışveriş yaparak, buranın maliyesine vergi vererek, az da olsa katkıda bulunuyoruz. Bu yüzden bir meslek öğrenim yerine hakkım vardır sanıyorum..."

"Politikacılarla tartışılacak konuları bizimle tartışmayınız lütfen. Bir yararı yoktur..."

"Bu yanıtı doğru bulmuyorum. 18 yaşındayım. On dört yıldır bu ülkedeyim. Bir meslek öğrenmek istiyorum..."

"Yerimiz yok demiştim size..."

"Benden önce Polonyalı Tamara'ya bulundu ama! O da kara saçlı değil miydi?"

Herr Walder durdu biraz. "Polonya başka!" dedi sonra. "Hükümet, Polonya'dan gelenlere karşı esneklik istiyor..."

Nereden geldi, nasıl olduysa, "(Aman devam et! Bugün sonuç alacaksın!)" diye bir umut doğdu içine. Bölüm şefi Herr Walder'le konuşmasını sürdürdü:

"Az önce Almancamın iyi olduğunu, ama Alman müşterilerin kara saçlı berber istemediğini söylemiştiniz. Beni geri göndermeden bu noktayı biraz daha açıklamanızı rica ediyorum..."

"Evet Almancanız iyi. Berberlik yapabilirsiniz. Çünkü bu meslekte çalışanların her konuda düzgün konuşabilmesi gerekir. Kara saçlıların istenmeyişi ise, son yıllarda gelişen yabancı düşmanlığı ile ilgili. Meslek seçimlerini yönlendirebilmek için kamuoyu eğilimlerine dikkat ediyoruz. Almanya'da kara saçlı berberlerle satıcılara tepki artıyor..."

Güler bu açıklamayı dinlerken Frau Steiner'in yüzünü inceledi. Onun kıvırcık saçları pek mi güzeldi sanki?

Sordu:

"Kara saçlılar yerine beyaz saçlılar mı istiyorsunuz?" İçinden, "(Biraz ayıp ettin Güler!)" dedi. Sonra düşündü: "(Bu kadarcık ayıbın zararı yoktur!)"

"Hayır! Biz daha çok sarı saçlılar demek istiyoruz..."

"Bu sözünüzün geçerlik süresi ne kadar, sorabilir miyim?"

"Kamuoyu eğilimleri kısa sürede değişmiyor. En az beş yıl..."

"Birkaç gün sonra sizi yeniden rahatsız edeceğim. Dosyamı kapatmayın lütfen..."

"Vaktimi sıra bekleyen öteki yurttaşlara sunmamı kolaylaştırdığınız için size teşekkür ederim Bayan Ösdemir..."

Almanlar gibi, "Gene görüşmek üzere!" dedi çıkarken. Başıyla Herr Walder'i ve şişman sekreterini selâmladı.

Duisburg, öğleden sonranın en gürültülü saatini yaşıyordu. Duissern Alanı'nı sıyırıp geçen 909 Numaralı Dinslaken-Huckingen tramvayı, Hansa Sokağı boyunca gidiyordu. Bir alay kuş, koca Thyssen ve Klöckner firmalarının, hem de Horten ve Karstadt mağazalarının yapıları arasından uçarak, öldürücü havanın üstüne çıkmak istiyordu. Ama alçaklarda olduğu gibi yükseklerde de kirliydi hava. Çaresizlik içinde dönüyorlardı.

Güler, 909 Numarada sallana sallana gidiyordu.

Almanya'da 18 yıllık çelik işçisi Murat'ın kızı Güler! Adın Güler ya, bakalım kendin ne zaman güleceksin?"

Elleriyle, zeytin karası saçlarını okşuyordu. "Başarıncaya kadar direteceğim!" diye söyleniyordu sürekli.

Hüttenheim'deki eski evin kapısından girerken, üzgün yüzünü düzeltti. Annesi divanda 14 yıldır örgü örüyordu. Binlerce kilo yünün görünmeyen yığınlarını öre öre bitiremiyor gibi durmadan dürtüyordu şişleri biribirine. "Çok küçük birkaç formalite kaldı anne..." dedi gülerek. "Onlar da tamam olunca, başlayacağım..."

Elindeki küçük çantayı, üç yaş küçüğü Nuray'a verdi. Yeşil çuha mantosunu çıkardı.

"Babam ne zaman gelir?"

"Kaset almaya diye çıktı. Gelir yakında..."

"Kalan formaliteler için arkadaşım Hanne'nin annesine telefon edeceğim..."

Oturma odasıyla, anababasıgilin yatak odası arasındaydı telefon. Ağabeyi Cemil, hemşerilerden Bayram'ın kızı Ümmühan ile evlenip ayrı eve çıkmıştı. Nuray, Hauptschule'nin ödevlerini yapıyordu. En küçükleri Vedat, Kur'an kursundan dönmemişti.

"Günaydın Frau Kuper! Ben kızınız Hanne'nin arkadaşı Güler'im. İyi bir insan olarak şu Almanya'da sizi tanıyorum. Berberlik öğrenimi yapabilmek için kara saçlarımı hemen sarıya boyatmam gerekiyor. Yıllardır kadın berberi olarak çalışıyorsunuz. Bana yardımcı olacağınızı umuyorum. Üç yıl sonra meslekdaş olacağız inşaallah. Acaba ne zaman bir buluşum vereceksiniz?"

Olacak olunca böyle akar gider işler. Denizdeki dalgalar durur, batmak üzere olan gemiler kurtulur. Yangınlar bütün mahalleyi sarmadan söndürülür. Yüz birinci zorlamada demir kapılar açılır. Bu karmakarışık dünya, kimi zaman apaydınlık bir masal değil midir? Hanne'nin annesi, şişman sekreter Frau Steiner'in çocukluk arkadaşıydı. Hemen ona telefon edecekti. Öğrenim yerini kesin koparacaktı. Saçını boyatmak için üç gün sonra Frau Kuper'e gidecekti. Dördüncü gün Herr Walder'le görüşecekti.

Üç gün sonra akşamüstü Güler, eve bir salkımsöğüdün ilkbahar dalları gibi sarı yeşil karışımı saçlarla geldi.

Elindeki örgüyü bırakıp, "Kız sen orospu mu oldun?" diye üstüne yürüyen annesini zor durdurdu:

"Başardım anne, başardım anne!"

Ama yatak odasındaki uykusunu bölüp gelen babasını durdurmayı başaramadı. O akşam bir ton sopa yedi. Babasının ölçüsü buydu, dövdü mü tondan aşağı dövmezdi.

Moraran kollarına, bellerine soğuk havlular sardı annesi. Böylece Duissern Alanı'ndaki buluşumdan kalmadı şükür.

Herr Walder'in sadece on dakikası varmış. Beş dakikada oldu işi.

❀

Erkek berberliğini, sonra arkasından kadın berberliğini öğreninceye kadar, Hanne'nin annesine kimbilir kaç kez gidip gelecekti? Şu Almanya'da kendi güzel kara saçlarını kimbilir kaç yıl sonra yeniden bulacaktı?

1984

Mektupçu

Bekâr İşçiler Heimi'ne posta saat onda gelirdi. Gece vardiyasından dönenler, yataklarına serilmeden, mektupları varsa alırlardı. Turşusu çıkmış bedenlerini yufka yataklara atmadan, yurttan gelen acı tatlı satırları, hiç değilse birer kez okurlardı.

Dünyada, içleri acı yada tatlılarla dolu mektupları dört gözle beklemeyen var mıdır? Varsa çok mudur? Mektup kutusunu ilk açan, zarfları bir bir elden geçirir, çevresine toplananlarınkini hemen verir, ötekileri kapı altlarından odalara atardı. Hemşerilerin kimi gündüz vardiyasına gitmiş, kimi uyumuş olurdu. Odalardan horultular duyulurdu. Kimi zaman da uyandırma saatlerinin beyin delen zilleri çalardı.

Hemen cümle kapısına yakın bir yere yerleştirilmiş olan mektup kutusuna en çok el atan Yozgatlı Hüseyin'di. Kız yüzlü, ince sesli biri olduğu için, "Mektupçu Yenge" taktı arkadaşları adını. Arada bir gelen mektuplarını ona daha kimse getirip vermedi, kutuyu açıp hep kendi aldı. İsterdi ki her gün bir tane çıksın kendine. Çıkmazdı her zaman. O yüzden, önce azdan azdan, sonra artan merakla, arkadaşlarının mektuplarını açmaya başladı. Türkiye'den gelen zarfların açılması kolay oluyordu. Yapıştırmak için Horten'in kırtasiye bölümünden 1.49'a orta boy bir kola aldı. Kapattıktan sonra götürüp sahiplerine veriyordu.

Bereket ağzı sıkıydı. Bildiği aile sırlarını, itişme kakışma zamanlarında bile söylemiyordu. Başa kakıcılardan hiç değildi.

Altıncı katta 48 kişi yatıyordu. Geride kalmış kırk sekiz evin babası, yada evli büyük oğlu demekti bunlar. Hepsinin sırlarını, gizlerini kavradı kısa zamanda.

Arada bir, "Hakkı dayı! Gel alışverişe çıkalım! Evdekilere sutyen alacağım, yalnız sıkılıyorum..." diyorsa bu, kendisin-

den iki yaş küçük olduğu halde dayı dediği arkadaşına yardım etmek içindi. Karısının Hakkı'ya yazdıklarını biliyordu. Hakkı sıkılırdı. Yalnız gidip sutyen filân alamazdı. Şimdi kendi alacakmış gibi gösteriyordu ki, gelsin asıl o alsın. Yazın izne giderken eli boş gitmesin. Bir büyük mağazaya girdikten sonra ya hiçbir şey almadan, yada küçücük bir şey alarak dönüyordu. Böylece Hakkı, karısı için önemli alışverişini yapmış oluyordu.

Köylerin dedikodularından, yurdu yöneten yalan ustası politikacılara duyulan öfkeye kadar, bir dünya haber dökülürdü zarflardan. Sadece haber değil, yakınmalar, "Gel, artık dayanamıyorum!"lar...

Çekerekli Cemil'e gelen mektuplardan özlem çığlıkları taşardı. Cemil dökümhanede işe dalmış olurdu. Sekiz saat sonra döner gelirdi. O zamana kadar Cemil'in mektubunu iki üç kez okurdu. Aklı düşüncesi paradaydı Cemil'in. Daha mark üç lirayken, liranın durmadan düşeceğini, bir mark alabilmek için 50, hatta 100 lira vermek gerekeceğini herkeslerden önce görmüştü. Yozgat'taki okulsuz köyünün kırlarında çift sürerek, öküz güderek değil de, sanki Köln'de, Münster'de ekonomi okuyarak bu yaşa, başa gelmişti. O yüzden kandırıcı şirketlere ortak mortak olmadı. Olsun da biriktirdiği paraları kaptırsın mıydı? Yurttan gelip giden hemşeri grupları, belediye başkanları ne kadar üstelerse üstelesin, "yatırım şirketleri"ne fenik kaptırmıyordu. On altı yılını doldurmuştu Almanya'da. Üç yada dört gitmişti izne. Beş yıldır hiç gitmiyordu. İlk gidişlerinde birer çocuk bırakıp gelmiş, sayılarını altıya çıkarmıştı. Son gidişinde o işlerle bir ilgisi olmadı, olamadı nedense. Asiye, "Alaman kancıkları senin nefsini söndürmüş!" diye sözler dokundurdu. Şimdi de, "Bize şu diyecek para yollamıyorsun! Allah bilir orada kimlere harcıyorsun! Biz tarladan gelenle, bahçede bitenle yetiniyoruz. Hatta birkaç kuruş artırıp biriktirip evin damını kiremitlettim. Odamıza tahta tavan, oyma dolap yaptırdım. Geldiğinde orda uyursun..." diye yazıyordu. Gitmiyordu gene de. Büyük kızının durumu çıktı. Üst üste yazdı Asiye: "Nişan, düğün bir arada yapalım..."

Hayır, gene gitmedi. Kızına "Babalık rızası"nı mektupla verdi. Biraz para saldı.

"Hayırsız heriiif! Onca işimin arasında kalkıp gittim, okul çocuklarından okuma yazma öğrendim. Kendi mektuplarımı kendim yazıyorum. Sırrımız gizimiz âleme dökülüp saçılmasın. Sen söz anlamıyorsun. Yoksa okuma yazmayı unuttun mu? Öyleyse yakın bir arkadaşına okut. Nasıl olsa kötü bir şey yazmıyorum, gel diyorum. İnsan olan bunu anlar. Gel, beni temelli kurutma. Gel, benim de bir nefsim olduğunu unutma..."

Bir gün Hüseyin, o değillikten davranıp hemşerisini "City Center" denilen dev çarşıya götürdü. Biraz vitrin seyredip göz banyosu yaptılar. Sonra yeni açılan kahvelerden birine oturdular. Hüseyin sözü döndürüp dolaştırdı, ustalıkla yurttaki çoluk çocuğa, hem de "Asiye yengemiz"e getirdi. Cemil:

"Rahatları iyi!" dedi kısaca.

Bunları söylerken gözlerini sarı fenik gibi yuvarlıyordu. Hüseyin onun söylediklerini değil, söylemediklerini de anlıyordu.

"Eğer benim için gelmeyi istemiyorsan, çocukların için gel! Yüzünü bir kezcik gördüğün, bir daha görmediğin Sabriye'n bile büyüdü! Ben her ne kadar analık görevlerimi yapıyorsum da, çocuklar seni arıyorlar. Bu kadar ayrılık, dört kitabın hiçbirinde doğru değil. İstersen oradaki papazlardan sor..."

Cemil'in göğsünde taş vardı sanki. Gitmiyor, ayrılıkları uzattıkça uzatıyordu. Hüseyin de acı dolu mektupları okuyor, üzülüyordu.

Bir gün Gemerekli İbrahim Palaz çıkıp geldi üstüne. Ağlamaklı gözlerle iyice dalmıştı mektuba. Kapı birden açılıverdi. Demek dalgınlıkla anahtarı çevirmeyi unutmuştu. Doğrulmak istedi. Mektuplar yere düştü. İbrahim Palaz, İnkışla'ya muhtar olmak için, gelecek yıl kesin dönüş yapmayı düşünüyordu. Hüseyin, suçüstü yakalanmış olmamak için; ona açılmaktan başka çare düşünemedi:

"Şu bizim Cemil abinin mektubu! Sen de yardım et, biraz yola getirelim. Nasıl olsa muhtar olacaksın. Şu anda kendini bu Heim'in de muhtarı say. Çağır, konuş kendisiyle. Bir izne gitsin yurda. Çok acı yazıyor Asiye yenge: 'Eğer temelli Almanlaştın, oraya yerleştiysen, turist olarak gel, gâvurun herifi!' diye inim inim inliyor. Yürek dayanmaz Asiye yengenin hallerine..."

İbrahim Palaz mektubu alıp masanın üstüne koydu:

"Kim dedi sana bunları aç oku diye, ulan adı batası?"

"Kötü bir şey yo-yok..." diye kekeledi Hüseyin.

"Başkasının mektubu açılır mı ulan inek aleyhüsselâm? Nasıl kötü bir şey yok?"

"Kötü niyetle açmış değilim vallahi!"

"Şuna bak! Bir de kötü niyetle mi açacaktın serseri?"

"Uzatma canım abim! Daha seçilmeden muhtar gibi sıkıştırma insanı!"

"Ulan, bir kez ben muhtar olacağımı da kimseye söylemedim! Nerden öğrendin?"

Hüseyin düşünmeye başladı: "Evet, nereden öğrendim?"

İbrahim Palaz çarptı kapıyı, çıktı. Almancası vardı biraz. Doğruca Yönetim Bürosu'na inip anlattı olanı biteni. Bereket hiçbir ad açıklamadı. "Gene de saklımız gizlimiz dökülüp saçılmasın!" dedi içinden.

İki gün sonra bütün posta kutuları, Yönetim Bürosu'nun içine alındı. Kaldırılanların yerleri badana edildi, boyandı. Gelen mektuplar sahiplerine oradan verilmeye başlandı.

Yozgatlı Hüseyin'in yeni düzene alışması zor oldu. Günlerce, aylarca, yöneticinin odasından mektuplarını alıp çıkan arkadaşlarının yüzlerine baktı: Acaba yazılanlar gözlerinden okunuyor muydu?

1980

Karpuz Dolması

Bergamalı Mahmut, koca Almanya'da haftalarca, aylarca süründükten sonra, Duisburg'taki işi bulunca deliler gibi sevindi. Bu acayip ülkeye anlaşmalı işçi olarak gelenler bile zor dikiş tutturuyor. Anlaşmasız, "gezgin" olarak gelince temelli zor. Ama Mahmut yan yattı, çamura battı, oradan tanıdık, buradan torpil; Düsseldorf'taki doktor akrabasının, karısının yardımlarıyla filân bilye fabrikasında çalışmaya başladı. Fakat on ay sonra bir hatacık işledi. İzne gitti, yirmi gün geç döndü, çıkarıp attılar.

Bereket versin, oturma ve çalışma izni vardı. Pasaportuna o sihirli damgayı vurdurabilmişti. İş ve İşçi Bulma Kurumu'ndan para almaya başladı biraz. Bir yandan da iş arıyordu.

İşler her yerde aslanların, kaplanların, tilkilerin, çakalların ağzında. Orayı burayı dolaştı, tanıdık torpil aradı, Düsseldorf'taki doktor akrabasına, karısına yeniden başvurdu, yalvardı. Bulamayınca bağırdı kendi kendine:

"Köpek ne yapsın takkeyi? Tingilderken düşürür! Biz de ağzımızdaki mis gibi işi düşürdük! Şu Almanlara kızıyorum: Yirmi gün gecikmeyle insan atılır mı?"

Almanlara daha başka nedenlerden de kızıyordu: Sokaklarda şapır şupur öpüşmelerine. Kediden büyük, kurttan küçük köpekleri ellerine alıp dolaşmalarına. Bir kez olmaz dediler mi, kessen olur demeyişlerine. Domuz eti yemelerine. Dan dan dan, çan çalmalarına...

En çok da, ilk geldiğinde, haftalarca, aylarca, kendisine et diye köpek maması yedirmelerine kızıyordu. Giriyordu mağazaya, üzerlerindeki resimlere bakarak, Yozgatlı Rahmi'nin gösterdiği kutulardan bir tane alıyor, eve gelip kavuruyor, yiyordu güzel güzel. Kasadaki kız, bir kez, iki kez derken, tanış tanış bakmaya, usul usul gülmeye başladı. "Doğudan gelen, esmer,

sağlam yapılı erkeklere biter sarışın Alman kızları!" diye çok duymuştu. Ama geldi geleli yüzüne bakan yoktu. Buna da kızıyor, fitil oluyordu.

Şu kasadaki Martha kendisini gözüne kestiriyordu galiba. "Dur hele! Herhal bize bu mağazadan bir kısmet çıkıyor!" diye düşündü. Daha çok gidip gelmeye, daha çok alışveriş yapmaya, bütün öğünlerde o etlerden yemeye başladı. Kasadaki Martha gülmelerini artırıyordu. Hatta kapıdan girer girmez ağzı kulaklarına varıyordu. Artan satışlardan prim alıyordu da onun sevinci miydi yoksa? İsterse öyle olsun, bir ilgi uyandı ya kendisine karşı! Fakat nâlet kadere ne dersin? Hiç Almanca bilmiyordu. Kız da bir sözcük Türkçe anlamıyordu. Dertti ama, fazla dert değildi. Hele bir anlaşsınlar, dil bilmeden de olabilirdi o iş! Kasadaki kızı gittikçe güzel, daha güzel buluyordu. Düşlediği gibi pek sarışın ve de tombul değildi, ama olsun...

Arada konuşuyordu:

"Hayrola Martha abla? Sen bana yavaş yavaş tav oluyorsun galiba! Ben de sana bitiyorum usul usul! Hani hiç de fena değilsin haa!"

O da kendi dilinde bir şeyler söylüyordu gülerek. Ama kimbilir ne söylüyordu? Anlamadığı halde hoşlanıyor, bitiyordu.

Bir gün Sarızlı Abidin'le geldiler, mağazaya. Abidin lise ikiden ayrılmıştı. Biraz Almancası vardı. Almanya'ya gelince daha da ilerletmişti. Mağazada birlikte alışveriş yaptılar. Tam kasanın önüne geldiler. Bu kez Mahmut'un elinde o kutulardan üç tane! Martha kıs kıs gülmeye başladı.

Mahmut bu gülüşün nedenini, yanında hazır Almanca bilen Abidin varken açık seçik anlamak istedi. Sordu:

"Affedersin ama Martha hanım, ne gülüyorsun?"

Abidin soruyu çevirdi, anlattı böyle böyle.

"Ayyh!" diye kalktı oturdu Martha. "Bu Bay her zaman geliyor, bir sürü mama alıyor. Merak ediyorum, acaba evinde kaç tane köpeği var?"

O zaman aklı suya erdi Mahmut'un. Ama bozuntuya vermedi, attı: "Benim bir erkek, bir dişi, iki köpeğim var. Ben vicdanlı insanım, erkeği dişiden ayırmıyorum. Onun için çift köpek besliyorum..."

Abidin bunu da çevirdi.

"Öyle mi? *Ach so!*" dedi Martha.

"Öyle ya!" dedi Mahmut. Usulca çıktılar dışarı. Abidin kakır kakır gülüyordu. Mahmut, "Sus bakayım!" dedi ona. Dürttü boş böğrüne. "Bir yerde anarsan, seni duman ederim!" Elini yumruk yapıp sildi: "Yedik yuttuk, tamam mı? Bu iş burda kalacak! Duyulursa sorumlusun!"

Abidin: "Olur olur! Ama sen biraz acayipsin!" dedi, geçti.

Mahmut, kendi kendine düşünüp soruyordu: "Ulan görüyor musun, bir karış yarığıyla Alman kızı ne yaptı? Saflığımızdan yararlanıp alay etti bizimle! Dur, ben de ona bir iş yapayım, işe benzesin!"

Ama ne yapacaktı, yapabilecekti? Gene gelip gidişlerini, alışverişlerini sürdürdü. "Nasıl olsa alıştık! Lezzeti de fena değil! Şimdiye kadar yedim, gene yerim! Yeter ki domuz eti olmasın! Söylediklerine göre değil..."

İlişiğini hemen kesmeyi uygun bulmadı. Biraz da, "Belki Martha'dan bir iş çıkar!" diye umdu. Ama çıkmadı. Bir İspanyolla dalgası varmış onun. Bıraktı, Türklerin çoğu gibi tavuk yemeye başladı.

Bıraktı ama, içinde dipli, derin, zehir gibi bir öç kaldı.

İş arıyordu. Tırmalıyordu yerleri, kaldırımları. Doktor akrabasından, akrabasının karısından filân hayır yoktu artık. Boş boş geziyor, tozuyordu.

Dükkân sahibi bir Alman, Türkçesi düzgün, güleç ve de açıkgöz bir Türk arıyormuş. Hemen Mahmut'a haber verdiler. Aylık 1600 marka anlaştılar. İyi çalışırsa altı ay sonra 1700 olacak. İşi, dükkândaki Türk yiyeceklerini, çayı, rakıyı, unu, erişteyi, bulguru, çorbaları, sucukları, süpürgeleri Türklere ve isteyen Alman müşterilere satmak. Dükkân, Hüttenheim'de, Türklerin yoğun yaşadığı işlek bir köşebaşında, Ander Batarie ile Steinkaul Sokağı'nın kesiştiği yerde... "Daha iyi bir iş bulup giresiye idare ederim!" deyip Ludwig Geier'in dükkânında çalışmaya başladı.

"Yahu Mahmut ağa, söylesene şu senin patrona! Bize biraz karpuz getirsin Türkiye'den!"

Gelip gidip bunu söylüyordu mahalledeki Türk kadınları. Besbelli özlüyorlardı Kızılırmak boylarının Hasandede karpuzlarını, Trakya'nın kırmızı çekirdekli sarı karpuzlarını. Yurdun bağları bostanları gözlerinde tütüyordu besbelli...

Almanların çoğu karpuzu doğru dürüst bilmiyor daha. Patlıcanı, karnıyarığı, imambayıldıyı bilmiyorlar. Şöyle böyle bilenleri de Türkler geldikten sonra öğrenmişler. "Alıştırır, biraz iş yaparız, böylece patronun gözüne girmiş olurum!" diye düşündü Mahmut. Söyledi Ludwig Geier'e. Akıllı Alman, nerede, hangi malda çok kâr var, anlamakla güçlük çekmiyordu. Düsseldorf'taki, Köln'deki toptancılara telefon etti. İtalya'dan getirttiler. Karpuzun da Türk'ü, İtalyan'ı yoktu herhal. Koydular dükkâna satılsın. İlk parti bitti çabuk. Bir parti, bir parti daha. Türkler kapışıyor, Almanlar da tek tük alışıyor, epeyce "iş" oluyordu.

Ara sıra dükkâna yolu düşenlere anlatıyordu: "Alın bakın, çok ucuz! Çok hoş olur yemeklerin üstüne!"

Bir gün Ludwig Geier, Walsum'daki dükkânın işleyişini görmeye gitmişti. Bayan Andy geldi. Sordu:

"Hallo Bay Muhmut, bunlar ne?"

"Karpuz? Karpuz deriz biz..."

"Ne olur bunlar?"

Birden bir şimşek çaktı kafasında. Kimi zaman böyle safça görünüp cince işler başarmaktan çok tat alırdı. Böyle zamanlarda onun adı Martha, bunun adı Andy demezdi. Sessiz sessiz yapar yürütürdü düşündüğünü.

"Bunun çok güzel dolması olur Bayan Andy! Haşlanarak da yenir, ama dolması gerçekten hoş olur!" dedi.

"Nasıl yani, nasıl olur dolması?"

"Bayâ! Kabak doldurmaz mısınız? Biber doldurmaz mısınız? Tıpkı öyle!" Bıyıklarını bastırıp güzel güzel anlattı: "Kesersin başını bıçakla! Oyarsın içini! Çıkanları atarsın çöpe! Kendin güzel bir 'iç' hazırlarsın! Pirinç, kıyma, soğan, biber, domates ve de yağ! Biraz da tuz, karabiber! Güzelce doldurursun! Kapağını kor, hamurla sıvarsın! Fırına sürersin! Sürdün mü saate bakarsın! Tam altmış altı dakika! Sonra kocan gelir, oturur kaşık kaşık yersiniz. Sonra yatarsınız. Hoş bir uyku verir. Karpuz dolması Sultanlar yemeğidir. Andy hanım!"

"*Gut!*" diye bağırdı Bayan Andy. "Hemen alıyorum!" Orta büyüklükte bir tanesini tarttırıp koydu sepetine:

"*Auf Wiedersehen...*"

"*Tschüss!*"

Mahmut ertesi gün Bayan Andy'yi merakla bekledi. Nitekim saat 10.00'a doğru geldi. Geldi ama, yüzünden düşenin biri bin parça:

"Aaah Bay Mahmut! Siz bana çok kötü bir şaka yaptınız! Karpuzu boşalttım, içini attım çöpe. Dediğiniz gibi bir iç hazırlayıp doldurdum tıka basa. Çok kıyma, çok pirinç koydum. Ağzını sıvadım hamurla. Sürdüm fırına. Koştum Mannesmann'ın kapısına. Çıkar çıkmaz kocamı alıp eve getireyim, birahaneye filân sapmasın. Oturup yiyelim, sonra yatalım dedim. Kocam çıktı. 'Sana çok hoş bir şaşırtı'm var, dosdoğru eve gidelim!' dedim. Altmış altı dakika dolmadan yetiştik. Girdik eve. Bir de baktım, bizim dolma yayılmış! İçi, kabuğu fırını doldurmuş! Suları sızmış yerlere! Kalanı da hâlâ fokur fokur kaynıyor! Evi acayip bir koku almış. Kocam sordu: 'Bu mu bana şaşırtı'n?' Yerin dibine battım, rezil oldum. Bu sabah Türk komşulara sordum, bana: 'Hayır, hayır! Karpuzun dolması olmaz! İşlemişsin!' dediler. Yaptığınız şaka kötüdür Bay Mahmut!"

Başını aşağı yukarı salladı, bıyıklarının altından kıs kıs güldü Bergamalı Mahmut:

"Almanya'ya geldiğim zaman siz de bana aylarca köpek maması yedirdiniz; o iyi bir şaka mıydı Bayan Andy? Oh olsun, şimdi ödeştik!" dedi.

1979

Ferhat

Yirmi sekiz yaşında köyünün mırmırı olmuştu. On yıl kadar köy kahvesini işletti. Particiden, politikacıdan sürüyle tanışı bilişi vardı. İçten içe hepsine fitil oluyordu. Ama başa geçen partiden görünmenin yararlarını kavramıştı. İyi de gidiyordu işleri. Köy yerinin, verimsiz bozkırların iyisi elbet!

İyiden iyi olsa kaç yazardı? Kıraç topraklarda alıç, ahlat, söğüt, ot ne ise, insan da oydu. Bir türlü boy atmıyordu. Ucu ucunaydı kazandığı. Ancak bol bolamat yemezsen, gönlünce giymezsen yetiyordu.

Almanya'ya gidip iki yılcık kalanlar ise, hatta bir aklı yarı yarıya bölüşmüş ikiz akıllılar bile cepleri para, altları otomobil, nerdeyse altınla tartılan adamlar oluyorlardı. Tarla alan, ev yapan, şehirde arsa, dükkân kapan, dönüp gelip ağa, bey olandan geçilmiyordu ortalık! İnanılır gibi değildi, beş yıl kalanlar, motorlu değirmeni, traktörü beğenmez olup TIR getiriyordu. Büyük taşım, tecim işlerine el atıyorlardı.

Ferhat mıydı âlemlerin enayisi? Taktı kafasına, uğraştı didindi, üç yıl geçmeden başardı: Ona da açıldı Almanya'nın yolları...

Ağzı söz yapan adamdı. Sözü geçkindi. Ellerin akıl erdiremediği konularda kafayı çalıştırıp yorum yapan adamdı. Kişiliği vardı. Yüzü güleçti. Şakalı konuşmalar dedin mi üstüne yoktu. Çoğu zaman iki anlamlı sözler bulur söylerdi. Takılganlık yapacağı yerleri, zamanları iyi seçerdi. Kadının kızın yanında dosdoğru sözler ediyor gibi davranıp, belden aşağı çağrışımlar uyandırmayı becerirdi.

Çağrı kâğıdı Bonn'daki bir yapı firmasından geldi. Kalkıp hemen İstanbul'a gitti. İki yıllık sözleşmeyi orada imzaladı. Adı, uçakla gideceklerin listesinde yazılıydı. Koca bir ay geçti. Kasabadaki Bakkal Hasan Efendi'den üç kez para istedi yıldı-

rımla. O da eksik olmasın, gereğini yapıyordu. Şimdiki zamanda, her ödünç isteyene güvenilmezdi ama, Ferhat gibilere vermenin yarın tonla yararı olurdu, seve seve veriyordu.

Dönemecin bu derece yakınına gelmişken, kaç gitti'ye, beş gitti'ye bakmıyordu. Daha kaç gidecek, kaç kaç binler, on binler gidecek, düşünmüyordu. Bol yanından borçlanıyordu. Çok çok iki yılın içinde on katını kazanacaktı. Öderdi kolaycacık. Ama bir türlü, "Haydi bin uçağa!" demiyorlardı. Durmadan, "Şu eksiği tamamla, bu yanlışı düzelt!" Uslu uslu, "Peki efendim!" diyordu. Ne olsa, bir tür yatırım sayılırdı harcadıkları.

Sonunda müjdeyi aldı: "Ferhat Balcı! Trene!"

"Neden trene, nasıl trene?" demedi.

Mutlaka torpilli birini bindirdiler uçağa. Kendini trene yazdılar. "Olmaz!" dese, kafa tutsa, belki, "Trenle de gidemezsin! Adın listeden silinmiş! Dön köyüne, bahtına küs!" diyeceklerdi. Tanışlarının, torpillerinin eli kolu Bonn'lara kadar uzanmıyordu demek. Uysal uysal bekliyordu. Bilerek, bilmeyerek, köylülerin yüzde doksanının yüzlerce yıldır yaptığını yapıyordu: Uslu, söz dinler görünerek göze girmeye çalışıyordu.

Öyle oldu. Sonunda bindi trene. Yer darmış, numara yokmuş, kompartıman kalabalıkmış, kimi kokar, kimi kötü yellenirmiş, aldırmadı. Bir, rayların üstünde ileri ileri dönen tekerlere, bir de öz benliğinin içindeki çekirdeğe güveniyordu o, karamsar olamazdı!

Üç buçuk gün sürdü yol. Rayların üstünde üç buçuk gün gitti. Yüreğini kızgın demirle dağlıyorlar gibi bir yolculuktu. Döke döke ağlayanları gördü. Kendisi belli etmedi, içinden ağladı. Alman'da hile yoktu. Alman'da dalga geçmek, kaytarmak yoktu. Bir kez kendini sevdirdin mi, bir kez göze girdin mi, Alman seni görürdü. Kendi adamı kadar olmasa da, yarım derece, bir derece yükseltirdi... Kazanma, para yapma istekleri, çalışma hırsına dönüştü. Kazanıp biriktirince öteki işlerin de yolunu bulurdu. Çok iyi kurdu kendini. Münih istasyonundan sağ esen aktarma olunca, "İşte geldin Ferhat, aç gözünü!" dedi. Kimi kimsesi, bekleyeni, karşılayanı yoktu. "Aç gözünü, aç gözünü!" Bunu beş kez, beş yüz kez söyleyerek kendini yüreklendirdi.

Dört gün içinde "ich", "ja", "nein" demeyi öğrendi. Ben, evet, hayır! Ama bir bunlarla anlaşmanın oluru yoktu. Bonn'a geldik sanıp, Kastamonulu Akif'le Kütahyalı Ramazan'a kanıp Koblenz'de indi. Onlar da aynı firmaya gidiyorlardı. Arada bir Zonguldaklı Sarı Nail'in İngilizcesini anlayanlar çıkıyordu. Trencilerden biri, saatin altına çekti dördünü. Akreple yelkovanı gösterdi: "İşte şu saatte, buradan gideceksiniz. Bekleyin!"

Gösterilen yerde upuslu bekliyorlardı. Nail üç adım ayrılacak olsa, Ferhat ceketinin eteğine yapışıyordu! Kimi zaman kendini çok ayıplanacak, gülünecek durumlarda görüyor, kendi kendinin etini çimdikliyordu. Bonn denilen şehre varmadan yitip gitmekten ödü sıdıyordu. Silip silip geçiyordu trenler. Kimi duruyor, kimi hiç durmuyordu. İnen, binen, bir dünya insan! Kendi derdinde, kendi hızında, kadın erkek, yüzlerce, binlerce yolcu, pencerelerden bile bakmadan, geçip geçip gidiyordu. "Trenle de olsa geldik! Bir iki istasyon sonra tamam!" diyordu.

Bir delikanlı, yirmisinde bir kızı tutmuş, dudaklarından sorup bitirircesine öpüyordu açıkta! "Boy fotoğrafı mı çektiriyorsun eşşekoğlu beş kulak?" dedi içinden. Sonra usulca başını çevirdi. Bir süre, polislerin gelip kızla oğlanı götürmesini yada trencilerin düdük çalmasını bekledi. Epey sonra, başka bir düşünce geçti kafasından: "Belki bu ülkede açıkta öpüşmek suç değil, onlara bakmak suç!" Hem de ne bu? Öpüşmenin böyle ağız ağıza olanını, bu kadar uzun sürenini ilk görüyordu. Köyde sinema, televizyon yoktu daha. Duymuşluğu da yoktu tam bütün. "Bak şuna, bir türlü bitmiyor! Bu hayvan kızı öpmüyor, ağrıyan bir dişi var, onu tedavi ediyor!" Aaah, kendi yeri olacaktı buralar! Kendi dili olacaktı konuşulan! Yada çevredekilerin anladığı dillerden birini bilecekti biraz. Göreceklerdi nasıl bütün istasyonu başına topluyor, kasıkları yırtılırcasına güldürüyordu herkesleri. Giden trenleri bile durdururdu, ama yoktu...

Üç yıl sürdü dilinin böyle tutuk, kekeme durumu. Üç yıl sonra açılır gibi oldu. Her şeye şaşırmış bakan iri gözleri azdan azdan küçülerek kararını buldu. Giyimini kuşamını ayarladı. Salamı sucuğu itmedi. Domuz yediği zamanlar kuzu yedim dedi. Şakaklarının eksiğini kapattı. Beslenmiş koç gibi olup çıktı hemeninde. Ama Almancası gelişmiyordu yeterince.

Çünkü Heim'de, çarşıda, kahvede, hep Türk arkadaşlarla bir arada oluyordu. İşyerinde getir'in, götür'ün dışında sözcük konuşulmuyordu. Almanların kendi çevreleri, kendi havaları vardı. Kurulmuş, ayarlanmış raylarının üstünden, tıpkı trenleri gibi saati dakikasına uygun olarak gidip geliyorlardı. Türk'e, şuna buna söz anlatacak, dil öğretecek vakitleri, sabırları yoktu.

Bonn'daki yapı firmasından çıktı, Rot'taki döküm fabrikasına girdi. Reklinghausen'de ocaklara indi. Beş yılda üç kez izne gitti. Borçlarını kapattı. Karıyı, kaynanayı, oğlu kızı giydirdi. Düşlediği gibi değildi, asla değildi Almanya. Bir tatsız yanı vardı, çürük patlıcana yada kurtlu elmaya benziyordu. Kadın kız diyordun, yoktu elle tutulacak, okşanacak. Ara sıra bir kadının yumuşak yerlerini okşama isteği dayanılmaz oluyordu içinde. Geceler bitmiyordu ne yapsa. İşin yorgunluğu, biranın düşük alkolü uyumasına yetmiyordu. Tazesini geç, kartları, kullanılmışları bile geçmiyordu ele, düşmüyordu. Ev diyordun, iyisi ateş pahası. Ucuzunda it eğleşmez. Yemek diyordun, kendini sıkmazsan, istedikleri kadar vermezsen yiyemiyordun. Giriyordun bir mağazaya, iyilerinin hepsi kazıkçı. Ucuzları on para etmezdi. Hesaplamadan harcarsan birikmiyordu para. Eee, oğlanın adı Memiş, Almanya'da kazanmış, Almanya'da yemiş! Ne anladık biz bundan? Doğru dürüst bir Alman, Yugoslav, İtalyan kancığının tadına bakmadıktan sonra ne anladık 3500 kilometre yol gelmekten? Ne anladık 1100 metre yerlerin altında çalışmaktan? Kastamonulu Akif, Kütahyalı Ramazan, Zonguldaklı Nail gerilerde kaldılar. Otomobilli bir arkadaşla Dortmund yanlarında bir Türk karısına gittiler birkaç kez. O da çirozun tekiydi: "Ben bu kadarım, varını veren utanmaz!" diyordu. Avın, kuşun kesatlığı vardı cenabet ülkede!

Hani körlerin gözleri yoluyla işlemeyen duyguları parmaklarına akar, o yüzden körler parmaklarıyla senden benden iyi görür derler ya. Onun gibi Ferhat'ın da, işlemeyen yerlerine karşılık dili işlemeye başladı köyündekinden beter...

❀

Onu Duisburg şehir merkezindeki duraklardan birinde gördüm. Altı yüz bin nüfuslu şehir bin yerinden dumanlar çıkara-

rak kaynıyordu. Elli bine yakın Türk oradan oraya savruluyordu. Ferhat'ın ardında Manisalı Salih vardı. Salih, Ferhat'tan 10 santim kadar kısa, 10 santim kadar dardı. Bu yüzden bir metre geride duruyordu. Tramvaya da önce Ferhat, sonra Salih bindi. Beşer mark verip dokuzluk biletlerden almışlardı. Otomatik damga makinesine sokup damgalamak için daha binmeden ikişer parçasını kıvırmışlardı. Kalabalıktı tramvay. Otuzu oturmuşsa, otuz dokuzu ayaktaydı. İki de bunlar geldi, kırk bir oldu ayakta.

Damga makinesinin dibinde, on dokuz, yirmisinde bir kız dikiliyordu. kaşı gözü, beli budu, omuzları oranlıydı. Sokağa yeni banyo yapıp çıkmışcasına temizdi. Ferhat daha merdivenlerden tırmanırken gördü onu. Mırıldandı: "Ulan üüüüüf! Cenaballahın özenip çalışıp yarattıklarından bu turna!" Elektrikli bir hızla sürdürdü düşüncesini: "Gâvurlara müslümanlardan daha çok emek çektiği belli! Hele şunun güzelliğine bak Ferhat, üüüf! Yeme de yanında yat Ferhaaat! Kör ol Ferhaaat! Ferhaaat! Ferhat gibi..." Enikonu mırıldanıyordu: "Bizimkiler mayıs kokar! Benimki kurudu çoktan. Çatladı elleri. Şu kıza can dayanır mı Cenaballah? Aaah, bekâr olacaktım, hem de şakır şakır Almanca bilecektim!"

Bir buçuk adımda damga makinesinin yanına vardı. Durdu orada. Kız dimdikti. Çoğunluk Almanlar diktiler. Oturanlar bile baston yutmuş gibi oturuyordu. Sadece demir dökümde, kömürde, yapılarda sakatlananlar eğri büğrü, hem de buruşuktular.

Ferhat, bileti elinde, çok sıkışmış da ivediyle pantolonunun önünü açmak istiyor gibi, iki elini önüne indirdi. "Kalabalık açılsın, bileti makineye sokayım!" diye düşünüyordu: "Tornadan mı çıktın ulan? Şakülün bu kadar doğru, gönyen bu kadar düzgün?"

Salih, hâlâ 80 santim kadar ardındaydı. Mırıldanmasını duyuyor, ama anlamıyordu. "Yüzünün durumunu, dudaklarının kıpırtısını görürsem anlarım..." diye, ayakları üstüne kalkmaya çalıştı.

Ferhat, birden sabrı bitmiş gibi, "Az şöyle dur kız, bir basayım!" dedi.

"Doğru konuşsana Ferhat ağabey, o nasıl söz?" dedi Salih.

Omzunun üstünden baktı ona: "Bir basayım dedim, kötü mü söyledim?"

İki metre ötede, camın dibinde dikiliyordum. Başını yeniden yerine getiriyordu, göz göze geldik. Boş bulunmuştu. Sağı solu denetlememişti. Sanki herkes Alman'dı, Türk yoktu tramvayda... Kırmızı bir ışık geçti yüzünden. Sonra ikindi gölgeleri örttü görünüşünü. Omuzları düştü. Gözleri döküldü yere. Eridi utançtan. Bu kadar utanacağını bilsem, ne yapar eder saklardım gözlerimi. Zaten de ayıplama anlamında bakmadım ona. Sadece söylediğinin iki anlamlı oluşunu değil, söyleyişindeki kırsal yumuşaklığı sevmiştim. Ne olsa bir efendilik vardı duruşunda. Takılganlığı incitici değildi. Akacağı arkı bulamamış bir su gibiydi. Güneşli, sıcak iklimlerden gelmiş, beş yıldır hâlâ yabancısı olduğu bu ülkenin her zaman bulutlu, yağmurlu ikliminde, nerede duracağını, nereye akacağını bilmediği dönemleri arkada bırakmış, biraz rahatlamış, yeni yeni akıyordu.

Başımı aşağıya eğdim. Türkçe anlamıyorum gibi sildim kendimi. Ama bir kez gözlerimiz biribirini görmüştü. Eriyerek, ezilerek biletini damgaladı. Tramvayın arkasına, "tam siper" olabileceği bir yere yürüdü. Salih, onu böyle sindirip kaçıranın hangi "dürzü" olduğunu anlamak istiyordu. Radarın tabağı gibi açılmış gözleriyle her yolcuyu ayrı ayrı tarayarak Ferhat'ın saklandığı köşeye vardı. Konuştular fısıl fısıl. "Boku yedim Salih! Sakla beni!" diyordu. İkisi birlikte yoktan beter bir şey oldular orada.

Altı ay kadar sonra Oberhausen'e aktardı işini. İki yılda dönmekti niyeti. Sekizinci kapısını açtı. Otomobil almadı. Çoluk çocuğunu getirmedi. "İki yılcık daha! İki yılcık daha!" diye uzatıyordu.

Geçenlerde bir arkadaşa söylemiş: "Alman ne zaman kovarsa o zaman döneceğim! Mis gibi memleket! Çalışıp beş on kuruş alıyoruz iyi kötü! Birazını yurda yollasak, birazını yesek, birazını sıkabiliriz. Ayda beş yüzer marktan yılda altı bin! Beğenmeyen kızını vermesin!"

Sanki bir sürü anababa, "Ferhat, al bizim kızı! Ne olursun, al!" diye çevresinde dönüyordu. Yükseklerden gelme bir gururla, karı kız konularının şakalarıyla geçiniyordu.

Yalnız son şakasından epey zararlı çıktı:

Oberhausen'den Duisburg'a geliyorlardı. Bu kez üç kişiydiler otobüste. Karağaçlı İbrahim de vardı. Ferhat'ın şaka yapma isteği yeni fışkıran bir artezyen gibi yüreğinden kaynıyor, dudaklarından dökülüyordu. Gözlerinin içi gülüyordu. Sevecen, ılık bir adam olup çıkıyordu böyle zamanlarda. Gene sekiz yıl öncesinde, köyünün kahvesindeydi sanki. İçi esin doluydu.

Elli santim önünde uzunca boylu, mavi gözlü, sporcu yapılı bir adam duruyor. Daha yeni kırkına basmış. Şık mı şık giyinmişti hem de. Yanında yirmi sekiz, otuzunda bir kadın. Dik topuklarının üstünde ayağa kalkmış balık gibi. Alaca, bulaca, zebraya benzeyen bir köpeğin kayışını tutuyor. Adam sarışın, kadın beyaz. Ferhat oldu bitti, sarışınlar gibi beyazlara da biterdi. Bir durak önce bindikleri için üçü de oturuyordu. Ferhat'la İbrahim önde, Salih arkadaydı. Daha tıka basa dolmamıştı otobüs. Ama oturacak yer de kalmamıştı. Sarışın erkekle beyaz kadını görünce, ciğerinin kökünden bir, "Üüüüf!" çekti.

"Ne oldun Ferhat ağabey?" diye sordu Salih.

"Baksana şu ellerde neler neler var? Deli olacağım deli! Çok değil, on aycık şununla yatayım, gözümü kırpmam, on yılımı veririm!"

"Yurtta çoluk çocuğun var Ferhat ağabey!"

"Sus Allah aşkına! İnsan değil miyim? Nefsim yok mu?"

Sarışın adam, kadını göğsünün siperine aldı.

"Sözlerimi anlaması olanaksız! Ama sesimin titreşiminden çaktı sulu yârenliklerimi! Ulan deli, ne saklıyorsun güzel avradını? Kullan tepe tepe, kutlu olsun! Ama biz de birkaç dakikacık bakalım şöyle! Göz banyosu yapalım Güzele bakmak sevaptır, serseri! Salih, görüyor musun dünyada ne sığırlar var? Ulan öküz aleyhüsselâm, karın bu kadar güzel, ne biniyorsun otobüse? Hem de bu köpek ne elinde? Yoksa tam çattıramıyor musun keyfini?"

Sarışın adam, ağır bedenine akım verilmiş gibi titredi. Rot'daki demir döküm atelyesinde zeballâ makineler nasıl titrerdi, öyle titriyordu. Gözü başı dönüyor, ne yapacağını, ne diyeceğini bilemiyordu. Otobüsün o bölümüne bir sıkıntı yayıldı.

Yarım saniye içinde bir dönüş yaptı adam. Sıkılmış yumruğunu Ferhat'ın yüzüne indirdi. "Şak!" diye bir ses duyuldu.

Taşıtın içinde bir şimşeklenme oldu. Gövdesinin gücünü yumruğuna yüklemişti adam. Ferhat'ın kestane gözlerinden biri morardı. Ağzındaki kaplamaların üçü fırlayıp gitti.

Sarışın adam bağırdı:

"Almanya'ya işçi diye gelenlerin arasına senin gibi eşekleri ne diye katmışlar bilmem ki? Utanmadan, sıkılmadan milletin karısına söz atıyorsun! Senin gibi serserileri buralara yollayanlarda suç!"

Hem söyleniyor, hem vuruyordu arada. Ferhat'ın sesi soluğu çıkmıyordu. Salih'le İbrahim de, büyülenmiş gibi bakıyorlardı. Bu sert yolcuyu öteki yolcular da durduralım demiyordu. Kavga edenlerin arasına kimse girmezdi Almanya'da. Ne kadar isterse o kadar vuracaktı demek!

Sporcu yapılı adamın Almanya'nın yeni marangozlarından Ankaralı Bedirhan olduğunu nereden bilsindi Ferhat? Görünüşü böyle bir düşünüşü önlüyordu. Sadece Ferhat değil, ara sıra başkaları da düşüyordu bu yanlışlığa.

Bir kâğıt doldurtup doktora gitti hemen. On günlük dinlence aldı. Ağzı yüzü on günde düzelmedi. Gidip on gün daha aldı.

❀

Ferhat'ı hoşgörmeyen Ankaralı Bedirhan'a gücendim. Karısı Alman olduğu için kolayından bir atelye açma izni almıştı. Yanında dört kişi çalıştırıyordu. İyi de kazanıyordu. Bir yurttaşının şakasına kalkıp böyle karşılık vermek gerekir miydi ille?

Salih:

"Gene ucuz atlattık Ferhat ağabey! Herif iyi ki Alman *Polizei*'ına vermedi bizi! O zaman temelli dumandı halimiz! Gerçekten ucuz atlattık..." diye avutmaya çalışıyordu.

Ferhat kendisi de, "Ulan geçmişi kınalı Almanya! Ham armut gibi boğazını alıyorsun insanın!" diyor, gülmek istiyor, ama gülemiyordu.

1979

Ardımızda Meşeler Yeşersin...

"Git düştü bize!"

"....."

"....."

Eski çoban, yeni çelik işçisi Habil, on gündür, "Git düştü bize!" diye söyleniyordu. İsviçre Alplerinin kuzey yamaçlarından çıkıp, çoğala çoğala gelen, on binlerce köprünün altından geçerek Kuzey Denizi'ne akan Ren ırmağının kıyısındaki Mannesman fabrikasında, kılı kılına 22 yıl çalışmıştı.

Yurtta yoksul bir çobandı. 1962'nin baharında gelmişti. Almanya, İkinci Dünya Savaşı'nın izlerini taşıyordu. Hem de her şey bu kadar otomatik değildi. 1700-1800 derece ateşlerin karşısında, işlerin en ağır yanlarını yüklendi sürekli. Vagonlarla gelen cevheri fırınlara boşaltıyordu. Almanya'daki ilk işini nasıl unutur? Başına kızgın çelik çarpan, o yüzden, "Allah!" demeden giden Sivaslı Cabir'le eşli çalışıyorlardı. Cüruf almada, dip delmede, "tuğla" sökmede, ne buyurulursa duraklamadan, karşı koymadan yapıyorlardı. Bursalı Müslim sakatlandı, bahçe işlerine verdiler. Sakatlığı da işte, sol bacağı biraz aksıyordu. "Ulan şöyle hafif bir kaza bana kısmet olmadı ulan!" diye gizli gizli söylendi, kıskandı. Hatta hiç suçu günahı yokken Felek Baba'ya da sövdü biraz. 27 yaşında, Alman doktorların raporuyla sapasağlam seçilip gelmişti. Ufacık bir sıyrık, çizik almamıştı. 22 yılda sadece üç kez "hasta" yazılmıştı, o da karısına ilaç almak için. Doktor kapılarını, hastane merdivenlerini, karısının doğumları nedeniyle görüp tanımıştı.

"Bizimki de şans mı? İçine tüküreyim!" diye diye 22 yılı tamamlamış, 23'ten 18 gün almıştı.

Ayart mı, büyü mü, yoksa düpedüz delilik mi? On beş gün önce gidip bir imza attı:

"Tamam efendim! Gel dediniz geldim, çalış dediniz çalıştım. Şimdi de git diyorsunuz, kuzu kuzu, uslu uslu gidiyorum! Nice arkadaşlar dernek kurdular, sendikaya girdiler, partilere güvendiler. Ben politikanın p'sine heves etmedim. Verdiğiniz para azdır çoktur demedim. Topraksız, bağsız bahçesiz bir köylünün dört oğlundan biriydim. Üç de kız kardeşim vardı. Babam, kızlarını yoksullara verdi. Ama yoksullar bile bize kız vermediler de, bu şimdiki Cemile'yi alıp dağlara kaçırdım. Dünyada tek şansım, boyu değilse de, huyu güzel bir karım olması! İkisi Türkiye'de, üçü Almanya'nın dumanlı Duisburg şehrinde doğmuş beş çocuğum var. Beşi de tıpa tıp bana benzer. Hem de biribirinden güzeldirler maşaallah! Kuzguna yavrusu şahinmiş, ondan mı acaba? Birbirlerinden güzel dedim, çocuklarım gerçekten güzel. Cenaballah kendi elcezleriyle boyamış gibi, hepsi de kara kaş, kara göz, ak buğday benizli! Sadece kızlarımın dudakları biraz analarınınkine çalar, söğüt yaprağı gibi inceciktir. Doğru dürüst okuyamadılar. İkisini everip yurt yuva sahibi ettim. Birini Duisburg'ta berber okuluna verdim. Biri kaynak kursunu bitirdi. Arzum, daha ilerilere kadar okutmaktı hepsini. Olmadı Almanya'da. Azları çok saydım ne yapayım? Yoksunlukları büyütmedim gözümde. Kendi kusurlarımı toplumun, devletin, hükümetin kusurları gibi göstermedim. Almanın az'larına bile bin bin bereket okudum..."

Yakında caddeden taşıt sesleri geliyordu. Yatağında uyanmıştı.

"Dile kolay, 22 yıl! Tastamam 22 yıl çalıştım! Şimdi git düştü bize! Ekim başında gidiyorum..."

Elini karyolanın başucundaki düğmeye uzattı, ışığı açtı. Uyandırma saatine baktı: 4.45'ti tam. Hiç sevmezdi sesini. Çelik böceğe benzerdi. "Niçin bu kadar erken kalkayım? Hiç gereği yok!" Ama yıllar yılı bu saatlerde kalkmıştı. İyice alışmıştı. Beş dedi mi fırlardı. Karısı da fırlar, çay yapar, süt ısıtır, 20-30 dakikada, "Haydi babam, güle güle git!" derdi. Dua ederdi. Bisikletle beş dakikaydı fabrika. Saat 6.00 deyince işbaşı yapardı. Arabayı sürmeye değmezdi. Eğleyecek yer bulmanın zorluğunu geç, indim bindim'e de değmezdi.

Bu Hüttenheim denilen mahallenin yarısını Mannesmann firması yapmıştı. Evlerin çoğu ikişer odalıydı. Mutfaklar yoktu ayrı ayrı. Oturma odaları, yatak odaları yoktu. İki odadan birinin köşesine fırını, bulaşıklığı, onun da yanına buz dolabını dizdin mi, hemen mutfak oluyordu. Banyoyu büyük plastik leğenlerde yapıyordun. Helâ iki katın arasındaydı. Komşularla ortak kullanıyordun. Eh, işçi evi denilen zıkkım da tam bu kadar olur. Ama kirası 350-400 mark!

"Bre babam, bu Almanlar, bu patronlar sömürüyor sizi!"

"Eh, elbet sömürecek! Olacak o kadar! Gene de çok şükür, bin şükür! Adam adam çağırdı, iş verdi, aldık işledik. Verdiği aylığı Türkiye'de başgeneral ancak alır. Bir de ucuz evler mi versin sana? Vermesin, ama çok sömürüyormuş! Dikmiş yüksek fırınlarını, kurmuş fabrikalarını, hem de efendime söyleyim akar bandlarını döşemiş, elbet sömürecek! Sen olsan sömürmez misin? Kendini sömürtmeyecek adam, yurdunda kurar fabrikasını, açar işyerlerini, orada çalışır! Sıkar büzüğünü, kurar sağlamcana partisini, geçer başa! Sömürüyü yok edecek biçime getirir yönetimi... İyi ki hem sömürüyor, hem para veriyor. Ya sadece sömürse, evden çok kira alsa, parayı az verse, yada bir ay verse, beş ay vermese ne yapacaksın? Şimdi verdiğinin yarısını verse ne yapacaksın? Mis gibi kayıtlı, kütüklü, sigortalı bir işçisin şunun şurasında. Bir de kaçak işçilere bak! Saatleri dörder beşer mark. Haklarını yiyen yiyene! Emeklerini sömüren sömürene! Ellerine geçen bizim aldığımızın dörtte biri değil. Ne yapabiliyorlar? Sen olsan ne yapabilirsin? Bana diyorlar: 'Sen sadece kendini mi düşünürsün?' Beş çocuğum, bir karım var, onları da düşünüyorum. Bana diyorlar: 'Ümmeti Muhammed'i de, milleti de düşün!' Ben peygamber miyim Ümmeti Muhammed'i ve de milleti düşüneceğim? Eli kolu bağlı bir işçi parçasıyım ben. Beşe kadar okudum. Yirmi sekiz yıldır Cemile'yle evliyim. İki yıl ayrılığını çektim, öleyazdım. İki Alman, bir Türk kancığının tatlarına baktım o arada. Sonra hemen gidip getirdim kendi karımı. Neme gerek? Toptan hesaplayacak olursan, Burdur'dan bir daire, köyden otuz dönüm kadar toprak aldım. Yirmi iki yıl sonra 10.500 mark vermeye karar aldı Alman devleti. 30.000 mark kadar da firma.

Emekli kesintilerimi de çektim mi, 70-80.000 mark tutar hepsi. Bu da iyi paradır Türkiye'de. Beğenmeyen kızını vermesin! 'Bilinçsizsin! O yüzden böyle konuşuyorsun!' diyorlar bana. Ne yapacağım ben bilinci? Hem kolay mı bilinç? Ben bu kadar biliyorum! Bilinçlilerin arasında birkaç da bilinçsiz olsun. Onların biri de ben olayım. Ne zararı var? Çok saf, çok bön buluyorlar beni..."

Saatin beşi oldu.

Kendi kendisiyle konuşup söyleşirken, yatakta yarım saat geçirdi. Yeniden uyumayı düşündü, başaramadı. Geldiği yıl iyi evlere çıkan Almanlardan biraz eşya almıştı. "Eski" diye veriyorlardı. Oysa "kale gibi" eşyalardı. Çoğu beş mark almadan koyup gitti. "Ayıptır söylemesi, hâlâ odur şu altımızdaki karyola. Yirmi yıl kullandık. Üç çocuk yaptık üstünde, Allah bereket versin! Ve de odur şu aynalı dolap. Şu dört bacak masa. Şu divanı, beş yıl önce bir Alman atıyormuş, aldım. 'Biraz para vereyim!' dedim, almadı. Sadece bir '*Danke schön!*' dedim, o kadar. İstemiyorsan bunu da deme. Senin insanlığına kalmış..."

Elini yüzünü yıkayıp çıkmayı düşündü. Çoluk çocuk uyanasıya bir dolaşıp gelse iyi olurdu. Kalktı usulca. Cemile uyanacak oldu. Yarım buçuk bir uykudaydı. Tık olsa uyanırdı. Parmağını dudağına götürüp, "Pışşşt!" etti. "Uyu sen! Ben ortalığı denetlemeye çıkıyorum!" dedi. İş yoktu artık. "Aylıksız emekli olduk, emekli!" diye fısıldadı usulca. "Canının istediği kadar uyu Cemile hanım! Ama ben çıkayım! Alışmışım çünkü. Bilmez misin alışmış kudurmuştan beterdir! Şu 22 yıldır çalıştığım yurda bir kez daha bakayım. Bir daha ya geliriz, ya gelmeyiz. Nasıl geleceğiz? Her köşesinde, taşında birer anım vardır Hüttenheim'in!"

Ceketini omuzlarına attı. Yürüdü kapısı kapalı kahveye doğru. Kahvenin yanında bakkal. Bakkalın yanında manav. Manavın yanında dernek. Küçük de bir alanı vardı. Şafak sökü-yor gibi pembeleşmişti ortalık.

"Eskiden Almanlar atardı, şimdi Türkler atıyor! Atmayıp ne yapacaksın eski pırtıyı? Satmaya kalksan kim alacak? Alanın ortasına yığıp verdi ateşi bizimkiler. İki gün çıtır çıtır yandı dolaplar, masalar... Biz böyle düşündük. Uygunu budur sandık. Alman yakmayı yasakladı:

'Yangın çıkabilir!'

'Hayır, çıkmaz! Dikkat ederiz!'

'Ne kadar dikkat etsen gene çıkabilir! Siz atacaklarınızı koyun evlerin önüne. Telefon edin, biz gelip alalım. Sağlam iş görelim. İşte numaralar!'

'Peki! Bu da iyi akıl! Sağlam iş her zaman iyidir!'

Bir tek atıntı yok şimdi ortalıkta..."

Alanın kıyısından geçerken göğe baktı. Epeyce yüksekti bulutlar. Arada üç dört delik vardı, mavilikler tatlı tatlı görünüyordu. Gökyüzü Burdur'un üstündeki gibi dupduruydu. "Nasıl da temizlendi!" diye söylendi. "Beş altı gündür 800 işçi az çalışıyor. İkisi durdu yüksek fırınların. Bulutlar delinmeye, mavilikler görünmeye başladı. Gel ölme! Gel sövme!"

Fabrikaya doğrulttu yönünü. Ağır ağır gidiyordu. Durdu birden: "Ne işim var? Enayi miyim? Herifçioğlu imzayı aldı, güle güle'yi çekti! Git düştü bize giiiiit! Sen de çek git Çoban Habil!"

Kilisenin yanından, kapalı yüzme havuzunun, anaokulunun, mahalle kitaplığının önünden sola kıvrılsa tam Birinci Kapı'ya varırdı. "Ne işim var?" Birden geri döndü. "Fırın açıldıysa sıcak ekmek alayım! Çayla, peynirle iyi gider! Çocuklar da okulla ilişkilerini kesiyorlar! Bugün belgelerini alacaklar..."

Köşedeki fırının sahibi Frau Krügel, "Ben Türklerden de, İtalyanlardan da hoşnuttum, niçin gidiyorlar?" diye diye bir kalıyordu.

"Bilmiyorum ki! Gidiyoruz işte! Biz de Almanlardan hoşnuttuk. Ama git dediler, gidiyoruz. Suyu çıktı Hüttenheim'in. Üste para verdi firma. 'Bunu da bugün veririm, yarın vermem!' dedi. Uçurdu bir balon. Aldık onar bini, kuzu kuzu gidiyoruz. Parayla geldik, parayla gidiyoruz! Biz gidiyoruz, yerimize robotlar çalışacak! Arada insana iş düşerse, onları da Almanlar yapacak. Sen kendin bilmiyor musun Sayın Frau Krügel? Bugün para denilen şeytan güdüyor bizim sürülerden büyük sürümüzü! Gitmeyip ne yapalım?"

Cemile çayları kattı. Çocukların yarısı yatakta.

"Elleme yatsınlar! Bugün herkes özgür! Ben de arabayı alıp şöyle..."

"Şehre mi ineceksin?"

"Yok! Köşeyi bucağı bir dolaşayım! Şu 22 yılı gözünün önünden bir geçirsene!"

Cemile, kurulu sofranın başında esnedi:

"Yirmi iki yıl, köyde bağ diksen, kütükleri belin kadar olurdu! Ağaç diksen, kuş yüklü dalları göğü kaplardı. Hem de yaprakları kıpır kıpır! Kuşları sevdadan sürekli vicir vicir, bicir bicir! Ne kaldı yirmi iki yılda senden şurada?"

Birden tink etti kafası: "benim karı durup durup kitap gibi konuşuyor! Almanya açtı zekâsını!"

Gitti musluğa, ağzını çalkaladı. Aynaya baktı:

"Sakalıma izin vereceğim bugün. O da özgür. Öğleyin büyük Alman gazetecisi gelecek. Yirmi iki yıldır nerdeydin deli? Hiç hevesim yok mundar yüzünü görmeye! Hevesim yok, borcum da yok! Gel dediğin anda gelmek zorunda değilim. Bir yıl şaştık yanıldık greve girdik, kıvıl kıvıl kıvrandık gazeteci diye. O zaman neredeydiniz? İki satır yazdınız mı bizden yana? Biz ki, sizin işçileri destekliyorduk daha çok! Siz ise sadece patronları desteklediniz. Şimdi bana, gel görüşelim diyorsun. Gelmiyorum! Var mı diyeceğin?"

Arabasının kapısını açtı. Direksiyonun başındaki boşluğa girip oturdu. Çalıştırıp çıktı otobüslerin geçtiği ana caddeye. Krefeld'e döndürdü burnunu. Doktor Ahmet Yücel'in evinin, Alman karısının, güzel çiçeklerle dolu bahçesinin bulunduğu sokaktan geçti.

"Domuz ahırları vardı şurada! Şurada bir eski birahane! Yıkıp yerlerine kocaman apartmanlar diktiler! Ne kalacak bizden Cemile hanım? Kitabın ortasından ortasından konuşmak güzel! Ama nasıl kalabilir? Biz kimiz ki senin dediğin türden bir nişanımız kalsın? Kral olsak bir alana anıtımız dikilirdi. Belediye başkanı olsak bir sokağa adımız verilirdi. Bir işçi parçasının neyi kalır?"

İki şehir arasında işleyen otobüsü geçti. Sollayıp bir otomobili de geçti.

"Gene de..." diye sürdürdü düşüncesini. "Ne kalırsa bizden, kalır, sen tasalanma! Her köşesinde birer anımız, nişanımız mutlaka kalır Hüttenheim'in, Duisburg'un!"

Arada bir Wedau ormanlarına giderdi. Akşamları Mülheim yolunun sağındaki ormanda kurulurdu karı pazarı. "Cepte para olduktan sonra dil bilmeden de olur o iş!" derdi İzmirli Mustafa. "Birkaç kez varıp gelip, az çok tanış görüş olunca, bayâ iyi olurdu hem de. 'İlle otomobilin içinde!' diye dayatmaz. Battaniyesi ondan, sigarası senden. Ağaçların arasına çekilebilirdin! Dünyada benim gibi hayırsız arkadaş yoktur. Yirmi yıldır uğramadım ormandaki pazara bir daha..." Aklının ucundan, küçücük kanatlarına gün vurmuş arılar gibi geçip gidiyordu anılar...

Şuralarda küçük bir fidanlık olacaktı. Neredeydi acaba?

Otoyoldan çıkıp levha bakındı. Buldu sonunda. "Baumschule" yazıyordu. Ne demekti? Tam çevirirsen "Ağaç okulu! Ama fidanlık demekti...

Küçük bir alanda eğledi otomobilini. Anahtarları elinde evirip çevirerek gitti, kapıdaki sarıbıyık Almanla konuştu. Herr Gross yeşil cekete benzer bir önlük giymişti, uzun. Cepleri kahverengiydi. Renk renk kalemleri sokmuştu yan yana. Gözlüğü çerçevesiz camdan. Elinde defteri. Fidanlık değil, banka yönetiyordu sanki. İşinin başında öyle kurumlu, hem de çalımlıydı.

"*Guten Tag mein Herr!* Şöyle dayanıklılarından, hem de sağlıklı, birkaç fidan almak istiyorum!"

"Kesin dönüş mü vardır?"

"Kesin dönüş vardır, evet..."

"Meşe mi istiyorsunuz siz de?"

"Ben çok uzun ömürlü bir ağacın fidanlarından istiyorum..."

"Nedir o? Nasıl bir ağaçtır?"

"Ölümsüz ağaçlardan demek istiyorum yani..."

"Öyle ağaçlar masallarda olur ancak..."

"Bizde çınarlar 1000 yıl yaşar!"

Herr Gross'un gözleri büyüdü: "Meşeler de uzun yaşar *mein Herr!* Alman meşeleri uzun ömürlüdür..."

"Alman meşelerinin övgüsünü çok duydum. Verin beş tane..."

"*Jawohl!* Veriyorum beş tane. Çam istemez misiniz?"

"İstemem! Çam pahalıdır. Hem de nazlı ağaçtır. Bakım ister. Ya tutar, ya tutmaz. Meşe verin siz..."

"*Jawohl*, meşe vereyim! Derin köklü, sağlam! Birkaç dakika içinde hazır ederim. Türk müsünüz *mein Herr*?"

"Evet, yazıyor mu alnımda? Ne bildiniz?"

"Epeyceniz dönüyorsunuz. Dün 40-50 kişi geldi, bu meşelerden aldı. Türkiye'ye götürecekler herhal. Sordum söylemediler. Düşündüm, demek ki Türkiye'de meşe yok! Oysa çok önemli bir nokta var: Biliyorsunuz bir ülkeden bir ülkeye fidan gidecekse, Çıkış Belgesi düzenlemek gerekir. Sınırlarda sorun olur sizlere. Ama söylemediler, ben de yazmadım..."

"Üzülmeyin Herr Gross! Türkiye'de tıpkı sizin Almanya'da olduğu gibi, meşe de çoktur, meşe odunu da! Siz lütfen benim fidanları verin ivedice! Vakit daralıyor..." Bakındı dört yanına. Kısa bir gezinti yaptı fidanlık bürosunun içinde. "Şurada belkürekler görüyorum, satılık mıdır?"

"Evet, satılıktır..."

"Onların da birini alıyorum..."

Habil durup düşündü biraz. Herr Gross fidanları sarıp sarmalamadı daha. Evik çabuk, "Yedi olsun benim meşeler!" dedi.

Gene, "*Jawohl!*" çekti Alman.

Çok sürmedi, yedi fidanla gıcır gıcır belküreği alıp çıktı bürodan. Otomobilin ardına yerleştiriyordu, başka otomobiller gelip eğleşmeye başladı. Güzel burma bıyıklarından, kara kaşlarından belliydi, Türklerdi onlar da...

"*Schnell bitte* Habil!" dedi kendi kendine. "Elini çabuk tut aslanım! Vakit daralıyor. Zamanı geçerse tutmaz bunlar. Gövdelerine su yürümeden yerlerine dik her birini. Parasını verip aldığın küreği de atma sakın. Götür Burdur'daki köyüne kadar. Belkürek her zaman gerekli olur. Alman yapısıdır, sağlamdır..."

Eski çoban, 22 yıllık çelik işçisi Habil Kurt, arka yüklükte yedi meşe fidanıyla bir belkürek bulunan otomobili önce Wedau yanlarına, sonra Mülheim yolundaki ormanlara sürdü. Fidanların her birini bir yerlere dikti, dikti, dikti, dikti...

Sonra alaca tüylü, kırmızı başlı bir Burdur horozu gibi başını kaldırıp yukardaki maviliklere baktı:

"Çok ekmeğini yedik, suyunu içtik Duisburg!" dedi. "Şu diktiğim meşeler, bizden birer anı olarak yeşersinler ardımız-

dan! Yeşerip büyüsünler! Yel estikçe yaprakları oynasın! Kuşlar vicir vicir, bicir bicir özlem gidersinler dallarında... Aralarına gelip dolaşanlar, altlarına oturanlar, bilseler de, bilmeseler de, meşeler bizi andırsınlar..."

Otomobilini boşalan Hüttenheim'e doğru sürerken, kırsal bir hoşnutlukla dönüp birkaç kez ardına baktı.

1984

Dış Basından: Anadolu'dan Gelen Yazar

Roland Kirbach

Fakir Baykurt'un yüzünde yurttaşlarının çizgileri var.

Şimdiye dek pek çok edebiyat ödülü kazanan Fakir Baykurt, 1979'dan beri Federal Almanya'da yaşıyor. Yazar ve eğitimci olarak yapıtlarında ülkesinin insanlarını gösteriyor.

Kapıdaki adı bulmak için biraz aranmam gerekiyor. Yukarıdan ikinci, soldan üçüncü zil, hah işte! Sonunda "Baykurt" adını buluyoruz. Kapıdaki aygıttan "Hallo!" diye bir ses duyuluyor... Yukarıda, beşinci katta asansör kapısının eşiğinde beni kendisi karşılıyor. Uzun, derin bir koridordan geçerken gülümseyerek elini sallıyor: "Hastaneye benziyor, değil mi?"

İşte Fakir Baykurt burada, Duisburg Hocheide semtinde bir binada oturuyor. Kendi yurdunda, Türkiye'de herkes tanır onu. Buradaki yurttaşları da... Hele çocuklar... Öyküleri, masalları Almanya'da basılan ders kitaplarına girmiştir. Ondan fazla dile çevrilen yapıtları otuzu aşmaktadır. 1979'dan beri Federal Almanya'da yaşar. Buradaki göçmen işçilerin yaşamlarını yazmak istiyor Baykurt. "Konuk-işçi" deyimi ona yanlış geliyor.

Fakir Baykurt, Anadolu köy yaşamı üstüne yapıtlarıyla 1950'den sonra tanındı. Daha ilk romanı *Yılanların Öcü* ödül kazandı. Ardından filme alındı. Bu romanın daha sonra ikinci, üçüncü ciltlerini yazarak bir "Trilogie" oluşturdu. Bu üçlemede yazar, Anadolu'nun bir köyü olan Karataş'ta muhtarın, jandarma çavuşunun, parti il ve ilçe başkanlarının "yılan gibi kötülükleri"ni anlatmaktadır. "Die Welt", Baykurt'un bu yapıtı üstüne şunları yazdı:

"Bu roman bize keskin bir toplumsal eleştiri getiriyor. Yoksulluk, zulüm ve cahillikten başka; resmi makamların baskısı, ikiyüzlülüğü, rüşvetçiliği ve gaddarlığı da acı acı sergilenmektedir."

Anadolu insanının yerini yurdunu bırakıp, kentlere göçmesi, giderek "proleterleşme" sürecine girmesi Baykurt'un yapıtlarında ağırlık noktasını oluşturur. Yalnız kentleri ve aydınları değil –kendisi de onlardan biri olan öncü insanları– konu edinir.

Yoksul bir köylü ailesinin altı çocuğundan ikincisi olan yazar 1929'da Güneybatı Anadolu'da bulunan Akçaköy'de doğdu. Babasının erken ölümü nedeniyle dayısının yanına gelen Baykurt, dokumacılığa başlatılır. Dayısının askere alınmasıyla da ancak on bir yaşında ilkokula dönebilir. Köyün öğretmeni kahvede tavla oynarken, o da kendinden küçük sınıftakilere öğretmenlik yapmaya çalışır. On beş yaşında köy öğretmenliği eğitimine başladıktan ve köy öğretmeni çıktıktan sonra beş yıl köylerde ders verir.

Fakir Baykurt edebiyata şiirle girer, yanı sıra küçük öyküler yazar. Yönetim iyi gözle bakmaz doğal olarak eli kalem tutan insana Türkiye'de. Bu yüzden sık sık evi aranır. Sorgulamalar, duruşmalar birbirini izler... Bir süre sonra Ankara'ya gelip Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Edebiyat Bölümü'ne yazılır. Yirmialtı yaşında öğrenimini bitirip ortaokul öğretmeni olarak yeniden işe başlar. Bu arada Bloomington State Üniversitesi'nin burslu öğrencisi olarak Amerika'ya pedagoji eğitimini geliştirmeye gider.

Döndükten sonra 100 arkadaşıyla Öğretmenler Sendikası'nı kurup, 1971 yılı 12 Mart askeri darbesine kadar başkanlığını yapar. Ülkesindeki içaçıcı olmayan durumu eleştiren yazıları, söyleşileri nedeniyle sık sık sorguya çekilir, birkaç kez tutuklanır. İşin acı yönü, sendikadaki bazı kişilerce, Amerika'da bulundu diye "ajanlık"la karalanır. Bu dedikoduların arkası ancak görevden alınmasıyla kesilir.

Baykurt'un iki kızı, bir oğlu var. Bunu izleyen yıllarda ailesini kalemiyle geçindirmek zorunda kalıyor. İşte bu dönemde arka arkaya romanları, öyküleri, masalları yayınlanır. Ardı ardına baskısı yapılan yapıtları yabancı dillere çevrildiği gibi,

sahnelerde de oynanır. Devletin karşı çıktığı yazara okurları sahip çıkar. Bu dönemde beş ödül kazanır.

1960'tan sonra, "işgöçü"yle, özellikle bu göçün Türk toplumu üzerinde doğurduğu etkilerle ilgileniyor. Köyün göç yüzünden boşalması nedeniyle kadınların, çocukların, hatta ihtiyarların tarlalarda çalışmak zorunda kalışları, seferberlik yıllarını anımsatıyor insana. Sonunda Fakir Baykurt, karısı ve oğluyla, yurttaşlarının yaptığı gibi, kalkıp Federal Almanya'ya geliyor. O zamandan beri Duisburg'ta Regionale Arbeitsstelle'de Eğitim Danışmanı olarak çalışıyor. Buradaki çalışmaları sırasında Alman okullarındaki çocuklar için iki dilde yayınlanan kitaplar yazıyor. Bu kitapları Dortmund'ta grafik öğrenimi gören oğlu Tonguç resimliyor. Zaman zaman "Merhaba" adlı Türkçe gazeteyi çıkarıyor. Türk yazarlarını içeren büyük bir kataloğun hazırlanmasına yardımcı oluyor. Zaman zaman edebiyat okumalarına, söyleşilere de katılan Baykurt, bu denli yoğun işleri içinde roman ve öykülerini yazmaya vakit bulabiliyor.

Regionale Arbeitsstelle'nin müdürü Johannes Fest, Baykurt için şunları söylüyor: "Onun geniş çevresinde büyük bir etkisi var." Johannes Fest, onun müdürü, ama çevresinde özel sekreteri gibi dönüyor, ona olan güveninden geliyor bu duygu.

Hemen hemen her Türk'ün evinde Baykurt'un okuna okuna yıpranmış yada kaplanmış bir kitabını bulursunuz. Baykurt'un yapıtlarında okur kendini yeniden görür. O "Gastarbeiter Edebiyatı" diye yanlış adlandırılan yapıtlar yazmıyor. Onun konuları ne buradaki Türkiye'den gelen angaje sendikacıları, ne de ikinci kuşağın uyum sorunlarını içeriyor. Baykurt'un konuları şimdi Batı Avrupa'da yaşayan otuz yıl önceki Anadolu köylüleridir.

Onların umutları, özlemleri, istekleri ki bunlar Türkiye ile de bağıntılıdır; onların endişeleri, günlük yaşamdaki çelişkileri, tüketim toplumundaki davranış biçimleri şimdi Baykurt'un üzerinde durduğu konulardır. Yapıtlarında hep onlar konuşur. Hem de köylü diliyle. O, insanlarını tanır, onları sever; zaaflarını da bilir. Türkolog Werner Schiffauer, "Karl Valentin yada Ludwig Thoma'nın ironisiyle" karşılaştırır bu anlatım biçimini.

Özellikle başka bir yaşam dünyasında kendi kültür biçimlerinden ileri gelen buradaki yaşamlarını bütünüyle kendi-

ne özgü olarak anlatması 1984 yılı Berlin Çocuk Edebiyatı Ödülü'nü kazandırdı Baykurt'a. Altı öyküden oluşan iki dilli *Barış Çöreği*'nde Türklerle Almanlar arasındaki sorunlar çocukların gözüyle tartışılır. Ne yazık ki şimdiye dek "emek göçü"nü anlatan sadece iki kitabı, *Barış Çöreği*'yle on üç öyküden oluşan *Gece Vardiyası*, Almanca olarak yayınlandı. *Yüksek Fırınlar* adlı romanı çevirmenini bekliyor. Alman yayıncıları Türk Edebiyatına az ilgi gösteriyor; hele Baykurt'un romanlarındaki köylü diline Almanca karşılıklar bulabilme güçlüğü bu ilgiyi daha da azaltıyor.

"Türkçeyi binbir çiçekli çok güzel bir yaylaya benzetiyorum," diyor Fakir Baykurt. "Yurdumu sevdiğim gibi, dilimi de seviyorum. Bu yaşımda onu daha güzel konuşmak, daha güzel yazmak için çaba gösteriyorum."

Baykurt'un yapıtlarını Alman okuru henüz tanımıyor. Werner Schiffauer'in yargısına göre, "onun yapıtlarındaki göç olayının yansıması, doğrudan toplumun bilincine hitap ettiği için, sosyolojik yada etnolojik bir araştırmadan daha etkilidir." Bu yılki Alman Endüstri Birliği-BDI Yazın Ödülü'nü de bu nedenle kazandı.

Politik dünya görüşünü gizlemiyor Baykurt; şu sözleri söylerken bıyıkaltı gülüyor: "Ben işçi değilim. Belki bir küçük burjuvayım. Ama kafamla, yüreğimle işçilerin, köylülerin yanındayım; onların koldaşıyım." Kazandığı Alman Endüstri Birliği-BDI Yazın Ödülü'nden duyduğu hoşnutluğu belirtirken de, "Taraflı bir yazarım ama, tek taraflı bir yazar hiç değilim!" diyor.

Bu, içi insan sevgisi dolu, son derece alçakgönüllü, yavaş konuşan, sabırla dinlemesini bilen yazarın yapıtları; öyle kimi Türk yazar arkadaşlarının dedikleri gibi ağlatıcı ajitasyon değil gerçekten.

Arkadaşı Johannes Fest, onun için şunları söylüyor: "O, araştırmacı bir düşünür değil, daha çok Homer kalitesinde şiirsel yönü ağır basan bir yazar. Onu Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görüyorum."

Die Zeit, 26.7.1985
Türkçesi: Aydın Karahasan

© **LİTERATÜR** KASIM 2015

FAKİR BAYKURT KİTAPLIĞI
23

Fakir Baykurt, öykülerinde köy yaşamının sertliği, yoksulluk, cahillik, taassup, batıl inanç, sömürü gibi sorunları ele alarak köylünün maddi ve manevi dünyasını toplumsalcı ve gerçekçi bir bakıştan işliyor. Gözlemlerden, canlı tanıklıklardan yola çıkan yazar, günlük konuşma dilini öyküye taşıyarak zaman zaman mizahi bir dil kullanıyor; bürokrasinin çarkları arasında sıkışan ama içinde de bir umudu barındıran "sıradan insanı", yaşadığı yerin atmosferiyle birlikte çarpıcı bir biçimde betimliyor.

İlk basımı 1982'de yapılan *Duisburg Treni*'ni yeniden okurla buluşturuyoruz:

"Bu yanıtı doğru bulmuyorum. 18 yaşındayım. On dört yıldır bu ülkedeyim. Bir meslek öğrenmek istiyorum..."
"Yerimiz yok demiştim size.."
"Benden önce Polonyalı Tamara'ya bulundu ama! O da kara saçlı değil miydi?"
Herr Walder durdu biraz. "Polonya başka!" dedi sonra. "Hükümet, Polonya'dan gelenlere karşı esneklik istiyor..."
Nereden geldi, nasıl olduysa, "(Aman devam et! Bugün sonuç alacaksın!)" diye bir umut doğdu içine. Bölüm şefi Herr Walder'le konuşmasını sürdürdü:
"Az önce Almancamın iyi olduğunu, ama Alman müşterilerin kara saçlı berber istemediğini söylemiştiniz. Beni geri göndermeden bu noktayı biraz daha açıklamanızı rica ediyorum.."
"Evet Almancanız iyi. Berberlik yapabilirsiniz. Çünkü bu meslekte çalışanların her konuda düzgün konuşabilmesi gerekir. Kara saçlıların istenmeyişi ise, son yıllarda gelişen yabancı düşmanlığı ile ilgili. Meslek seçimlerini yönlendirebilmek için kamuoyu eğilimlerine dikkat ediyoruz. Almanya'da kara saçlı berberlerle satıcılara tepki artıyor..."

(*Sarı Saçlı*)

ISBN 978-975-04-0711-6